

Uskonnonharjoittaminen vankiloissa

Selvitys uskonnonharjoittamiseen
vankiloissa liittyvistä kysymyksistä
Työryhmän raportti 30.4.2015

USKONNON- HARJOITTAMINEN VANKILOISSA

Selvitys uskonnonharjoittamiseen
vankiloissa liittyvistä kysymyksistä
Työryhmän raportti 30.4.2015

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 28
Kirkko ja toiminta

Kirkkohallitus

Helsinki 2015

Uskonnonharjoittaminen vankiloissa –
Selvitys uskonnonharjoittamiseen vankiloissa liittyvistä kysymyksistä

© Kirkkohallitus

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 28, Kirkko ja toiminta
Selvitykset ja mietinnöt
Asianumero 2012–00549

Ulkoasu ja taitto: Unigrafia

ISBN 978-951-789-504-0 (nid.)
ISBN 978-951-789-505-7 (PDF)

ISSN 2341-9393 (painettu)
ISSN 2341-9407 (verkkójulkaisu)

Unigrafia
Helsinki 2015

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	9
Selvityshanke uskonnonharjoittamisesta ja sielunhoidosta vankiloissa.....	9
Työryhmän asettaminen ja tehtävä	10
Raportin rakenne ja sisältö	11
2. USKONNONHARJOITTAMINEN VANKILOISSA	12
2.1 Toimintaa ohjaavat säädökset ja periaatteet.....	12
2.1.1 Uskonnonvapautta koskeva kansallinen lainsäädäntö	12
2.1.2 Kansainväliset sopimukset	13
2.1.3 Vankiloita koskevat kansainväliset ohjeet	14
2.1.4 Vankeuslainsäädäntö.....	15
2.2 Uskonnonharjoittamisen ja uskonnollisen toiminnan organisointi vankiloissa	16
2.2.1 Vankilasielunhoidon virat	16
2.2.2 Uskonnolliseen toimintaan vankiloissa osallistuvat vankilan ulkopuoliset toimijat	18
2.2.3 Rikosseuraamuslaitoksen mahdolliset rakenteelliset muutokset lähitulevaisuudessa	18
3. VANKITUTKIMUS	20
3.1 Tutkimuksen toteutus.....	20
3.1.1 Tutkimuksen lomakekyselyn toteutus	20
3.1.2 Kyselyyn vastaaminen	21
3.1.3 Kyselyä täydentävä haastattelututkimus	22
3.2 Vastaajien taustatiedot	22
3.3 Vastaajien suhde uskontokuntiin ja uskonnollisiin yhteisöihin	25
3.4 Uskonnollisuutta koskevat kysymykset	28
3.4.1 Vastaajien uskonnollisuus	29
3.4.2 Vastaajien uskonnollisuudessa tapahtuneet muutokset vankeusaikana	31
3.5 Osallistuminen uskonnolliseen toimintaan	32
3.5.1 Osallistuminen uskonnolliseen toimintaan ennen vankeutta ja vankeusaikana	33
3.5.2 Jumalanpalveluksiin ja hengellisiin tilaisuuksiin osallistuminen vankeusaikana	33
3.5.3 Ryhmätoimintaan osallistuminen	35
3.5.4 Yksilölliset tapaamiset uskonnollisten yhteisöjen edustajien kanssa	36

3.5.5	Toiminnan vastaavuus vankien tarpeisiin.....	39
3.6	Vankilasielunhoito.....	40
3.6.1	Vankilasielunhoitoon osallistuminen	41
3.6.2	Vastaajien näkemys vankilasielunhoidon tarpeellisuudesta	43
3.6.3	Vastaajien näkemys vankilasielunhoidon järjestämisestä	46
3.7	Vankila uskonnonharjoittamisen ympäristönä	48
3.8	Vastaajien tilanne ja osallistuminen tutkimukseen	49
3.9	Venäjänkieliset vastaajat ja muut ulkomaalaiset vastaajat.....	50
3.10	Islam vankien uskonnollisena taustana	52
4.	VANKILASIELUNHOIDON VIRANHALTIJAT	57
4.1	Vastaajat	57
4.2	Viran esimiesjärjestelyt	57
4.3	Uskonnonharjoittamisen koordinaatio vankilassa ja siihen liittyvät ongelmat.....	59
4.4	Vankilasielunhoidon viranhaltijoiden työn sisältö.....	60
4.4.1	Jumalanpalvelukset ja muut hengelliset tilaisuudet.....	60
4.4.2	Kirkolliset toimitukset ja rippikoulut	61
4.4.3	Ryhmätoiminta.....	61
4.4.4	Yksilöllinen sielunhoito	61
4.4.5	Muut työtehtävät.....	64
5.	VANKILOIDEN USKONNOLLISEN TYÖN TOIMIJAT	66
5.1	Vankilatyön määrä ja siihen osallistujat.....	66
5.2	Toiminnan tarkastelu toimintamuodoittain	69
5.2.1	Jumalanpalvelukset, hartaudet ja hengelliset tilaisuudet	69
5.2.2	Ryhmätoiminta.....	70
5.2.3	Vankien yksilölliset tapaamiset.....	71
5.2.4	Osastoitu ja ohjelmamuotoinen kristillinen kuntouttava työ... 72	
5.3	Vankilatyötä tekevien edellytykset, rekrytointi ja valinta sekä tuki vankilatyössä oleville	73
5.4	Vankilatyön asema ja organisointi kirkkokunnissa ja herätysliikkeissä 74	
5.5	Haasteita ja ongelmia	76
6.	VANKILOIDEN JOHTAJAT	78
7.	KANSAINVÄLINEN VERTAILU	81
	Englanti ja Wales.....	81
	Saksa	83
	Hollanti	85
	Ruotsi	88
	Norja	90
	Tanska.....	91

8. YHTEENVETO JA ARVIOINTI	93
8.1 Vankien uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon tarpeet.....	93
8.2 Uskonnonharjoittamiseen vankiloissa osallistuvat vankilan ulkopuoliset toimijat.....	97
8.3 Uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestäminen vankiloissa.....	101
8.4 Kansainväliset sopimukset ja suomen lainsäädäntö	104
8.5 Uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestäminen vankiloissa, eri malleja	105
8.5.1 Päätoimiset vankilasielunhoitajien virat Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöön kuuluvina.....	105
8.5.2 Päätoimiset vankilasielunhoitajien virat kirkon henkilöstöön kuuluvina	106
8.5.3 Sivutoimiset vankilasielunhoitajien virat kirkon henkilöstöön kuuluvina	107
8.5.4 Osa-aikaiset vankilasielunhoitajien virat Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöön kuuluvina.....	108
8.5.5 Osa-aikaiset vankilasielunhoitajien virat kirkon henkilöstöön kuuluvina	108
8.5.6 Vankilasielunhoidon järjestäminen ostopalveluna	109
8.5.7 Muita malleja uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestämiseen vankiloissa.....	109
8.5.8 Vankien uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestäminen Rikosseuraamuslaitoksen hallinnosta erillisenä valtionhallinnon tai kirkkojen toimintona.....	110

Liitetaulukko 1. Katoanalyysi	112
Liitetaulukko 2. Vastaajien sukupuoli.....	116
Liitetaulukko 3. Vastaajien sosioekonomiset taustatiedot.....	117
Liitetaulukko 4. Perhesuhteiden tärkeys	118
Liitetaulukko 5. Vastaajien kriminologiset taustatiedot.....	120
Liitetaulukko 6. Vastaajien yhteydet uskontokuntiin	121
Liitetaulukko 7. Vastaajien uskonnollinen tausta	122
Liitetaulukko 8. Vastaajien osallistuminen uskonnolliseen toimintaan eri elämänvaiheissa.....	123
Liitetaulukko 9. Vastaajien arvio uskonnollisuudestaan	124
Liitetaulukko 10. Oman uskontokunnan opetusten, perinteiden ja toimitusten merkitys.....	125
Liitetaulukko 11. Katsotko olevasi ateisti, agnostikko, humanisti, materialisti, uskova	126
Liitetaulukko 12: Muutokset uskontokunnan jäsenyydessä ja uskonnollisuudessa	127
Liitetaulukko 13: Osallistuminen uskonnolliseen toimintaan vankilassa	127
Liitetaulukko 14. Vankilapappeihin ja -diakoneihin liittyvät kysymykset	128
Liitetaulukko 15. Avun saanti vankilasielunhoitajilta elämänalueittain.....	129
Liitetaulukko 16. Uskonnollisen toiminnan eri muotojen tarpeellisuus vankien kannalta.....	131
Liitetaulukko 16 B: Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus vankien kannalta elämänalueittain	132
Liitetaulukko 17. Miten uskonnollinen toiminta vastaa tarpeita.....	134
Liitetaulukko 18. Henkilökunnan suhtautuminen ja vankien suhteet henkilökuntaan ja vankien välillä	135
Liitetaulukko 19a. Vankeuskertaisuus ikäluokittain	136
Liitetaulukko 19b. Tuomion pituus ikäluokittain (miehet).....	136
Liitetaulukko 19c. Tuomion pituus ikäluokittain (naiset)	137
Liitetaulukko 20a. Oma uskonnollisuus ikäluokittain	138
Liitetaulukko 20b. Oma uskonnollisuus vankeuskertojen mukaan.....	139
Liitetaulukko 20c. Oma uskonnollisuus tuomion pituuden mukaan	140
Liitetaulukot 21a. Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus ikäluokan mukaan.....	141
Liitetaulukot 21b. Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus vankeuskerran mukaan.....	142
Liitetaulukot 21c. Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus nykytuomion pituuden mukaan.....	143
Liitetaulukko 21d. Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus oman uskonnollisuuden mukaan	144

Liitetaulukko 22a. Mikä läsnäolon vaihtoehto paras vankilapappien kohdalla, ikäluokittain	145
Liitetaulukko 22b. Mikä läsnäolon vaihtoehto paras vankilapappien kohdalla, vankeuskerran mukaan	146
Liitetaulukko 22c. Mikä läsnäolon vaihtoehto paras vankilapappien kohdalla, tuomion pituuden mukaan	147
Liitetaulukko 22d. Mikä läsnäolon vaihtoehto paras vankilapappien kohdalla, uskonnollisuuden mukaan.....	148
Liitetaulukko 23a. Vankilapapin kuuluminen vankilan vai kirkon henkilökuntaan, ikäluokan mukaan.....	149
Liitetaulukko 23b. Vankilapapin kuuluminen vankilan vai kirkon henkilökuntaan, vankeuskertaisuuden mukaan	149
Liitetaulukko 23c. Vankilapapin kuuluminen vankilan vai kirkon henkilökuntaan, nykytuomion mukaan	150
Liitetaulukko 23d. Vankilapapin kuuluminen vankilan vai kirkon henkilökuntaan, oman uskonnollisuuden mukaan	150
Liitetaulukko 24. Kokemus omasta tulevaisuudesta ja kyselyyn vastaaminen	151
Liitetaulukko 25. Vankilasielunhoitajien tiedot	152
Liitetaulukko 26. Uskonnollisten toimijoiden tiedot	153
Liitetaulukko 27. Vankiloiden johdon tiedot.....	154

Kuvio 01. Kristillisen taustan omaavat vangit verrattuna muihin suomalaisiin.....	25
Kuvio 02. Vankien kuuluminen kirkkokuntiin.....	26
Kuvio 04. Jumalaan uskomisen	30
Kuvio 05. Oman uskontokunnan opetusten, perinteiden ja toimitusten merkitys.....	31
Kuvio 06. Muutokset uskonnollisuudessa ja uskontokunnan jäsenyydessä vankeusaikana.....	31
Kuvio 07. Osallistuminen hengelliseen ryhmätoimintaan vankilassa.....	35
Kuvio 08. Osallistuminen yksityiskeskusteluun uskonnollisen yhteisön edustajan kanssa.....	36
Kuvio 09. Uskonnollisen toiminnan eri muotojen tarpeellisuus vankien kannalta.....	38
Kuvio 09. Uskonnollisen toiminnan eri muotojen tarpeellisuus vankien kannalta.....	38
Kuvio 10. Tapaamiset vankilapapin tai -diakonin kanssa	41
Kuvio 11. Avun saanti vankilapapilta tai -diakonilta elämäalueittain	42
Kuvio 12. Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus.....	43
Kuvio 13. Vankilapapin tai vankiladiakonin tarpeellisuus sielunhoitokäytien mukaan	44
Kuvio 14. Mikä järjestely on paras: pappi kokopäiväisesti vai osa-aikaisesti vai ei ollenkaan.....	46
Kuvio 15. Pitäisikö vankilapapin kuulua vankilan vai kirkon henkilökuntaan.....	47
Kuvio 16. Näkemys kyselyn aihepiirin tärkeydestä	49
Kuvio 17. Vankeudesta selviäminen, vertailu eri miesvankiryhmien välillä.....	53
Kuvio 18. Uskonnon harjoittaminen vankilassa, islam vastaajan taustana.....	55
Kuvio 19. Vankilapapin tarpeellisuus, islam vastaajan taustana.....	55
Kuvio 20. Näkemys vankilapapin ja -diakonin tarpeellisuudesta tuomion pituuden mukaan	155
Kuvio 21. Näkemys vankilapapin ja -diakonin tarpeellisuudesta, oman uskonnollisuuden mukaan	155
Kuvio 22. Näkemys vankilapapin tai -diakonin läsnäolomäärän tarpeesta, tuomion pituuden mukaan	156
Kuvio 23. Näkemys vankilapapin tai -diakonin läsnäolomäärän tarpeesta, oman uskonnollisuuden mukaan	156
Kuvio 24. Näkemys vankilapapin kuulumisesta kirkon/vankilan henkilöstöön, nykytuomion mukaan.....	157
Kuvio 25. Näkemys vankilapapin kuulumisesta kirkon/vankilan henkilöstöön, oman uskonnollisuuden mukaan	157

1. JOHDANTO

Selvityshanke uskonnonharjoittamisesta ja sielunhoidosta vankiloissa

Oikeusministeriö ja Suomen evankelisluterilainen kirkko ovat keskustelleet vankilasielunhoidosta ja muusta kirkollisesta vankilatyöstä vuosikymmenten ajan, koko itsenäisyyden ajan. Vuonna 2012 käydyissä neuvotteluissa todettiin tarpeelliseksi syventää keskustelua rangaistujen sekä heidän perheidensä sielunhoidosta ja uskonnonharjoittamisen järjestämisestä vankiloissa laatimalla näitä kysymyksiä koskeva kokonaisselvitys.

Ministeriön ja kirkon neuvotteluissa todettiin, että on luontevaa antaa selvitystyö jo olemassa olevalle kirkon ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyöelimelle, Kirkon vankilasielunhoidon neuvottelukunnalle. Se on asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on seurata ja edistää uskonnonharjoittamisen toteutumista vankiloissa, tukea kirkon ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyötä sekä käsitellä Rikosseuraamuslaitoksen ja kirkon yhteisiä kysymyksiä. Neuvottelukunta koostuu Rikosseuraamuslaitoksen ja kirkon edustajista. Sillä on liittymäkohdat sekä Rikosseuraamuslaitoksen että kirkon hallintoon. Sen tehtävä on:

- Toimia neuvoa antavana asiantuntijaelimenä kirkolle ja Rikosseuraamuslaitokselle uskonnonharjoittamista vankiloissa, vankilasielunhoitoa ja kirkon työtä vankiloissa koskevissa asioissa.
- Toimia yhteistyössä vankilatyötä tekevien kirkkojen ja valtionhallinnon kanssa vankien uskonnonharjoittamisen oikeuden turvaamiseksi ja sen toteutumisen edistämiseksi.
- Seurata kriminaalipolitiikan kehitystä ja vankien perusoikeuksien toteutumista toimialansa kannalta merkityksellisissä kysymyksissä ja osallistuu siitä käytävään keskusteluun.
- Tukea vankeinhoitotyötä vankien uskonnonharjoittamiseen liittyvissä toimenpiteissä.
- Edistää yhteydenpitoa ja yhteistyötä toimialansa kansainvälisten toimijoiden kanssa.

Työryhmän asettaminen ja tehtävä

Neuvottelukunta totesi tarpeelliseksi asettaa työryhmä valmistamaan selvitystyötä varten selvitysraportti. Työryhmä asetettiin maaliskuussa 2013. Työryhmän tehtäväksi annettiin selvittää:

- vankien uskontokuntiin kuuluminen ja uskonnollinen tausta
- vankien uskonnolliset tarpeet, sisältäen uskonnolliseen toimintaan osallistumisen ja toimintaan liittyvät odotukset ja näkemykset toiminnan tarpeellisuudesta
- vankien sielunhoidon tarpeet, sisältäen tarpeet uskontokunnan edustajan tapaamiseen ja näkemykset uskontokunnan edustajan saatavilla olon tarpeellisuudesta, vankien vankilasielunhoidon käytön ja odotukset sielunhoidon sisällöistä sekä näkemykset sielunhoidon saatavilla olon tarpeellisuudesta
- vankiloissa järjestettävän uskonnollisen toiminnan kokonaisuus, sisältäen eri kirkkokuntien ja kristillisten järjestöjen toiminnan sekä muiden uskonnollisten yhdyskuntien toiminnan ja uskonnollisten yhteisöjen toiminnan resurssit
- uskonnollisen toiminnan järjestämisen edellytykset
- toiminnan vastaavuus vankien tarpeeseen, ja resursoinnin kysymykset.

Työryhmän tehtäväksi annettiin hankkia selvitystä varten tarpeellinen tieto. Selvitysten perusteella työryhmän tehtävä oli laatia kuvaus vaihtoehtoista uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestämiseksi vankiloissa siten, että turvataan kansainvälisten sopimusten ja lainsäädännön velvoitteet sekä perusoikeudet. Laatiinsa kuvaukseen liittyen työryhmän tehtävä oli myös arvioida eri vaihtoehtojen vahvuuksia ja heikkouksia.

Työryhmän tehtävään ei sisältynyt esitysten tekeminen uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestämiseksi vankiloissa. Työryhmän hankkiman tiedon ja sen perusteella esittämien kuvausten ja arvioinnin perusteella neuvottelukunta tekee johtopäätökset ja arvioi jatkotoimenpiteiden tarvetta sekä tekee tarvittaessa niitä koskevat esitykset kirkolle ja valtionhallinnolle. Neuvottelukunta on vastannut työryhmän ohjauksesta. Työryhmän tehtävä päättyy 30.4.2015 asti. Työryhmä antaa raporttinsa neuvottelukunnalle 4.5.2015.

Työryhmään nimettiin Katri Järvinen (Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus), Riitta Kari (Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus), Seppo Laukkanen (Mikkelin ja Kuopion hiippakunnat), Marko Meijer (Vantaan vankila), Sami Puumala (Kirkkohallitus), Kati Sunimento (Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö) ja Timo Simppula (Jokelan vankila.) Työryhmää on avustanut projektiavustaja Torsten Winter (Kirkkohallitus.)

Raportin rakenne ja sisältö

Raportti jakautuu kuvailevaan osaan (luvut 2-7), ja arviointiosaan (luku 8). Luvussa kaksi kuvataan uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestämiseen vankiloissa liittyvät keskeiset kansalliset ja kansainväliset oikeusperiaatteet. Luvussa kolme esitetään tiedot vankien uskonnollisesta taustasta sekä uskonnonharjoittamiseen ja sielunhoitoon liittyvistä tarpeista. Luku neljä käsittelee vankilasielunhoidon viranhaltijoiden roolia ja työtä. Luvussa viisi käsitellään uskonnolliseen toimintaan vankiloissa osallistuvien kirkkokuntien ja herätysliikkeiden toimintaa. Luvussa kuusi esitellään vankiloiden johdon näkemyksiä uskonnonharjoittamisesta ja vankilasielunhoidosta. Luvussa seitsemän esitellään uskonnonharjoittamisen ja vankilasielunhoidon tilannetta Suomelle vankeinhoidollisesti lähimmin vertailukohdiksi sopivissa Euroopan maissa. Luvussa kahdeksan tehdään arvioivaa yhteenvetoa hankitusta aineistosta ja esitetään vaihtoehtoisia malleja uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestämiseen vankiloissa.

Työryhmä on hankkinut tarvitsemansa aineiston hyödyntämällä aiemmin hankittuja vankilasielunhoitoa, uskonnollista toimintaa vankiloissa, vankiloiden johtoa sekä seurakuntien vankilatyötä koskevia aineistoja sekä hankkimalla uutta aineistoa vankien uskonnollisuudesta, uskonnollisista tarpeista ja uskonnonharjoittamiseen osallistumisesta sekä vankiloiden uskonnollisista toimijoista. Työryhmä on käyttänyt aineistoja rajatusti niin, että raporttiin on sisällytetty vain työryhmän tehtävän kannalta merkittäväksi arvioitua aineistoa. Aineistoa esitetään sekä raportin tekstin yhteydessä olevien kuvioiden avulla että raportin liitteenä olevissa taulukoissa.

Raportin ensisijainen käyttötarkoitus on toimia välineenä vankiloiden uskonnonharjoittamista ja sielunhoitoa koskevien johtopäätösten ja ratkaisujen teossa. Kyse ei ole tutkimusraportista. Siksi raportissa rajataan tutkimuksellisten metodologisten kysymysten käsittelyä (esim. validiteetti ja reliabiliteetti) siten, että esitetään raportin käyttötarkoituksen kannalta tarvittavat tiedot.

2. USKONNONHARJOITTAMINEN VANKILOISSA

2.1 Toimintaa ohjaavat säädökset ja periaatteet

2.1.1 Uskonnonvapautta koskeva kansallinen lainsäädäntö

Uskonnonharjoittamista (myös vankiloissa) koskevana juridisena perustana on kansalaisen perusoikeuksiin kuuluva ja perustuslain takaama uskonnonvapaus. Perustuslaki (11§) säättää: ”Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.”

Perustuslaki (23§) säättää, että ”julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen”. Siten julkisen vallan käyttäjänä viranomainen on velvollinen turvaamaan perusoikeuksien ja niiden myötä myös uskonnonvapauden toteutumisen vankiloissa.

Laki uskonnonvapaudesta säättää oikeudesta kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhteisöön. Uskonnonvapauslain mukaan (1. luku 3§): ”Jokaisella on oikeus päättää uskonnollisesta asemastaan liittymällä sellaiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan, joka hyväksyy hänet jäsenekseen, tai eroamalla siitä.”

Uskonnonvapaus sisältää sekä vapauden että oikeuden. Se on sekä vapautta uskonnosta että oikeutta uskontoon. Suomalaisessa keskustelussa oikeus uskontoon on historiallisista syistä jäänyt katveeseen aina 1990-luvulle saakka. Tuolloin perusoikeuskomitea, joka valmisteli pitkään vireillä ollutta perusoikeusuudistusta, jätti mietintönsä (1992). Mietintö herätti laajan keskustelun niin sanotusta positiivisesta uskonnonvapaudesta eli oikeudesta uskontoon. Positiivinen uskonnonvapaus tunnetaan esimerkiksi YK:n asiakirjoissa, mutta suomalaisessa uskonnonvapautta koskevassa tulkinnassa se oli historian saatossa jäänyt negatiivisen uskonnonvapauden (”vapaus uskonnosta”) varjoon. Sekä nykyinen perustuslaki että uskonnonvapauslaki lähtevät positiivisesta uskonnonvapaudesta. Perustuslain mukaan oikeus uskontoon kuuluu ihmisen perusoikeuksiin, ja uskonnonvapauslain mukaan valtion tehtävä on turvata uskonnonvapaus ja luoda edellytykset sen toteuttamiselle.

2.1.2 Kansainväliset sopimukset

Uskonnonharjoittamista ohjaavina periaatteina ovat kansallisen lainsäädännön lisäksi eräät kansainväliset (YK:n ja Euroopan Neuvoston) sopimukset.

Yhdistyneiden Kansakuntien Ihmisoikeuksien julistuksen 18. artiklan mukaan kaikilla henkilöillä on ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus: ”Kaikilla henkilöillä on ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus; tämä oikeus sisältää vallan uskonnon tai vakaumuksen vaihtamiseen sekä vallan uskonnon tai vakaumuksen ilmaisemiseen yksin tai yhdessä toisten kanssa, sekä julkisesti että yksityisesti, opettamisella, hartausmenoilla, palveluksella tai uskontomenojen noudattamisella.”

Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 18. artiklassa (Asetus yleissopimuksen sekä siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta) annetaan täydentäviä uskonnonvapautteen liittyviä täydentäviä ohjeita.

”1. Jokaisella on oikeus ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapauteen. Tämä oikeus sisältää vapauden tunnustaa omavalintaista uskontoa tai uskoa taikka omaksua se sekä vapauden joko yksinään tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti harjoittaa uskontoaan tai uskoaan jumalanpalveluksissa, uskonnollisissa menoissa, hartaudenharjoituksissa tai opetuksessa.

2. Ketään ei saa asettaa sellaiselle pakotukselle alttiiksi, joka rajoittaa hänen vapauttaan tunnustaa tai valita oman valintansa mukainen uskonto tai usko.

3. Henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai uskoaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, jotka on säädetty lailla ja jotka ovat välttämättömiä suojelemaan yleistä turvallisuutta, järjestystä, terveydenhoitoa tai moraalialia tahi muiden perusoikeuksia ja vapauksia.”

Vastaavanlaiset säännökset löytyvät myös Euroopan Neuvoston Yleissopimuksen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi 9. artiklasta. (Laki 23.5.1990/438 ja asetus sopimuksen ja siihen liittyvien lisäpöytäkirjojen voimaansaattamiseksi sekä niiden eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 18.5.1990/439) ohjeistavat:

”1. Jokaisella on oikeus ajatuksen, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Tämä oikeus sisältää vapauden vaihtaa uskontoa ja uskoa ja vapauden tunnustaa uskontoaan ja uskoaan joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksissa, opettamalla, hartaudenharjoituksissa ja uskonnollisin menoin.

2. Henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai uskoaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättö-

mää demokraattisessa yhteiskunnassa yleisen turvallisuuden vuoksi, yleisen järjestyksen, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.”

2.1.3 Vankiloita koskevat kansainväliset ohjeet

YK:n vankeinhoidon vähimmäissääntöihin (1955) ja Euroopan neuvoston vankilasääntöihin (1987) sisältyvät ohjeet uskonnonharjoituksesta vankilassa.

Yhdistyneiden Kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt (1955):

”6. (1) Seuraavia sääntöjä tulee soveltaa puolueettomasti. Kaikkia on kohdeltava tasavertaisesti rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansallisuuteen, yhteiskunnalliseen asemaan, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään katsomatta. (2) Toisaalta on kunnioitettava vangin ja hänen edustamansa ryhmän uskonnollisia ja moraalisia vakaumuksia.

41. (1) Jos laitoksessa on riittävä määrä samaan uskontokuntaan kuuluvia vankeja, tulee sinne nimetä tai hyväksyä tähän uskontokuntaan kuuluva pätevä edustaja. Jos vankien määrä on riittävän suuri ja jos olosuhteet sallivat, pitäisi sielunhoitaja palkata kokopäivätoimiseksi työntekijäksi.

(2) Sielunhoitajaksi edellisen kohdan mukaisesti hyväksytyn tai nimetyn pätevän edustajan tulee saada pitää säännöllisiä jumalanpalveluksia, ja sopivina aikoina on hänen sallittava vierailta yksin oman uskontokuntaansa kuuluvien vankien luona sielunhoidollisissa asioissa.

(3) Keneltäkään vangilta ei saa kieltää pääsyä uskontokuntansa pätevän edustajan luo. Jos toisaalta joku vanki kieltäytyy vastaanottamasta minkään uskontokunnan edustajia, pitää hänen asennettaan kunnioittaa.

42. Niin pitkälle kuin käytännössä on mahdollista, tulee jokaiselle vangille antaa mahdollisuus tyydyttää uskonnollisia tarpeitaan osallistumalla laitoksessa järjestettäviin jumalanpalveluksiin sekä pitämällä hallussaan uskontokuntansa hartaus- ja oppikirjoja.”

Euroopan neuvoston vankilasäännöt (1987):

”46. Niin pitkälle kuin käytännössä on mahdollista, tulee jokaiselle vangille antaa mahdollisuus tyydyttää uskonnollisia, henkisiä ja moraalisia tarpei-

taan olemalla mukana laitoksessa järjestettävissä hartaustilaisuuksissa tai kokouksissa sekä pitämällä hallussaan tarvitsemiaan kirjoja ja kirjallisuutta.

47. (1) Jos laitoksessa on riittävä määrä samaan uskontokuntaan kuuluvia vankeja, sinne tulee nimetä ja hyväksyä tähän uskontokuntaan kuuluva pätevä edustaja. Jos vankien määrä on riittävän suuri ja jos olosuhteet sallivat, hänet pitäisi palkata kokopäivätoimiseksi työntekijäksi.

(2) Edellisen kohdan mukaisesti hyväksytyt tai nimitetyt pätevä edustajan tulee saada pitää säännöllisiä jumalanpalveluksia ja muita tilaisuuksia, ja sopivina aikoina hänen on sallittava vierailia yksin omaan uskontokuntaansa kuuluvien vankien luona sielunhoidollisissa asioissa.

(3) Keneltäkään vangilta ei saa kieltää pääsyä uskontokunnan pätevä edustajan luokse. Jos joku vanki ei halua ottaa vastaan minkään uskontokunnan edustajaa, pitää hänen saada kieltäytyä siitä.”

Suomi on ratifioinut edellä mainitut kansainväliset sopimukset, minkä perusteella ne ovat sitovaa lainsäädäntöä myös Suomessa. Nämä sopimukset sekä Suomen kansallinen lainsäädäntö koskevat kaikkia ihmisiä. Rajoituksia vankien oikeuteen harjoittaa uskontoaan voidaan siten tehdä vain lainsäädännöllä. Vankeuden toimeenpanoa koskevassa kansallisessa lainsäädännössä on siten huomioitu uskonnonharjoittaminen vankiloissa.

2.1.4 Vankeuslainsäädäntö

Vankeuslain (11:3) mukaan:

”Vankilassa on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vankien tarpeiden mukaan jumalanpalveluksia, hartaushetkiä ja muita uskonnollisia tilaisuuksia. Vangeille on annettava mahdollisuus tavata oman uskontokuntansa sielunhoitajaa tai muuta edustajaa. Vankilassa on oltava uskonnonharjoitukseen soveltuvat tilat. Vangilla on oikeus osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin, jollei: 1) vanki ole sijoitettu varmuusosastolle taikka suorita 15 luvun 4§:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisrangaistusta; taikka 2) vanki ole 15 luvun 15§:n tai 18 luvun 1§:n 1 momentissa tarkoitettuna toimenpiteen kohteena. Vangilta, joka on päihtynyt tai joka häiritsee 1 momentissa tarkoitettua tilaisuutta, taikka vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta, voidaan evätä oikeus osallistua tilaisuuteen. Jos vanki ei saa osallistua yhteisiin tilaisuuksiin, hänen mahdollisuudestaan uskonnonharjoitukseen on huolehdittava muulla tavoin.”

Vastaavasti tutkintavankeuslain (7:2) mukaan:

”Tutkintavangilla on oikeus osallistua vankilassa järjestettyihin jumalanpalveluksiin, hartaushetkiin ja muihin hengellisiin tilaisuuksiin, jollei 1) tutkintavanki suorita 10 luvun 4§:n 1 momentin yksinäisrangaistusta; taikka 2) tutkintavanki ole 10 luvun 14§:n tai 13 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun toimenpiteen kohteena. Tutkintavangilta, joka on päihtynyt tai joka häiritsee 1 momentissa tarkoitettua tilaisuutta, taikka vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta, voidaan evätä oikeus osallistua tilaisuuteen. Jos tutkintavanki ei voi osallistua yhteisiin tilaisuuksiin, hänen mahdollisuudestaan uskonnonharjoitukseen on huolehdittava muulla tavoin. Tutkintavangille on annettava mahdollisuus tavata oman uskontokuntansa sielunhoitajaa tai muuta edustajaa.”

2.2 Uskonnonharjoittamisen ja uskonnollisen toiminnan organisointi vankiloissa

2.2.1 Vankilasielunhoidon virat

Vankilasielunhoidon virkojen varhaisin tausta on Ruotsi-Suomen ajan vankilasaarnaajan tehtävässä. Jo 1500-luvulla pappien tehtävä oli valmistaa tuomittua kuolemaan. 1700-luvulla tehtäväksi tuli ohjata vangittua tunnustamaan teko ja 1800-luvun alussa vakinaistettiin vankilasaarnaajan virka tätä varten. Venäjän vallan aikana, 1800-luvun loppupuolella, tehtävän sisällöksi tuli yksityinen sielunhoito ja virka liitettiin kirkkolainsäädännössä papin virkoihin. Itsenäisyyden alussa 1920-luvulla vankilasaarnaajan virka muuttui vankilapapin viraksi ja se säädettiin valtionhallinnon asetuksella vankilan organisaatioon kuuluvaksi viraksi. Yhteiskunnan muutoksissa 1960 -70 -luvuilla harkittiin vankilapappien virkojen siirtoa vankeinhoidon hallinnosta kirkon hallintoon ja tämän keskustelun hui-pentumana Kirkko ja valtio -komitea teki tällaisen esityksen. Esitys kuitenkin kaatui sekä valtion- että kirkon hallinnossa. Siten 1920-luvulla alkanut järjestely on jatkunut nykyiseen asti.¹

Kaikissa suljetuissa vankiloissa, yhtä lukuun ottamatta (Pyhäselkä), on päätoiminen Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöön kuuluva papin virka. Suljetussa Pelson vankilassa ja Satakunnan vankilan Köyliön suljetulla osastolla sekä kahdessa avolaitoksessa (Naarajärvi, Satakunnan vankilan Huittisten osasto) on päätoiminen kirkon henkilöstöön kuuluva diakonin virka (Huittisten ja Köyliön yhteinen

---

¹ Ks. enemmän vankilasielunhoidosta Oikeus uskontoon -mietintö (Risen julkaisuja, työryhmämietintö 1/2006) ja Tuominen V., Evankelisluterilaisen kirkon toiminta Suomen vankiloissa sodan jälkeisenä aikana (Hki 1984).

virka). Lisäksi yhdessä suljetussa laitoksessa (Pelso) on sivutoiminen papin virka ja yhdessä avolaitoksessa (Laukaa) sivutoiminen diakonin virka. Papin palkan maksaa Rikosseuraamuslaitos, diakonin palkan kirkko.

Virassaan vankilan pappi on pappisvirkaan liittyvissä asioissa piispan ja tuomiokapitulin alainen ja vankilan viranhaltijana vankilan johdon alainen. Vankilan papin virka on siten kahden hallinnon alainen virka. Vankiloiden diakonin virka on sijoitettu vankilan sijaintikunnan mukaiseen hiippakuntaan, osaksi tuomiokapitulin henkilöstöä, esimiehenä hiippakuntadekaani.

Vankiloiden pappien viroista säädetään kirkkolaissa, jonka 6 luvun 12§ käsittelee erityisiä tarpeita varten perustettuja virkoja, joihin vankilapapinvirkakin kuuluu: ”Vankilassa sekä kuurojen sielunhoitoa ja muita erityisiä tarpeita varten voi olla papinvirkoja ja lehtorinvirkoja. Kaikessa, mikä koskee pappisvirkaa tai toimintaa lehtorina, viranhaltija on tuomiokapitulin alainen. Vankilaan tai muuhun laitokseen perustetun papin- tai lehtorinviran täyttää tuomiokapituli julistettuaan viran haettavaksi ja saatuaan hakijoista lausunnon asianomaiselta viranomaiselta. Tuomiokapituli määrää tilapäisen viranhaltijan, viran väliaikaisen hoitajan ja viransijaisen.”

Valtioneuvoston asetuksessa Rikosseuraamuslaitoksesta (953/2009) säädetään Rikosseuraamuslaitoksen tehtävistä ja organisaatiosta. Sen mukaan ”Rikosseuraamusalueella on aluejohtajan sekä arviointikeskuksen, yhdyskuntaseuraamustoimiston ja vankilan johtajan virat sekä muita virkoja ja työsuhteista henkilöstöä. Aluejohtajan sekä arviointikeskuksen, yhdyskuntaseuraamustoimiston ja vankilan johtajan virkojen perustamisesta, siirtämisestä, lakkauttamisesta ja muuttamisesta päättää pääjohtaja. Muiden virkojen perustamisesta, siirtämisestä, lakkauttamisesta ja muuttamisesta päättää aluejohtaja. Laitoksen yhteisiin kuuluvan pastorin virkaa tai määräaikaista virkasuhdetta täytettäessä asianomaisen rikosseuraamusalueen aluejohtaja antaa viranhakijoista lausuntonsa nimittävälle viranomaiselle. Pastorin virkaa perustettaessa, siirrettäessä, lakkautettaessa tai muutettaessa aluejohtajan tulee hankkia asianomaisen tuomiokapitulin lausunto.”

Vankiloiden pappien toimenkuvasta ei ole yhdenmukaista määrittelyä. Käytännössä keskeisiin tehtäviin on kuulunut viran koko olemassaolon ajan vankilan jumalanpalveluksista ja muusta hengellisestä toiminnasta sekä vankien henkilökohtaisesta sielunhoidosta vastaaminen. Lisäksi virkaan on kuulunut vaihtelevissa määrin osallistumista vankilan muuhun kuntouttavaan työhön sekä vankilan yhteisiin tehtäviin.

2.2.2 Uskonnolliseen toimintaan vankiloissa osallistuvat vankilan ulkopuoliset toimijat

Uskonnolliseen toimintaan vankiloissa osallistuu monia kirkkokuntia ja uskonnollisia järjestöjä. Merkittävimmät toimijat ovat evankelisluterilainen kirkko, Hel-luntaiherätys, Vapaakirkko, Adventtikirkko ja Pelastusarmeija sekä ortodoksinen kirkko. Herätysliikkeistä ovat mukana vanhoillislestadiolaisuus (rauhanyhdistykset ja niiden keskusyhdistys SRK) ja Kansanlähetys. Lisäksi toimintaan osallistuu useita muita paikallisia toimijoita, kristillisiä järjestöjä ja seurakuntia sekä kirkkokuntia, joiden toiminta on valtakunnallisesti rajatumpaa, mutta voi olla paikallisesti hy-vinkin laajaa toiminnan kohteena olevissa vankiloissa.

Vankiloiden uskonnolliseen toimintaan osallistuvat vankilan ulkopuoliset toi-mijat vastaavat toiminnan kustannuksista itse. Vankiloissa annetaan ohjausta van-kiloita koskevista asioista. Toimijat vastaavat itse vankilatyötä tekevien jäsentensä koulutuksesta ja tuesta työhön muilta osin. Koulutuksen kustannuksista vastaavat toimijat itse.

Vankilan hengelliseen työhön tarvittava lupa on vankilakohtainen ja sen myön-tää vankilan johtaja. Valmisteluun sisältyy uskonnollisen toiminnan tarpeen ar-viointi vankilassa. Lähtökohtana toimintaan on vankien tarve ja heidän halunsa osallistua toimintaan.

Mikäli tarvetta on, vankilan hengelliseen työhön hakeva voi hakea toimilupaa henkilökohtaisesti tai sen hakijana voi olla uskonnollinen yhteisö, joka hakee toimilupaa yhteisönsä jäsenelle. Mikäli hakija hakee hengellisen työn toimilupaa itselle, hakemus edellyttää hänen hengellisen yhteisönsä suositusta.

2.2.3 Rikosseuraamuslaitoksen mahdolliset rakenteelliset muutokset lähitulevaisuudessa

Rikosseuraamuslaitoksen strategian mukaan tavoitteena on siirtää toiminnan painopistettä laitosseuraamuksista avoseuraamukseen ja suljetuista vankiloista avolaitoksiin. Yhteiskunnan turvallisuutta ja vangin rikoksettoman elämäntavan lisäämistä voidaan edistää hallitulla vapauttamisprosessilla. Suunnitelmallista van-gin vapauttamista palvelee vaiheittainen siirtyminen avoimempaan laitokseen. Vaiheittainen vapauttaminen edellyttää, että kullakin rikosseuraamusalueella on riittävä määrä valvonnan intensiivisyydeltään erilaisia vankitiloja.

Tällä hetkellä vankilat luokitellaan kahteen luokkaan: suljetut vankilat ja avolai-tokset. Kuitenkin sekä suljettujen laitosten että avolaitosten kesken on merkittäviä eroja laitoksen luonteessa ja valvonnan intensiivisyydessä. Valvonnan intensiivi-syydeltään erilaisissa vankiloissa pitää olla mahdollisuus osallistua monipuolisesti rangaistusajan suunnitelman mukaisiin toimintoihin. Nykyistä tarkemmasta van-kitilojen määrittelystä saadaan apuväline myös vankien toiminnan suunnitteluun ja järjestämiseen.

Suunnitelmissa on luokitella vankitilat neljän eri valvontatasoluokan mukaisesti. Sekä suljetut vankilat että avovankilat jaettaisiin molemmat kahteen tasoon valvonnan intensiivisyyden mukaisesti. Vankien toiminta (myös hengellinen toiminta) järjestettäisiin eri tavoin riippuen valvonnan tasosta.

Kevyimmän valvontatason (A1) vankiloissa vankien toiminnot olisi tarkoitus järjestää pääasiassa ympäröivässä yhteiskunnassa ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Mahdollista on, ettei kyseisissä vankiloissa olisi juurikaan tiloja toiminnalle. A2-valvontatason avovankiloissa on suunnitteilla järjestää toimintaa sekä vankilan tiloissa että vankilan ulkopuolella.

Suljettujen vankiloiden molemmilla valvontatasoilla (S1 ja S2) vangeille järjestetään toimintaa vankilassa. S1-tasolla vangilla saattaa olla mahdollisuus määrätyillä edellytyksillä osallistua vankilan ulkopuoliseen toimintaan. S2-tasolla voidaan tarvittaessa järjestää toimintaa vankiosastoilla, mikäli vangit eivät voi esimerkiksi turvallisuussyistä osallistua asuin-osaston ulkopuolella tapahtuvaan ryhmätoimintaan.

Nykyään vankiloiden toiminnot ovat usein toisistaan irrallisia. Tarkoituksena on ottaa käyttöön ns. toimintapaketti-malli. Toimintapakettilla tarkoitetaan eri ammattilaisten yhdessä toteuttamaa suunnitelmallista ja yksilöllisesti toteutettujen toimintojen kokonaisuutta, joka tähtää vangin työ- ja toimintakyvyn sekä arkielämän ja sosiaalisten taitojen parantamiseen. Toimintapaketeilla voidaan nykyistä paremmin vastata vangin yksilökohtaisiin, rangaistusajan suunnitelmassa mainittuihin tarpeisiin. Myös hengellisen toiminnan merkitys on tarpeen huomioida toimintapaketti-mallissa.

3. VANKITUTKIMUS

Selvityksen toimeksiantoon sisältyi vankien uskontokuntiin kuulumisen, vankien uskonnollisten tarpeiden sekä vankien sielunhoidon tarpeiden selvittäminen. Kirkkokuntiin ja uskontokuntiin kuulumisen lisäksi huomioitiin vankien halu yhteyteen kirkkokuntien ja uskontokuntien kanssa. Vankien uskonnollisuuden tarkastelu tuli osaksi uskonnollisten tarpeiden selvittämistä. Selvitettävänä oli: vankien tarve osallistua uskonnolliseen toimintaan ja vankien näkemys uskonnollisen toiminnan mahdollisuuden järjestämisen tarpeellisuudesta; vankien tarve uskontokunnan edustajan tapaamiseen ja näkemys uskontokunnan edustajan saatavilla olon tarpeellisuudesta; vankien odotukset hengellisen työn sisällöistä; vankien sielunhoidon käyttö ja odotukset sielunhoidon sisällöistä sekä vankien näkemys hengellisen toiminnan ja sielunhoidon tarpeellisuudesta. Näitä toimeksiannon tehtäviä varten toteutettiin tilastollinen vankitutkimus ”Uskonto ja hengellisyys vankiloissa”. Lisäksi kerättiin haastatteluaineisto sekä erillinen islaminuskoisille vangeille tehty kyselyaineisto.

3.1 Tutkimuksen toteutus

3.1.1 Tutkimuksen lomakekyselyn toteutus (Liitetaulukko 1)

Kyselytutkimusta edelsi pilottitutkimus Kylmäkosken vankilassa joulukuussa 2013 (n = 40, vastausprosentti 75). Sen avulla muokattiin kyselylomake lopulliseen muotoon. Pilottitutkimuksessa havaittiin, että suurin osa vastaajista koki vastaamisen helpoksi tai melko helpoksi ja merkitykselliseksi.

Tutkimusasetelma laadittiin niin, että tulokset ovat yleistettävissä tutkimusajankohdan kaikkiin vankiloissa oleviin vankeihin. Perusjoukko ovat siten tutkimuksen otosajankohdan kaikki paikalla olevat vangit (16.2.2014 2842 vankia). Miesvangeista tehtiin 600 vastaajan otos, joista 400 suljetuista vankiloista ja 200 avovankiloista – vastaten miesvankien jakautumista suljettuihin ja avolaitoksiin.

Otos tehtiin vankitietojärjestelmästä päivää ennen kyselyn toimittamista vastaajille. Näin pyrittiin välttämään vankien tilanteen muutoksista johtuvaa katoa.

Naisvangeista ei tehty otosta, koska silloin vastaajamäärä olisi jäänyt tilastollisen tarkastelun kannalta liian pieneksi. Haluttiin saada tarpeeksi kattavaa tietoa naisvangeista ja siksi vastaajiksi otettiin heidät kaikki (n = 214).

Kysely toteutettiin 18.-21.2. (ensimmäinen vastauskierros) ja 25.-28.2. (uusi vastauskierros). Vankiloissa kyselyn toimeenpanosta vastasivat toiminnosta vastaavat apulaisjohtajat. Otannan vastaajalista lähetettiin heille Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnosta. Kyselymateriaali vastaajille sekä ohjeet toimeenpanosta

vankiloille oli lähetetty apulaisjohtajille jo aiemmin. Vastausmateriaali toimitettiin suomen lisäksi englanniksi, venäjäksi ja ruotsiksi.

Vangit saivat vastausmateriaalin kirjeitse ja vastaaminen tapahtui omassa selissä. Vastausaikaa oli molemmilla vastauskierroksilla neljä päivää. Vastausmateriaaliin sisältyi palautuskuori kyselylomakkeen palauttamiseen ja erikseen lomake toimintarahan hakemiseen vankilalta (kyselyyn osallistumisesta maksettiin suljetuissa vankiloissa toimintaraha kolmelta tunnilta) sekä lomake vapaaehtoiseen jatkohaastatteluun ilmoittautumiseen.

Tutkimuksen tekijät eivät tulleet tietämään vastaajien henkilöllisyyttä. Vankilat eivät tulleet tietämään vastausten sisältöä, vaan vastaukset lähetettiin suljetuissa kuorissa tutkijoille vankiloittain. Vastaukset ryhmiteltiin vankiloittain tallennusta varten. Vastausten palautuksessa ongelmana oli jossain määrin se, että n. sata vastaajaa lähetti palautuskuoren apulaisjohtajan sijasta suoraan postiin. Niiden kohdalla jäi epäselväksi, mistä vankilasta vastaus oli. Osalla vankiloista palautusongelmiin liittyi myös palautusta varten annetun vankilan palautuslähetelomakkeen puuttuminen tai puutteet sen tiedoissa (kuinka monelle vastaajaksi valitulle voitu vankilassa toimittaa kysely ja kuinka moni vastannut). Kokonaisuutena kyselyn toteutus onnistui vankiloissa erittäin hyvin. Vankiloissa oli nähty vaivaa toteutuksen hyväksi.

3.1.2 Kyselyyn vastaaminen (Liitetaulukko 1)

Miesvankien vastausprosentti oli lähes sama suljetuissa vankiloissa (54 %) ja avovankiloissa (52 %). Naisvankien vastausprosentti oli 53. Vastaustaso vaihtelee merkittävästi vankiloittain, korkeimmillaan 100 % ja alimmillaan 0 %. Vastausprosenttien perusteella vankilat voidaan ryhmitellä karkeasti kolmeen vastauskategoriaan:

1. Korkean vastausprosentin vankilat, yli 65 % vastaustaso (Sulkava, Vilppula, Köyliö, Mikkeli, Pello, Pyhäselkä, Vaasa, Kylmäkoski), lähinnä maaseutujen ja maakuntakeskusten vankiloita.
2. Keskitason vastausprosentin vankilat, 50-65 % (Jokela, Sukeva, Kuopio, Ylitorio, Naarajärvi, Huittinen, Vanaja), jossa on eri seutujen erilaisia vankiloita.
3. Matalan vastausprosentin vankilat, 35-49 % vastaustaso (Kestilä, Käyrä, Suomenlinna, Turku, Riihimäki, Hämeenlinna, Helsinki, Vantaa, Kerava, Oulu, Laukaa/epäselvä vastaustaso), jossa mukana ovat suurimmat eteläiset vankilat sekä kolme avoimimpaan laitostyyppiin kuuluvaa työsiirtolan kaltaista avovankilaa.

Rikosseuraamuslaitoksen vankitilastoihin verrattuna kyselyyn osallistujat eivät juuri poikenneet muista vangeista. Tämä piti paikkansa iän, koulutuksen, vankilatyypin (avovankila/suljettu vankila) ja ulkomaalaisten vankien osuuden suhteen. Kyselyyn osallistui jonkin verran enemmän elinkautisvankeja. Uskonnollisuutta koskeviin kysymyksiin ovat vastanneet sekä enemmän että vähemmän uskonnolliset. Myös jatkohaastatteluihin ilmoittautui ja osallistui satunnaisvalinnan myötä

hyvin eri tavoin uskontoon suhtautuvia ja uskonnollisuudeltaan erilaisia vankeja. Sekä kyselyn että haastattelujen yhteydessä korostettiin, että tutkimuksen kannalta kaikki vastaukset ovat yhtä merkittäviä, vastaajan uskonnollisuudesta ja uskontoon suhtautumisesta riippumatta. Uskontoon liittyvien tietojen osalta vertailua ei voitu tehdä. Jää osin tietämättä, ketkä eivät vastanneet kyselyyn – oliko heidän joukossaan esim. enemmän vailla kiinnostusta uskontoa koskeviin kysymyksiin olevia vankeja. (Liitetaulukko 1)

3.1.3 Kyselyä täydentävä haastattelututkimus

Syys-lokakuussa 2014 tehtiin osalle kyselyssä haastatteluun suostumuksensa antaneille vastaajille suunnattu haastattelututkimus 9 vankilassa eri rikosseuraamusalueilla (Hämeenlinna, Vanaja, Kylmäkoski, Turku, Helsinki, Sukeva, Pello, Laukaa), 33 yksilöhaastattelua ja yksi ryhmähaastattelu (4 hlöä Kuopio/kristillinen kuntoutusosasto.)

Haastattelujen kesto oli 45 min. Niiden rakenne oli avoin puolistrukturoitu haastattelu. Rakenteeksi luotiin samat teemat kuin kyselyssä, huomioiden kyselyn perusteella olennaiseksi uskontoa vankiloissa, vankien uskonnollisuutta sekä uskonnolliseen toimintaan osallistumisesta koskevat näkökohdat. Kaikissa haastatteluissa oli sama teemarakenne. Haastateltavien kirjallisella suostumuksella haastattelut nauhoitettiin. Haastattelun teki vastaavan tutkijan ja kahden tutkimusavustajan tutkimusryhmä. Toinen tutkimusavustajista purki haastattelut kirjallisesti ja ne käytiin tallennettuina läpi tutkimusryhmässä.

Haastattelujen tavoite oli laajentaa kyselytulosten ymmärtämistä. Ei niinkään haluttu tuottaa erillisaineistoa vaan tuoda vankien näkökulmia kyselyvastausten ymmärtämiseen. Haastatteluissa tuli sisällöllisesti riittävästi samankaltaisuutta, jolloin kvalitatiivisen tutkimuksen yhteydessä käytetty ns. saturaatiopisteen saavuttaminen toteutui. Siten haastattelujen tavoite toteutui. Haastateltavien vastausten välisillä eroilla ilmeni myös vastaavuutta kyselyaineistossa esiintyvien erojen kanssa.

3.2 Vastaajien taustatiedot (Liitetaulukko 2) (Liitetaulukko 3) (Liitetaulukko 1)

Tutkimusaineiston edustavuuden kannalta merkittävää on se, että vastaajien soidemografisten ja kriminologisten taustatietojen jakauma vastaa enimmäkseen niiden jakaumaa kaikkien vankien joukossa vastausajankohtana. Katoanalyysin mukaan tämä saavutettiin melko hyvin.

Ikä

Tutkittaessa uskontoa vankiloissa tutkitaan enimmäkseen uskontoa nuorten aikuisen elämässä. Kolme neljästä vastaajasta on iältään korkeintaan 45 vuotta. Ikä on jaettu kolmeen luokkaan (19-25, 26-45 ja yli 45), jotta tilastollisiin analyyseihin saadaan ryhmävertailuissa riittävät määrät luokittain. Nuorimpaan näistä ikäryhmistä kuuluu 13-15 % vastanneista. Vastanneiden keski-ikä oli 37 vuotta. Jos ikä jaetaan neljään luokkaan (19-24, 25-34, 35-44 ja yli 45), tulee vielä selvemmin esiin vankien nuori ikärakenne: n. puolet on alle 35-vuotiaita.

Kieli ja kansallisuus

Vankien äidinkieltä ja kansallisuutta koskevissa tiedoissa on puutteita vankitiedoissa ja puutteet ilmenevät myös vastaajia koskevissa tiedoissa. Osalla puuttuu tieto äidinkielestä. Osalla kysymystä kansallisuudesta hankaloittaa kysymys kansalaisuudesta: Esim. vastaaja voi olla asunut Suomessa tai jossain muussa maassa jo pidempään, mutta hänellä ei ole kotimaakseen muodostuneen maan kansalaisuutta. Toisaalta hänellä voi olla asuinmaansa kansalaisuus, mutta hänen kansallisuutensa voi olla toinen.

Kieltä ja kansallisuutta koskevia tietoja on tarkasteltu vastaajien kohdalla yhdessä, jotta saadaan mahdollisimman selvä käsitys muiden kuin taustaltaan suomalaisten vastaajien osuudesta. Muiden kuin suomalaisten vastaajien osuus on miehillä hieman yli ja naisilla hieman alle 13 %. Suurin osa kieleltään ja kansalaisuudeltaan muista kuin suomalaisista vastaajista on venäjänkielisiä (22 vastaajaa 50:stä.) Toiseksi suurin ryhmä muun kansalaisuuden omaavista vastaajista on äidinkieleltään suomenkielisiä (19 vastaajaa 50:stä.) Loput ovat lähinnä englanninkielisiä. Ulkomaalaistaustaisten vastanneiden vankien joukko jakaantuu moniin kansallisuuksiin, kuten kaikkien vankien joukossa.

Koulutus

Vastaajien koulutustiedot kerättiin peruskoulutuksesta kuusiluokkaisina ja ammatikoulutustiedot neljälukkaisina. Vertailtaessa vastaajien tietoja vankien koulutustaustaa koskeviin tietoihin havaitaan vastaajien koulutustaustan vastaavan varsin pitkälle vankien yleistä koulutustaustaa.²

Verrattaessa tämän tutkimuksen vastaajia em. selvitykseen tai esim. Rikosseuraamusasiakkaiden terveyttä ja työkykyä koskevaan selvitykseen³ havaitaan tämän tutkimuksen vastaajien joukossa olevan jonkin verran enemmän korkeammin koulutettuja vankeja sekä vanhimpaan ikäryhmään kuuluvia vankeja. Uskonnol-

2 Selvitys vankien koulutukseen osallistumisesta, Koski ja Miettinen 2007.

3 Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve, Joukamaa et al, Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010.

lisuus ja uskonnolliseen toimintaan osallistuminen on puolestaan jossain määrin korostuneempaa alimmin koulutettujen ryhmässä.

Parisuhde, vanhemmuus ja sukulaissuhteet (Liitetaulukko 4)

Parisuhde on 55 %:lla miehistä ja 62 %:lla naisista. Osalle vastaajista tilanne vankeudessa ja ennenkin sitä on voinut olla parisuhteen osalta sillä tavoin epävakaa, ettei siviilissäytyperusteinen jako vastaisi heidän tilannettaan ja sen mukaisesti tarkasteltuna osa parisuhteista jäisi havaitsemattomiksi. Parisuhteeksi huomioitiin siksi vastausvaihtoehdoissa avio- ja avioliiton lisäksi seurustelusuhde ilman yhdessä asumista.

Vanhemmuus on vastaajien joukossa yleistä. Kahdella kolmesta vastaajasta on lapsi tai lapsia. Enemmistö vanhemmaksi itsensä ilmoittaneista vastaajista pitää vähintään jonkin verran yhteyttä lapseensa tai lapsiinsa. Vähän tai ei ollenkaan yhteyttä lapsiin pitää ilmoituksensa mukaan 15 % vastaajista.

Sukulaissuhteet lähiomaisiin korostuvat vastaajilla mielenkiintoisesti. Suhde puolisoon, lapseen ja äitiin on vastausten mukaan vähintään jonkin verran tärkeä tai hyvinkin tärkeä yli 80 %:lle vastaajista, suhde sisaruksiin yli 70 %:lle vastaajista ja myös suhde isovanhempiin enemmistölle vastaajista. Venäjänkielisten vastaajien joukossa luvut ovat vielä suurempia, samoin islam-taustaisten vastaajien joukossa.

Perhesuhdetekijöillä on jonkin verran yhteyttä siihen, missä määrin ja missä tarkoituksessa vastaajat ilmoittivat käyneensä yksilösielunhoidollisia keskusteluja vankilan sielunhoidon viranhaltijan kanssa ja missä määrin he ilmoittivat osallistuneensa hengellisiin tilaisuuksiin.

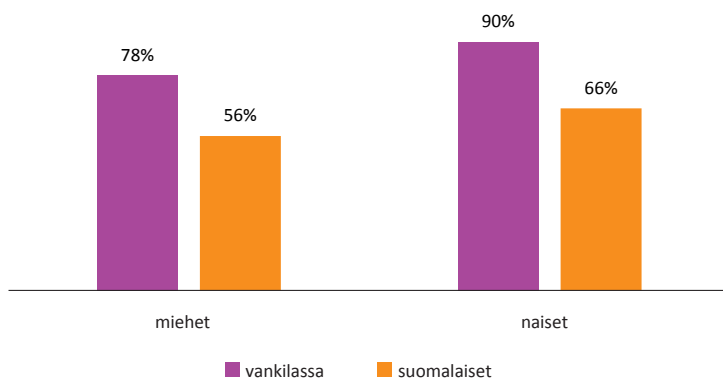
Vankeuslaji, vankeuden syy, vankeuden pituus ja vankeuskertaisuus (Liitetaulukko 5)

Vastaajista n. kolme neljästä on vankeustuomiotaan suorittavia. Tutkintavankeja on n. 15 % miehistä ja n. 19 % naisista. Loput ovat sakon muuntorangaistusta suorittavia (1 % naisista, 4 % miehistä) tai tieto vankeuslajista on jäänyt epäselväksi. Vastaajien jakauma vastaa vankeuslajin osalta melko hyvin kaikkia vankeja. Myös vastaajien vankeuden syyt (päärikos) jakautuvat kaikkia vankeja vastaavasti, suurimpana ryhmänä henki- ja väkivaltarikokset (n. 40 % vastaajista), toisena omaisuusrikokset ja huumeririkokset (molemmissa rikoslajiluokissa n. 13-20 % vastaajista). Uskontoa koskevaan tutkimukseen osallistuminen ei siten ole herättänyt erityistä kiinnostusta vangeissa sen mukaan, mistä syystä he ovat vankilassa. Vankeustuomion pituus on jaettu kolmeen luokkaa: alle vuoden tuomio, 1-4 vuoden tuomio, yli 4 vuoden tuomio. Tässä havaitaan jonkin verran eroa kaikkiin vankeihin: Vastanneiden joukossa on enemmän pisimpien tuomioiden (yli 4v) suorittajia ja vähemmän lyhimpien tuomioiden (alle 1v) suorittajia. Keskimmissä tuomiopituuksien ryhmässä (1-4 v) eroa vastanneiden ja kaikkien vankien välillä ei ole. Elinkautisvankien osallistuminen oli jonkin verran suurempaa kuin

yleensä vankien parissa. Vastanneiden laitoskertaisuudessa ei ilmene juurikaan eroja kaikkiin vankeihin.

3.3 Vastaajien suhde uskontokuntiin ja uskonnollisiin yhteisöihin (Liitetaulukko 6)

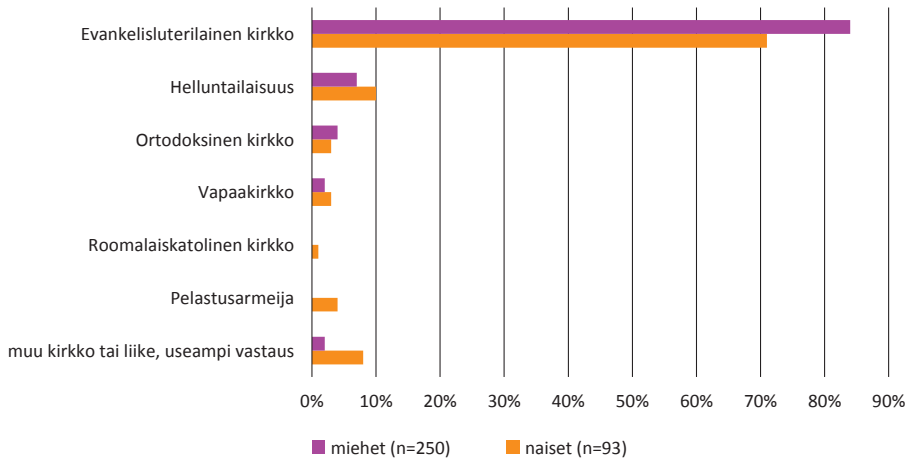
Vastaajien kirkkoon kuulumisen aste on korkea. Se jakautuu kirkkokunnittain muuta väestöä vastaavasti. Vähemmistökirkkokuntien osuus vankien uskonnollisena taustana on pysynyt vakiintuneella tasolla. Ainoastaan itäisen Suomen vankiloissa ortodoksisen kirkkokunnan taustakseen ilmoittavien osuus on selvästi suurempi kuin muussa väestössä. Muun uskontokunnan kuin kristinuskon taustakseen ilmoittavien vankien osuus on pienempi kuin muiden uskontokuntien osuus väestössä. Uskonnollisuudessa tapahtuvat muutokset ovat hyvin laaja ja merkittävä ilmiö vangeilla, mutta ne eivät ilmene muutoksina uskontokuntien, kirkkokuntien ja uskonnollisten yhteisöjen jäsenyydessä.

Kuvio 01. Kristillisen taustan omaavat vangit verrattuna muihin suomalaisiin⁴ (Liitetaulukko 6)

Kristinuskon uskonnolliseksi taustakseen ilmoittaa n. 80 % miesvastaajista ja n. 90 % naisista. Muiden uskontojen osuus vastanneiden uskonnollisena taustana on 3 %. Vastanneista miehistä 12 % ja naisista 7 % ilmoittaa, ettei heillä ole mitään uskonnollista taustaa

⁴ Haastettu kirkko -Suomen evankelisluterilainen kirkko 2008-2011, Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. 2012, s. 40-41.

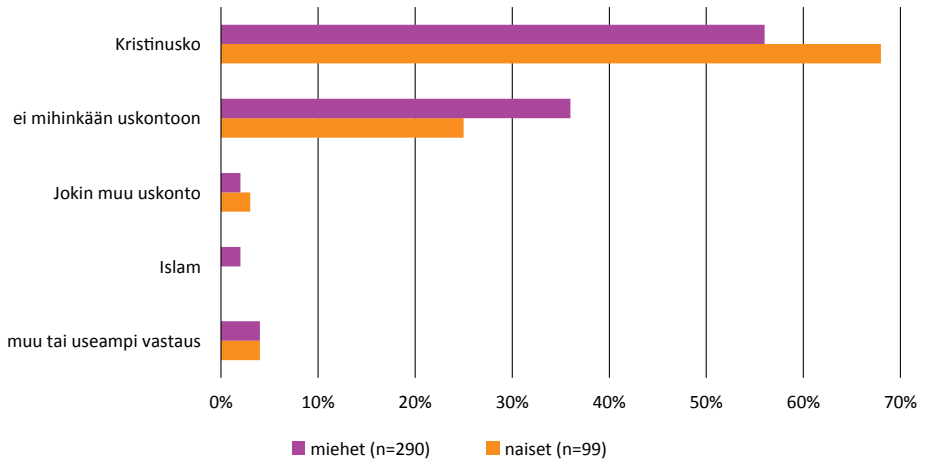

Kuvio 02. Vankien kuuluminen kirkkokuntiin⁵ (Liitetaulukko 6)

Enemmistö kirkkokuntansa ilmoittaneista vastaajista ilmoittaa uskonnolliseksi yhteisöksi evangelisluterilaisen kirkon (83 % kysymykseen vastanneista miehistä ja 71 % naisista.) Mielenkiintoista on tässä miesten melko paljon naisia suurempi osuus, poiketen muusta väestöstä. Helluntailaisuus on toiseksi suurin kysymykseen vastanneiden kirkkokunta, ja sen osuus vangeista on muuta väestöä suurempi (10 % naisista ja 7 % miehistä).

Suurin osa vastasi kysymykseen siitä, mihin uskontokuntiin haluaa olla yhteydessä vankeusaikana, riippumatta uskontokunnan jäsenyydestä. Tässä tulee näkyviin se, että suurempi osa vastaajista ei tahdo pitää yhteyttä uskontokuntaan kuin mikä on uskontokuntiin kuulumattomien osuus: n. neljännes naisista ja kolmannes miehistä ei tahdo pitää yhteyttä uskontokuntiin vankeudessa. Kristinuskoon yhteydenpitoa vankeusaikana haluavien vankien määrä on kuitenkin huomattavan korkea, kaksi kolmannesta naisista ja yli puolet miehistä – siitä huolimatta, että määrä on pienempi kuin kirkkokuntiin kuuluvien osuus. Yhteydenpidon määrää ja laatua ei tässä yhteydessä kysytty, mutta kyselyn edetessä se osoittautuu merkittävän todellista konkreettista yhteyttä uskonnonharjoittamiseen tai uskontokunnan edustajaan, erityisesti henkilökohtaisen keskustelun kautta.

5 Miehet (n=250, puuttuvia n=60), naiset (n=93, puuttuvia n=10).

Kuvio 03. Vankien halu yhteyteen uskontokuntien kanssa (Liitetaulukko 6)

Kristinuskoon yhteydenpitoa vankeusaikana haluavien vastaajien kohdalla näkyy muusta väestöstä poikkeavana se, että suurelle osalle vangeista ei kirkkokunnalla ja kristillisellä suuntauksella ole ensisijaista merkitystä. Kysyttäessä tätä vajaa puolet kristinuskoon yhteyttä haluavista jätti vastaamatta tai vastasi haluavansa yhteyttä useisiin kirkkokuntiin ja suuntauksiin. Tähän vangit ovat myös vuosikymmenten aikana tottuneet: kristinuskon harjoittamiseen vankiloissa osallistuu hyvässä yhteydessä toisiinsa eri kirkkokuntia ja herätysliikkeitä. Tilanne poikkeaa muusta yhteiskunnasta: vangit osallistuvat huomattavasti muuta väestöä enemmän yhteydenpitoon useiden kirkkokuntien, herätysliikkeiden ja uskonyhteisöjen kanssa.

On kuitenkin huomioitava myös se, että enemmistö eli yli puolet kristinuskoon vankeusaikana yhteydenpitoa haluavista vangeista haluaa sen tapahtuvan kirkkokuntansa mukaisesti. Siten n. 60 % tähän kysymykseen vastanneista miehistä ja n. 45 % naisista toivoi yhteyttä ev.lut. kirkkoon. Naisissa useisiin kirkkokuntiin yhteyttä haluavien osuus on miehiä suurempi (n=30 %, m=20 %). Miehet ilmaisevat uskonnonharjoittamisen toiveissaan enemmän pitäytymistä omassa uskonnollisessa taustassaan. Muiden kristillisten suuntausten kohdalla vastaajien yhteydenpidon toiveissa näkyy ortodoksisuuden taustakseen ilmoittavien halu pysyttäytyä yhteydessä omaan kirkkokuntaansa sekä yhteyttä toivovien suhteellisesti suurempi osuus ortodoksisten kirkkojen jäsenten osuuteen verrattuna, jossa ilmennee venäjänkielisten vankien identifioituminen kulttuurisesti ja kielellisesti venäjänkieliseen ortodoksisen kirkolliseen yhteyteen.

Vapaan kristillisyyden kirkkokuntien kohdalla (helluntailaisuus, Vapaakirkko, Adventtikirkko, Pelastusarmeija) näkyy se, että yhteydenpitotoiveissa muiden kuin helluntailaisten osuus on suurempi kuin niihin kuuluvien osuus.

Kyselyyn vastanneiden joukossa muiden uskontokuntien kanssa yhteydenpitoa toivovien vastaajien joukossa neljä viidestä ei katsonut uskontokunnan suuntauksella olevan merkitystä. Muiden uskontokuntien osalta tilanteen arviointi kyse-

lyn perusteella muodostui hankalaksi vastaajien vähyden vuoksi. Siksi päätettiin tehdä erillistutkimus islam-taustaisista vangeista. Sitä tarkastellaan luvussa 3.10.

Uskontokuntiin ja kirkkokuntiin kuulumisen ja niihin yhteydenpidon toiveissa näkyy siis mielenkiintoinen, uskonnolle vankiloissa erityinen, paradoksaaliseltakin vaikuttava ilmiö: vangit kuuluvat muuta väestöä vahvemmin perinteisiin kristillisiin kirkkokuntiin, mutta haluavat muuta väestöä huomattavasti laajemmin yhteydenpitoa myös muihin kuin omaan kirkkokuntaansa. Kirkkokuntaa tai muuta uskontokuntaa vankeusaikana vaihtavien tai niistä eroavien osuus on hyvin pieni. Muiden uskontokuntien osuus on Suomen vankien joukossa kansainvälisesti poikkeuksellisen vähäistä. Kokonaiskuvana suomalaiset vangit ovat hyvin laajasti ja aktiivisesti kristillisiä. Toisaalta on myös nähtävissä niiden vankien merkittävä osuus, joiden uskonnolliset tarpeet eivät ilmene heidän uskontokuntiin kuulumisensa mukaisesti. Tätä tarkastellaan seuraavissa luvuissa käsiteltäessä vankien osallistumista uskonnolliseen toimintaan ja sielunhoitoon. On myös merkille pantavaa, että n. kolmannes vangeista ei toivo yhteydenpitoa uskontokuntiin.

3.4 Uskonnollisuutta koskevat kysymykset

Vastaajien uskonnollisuutta kartoitettiin eri tavoin. Osa kysymyksistä koski omaa kasvustausta ja näihin kysymyksiin liitettiin myös kysymyksiä omasta kasvattajan roolista. Osa kysymyksistä koski vastaajien omaa arviota uskonnollisuudestaan. Sitä haettiin itsearviointia edellyttävillä kysymyksillä, yksilöllistä uskonnonharjoittamista koskevilla kysymyksillä sekä hengellisyyden kollektiivista merkitystä ja uskonnollisia perinteitä koskevilla ynnä uskoa ja vakaumusta koskevilla asennekysymyksillä. Lisäksi kysyttiin muutoksista vastaajien uskonnollisuudessa vankeusaikana.

Eri tavoin uskonnollisuutta lähestyvillä kysymyksillä pyrittiin esämään vastaustilanne, jossa vastaaja joutuisi ikään kuin asettumaan itsensä ulkopuoliseksi itsensä havainnoijaksi. Siihen jouduttaisiin, jos kysymykset olisivat luonteeltaan ainoastaan itsearvioinnin kysymyksiä kuten ”Miten uskonnollinen olet?” Uskonnollisuuden arviointi yksilöllistä uskonnonharjoittamista koskevilla kysymyksillä (kuten rukoilemisesta) tarjoaa toisenlaisen lähestymistavan. Kun rinnalle asetetaan lisäksi osin kärjistettyjäkin väitelauseita asennemittarin tapaan rakennettuna, laajenee näkökulma uskonnollisuuteen, ja siten myös mahdolliset ristiriitaisuudet saman vastaajan vastauksissa tulevat helpommin esiin. Väitelauseiden sekä itsearviointikysymysten laatimisessa huomioitiin laajemmissa suomalaisissa ja länsimaisissa väestön uskonnollisuutta koskevissa tutkimuksissa käytetyt kysymykset siten, että ainakin osa käytetyistä kysymyksistä ja niiden avulla saatu tieto vankien uskonnollisuudesta olisi niihin vertailtavissa.

Vankien uskonnollisuudessa erottuu kolme keskeistä piirrettä: 1. Vankien uskonnollisuus on hyvin korkea, sitä on paljon ja se on vahvaa. 2. Vankien uskonnollisuudessa näkyvät vahvasti uskonnollisen perinteen merkitykset ja oma uskonnollisuus kytketään niihin. 3. Vankien uskonnollisuuden erityisin piirre

on vankeusaikana koetun uskonnollisuuden muutoksen esiintyminen hyvin monilla vangeilla. Miehistä n. kolmannes ja naisista n. puolet ilmoittaa kokeneensa vankeusaikana uskonnollisuudessaan muutoksia. Enemmistölle muutoksia kokeista muutoksella on vastaajan myönteiseksi kokemus merkitys, esimerkiksi oman vakaumuksen vahvistuminen tai uskosta mielenrauhan saaminen. Vähemmälle osalle muutoksia kokeista muutokseen sisältyy kielteistä, esimerkiksi uskonsa menettämistä kaikkeen tai vieraantumista.

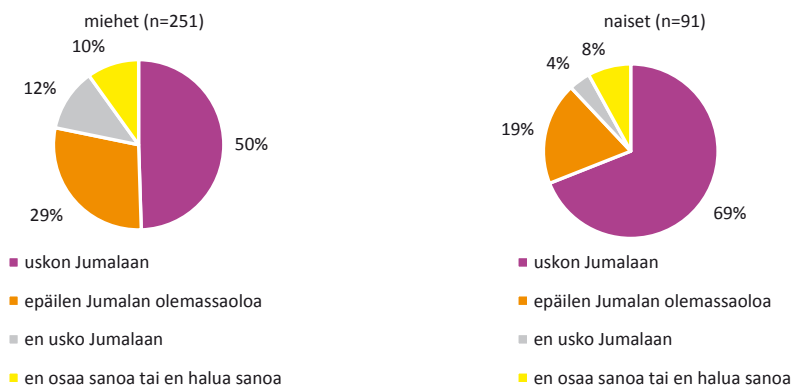
Useimmille vastaajille uskonnollisuus ei ylipäättään ole tarkkaan määriteltyä. Useimmiten uskonnollinen muutos ei ole myöskään selvästi määriteltävissä, esim. selvä uskonnollinen ratkaisu, vaan jollain tavoin vastaajan kokonaisvaltainen kokemus. Se liitetään elämän muihin alueisiin kuten ihmissuhteisiin, oman elämän hallintaan, päihteisiin, oman mielentilan ja olemassaolon merkityksen kysymyksiin ynnä muuhun.

Uskonnollisuutta koskeviin kysymyksiin ovat vastanneet sekä enemmän, että vähemmän uskonnolliset. Myös jatko haastatteluihin ilmoittautui ja osallistui satunnaisvalinnan myötä hyvin eri tavoin uskontoon suhtautuvia ja uskonnollisuudeltaan erilaisia vankeja. Sekä kyselyn että haastattelujen yhteydessä korostettiin, että tutkimuksen kannalta kaikki vastaukset ovat yhtä merkittäviä, vastaajan uskonnollisuudesta ja uskontoon suhtautumisesta riippumatta.

3.4.1 Vastaajien uskonnollisuus (Liitetaulukko 7) (Liitetaulukko 9) (Liitetaulukko 11)

Kolmannes naisvastaajista ja viidennes miehistä arvioi uskon olevan hyvin tärkeää itselle. Kolmelle neljästä vastaajasta usko on vähintään jonkin verran tärkeää. Yli puolet naisista ja vajaa puolet miehistä pitää uskoa itselle hyvin tai melko tärkeänä.

Uskon yksilöllisessä ulottuvuudessa rukous on erityisesti naisvastaajille merkittävää. (Liitetaulukko 9) Suurin osa heistä rukoilee usein tai ainakin silloin tällöin, kolmasosa harvoin tai lainkaan. Miehistä harvoin (reilu viidennes) tai ei koskaan (vajaa kolmannes) rukoilevia on enemmän. Miehistä vajaa puolet rukoilee joskus tai useammin. Vastaajat kertovat rukoilemisen olevan yleisimmin omien läheisten muistamista. Toinen yleinen rukoilemisen sisältö on rukous oman tilanteen ja itsensä puolesta. Melko usein vastauksissa mainitaan rukouksen sisältönä myös kiittäminen. Rukoileminen näyttää olevan vankeja ja muuta väestöä yhdistävä uskonnollisuuden ulottuvuus. Se on merkittävin uskon yksinään harjoittamisen muoto. Vankien keskuudessa Raamatun ja hengellisen kirjallisuuden lukeminen tai hengellisten ohjelmien seuraaminen televisiosta tai radiosta yksilöllisen uskonnon harjoittamisen muotona ei ole rukoilemiseen verrattuna yhtä yleistä, joskaan ei harvinaistakaan: vajaa puolet ilmoittaa seuraavansa hengellisiä ohjelmia ainakin silloin tällöin ja reilu kolmannes lukevansa Raamattua ainakin silloin tällöin.

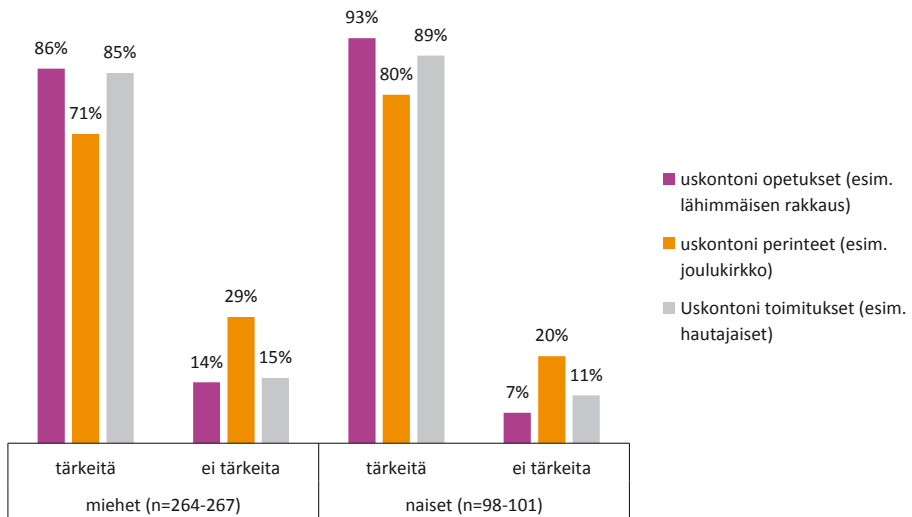

Kuvio 04. Jumalaan uskominen (Liitetäulukko 9)

Vangit ovat tämän tutkimuksen valossa uskonnollisia, erityisesti naiset. Kuten luvun alussa kuvattiin, vaikeasti määriteltävää ja tutkimuksellisesti haastavaa oman uskonnollisuuden kysymystä lähestyttiin eri tavoin. Kysyttäessä suoraan vastaajien omaa arviota uskonnollisuudestaan n. 70 % naisista ja 56 % miehistä arvioi itsensä vähintään melko uskonnollisiksi. Vajaa viidennes naisista ja reilu viidennes miehistä ilmoittaa olevansa ei-uskonnollisia. Uskonnolliseksi itsensä määrittelevistä vastaajista enin osa määrittelee olevansa uskovia, osa näkee mieluummin olevansa agnostikkoja, humanisteja tai ei osaa tai halua määritellä omaa vakaumuksensa luonnetta annettuja vastausvaihtoja käyttäen.

Kun tämän kysymyksen rinnalle otetaan kysymys Jumalaan uskomisesta, kuva täydentyy: Naisissa n. 70 % ilmoittaa uskovansa Jumalaan, miehistä n. 53 %. Miehistä on enemmän niitä, jotka eivät ota kantaa Jumalaan uskomiseen ja sitä vastaaviin kysymyksiin. Itsensä ateisteiksi määrittelevien osuus on molempien sukupuolten kohdalla n. kymmenesosa vastaajista. Kokonaisuutena vastaajat jäsentyvät siis kolmeen ryhmään: 1. Jumalaan eri tavoin uskovat, n. 40-70 %, 2. Jollain tavoin uskovat, mutta uskonsa tarkemmin määrittelemättä jättävät, n. 10-30 %, sekä ateistisesti ajattelevat, n. 10 %. Lisäksi uskomista ja elämäntavomusta koskevien kysymysten kohdalla on 10–20 % niitä, jotka jättävät vastaamatta tai vastaavat epäselvästi.⁶

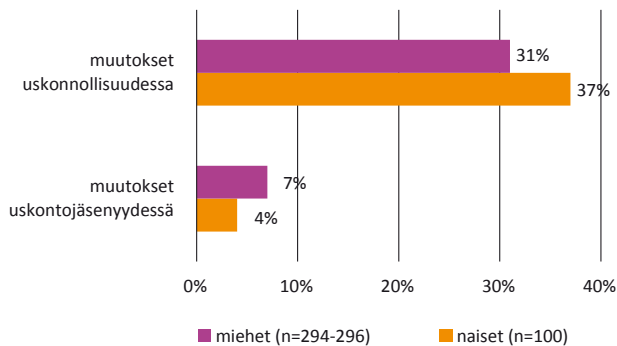
⁶ Kysymys ei ollut pilottimallakkeessa. Miehet (n=251, puuttuvia n=28), naiset (n=91, puuttuvia=12).

Kuvio 05. Oman uskontokunnan opetusten, perinteiden ja toimitusten merkitys (Liitetaulukko 10)

Uskonnollisuuden kollektiivinen ulottuvuus tulee esiin oman uskonnon opetusten (esim. lähimmäisenrakkaus), oman uskonnon perinteiden (esim. joulukirkko, pääsiäinen) sekä oman uskonnon toimitusten (esim. ristiäiset, hautajaiset) merkityksessä vastaajille. Ne ovat tärkeitä hyvin suurelle osalle vastaajista (80-90 %:lle).

3.4.2 Vastaajien uskonnollisuudessa tapahtuneet muutokset vankeusaikana

Kuvio 06. Muutokset uskonnollisuudessa ja uskontokunnan jäsenyydessä vankeusaikana (Liitetaulukko 12)

Vastanneista miehistä 31 % ja naisista 37 % ilmoitti uskonnollisuudessaan tapahtuneen muutoksia vankeusaikana. Määrät ovat merkittäviä. Merkittävyyttä lisää se, että uskonnollisen muutoksen kokeminen näyttää olevan yhteydessä keskeisillä elämäntilanteilla koettuihin ongelmiin (mielenterveys, sosiaaliset suhteet, päihteet).

Niiden vastaajien joukossa, jotka ilmoittavat itsellään olevan ongelmia näillä elämänalueilla, on myös suhteessa muihin vankeihin enemmän uskonnollisuudessaan muutosta kokeneita. Uskonnollista muutosta kokeneiden joukossa on myös suhteessa muihin vankeihin enemmän yksilöllisestä vankilasielunhoidosta sekä hengellisiin tilaisuuksiin osallistumisesta apua ongelmiinsa hakevia.

Uskonnollisuudessa koetulla muutoksella ei ole jotain määriteltyä suuntaa, esimerkiksi uskon tulemista. Osalle kyse voi olla uskonnollisesta ratkaisusta, mutta laajemmin näyttää olevan kyse elämän ongelmien kytkeytymisestä tai kanoitumisesta uskonnollisuuden kokemiseen ja uskonnollisen kokemisen kautta käsittelemiseen. Kuten edellä uskon ja lähisuhteiden yhteyttä käsiteltäessä, näkyy myös tässä uskonnollisuuden ja uskon yhteys elämän kokonaisuuteen, ihmisen eksistenssiin ja eksistentiaalisiin kysymyksiin. Uskon ja uskonnonharjoittamisen merkityksissä ei tässä valossa ole kyse ensisijaisesti uskonnollisen sisällön kysymyksistä ja ne eivät rajaudu uskontoon. Pikemminkin usko ja uskonnollisuus ilmenevät elämän keskeisten kysymysten kautta.

Haastatteluissa tulee esiin se, että uskonnollisuutta ja varsinkin uskoa arvostetaan vankien keskuudessa – jos se on aitoa. Aito, vilpiton ja ulospäin vähän näkyvä usko koetaan arvokkaana. Useimmat vangit vierastavat uskon näkyvää esiin tuomista. Vangit puhuvat siitä, että kyllä todellinen usko näkyy ihmisistä ilman tietoa heidän uskomisestaan, jonkinlaisena rauhana, hyvytenä ja toiveikkuutena. Usko koetaan tavoittelun arvoiseksi. Sitä pidetään arvokkaana erityisesti siksi, että sen katsotaan auttavan parempaan elämään ilman riippuvuuksia ja itselle sekä toisille tuhoisaa toimintaa.

3.5 Osallistuminen uskonnolliseen toimintaan (Liitetaulukko 13)

Vangit osallistuvat huomattavasti muuta väestöä enemmän hengellisen toiminnan eri muotoihin, jumalanpalveluksiin, hartaustilaisuuksiin, ryhmätoimintaan ja yksilöllisiin tapaamisiin uskonnollisten yhteisöjen edustajien kanssa. Useimpien vankien kohdalla muutos verrattuna vastaavaan toimintaan ennen vankilaa on huomattava. Sekä vankiloiden hengelliset tilaisuudet että ryhmätoiminta koostuvat hyvin erilaisista toteutusmalleista. Tässä niitä tarkastellaan kuitenkin kokonaisuuksina. Osallistumisen määrän lisäksi tarkastellaan osallistumisen ja osallistumatta olemisen syitä, toimintaan kohdistuvia odotuksia, toiminnan vastaavuutta vankien tarpeisiin sekä vastaajien näkemyksiä toimintamuotojen tarpeellisuudesta yleensä vankien kannalta. Osallistumista tarkastellaan myös vankiryhmittäin sekä joidenkin taustatekijöiden mukaan. Vankien sielunhoitoa tarkastellaan omissa luvuissaan. Tässä yhteydessä tarkastellaan vankien tapaamisia vankilan ulkopuolelta tulevien uskonnollisten yhteisöjen edustajien kanssa. Kyse on seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden tapaamisista.

3.5.1 Osallistuminen uskonnolliseen toimintaan ennen vankeutta ja vankeusaikana (Liitetaulukko 8)

Vastaajilta kysyttiin osallistumista uskonnolliseen toimintaan lapsuudessa, nuoruudessa ja aikuisuudessa. Vankeusaikana osallistumisessa uskonnolliseen toimintaan tapahtuu muutos. Kerran pari osallistuneiden määrä vähenee. Miehillä kasvaa useamman kerran vuodessa osallistuneiden osuus, naisilla useamman kerran kuukaudessa osallistuneiden. Naisten miehiin nähden selvästi vahvempi aktiivisuus siis säilyy. Ei lainkaan -osallistuvien osuus puolestaan vähenee naisissa vain hieman ja miehissä kasvaa hieman, verrattuna tilanteeseen aikuisuudessa ennen vankeutta. Uskonnolliseen toimintaan osallistumisessa tapahtuu siten eräänlaista polarisaatiota, aktiivisuus lisääntyy matalan aktiivisuuden ”kustannuksella”, täysin passiivisten osuuden muuttumatta.

3.5.2 Jumalanpalveluksiin ja hengellisiin tilaisuuksiin osallistuminen vankeusaikana (Liitetaulukko 13)

Naisista puolet osallistuu jumalanpalveluksiin kuukausittain (31 %) tai viikoittain (20 %). Miehillä yleisempää on osallistuminen kerrasta muutamaan kertaan vuodessa (n. 34 %). Viidennes miehistä osallistuu kuukausittain tai viikoittain. Miehistä n. 43 % ei osallistu koskaan jumalanpalveluksiin, naisista 31 %. Jumalanpalvelus hengellisen toiminnan muotona kokoo siten melko suuren osan vangeista kokonaisuutena.

Päinvastoin kuin muussa väestössä, ikä ei ole yhteydessä vankien jumalanpalveluksiin ja hengellisiin tilaisuuksiin osallistumiseen. Myöskään perhesuhteet ja koulutustaso eivät aiheuta eroa osallistumisaktiivisuuteen. Miehistä tutkintavangeilla korostuu kaikkein aktiivisimmin osallistuminen (viikoittain). Varsinkin miesten kohdalla vankilakertaisuus on yhteydessä osallistumisaktiivisuuden lisääntymiseen. Naisilla vankilakertaisuus näkyy kaikkein aktiivisimmassa osallistumisessa (viikoittain), joka kasvaa selvästi vankeuden toistuttua enemmän kuin kerran. Samanlainen yhteys on vankeuden kestolla: lyhimpiä tuomioita suorittavat (alle vuosi) ovat muita vähemmän osallistuvia.

Vankien ilmoittamat syyt jumalanpalveluksiin osallistumiseen voidaan jakaa karkeasti kolmeen luokkaan: 1. hengelliset syyt (esim. uskonnollinen etsintä, uskon vahvistuminen), 2. psykologiset syyt (esim. rauhoittuminen, uusien näköalojen hakeminen elämään), 3. sosiaaliset syyt (esim. vaihtelua vankilan arkeen, yhteyttä muihin ihmisiin). Jumalanpalveluksiin osallistumattomuuden syyt voidaan samoin jakaa karkeasti kolmeen luokkaan: 1. itseen liittyvät syyt (esim. kiinnostuksen puute, oman vakaumuksen erilaisuus jumalaukseen nähden, oman mielentilan vuoksi tilaisuuksien välttäminen), 2. tilaisuuksien sisältöön ja toteuttajiin liittyvät syyt (esim. ei-kiinnostavasti tai epäuskottavasti toteuttaminen, kielteisesti koettu vaikutelma tilaisuuden hengestä tai toteuttajien asenteesta), 3. vankilaympäristöön

liittyvät syyt (esim. muiden osallistujien aiheuttamat häiriöt tilaisuuksissa, muuta kiinnostavaa tekemistä samaan aikaan).

Vankeusaikana koettu uskonnollinen muutos on vahvasti yhteydessä jumalanpalveluksiin osallistumiseen. Muutosta kokeneista kaksi kolmesta osallistuu vähintään useita kertoja vuodessa ja useimmat vähintään kuukausittain, 28 % viikoittain. Sen sijaan niiden joukossa, jotka eivät ole kokeneet muutosta uskonnollisuudessaan, ei koskaan -osallistuvien (48 %) tai harvoin osallistuvien (24 %) osuus on merkittävä. Tältä kannalta näyttää siltä, että jumalanpalveluksista haetaan liittymäkohtaa omaan sisäiseen maailmaan ja siinä tapahtuviin asioihin.

Tarkasteltaessa jumalanpalveluksiin osallistumista suhteessa yksityisiin sielunhoitokeskusteluihin havaitaan sielunhoitokeskusteluissa käyvien osallistuvan enemmän myös jumalanpalveluksiin. Aktiivisesti jumalanpalveluksiin osallistuvissa on kuitenkin myös sielunhoidossa vähän tai ei lainkaan käyviä vankeja.

Kun tarkastellaan vankien ilmaisemia syitä osallistua jumalanpalveluksiin ja hengellisiin tilaisuuksiin sekä vankien syitä sielunhoitoon, havaitaan näiden uskonnonharjoittamisen oikeuden kannalta keskeisten elementtien rinnakkaisuus ja toisiaan täydentävyys: Sielunhoitoa käyttävistä vangeista suurin osa osallistuu jumalanpalveluksiin vähintään melko aktiivisesti. Osa jumalanpalveluksiin osallistuvista vangeista ei osallistu sielunhoitoon. Tähän tietysti vaikuttaa myös se, että osassa suljetuista vankiloista ja useimmissa avovankiloissa on varsin vähän tai ei lainkaan sielunhoitoa tarjolla, mutta jumalanpalveluksiin osallistumisen mahdollisuus on. Osalle vangeista näyttää jumalanpalvelus silti olevan juuri se kanava, josta he hakevat sisäistä tukea.

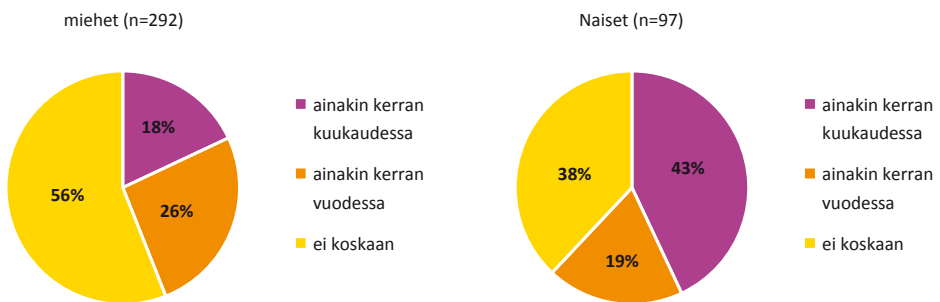
Uskonnollisuus on yhteydessä jumalanpalveluksiin ja hengellisiin tilaisuuksiin osallistumiseen siten, että uskonnollisiksi itsensä arvioivat vangit osallistuvat hyvin aktiivisesti. Itsensä ei-uskonnollisiksi ilmoittavista naisista n. puolet ja n. 40 % miehistä osallistuu tilaisuuksiin satunnaisesti (kerran tai muutamia kertoja vuodessa).

Vankilasielunhoidon viranhaltijoille tehdyn kyselyn tietojen perusteella vankien mahdollisuudessa osallistua jumalanpalveluksiin ja ehtoolliselle oli melko paljon vaihtelua vankiloiden välillä. Osassa vankiloista jumalanpalveluksiin pääsi joka sunnuntai ja osassa vankiloista harvimmillaan 2-3 kuukauden välein. Suurimmassa osassa vankiloista jumalanpalveluksiin pääsi vähintään kaksi kertaa kuukaudessa. Ehtoolliselle vanki pääsi useimmillaan kaksi kertaa kuukaudessa ja harvimmillaan 2-3 kertaa vuodessa. Yleisin vastaus oli 1-2 kertaa kuukaudessa. Jumalanpalvelukseen ja ehtoolliseen osallistumisen mahdollisuudessa ei ollut suurta eroa suljettujen vankiloiden ja avovankiloiden välillä.

Suhteessa vankien tarpeisiin voi päätellä, että suurimmalle osalle vangeista on tarpeisiin nähden riittävästi mahdollisuuksia osallistua hengellisiin tilaisuuksiin. On kuitenkin vankiloiden välisen vaihtelun vuoksi mahdollista, että osalle ei ole tarpeita vastaavaa määrää toimintaa.

3.5.3 Ryhmätoimintaan osallistuminen (Liitetaulukko 13)

Vankiloissa on hyvin monenlaista uskonnollisten toimijoiden järjestämää ryhmätoimintaa. On raamattupiirejä ja muita selvästi uskonnolliseen sisältöön rakentuvia ryhmiä. On avoimia keskusteluryhmiä ja erilaisiin teemoihin rakentuvia ryhmiä. On erilaisille vangeille suunnattuja ryhmiä, esim. naisten, nuorten, ulkomaalaisten ryhmiä. On johonkin tavoitteeseen tähtäviä ohjelmallisia ryhmiä, esim. vanhemmuutta tukevia tai päihitteettömyyttä tukevia ryhmiä. On jonkin asuinalueen vangeille suunnattuja kotiseudun uskonnollisen yhteisön järjestämiä ryhmiä. Kirjo on siis suuri. Tässä on kaikki uskonnollisten toimijoiden toteuttamat ryhmät luettu yhdeksi kokonaisuudeksi.

Kuvio 07. Osallistuminen hengelliseen ryhmätoimintaan vankilassa (Liitetaulukko 13)

Ryhmätoimintaan kuukausittain tai viikoittain osallistuu 43 % naisista ja 17,5 % miehistä. Ryhmätoimintoihin ei osallistu 56 % miehistä ja 38 % naisista. Loput osallistuvat harvakseltaan. On siis selvä ero verrattaessa ryhmiin osallistumista jumalanpalveluksiin ja hengellisiin tilaisuuksiin osallistumiseen. Samoin on selvä ero (tässäkin) miesten ja naisten välillä. Koska ryhmiin voi osallistua rajatumpi määrä kuin hengellisiin tilaisuuksiin, on ryhmätoiminnan laajuus etenkin naisten kohdalla hyvin merkittävää. Verrattuna muuhun väestöön myös miesvangit osallistuvat ryhmiin varsin runsaasti.

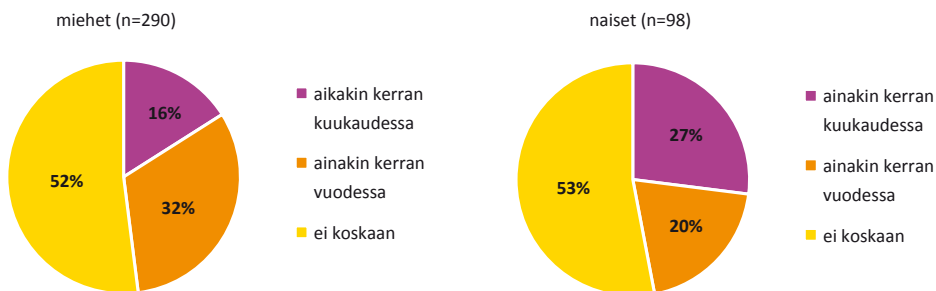
Naisten kohdalla uskonnollisuus on selvästi yhteydessä ryhmätoimintaan osallistumiseen. Valtaosa uskonnolliseksi itsensä arvioivista naisista osallistuu hyvin aktiivisesti. Miesvangeista ryhmiin osallistujissa on naisiin nähden enemmän myös itsensä ei-uskonnolliseksi arvioivia. Uskonnollisuudessaan muutosta kokeneet vangit ovat selvästi muita vankeja aktiivisempia ryhmiin osallistumisessa. Ero on selvempi kuin jumalanpalvelusten kohdalla. Aktiivisimmin sielunhoitoa käyttävät vangit osallistuvat aktiivisimmin myös ryhmiin. Merkittävä osa ryhmätoimintoihin osallistumattomista vangeista ei myöskään käy yksilöllisissä sielunhoitotapaamisissa (kaksi kolmannesta ryhmiin osallistumattomista vangeista kuuluu tähän ryhmään).

Vaikuttaa siltä, että ryhmätoiminnassa on jossain määrin kyse tarjonnan ja kysynnän epäsuhdasta. Hengellisten tilaisuuksien tarjontaa on taas paikoittain hyvinkin runsaasti, eikä vastauksissa juuri tule esiin hengellisten tilaisuuksien tar-

jonnan ongelmia. Vastauksissa tulee esiin myös se, että vankilassa ryhmätoimintaan liittyy vankilamaailmalle erityisiä, vankien välisiin suhteisiin kytkeytyviä ongelmia.

3.5.4 Yksilölliset tapaamiset uskonnollisten yhteisöjen edustajien kanssa (Liitetaulukko 13)

Kolmantena uskonnolliseen toimintaan osallistumisen muotona ovat seurakuntien työntekijöiden sekä vapaaehtoistyöntekijöiden yksilölliset tapaamiset. Vankiloissa on useiden kymmenten vuosien perinne tässä toiminnassa. Työntekijöistä erityisesti evankelisluterilaisen kirkon diakoniatyöntekijät sekä vähemmässä määrin papit ja nuorten vankien kohdalla nuorisotyöntekijät ovat käyneet tapaamassa vankeja yksilöllisesti. Eri kirkkokuntien ja herätysliikkeiden vapaaehtoistyöntekijät ovat samoin käyneet pitämässä hengellisiä tilaisuuksia sekä tapaamassa vankeja yksilöllisesti 1900-luvun alusta alkaen.

Kuvio 08. Osallistuminen yksityiskeskusteluun uskonnollisen yhteisön edustajan kanssa (Liitetaulukko 13)

Neljännes vastanneista miesvangeista ja reilu kolmannes naisista ilmoitti tavanneensa yksilöllisesti uskonnollisen yhteisön edustajaa tai edustajia useampia kertoja vuodessa. Lisäksi viidennes miehistä ja 13 % naisista ilmoitti tavanneensa heitä satunnaisesti. Hieman yli puolet vastaajista ilmoitti, ettei ollut koskaan osallistunut yksilöllisiin tapaamisiin. Osallistuminen tähän uskonnollisen toiminnan muotoon on vankien keskuudessa siten varsin laajaa. Kun päivittäinen keskimääräinen vankimäärä oli vastausajankohtana 2842 (paikalla)/3113 (kirjoilla), saa kuvan tapaamisten määrästä.

Aktiivisimmin yksityisiin tapaamisiin osallistuvat iäkkäimpään ryhmään (yli 45 vuotta) kuuluvat. Eniten vankeuskertoja kokeneiden (yli neljä kertaa) aktiivisuus eroaa muista, samoin pisimpiä tuomioita (yli neljä vuotta) suorittavien.

Uskonnollista muutosta kokeneet ovat aktiivisimpia myös tässä uskonnollisen toiminnan muodossa. Naisvangeista itsensä hyvin uskonnollisiksi arvioivat ovat hyvin aktiivisia yksityistapaamisissa (viikoittain tapaamisia tai kuukausittain useita tapaamisia). Miesten kohdalla sen sijaan hyvin uskonnollistenkin joukossa tavallisinta ovat tapaamiset parista kerrasta muutamaan kertaan vuodessa. Ei-us-

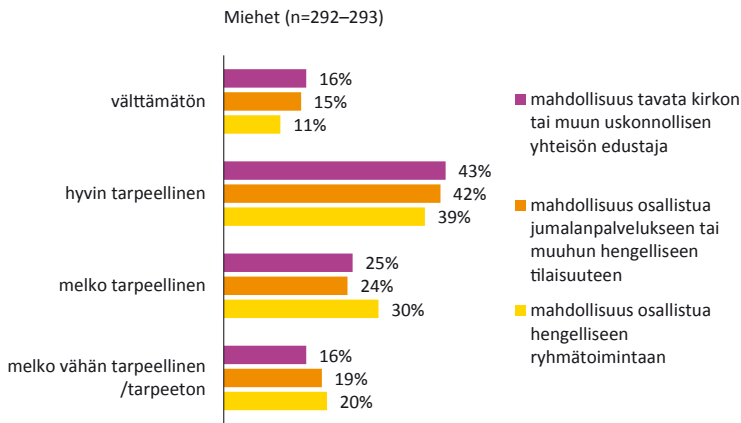
konnollisista miehistä yli kolmannes ja naisista vajaa kolmannes osallistuu uskon-yhteisöjen edustajien tapaamisiin. Tähän liittyvät vankien kokemukset tapaamisten yleisestä sosiaalisesta merkityksestä, kosketuksesta vankilan ulkopuoliseen maailmaan ja myös mahdollisuudesta jatkaa sosiaalista suhdetta vankeuden jälkeisenä tuen antajana. On havaittavissa myös se, että seurakuntien työntekijöiden sekä vapaaehtoistyöntekijöiden yksilölliset tapaamiset eivät vähennä vankien tapaa-misia vankilasielunhoitajien kanssa. Vangit osallistuvat molempiin yksilötyön muotoihin. Sen sijaan osa vankilasielunhoitoon osallistuvista ei osallistu lainkaan seurakuntien edustajien yksilöllisiin tapaamisiin.

Hengelliseen toimintaan osallistumisen merkitystä kysyttiin myös kysymyksillä, joissa merkitykseksi tarjottiin vaihtelua vankilan arkeen tai mahdollisuutta kuulla muiden ajatuksia tai omaa sisäistä kokemusta. Näiden tärkeysjärjestys asettui siten, että oma sisäinen kokemus nousi tärkeimmäksi sekä naisilla että miehillä (molem-milla yli 90 % vastanneista oli siitä vähintään melko samaa mieltä.) Vastanneista miehistä ja naisista yli 90 % oli siitä vähintään melko samaa mieltä. Mahdollisuus kuulla muiden ajatuksia oli toiseksi tärkein syy osallistumiseen. Vaihtelu arkeen ei ollut aivan yhtä tärkeää. Kuitenkin senkin vähintään melko merkittäväksi arvioivat useimmat vastaajat (lähes neljä viidestä). Kun arvioidaan yksilöllisten ja sosiaalisten tekijöiden osuutta uskonnolliseen toimintaan osallistumisen moti-vaatiossa, näyttää painopiste asettuvan yksilöllisen sisäisen motivaation puolelle. Omat sisäiset tarpeet ovat ensisijaisia. Myös sosiaalisilla tekijöillä on melko vahva merkitys. Tässäkin näkyy uskonnollisuuden yksilöllisen ja sosiaalisen ulottuvuuden erottamattomuus toisistaan.

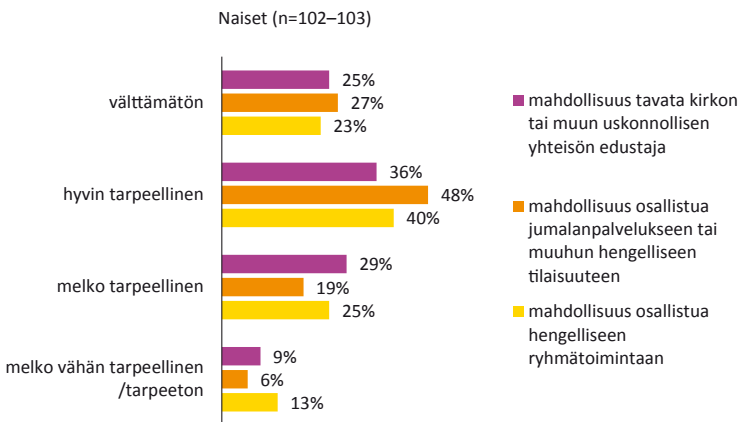
Vastaajia pyydettiin arvioimaan uskonnollisen toiminnan vastaavuutta tarpei-siin sekä kertomaan odotuksiaan toiminnasta. Enemmistö näihin kysymyksiin vastanneista katsoi tarpeita vastaavuuden melko hyväksi. Melko monet eivät vastan-neet, erityisesti miehistä. Uskonnolliselta toiminnalta odotetaan henkilökohtaista merkittävyyttä ja koskettavuutta, liittymäkohtia elämän tärkeisiin kysymyksiin, kontaktimahdollisuutta ja vuorovaikutusta. Odotetaan myös tukea omalla hen-gelliselle kasvulle ja omalle uskolle sekä toiminnan vaihtelevuutta (esim. yhdes-sä tekemisen yhdistämistä hengelliseen sisältöön, kuten askartelu tai musiikki). Odotukset kohdistuvat myös toiminnan määrälliseen ja uskonnolliseen laajuuteen. Osalla vastaajista on uskonnottoman sisällön odotuksia uskonnollista toimintaa kohtaan – ehkä muiden toiminnan vaihtoehtojen puuttuessa.

Kaiken kaikkiaan uskonnollisen toiminnan eri muodot näyttävät olevan van-kien niihin osallistumisen kannalta rinnakkaisia. Samoin on niiden suhde vanki-lasielunhoitoon, jota tarkastellaan seuraavassa luvussa. Se merkitsee, että useim-mat eri toimintamuotoihin osallistuvat vangit osallistuvat enemmän kuin yhteen toimintamuotoon. Osallistuminen aktiivisesti jumalanpalveluksiin on yhteydessä yksilölliseen sielunhoitoon tai ryhmätoimintaan osallistumiseen, ja sama toisin-päin. On joitakin vankeja, jotka osallistuvat vain yhteen toimintamuotoon, joka todennäköisimmin on pelkästään jumalanpalveluksiin ja hengellisiin tilaisuuksiin osallistuminen tai pelkästään yksilölliseen sielunhoitoon osallistuminen. Ryhmätoi-

mintaan osallistuminen ja vapaaehtoistyöntekijöiden järjestämään toimintaan osallistuminen eivät ole yhteydessä vähäisempään osallistumiseen muuhun toimintaan.

Kuvio 09. Uskonnollisen toiminnan eri muotojen tarpeellisuus vankien kannalta (Liitetaulukko 16)

Kuvio 09. Uskonnollisen toiminnan eri muotojen tarpeellisuus vankien kannalta (Liitetaulukko 16)

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan uskonnollisen toiminnan eri työmuotojen merkitystä vangeille yleisesti ottaen, riippumatta omasta osallistumisestaan niihin. Suurin osa vastaajista vastasi näihin kysymyksiin. Toisin sanoen suurimmalla osalla niistäkin vastaajista, jotka eivät ole uskonnollisia tai osallistu uskonnolliseen toimintaan, oli näkemys uskonnollisen toiminnan tarpeellisuudesta. Vain viitisen prosenttia vastaajista jätti vastaamatta näihin kysymyksiin. Yhdeksän kymmenestä naisesta ja neljä viidestä miehestä vastasi pitävänsä mahdollisuutta osallistua hengellisiin tilaisuuksiin, tavata yksilöllisesti uskonyhteisön edustajaa ja osallistua uskonnolliseen ryhmätoimintaan vähintään melko tärkeänä. Suurin osa (reilu puolet miehistä ja n. kaksi kolmasosaa naisista) piti näitä mahdollisuuksia hyvin tärkeänä tai välttämättömänä. Naisilla tärkeimmäksi nousi mahdollisuus osallistua

hengellisiin tilaisuuksiin (kolmelle neljästä hyvin tärkeää tai välttämätöntä), miehillä niukasti tärkeimmäksi nousi mahdollisuus tavata yksilöllisesti uskonyhteisön edustajaa. Kyse on siis siitä, miten tärkeäksi arvioidaan nämä mahdollisuudet kaikkien vankien kannalta.

Naisten odotuksissa uskonnollisen toiminnan sisällöstä esiintyy miehiä enemmän odotuksia yhteisestä tekemisestä. Taustalla voi vaikuttaa se, että joidenkin seurakuntien toimintaan vankilassa on menneinä vuosina sisältynyt naisvangeille käytännön toimintaa (askartelu, yhteislaulu ym.) ryhmämuotoisessa toiminnassa. Osa vastaajista on siksi voinut liittää odotuksiaan tällaisiin kokemuksiin. Toisaalta naisten odotuksissa korostuu nimenomaan hengellisten tilaisuuksien merkittävyys. Tähän liittyy myös hengelliseen toimintaan käytettävän tilan merkitys, jota erityisesti osa naisista tuo esiin. Kirkollinen tila itsessään on vangeille tärkeä tekijä, ja tilan luomiseen tulisi kiinnittää huomiota. Tältä osin vaikuttaa olevan melko ilmeinen ristiriita vankien tarpeiden ja osan vankiloista toimitilojen välillä.

Miesvankien kohdalla kiinnittää huomiota yksilöllisen keskustelun mahdollisuuden korostuminen. Toki sillä on merkitystä myös naisille. Kun huomioidaan myös seuraavassa luvussa esiin tuleva hyvin laaja tarve yksilöllisiin sielunhoidollisiin keskusteluihin vankilan papin tai diakonin kanssa, käy selväksi vankien muuhun väestöön nähden (myös aktiivisimpiin eri suuntausten seurakuntien jäseniin) poikkeuksellinen tarve henkilökohtaiseen keskusteluun. Erityisesti miesten kohdalla tässä kumoutuu usein esiintyvä yleinen käsitys suomalaisista miehistä henkilökohtaisista asioista keskustelua kaihtavina. Naisvangit kohdistavat tämän tarpeen erityisesti vankilan pappiin eli haluavat käydä ja arvioivat tärkeäksi vangeille nimenomaan keskustelut sielunhoidon ammattitehtävässä olevan kanssa. Miesten kohdalla tulee hieman enemmän esiin tarve tavata myös vankilan ulkopuolisia uskonyhteisöjen kävijöitä, joskin miesvangitkin kohdistavat valtaosan henkilökohtaisen avun tarpeestaan vankilasielunhoidon viranhaltijoihin.

3.5.5 Toiminnan vastaavuus vankien tarpeisiin

Neljä viidestä naisesta ja kolme neljästä miehestä katsoo, että seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden vierailut vankilassa ovat tärkeitä. Reilu kymmenesosa on toista mieltä. Uskonnollisiksi itsensä arvioivien kohdalla luvut ovat vielä korkeampia, mutta myös ei-uskonnollisiksi itsensä arvioivista n. puolet pitää vierailuja tärkeinä. Vajaan kolmanneksen mukaan vierailuihin olisi tärkeää liittyä runsaasti vankien luona vankilan osastoilla liikkumista, ja vajaan neljänneksen mukaan vankiosastoilla liikkumista tulisi olla jonkin verran. Viisi prosenttia on sitä mieltä, että vankien joukossa liikkumista ei tulisi olla. Ei-uskonnollisten parissa liikkumista tarpeettomana pitäviä on vajaa viidennes, sitä tarpeellisenä pitäviä 30-35 %. Uskonnollisista selvä enemmistö pitää sitä tarpeellisenä. Uskonnollisuutensa arvioimatta jättäneistä kolmannes pitää liikkumista tarpeellisenä. Vapaaehtoistyöntekijöiden ja seurakuntien työntekijöiden usein keskustelun

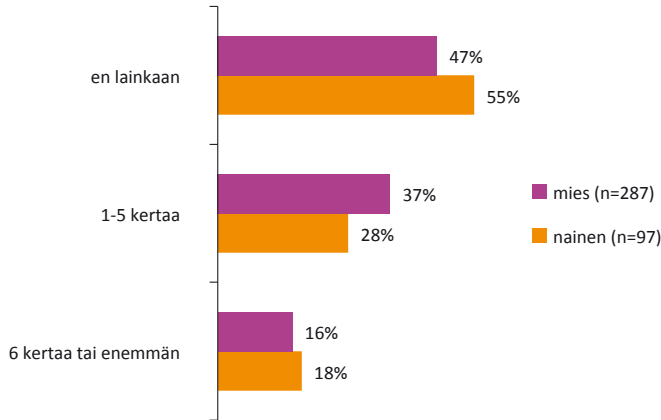
aiheeksi ottama kontaktin haku vankeihin vankilan arjessa saa siten vangeilta melko paljon kannatusta.

Samalla vangit kuitenkin kritisoivat sitä, että esimerkiksi seurakuntien ja muiden yhteisöjen työntekijöistä ja vapaaehtoisista ei vangeilla ole käsitystä ja tietoa, jos nämä eivät tule vankien luo. Vankien näkemysten mukaan nykytilanteessa on hyvin paljon piiloon jäävää tarvetta, johon uskonnollisen toiminnan eri työmuodoilla voitaisiin paremmin vastata, jos kontaktimahdollisuuksia vankeihin lisätäisiin huomattavasti. Vankien mukaan on monia yksinäisiä, ja matalan kynnyksen yhteydenpidossa korostuisi jaksamista vahvistava ja toimintaan osallistumista rohkaiseva inhimillisyys. Samaan aikaan vastauksissa on myös selvä painotus se, että yksityisyyttä pitää kunnioittaa eikä kenellekään pidä tarjota uskonnollista toimintaa vasten tämän tahtoa.

3.6 Vankilasielunhoito (Liitetaulukko 14) (Liitetaulukko 15)

Tässä luvussa käsitellään vankien yksilöllisiä sielunhoitotapaamisia vankiloiden sielunhoidon viranhaltijoiden eli vankilapappien ja vankiladiakonien kanssa. Sielunhoidon käyttöä tarkastellaan suhteessa sosiodemografisiin ja kriminologisiin taustamuuttujiin sekä suhteessa vankien uskonnollisuuteen. Erikseen tarkastellaan vankilasielunhoidon suhdetta vankien eri elämänalueilla kokemuksiin ongelmiin sekä avun hakemista niihin ja kokemuksia avun saamisesta vankilasielunhoidosta. Lisäksi käsitellään vankien näkemyksiä vankilasielunhoidon merkityksestä ja tarpeellisuudesta yleisesti vankien kannalta sekä vankien näkemyksiä vankilasielunhoitotyön järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä.

3.6.1 Vankilasielunhoitoon osallistuminen

Kuvio 10. Tapaamiset vankilapapin tai -diakonin kanssa (Liitetaulukko 14)

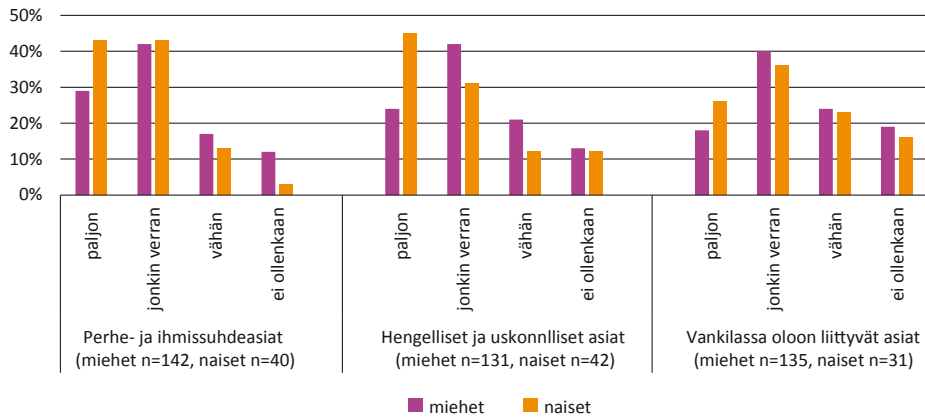
Reilut puolet miesvangeista ja vajaa puolet naisvangeista on käynyt yksilöllisessä sielunhoidossa. Miesten kohdalla osallistuminen näyttää jossain määrin lisääntyvän iän myötä. Miehillä näkyy jossain määrin, että alimmin koulutettujen ryhmään kuuluvien joukossa sielunhoitoon hakeutumista on suhteellisesti eniten. Sekä miehistä että naisista suhteellisesti enemmän sielunhoitoon hakeutuu niitä vankeja, joilla on lapsia.

Tutkintavankien ja vankeusvankien hakeutuminen sielunhoitoon on suurin piirtein yhtä yleistä. Pisimpiä tuomioita (yli neljä vuotta) suorittavien joukossa sielunhoidon käyttö on yleisempää kuin lyhempiä tuomioita suorittavilla. Ensikertalaisten joukossa on yleisempää se, ettei osallistuta sielunhoitoon lainkaan. Vankeuskertojen määrän kasvaessa sielunhoidon käyttö lisääntyy jossain määrin, joskin eniten sielunhoitoon osallistuvissa (yli kuusi kertaa sielunhoitotapaamisessa käyneitä) miehissä tällaista eroa ei näy eri vankeuskertaisten vankien välillä.

Uskonnollisimmaksi itsensä arvioivat vangit osallistuvat eniten sielunhoitoon. Jokseenkin ei-uskonnollisiksi itsensä arvioivien keskuudessakin enemmistö hakeutuu sielunhoitoon, ja tässä ryhmässä sielunhoitoon osallistuminen on jopa suhteellisesti hieman yleisempää kuin itsensä jokseenkin uskonnollisiksi arvioivien joukossa. Myös osa itsensä erittäin ei-uskonnollisiksi arvioivista osallistuu sielunhoitoon. Uskonnolliseen toimintaan kokonaan osallistumattomissa on selvästi eniten myös vankilasielunhoitoon koskaan osallistumattomia, joskin heistäkin neljännes on osallistunut sielunhoitoon. Uskonnolliseen toimintaan osallistumisen aktiivisuus ja sielunhoidossa käymisen määrä ovat jossain määrin yhteydessä.

Puolet naisvastaajista ja vajaa puolet miehistä kokee tullessa melko hyvin tai hyvin kuulluksi ja ymmärretyksi sielunhoitotapaamisissa. Alle viisi prosenttia kokee tullessa huonosti kuulluksi ja ymmärretyksi. Lopuilla ei ole kokemusta sielunhoidosta tai ei kantaa. Kun viimeksi mainittuja on varsin pieni osa vastaa-

jista, voi todeta selvän enemmistön sielunhoitoon osallistuneista kokeneen itsensä kuulluksi ja ymmärretyksi.

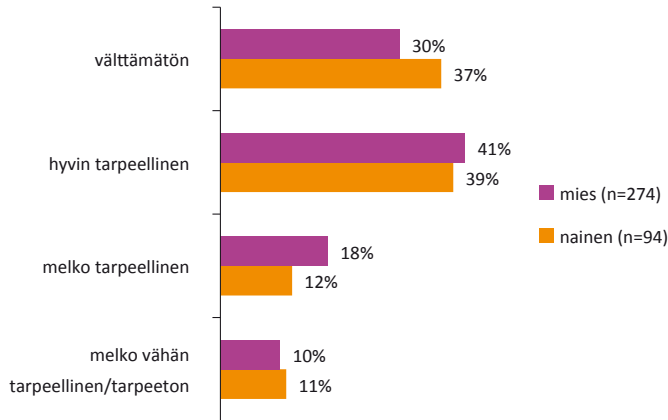
Kuvio 11. Avun saanti vankilapapilta tai -diakonilta elämänalueittain⁷

Perhe- ja ihmissuhdeasiat ovat yleisin syy avun hakemiseen vankilasielunhoidosta. Nuorimmat vangit ovat hakeneet apua näihin asioihin vähiten. Sen sijaan yksin elävät ovat saaneet apua yhtä paljon kuin parisuhteessa elävät. Toiseksi yleisin syy avun hakemiseen ovat hengelliset asiat. Vankilassa oloon liittyvät asiat ovat kolmanneksi yleisin avun hakemisen syy. Suljettujen ja avolaitosten vankien välillä ei ole eroa vankilassa oloon ja vankeussyihin liittyvän avun hakemisessa. Kaikkein selvin yhteys on uskonnollisen muutoksen kokemisella ja avun hakemisella vankilasielunhoidosta. Uskonnollista muutosta vankeusaikana kokeneet ovat hakeneet vankilasielunhoidosta selvästi yleisemmin apua kaikkien elämänalueiden ongelmiin.

Kaikista vankilapapin tai vankiladiakonin luona käyneistä miehistä 27 % (n=63) ja naisista 44 % (n=29) on saanut paljon apua vankilapapilta tai vankiladiakonilta jossakin kyselylomakkeessa mainitussa asiassa. Lisäksi neljännes sekä miehistä että naisista on saanut jonkin verran apua johonkin lomakkeessa mainittuun asiaan.

⁷ Kuviossa mukana vain sellaiset vastaajat jotka ovat käyneet kyseisen asian suhteen vankilapapin tai diakonin luona

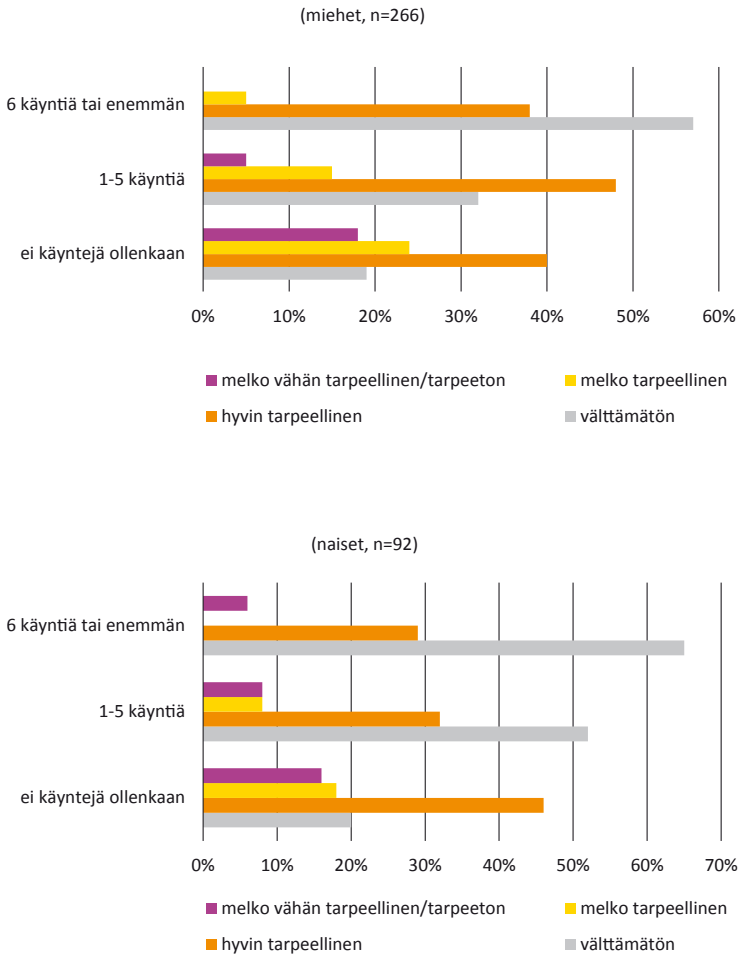
3.6.2 Vastaajien näkemys vankilasielunhoidon tarpeellisuudesta

Kuvio 12. Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus (Liitetaulukko 16) (Liitetaulukko 16 B)

Vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa siihen, miten tarpeellista vankilapapin tai vankiladiakonin olemassaolo on vankien kannalta ja eräisiin tähän liittyviin muihin kysymyksiin. Kaikista vastaajista n. 70 % piti vankilapapin tai -diakonin olemista vankilassa hyvin tärkeänä tai välttämättömänä. Yhdeksän kymmenestä vastaajasta piti sitä vähintään melko tärkeänä. Uskonnollinen tausta näkyy tässä myös: Kolme neljästä kristinuskon taustakseen ilmoittaneesta piti vankilapapin tai -diakonin läsnäoloa hyvin tärkeänä ja vain 8 % ei tärkeänä. Muun uskonnon taustakseen ilmoittaneista kaksi kolmesta piti läsnäoloa hyvin tärkeänä ja alle viidennes ei tärkeänä. Ei-uskonnollisista vangeista neljä kymmenestä piti läsnäoloa hyvin tärkeänä ja reilu kolmannes melko tärkeänä, neljännes ei tärkeänä.⁸

⁸ Kysymys ei ollut venäjänkielisessä lomakkeessa. Miehet (n=274, puuttuvia n=19), naiset (n=94, puuttuvia n=4).

Kuvio 13. Vankilapapin tai vankiladiakonin tarpeellisuus sielunhoitokäyntien mukaan

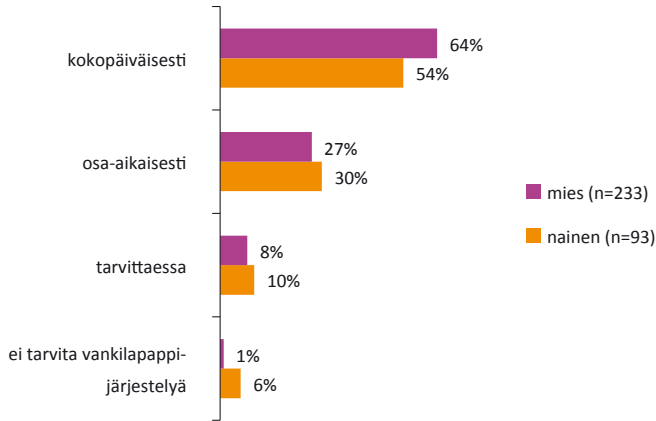
Eniten sielunhoitoon osallistuneet pitävät vankilapapin tai -diakonin läsnäoloa välttämättömpänä. Sielunhoitajaa pitävät tarpeellisena myös monet niistä, jotka eivät ole käyneet sielunhoidossa. Hyvin pieni osa vastaajista piti läsnäoloa vähän tärkeänä tai tarpeettomana.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan myös sitä, miten tarpeellista vankilasielunhoidon viranhaltijan läsnäolo on vangeille eri elämäalueiden kannalta. Lähes yhdeksän kymmenestä vastaajasta piti vankilapapin tai -diakonin läsnäoloa tärkeänä perhe- ja ihmissuhdeasioiden vuoksi, samoin hengellisten asioiden vuoksi. Neljä viidestä vastaajasta piti läsnäoloa tarpeellisena vankilassa oloon liittyvien tarpeiden vuoksi. Sosiaalisten asioiden vuoksi ja päihteisiin liittyvien asioiden vuoksi läsnäoloa piti tarpeellisena n. 60 % vastaajista. Kaksi kolmasosaa vastaajista piti läsnäoloa tarpeellisena mielenterveyteen liittyvien asioiden vuoksi ja n. puolet terveyteen liittyvien asioiden vuoksi. Kaksi kolmesta miehestä ja kolme neljästä naisesta piti läsnäoloa tarpeellisena vapautumiseen liittyvien asioiden vuoksi.

Vastaajat arvioivat vankilasielunhoitajan läsnäolon tarpeellisiksi laajasti eri elämänalueiden kannalta. Vankien arviossa vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuudesta lukemat ovat korkeampia kuin avun hakemisen lukemat. Haastatteluissa tulee esiin tätä selittäviä tekijöitä: Vangit pitävät avun saannin mahdollisuuden varmistamista hyvin tarpeellisena, koska he pitävät mahdollittomana tietää ennalta avun tarpeita. Apua pitäisi olla tarjolla tarvittaessa ilman viivytystä. Vankilapappeihin ja -diakoneihin kohdistetaan hyvin monenlaisia tarpeita. Vangit kohdistavat kyllä tarpeensa ensisijaisesti niihin henkilöstön edustajiin, joille kuuluu esisijainen vastuu kyseisellä alueella, esim. terveysasioissa terveydenhuollon henkilöstölle ja mielenterveysasioissa psykologeille. Vangit puhuvat kuitenkin paljon siitä, että monissa asioissa on tarpeen voida käsitellä asioitaan toisella tavalla toisen henkilöstön edustajan kanssa erityisesti vankeuden, ihmissuhteiden, mielenterveyden, päihdeiden ja terveyden sekä sosiaalisissa kysymyksissä. Vankien mukaan vankilasielunhoitaja on silloin tärkeä, koska hän on ”erilainen” kuin muu henkilöstö. Hänellä on tai tulisi olla muita enemmän erillisyyttä vankilasta ja viranomaisista, tiukempi vaitiolo ja erilainen lähestymistapa asioihin, niin ettei yksittäisiä ongelma-alueita erotella elämän kokonaisuudesta. Erityisesti perhe- ja ihmissuhdeasioissa sekä vankeuden aiheuttamassa ahdistuksessa vangit kokevat vankilasielunhoitajat sopivimmiksi avun hakemisen kohteiksi. Näin on myös hengellisten asioiden kohdalla, riippumatta vangin uskonnollisuudesta tai uskontokuntaisuudesta.

Vankien sielunhoidon käytön ja vankilasielunhoitajien merkityksen arvioinnin perusteella hahmottuu kuva vankilasielunhoidosta ihmissuhdekysymyksiin, hengellisiin kysymyksiin ja vankina olon kysymyksiin painottuneena ja samalla hyvin laajasti elämän eri alueiden kysymyksiä yhdistelevänä tukimuotona. Vangit eivät rajaa vankilasielunhoitoa uskonnollisiin kysymyksiin. Toisaalta uskonnollista muutosta kokeneilla vangeilla ihmissuhde-, mielenterveys- ja päihdeongelmat liittyvät muutokseen. Kaikki näistä vangeista eivät ole uskonnollisen kääntymyksen kokeneita, osa on. Kyse on laajemmasta ilmiöstä: osa vangeista käsittelee elämänsä keskeisiä haasteita sielunhoidon ja uskonnollisuuden tarjoamalla apuvälineillä ja kokee sen toimivaksi.

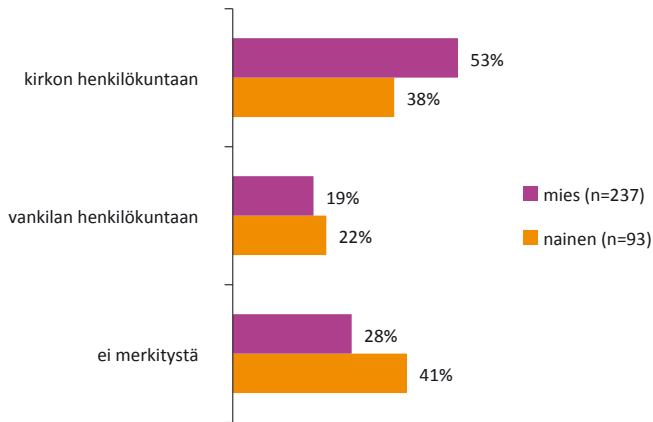
3.6.3 Vastaajien näkemys vankilasielunhoidon järjestämisestä

Kuvio 14. Mikä järjestely on paras: pappi kokopäiväisesti vai osa-aikaisesti vai ei ollenkaan⁹ (Liite-[taulukko 14](#))

Vangit perustelevat kokopäiväisyyttä erityisesti sillä, että on paljon akuuttia avun tarvetta. Heidän mukaansa avun odottaminen on usein vaikeaa. Vangit perustelevat kokopäiväisyyttä myös sillä, että vain papin jatkuvan läsnäolon kautta syntyy riittävä luottamus häntä kohtaan ja kynnys kontaktiin madaltuu. Vankien mukaan papin on myös tärkeää olla läsnä vankilan arjessa, jotta hän ymmärtää vankien tilannetta ja osaa reagoida siihen toisella tavalla kuin jos olisi ulkopuolelta käymässä oleva pappi. Vangit pitävät tärkeänä, että papit lisäisivät huomattavasti liikkumista vankiosastoilla ja hakisivat aktiivisesti kontaktia vankeihin. Vankien mukaan monien vankien on vaikea hakea apua, sillä he ovat liian passiivisia eivätkä edes tiedosta avun hakemisen mahdollisuutta tai omaa avun tarvettaankaan. Osa-aikaista pappia tai tarvittaessa ulkopuolelta kutsuttavaa pappia puoltavat vastaajat liittyvät vastauksissaan papin toiminnan lähinnä uskovien ja uskonnollisten vankien auttamiseen sekä uskonnollisiin toimituksiin, joita ei heistä ole niin paljon, että se edellyttäisi kokopäiväistä pappia.

⁹ Kysymys ei ollut pilotti- eikä venäjänkielisessä lomakkeessa. (Miehet n=233, puuttuvia=29; naiset n=93, puuttuvia n=5).

Kuvio 15. Pitäisikö vankilapapin kuulua vankilan vai kirkon henkilökuntaan¹⁰ (Liitetaulukko 14)

Vangit perustelevat papin kuulumista kirkon henkilökuntaan erityisesti sillä, että se vahvistaisi papin autonomiaa, erillisyyttä vankilasta, vaikkakin vankilassa kokopäiväisesti olevana. Vangit korostavat, että uskonnon ja hengellisyden alueelle ei viranomaisilla saa olla asiaa. Vankien mukaan myös sielunhoidon tarpeissa elämän monilla alueilla olisi merkitystä papin kuulumisella vankilan sijasta kirkon henkilöstöön. Vangit kokevat, että silloin pappi olisi puolueettomampi ja luotettavampi auttaja. Pappien kuulumista vankilan henkilöstöön puoltavat vangit taas arvioivat papin auttamismahdollisuudet paremmiksi osana vankilan henkilöstöä, sillä silloin hänellä on heidän mukaansa enemmän vaikutusvaltaa ja hän on paremmin perillä vankilan asioista. Osa vastaajista arvioi, että olisi vaikeaa toimia vankilassa olematta osa sitä ja että valtiolle kuuluu vastata tästä työstä. Enemmistön vastauksissa (erityisesti miesten) on kuitenkin tärkeimpänä erillisuus vankilasta. Vastaajat, joille papin kuulumisella vankilan tai kirkon henkilökuntaan ei ole merkitystä, korostavat oleellisena papin tehtävänsä sopivuuden kriteerejä.

Vankilapapin sukupuolella ei ole juuri merkitystä vastaajille. Vangit pitävät sukupuolen sijasta merkittävänä papin henkilökohtaista sopivuutta työhönsä, persoonaltaan ja kyvyiltään auttajana sekä hengellisesti. Vangeille tärkeintä vankilapapissa on haastattelujen perusteella luotettavuus, vuorovaikutuskyky ja uskottavuus pappina. Luotettavuuden kytkeytyy rippisalaisuuteen ehdottomana vaitiolovelvollisuutena. Papin näkyvä läsnäolo on tärkeää, samoin jatkuvuus eli että on oma pappi. Uskottavuus on sitä, että pappi on toimissaan ja ratkaisuisaan ensisijaisesti pappi. Uskottavuuteen liittyy myös työhön sopivuus eli se, että pappi on sielunhoitajana ja hengellisenä ohjaajana vakavasti otettava. Hyvin tärkeää papille on vuorovaikutuskyky, helppo lähestyttävyyys. Vangit puhuvat siitä, että hyvän papin

¹⁰ Kysymys ei ollut pilotti- eikä venäjänkielisessä lomakkeessa. (Miehet n=237, puuttuvia n=73, naiset n=25, puuttuvia n=25).

kanssa on helppo keskustella ja hänelle on helppo avautua. Aito kiinnostus ihmistä kohtaan on vankien mukaan leimallista hyvälle papille, jolle vankien tai asiakkaiden sijasta vangit ovat ihmisiä.

3.7 Vankila uskonnonharjoittamisen ympäristönä (Liitetaulukko 18)

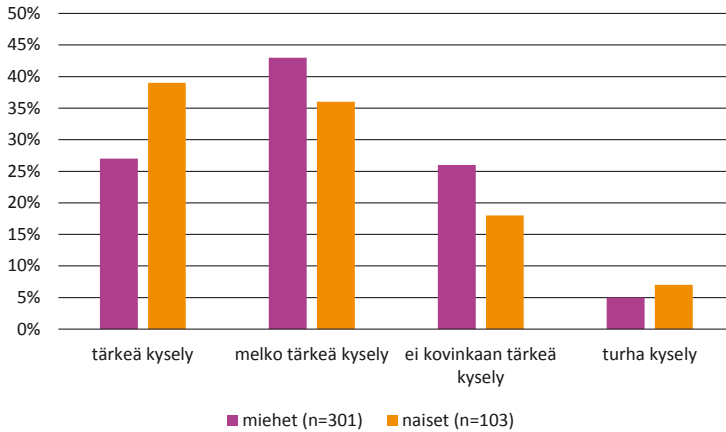
Vastaajia pyydettiin arvioimaan vankilan henkilökunnan suhtautumista vankien uskonnollisuuteen ja uskonnonharjoittamiseen sekä vankilasielunhoitajien, seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoisten toimintaan. Taustaksi vastaajia pyydettiin arvioimaan vankien välisiä sekä vankien ja henkilökunnan välisiä suhteita. Monien vastaajien mukaan näihin kysymyksiin oli melko hankalaa vastata, koska heillä ei ole kovin selvää kuvaa henkilökunnan suhtautumisesta hengellisen työn toimijoihin. Vajaa kaksi kolmasosaa kuitenkin vastasi.

Enemmistö vastanneista (kolme neljästä) arvioi henkilökunnan ja vankien suhteet melko hyviksi, viidennes huonoiksi. Haastatteluissa vangit korostivat, että suhteet vaihtelevat lähinnä työntekijöittäin. Neljä viidestä arvioi vankien väliset suhteet melko hyviksi, n. kymmenesosa melko huonoiksi.

N. 40 % vastaajista ei osannut arvioida henkilökunnan suhtautumista vankien uskonnonharjoittamiseen. Reilu kolmannes miehistä ja reilu neljännes naisista arvioi henkilökunnan suhtautuvan myönteisesti vankien uskonnollisuuteen ja uskonnonharjoittamiseen. Vajaa kolmannes naisista ja viidennes miehistä arvioi suhtautumisen neutraaliksi. Alle 10 % arvioi suhtautumisen kielteiseksi. Kuten vankien ja henkilökunnan välisistä suhteista yleensä, myös tältä osin vangit korostivat yksittäisten henkilökunnan jäsenten voivan suhtautua kielteisesti. Tällä nähtiin olevan se merkitys, että vangit välttelevät asioimista sellaiseksi käsittämiensä työntekijöiden kanssa eivätkä esimerkiksi pyydä sellaisessa tilanteessa mahdollisuutta lähteä hengelliseen tilaisuuteen. Vankien mukaan henkilökunta ja vangit suhtautuvat vankien uskonnollisuuteen yleensä myönteisesti, jos uskonnollisuus ei ilmene liian korostuneesti ja muita häiritsevästi.

Henkilökunnan suhtautuminen vankilapappien ja -diakonien työhön arvioitiin enimmiltä osin myönteiseksi tai ainakin neutraaliksi. Vain muutama prosentti arvioi suhtautumisen kielteiseksi. Samoin arvioitiin suhtautuminen seurakuntien työntekijöiden toimintaan ja seurakuntien vapaaehtoistyöntekijöihin.

3.8 Vastaajien tilanne ja osallistuminen tutkimukseen (Liitetaulukko 24)

Kuvio 16. Näkemys kyselyn aihepiirin tärkeydestä (Liitetaulukko 24)

Useimmat vastaajat (kaksi kolmannesta miehistä ja reilu puolet naisista) koki tutkimukseen vastaamisen helpoksi. Uskonnollinen tausta ja uskonnollisuus eivät näytä olevan yhteydessä vastaamisen helpoksi tai vaikeaksi kokemiseen. Suurin osa vastaajista piti tutkimusta tärkeänä tai melko tärkeänä. Uskonnollinen tausta (vastaajan taustana kristinusko) ja uskonnollisuus olivat yhteydessä tutkimuksen tärkeäksi kokemiseen eli kristityksi itsensä ilmoittavat ja uskonnollisemmat vastaajat kokivat sen jossain määrin tärkeämmäksi.

Monilla vastaajilla oli myös muuta sanottavaa, yleensä lyhyesti. Tässä kohdassa vastaajat mm. pohtivat tällaiseen tutkimukseen vastaamista vankien tilanteen kannalta, ikään kuin pyrkien auttamaan ymmärtämään tutkimusta hankaloittavia tekijöitä. Osa pohtii uskonnonharjoittamista ja uskonnollista toimintaa yleensä vankien kannalta ja omalta kannaltaan. Tässä kohdassa osa myös antoi tavallaan ”palautetta” uskonnolliseen toimintaan liittyvistä asioista, myönteistä ja kielteistä – kommentoi esim. vankilan toimintoja ja ratkaisuja uskonnonharjoittamisessa. Keskeisimmin se ilmeni kiitoksen muodossa – siitä, että kysyttiin, otettiin huomioon ja kuultiin. Osa kommentoi asian merkitystä ja että sitä on siksi tärkeä tutkia. Useat vastaajat totesivat lyhyesti jotain oleellista omasta elämäntilanteestaan.

Kyselylomakkeeseen vastaamisen lisäksi annettiin mahdollisuus kirjoittaa vapaamuotoisesti ajatuksiaan ja kokemuksiaan uskonnosta, uskosta tai muusta tähän liittyvästä. Osa pohti omaa taustaansa suhteessa uskoon tai uskontoon. Osa näki jatkumon elämänsä aikaisemmista vaiheista nykyisyyteen. (Tämä ilmeni myös haastatteluihissa, joissa osa totesi uskon jollain tavoin olleen aina olemassa elämässään, ainakin piilevästi, tai jollain tavoin aina uskoneensa johonkin.) Osa taas toi esiin vankilassa olonsa tilanteena, jossa on todella uudella tavalla pysähtynyt

miettimään perimmäisiä asioita. Useissa vastauksissa uskonnon ja uskon pohtiminen kytkettiin myös toisiin ihmisiin, vankilan ulkopuolella tai vankilassa, joilla on ollut merkitystä omalle uskon kokemiselle.

Enimmäkseen tähän lisäkysymykseen näyttävät motivoituneen uskosta ja uskonnosta myönteistä kokeneet ja niissä myönteistä näkevät. Vastaajille yhteistä on voimakkaan omakohtaisesti väritynyt pohdinta. Uskon ja uskonnon kysymykset liitetään omaan elämään, sen vaiheisiin ja merkittäviin kysymyksiin, tai oman maailmankatsomuksen ja omien perususkomusten pohdintaan.

3.9 Venäjänkieliset vastaajat ja muut ulkomaalaiset vastaajat

Ulkomaalaisten vankien määrä on lähes kolminkertaistunut 2000-luvun aikana, ja heidän osuutensa kaikista vangeista on noussut 15 prosenttiin. Vuonna 2014 ulkomaalaisten vankien päivittäinen keskimäärä oli 484 henkilöä, 20 henkilöä enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Tutkintavankien osuus oli 40 prosenttia. Ulkomaalaisten vankien ikäjakauma painottuu selvästi enemmän nuorempiin vankeihin kuin suomalaisten. Vankirakennekartoituksen 1.5.2013 mukaan 42 prosenttia ulkomaalaisista vangeista oli virolaisia tai venäläisiä (Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2013).

Kyselyyn oli mahdollista vastata englanniksi, venäjäksi ja ruotsiksi. Venäjänkieliset olivat suurin vastanneiden ryhmä. Englanninkieliset vastaajat jakautuivat useisiin kansallisuuksiin. Venäjänkieliset vastaajat olivat lähinnä venäläisiä tai Baltian maista. Tässä tarkastellaan lyhyesti joitakin keskeisiä näiden vastaajien erityispiirteitä.

Ulkomaalaisissa vangeissa on enemmän tutkintavankeja ja ensikertalaisia. Vankeusyissä on selvä ero muihin vankeihin: venäjänkielisistä vangeista enemmistöllä vankeusyys on huumausainerikos ja toiseksi yleisimpänä omaisuusrikos. Vastaajien taustatekijöissä näkyy ero perhesuhteissa: suomenkielisiin vastaajiin verrattuna venäjänkielisillä vastaajilla korostuu vielä enemmän kaikkien perhesuhteiden tärkeys. Se korostuu myös muilla ulkomaalaisilla vastaajilla muiden perhesuhteiden paitsi suhteen puolisoon osalta. Venäjänkielisillä vastaajilla korostuu myös suhteessa muihin ulkomaalaisiin isoisän tärkeys, muilla ulkomaalaisilla taas isän ja veljien tärkeys.

Ongelmien kokemisessa korostuu venäjänkielisillä vastaajilla suomalaisiin verrattuna vankeudesta selviämisen kokeminen vaikeana, ja tähän yhdistyy myös suomalaisia voimakkaampi perhesuhteiden kokeminen ongelmallisena. Tämä selittää osaltaan vankeuden vaikeaksi kokemista: perhe on kaukana, yhteydenpito hankalaa ja vankilassa asioiden hoitoa vaikeuttaa kieli. Sen sijaan suomalaisia vastaajia vähemmän venäjänkieliset vastaajat kertovat heillä olevan päihteisiin, terveyteen tai mielenterveyteen liittyviä ongelmia.

Venäjänkieliset vastaajat ilmoittavat osallistuneensa uskonnolliseen toimintaan lapsena, nuorena ja aikuisena ennen vankeutta enemmän kuin muut vastaajat.

Venäläistä ja Baltian venäläistä kulttuuria ja uskonnollisuutta tuntevat arvioivat tämän selittyvän sillä, että ortodoksisuuteen kuuluu usein tapa käydä lyhyesti kirkossa ilman osallistumista kirkolliseen tilaisuuteen: mennään hetkeksi kirkkoon, sytytetään tuohus ja hiljennytään, ehkä vain 5-10 minuutin käynnin verran. Näitä lyhyitä käyntejä kertyy helposti useita kertoja vuodessa.

Venäjänkielisistä vastaajista osallistuu vankilassa uskonnolliseen toimintaan vähintään useita kertoja vuodessa n. kolmannes. Vajaa puolet ei osallistu vankilassa lainkaan uskonnolliseen toimintaan. Venäjänkielisten vastaajien osallistuminen on siten vähäisempää kuin suomenkielisten. Muut ulkomaalaiset vastaajat ovat puolestaan kaikkein aktiivisimmin uskonnolliseen toimintaan osallistuva vankiryhmä – melkein 60 % heistä osallistuu uskonnolliseen toimintaan kuukausittain tai viikoittain. On kuitenkin huomioitava, että osalla venäjänkielisistä vastaajista ei ole lainkaan mahdollisuutta osallistua, koska heidän sijoitusvankilassaan ei ole venäjänkielistä toimintaa. Osa vieraskielisistä vangeista osallistuu kyllä suomenkielisiin hengellisiin tilaisuuksiin, kertoen saavansa kielitaidon puutteesta huolimatta myönteisiä kokemuksia niiden tunnelmasta.

Vankiloissa on jonkin verran englanninkielistä toimintaa, ja lähinnä pääkaupunkiseudun vankiloissa Helsingin ortodoksisen hiippakunnan vankilatyöhön nimeämän Helsingin ortodoksisen seurakunnan venäjänkielisen papin toteuttamaa uskonnollista toimintaa. On syytä kiinnittää huomiota venäjänkielisten vastaajien uskonnollisiin tarpeisiin, koska tarvetta näyttää olevan merkittävästi ja kieli on tämän suurimman uskonnollisen vähemmistön kohdalla erityinen haaste.

Venäjänkieliset vastaajat ilmoittavat taustakseen kristinuskon vielä laajemmin kuin muut vastaajat. Tämä kertonee siitä suuresta yhteiskunnallisesta muutoksesta, joka on tapahtunut Neuvostoliiton hajottua. Ortodoksisuus on palannut näkyvästi osaksi venäläistä identiteettiä. Se on ollut sitä piilevästi myös Neuvostoliiton aikana, ja siihen liittyen venäjänkielisillä vastaajilla korostuu isoäidin merkitys uskonnollisuuden välittäjänä. Neuvostovallan aikana erityisesti isoäidit ja äidit jatkoivat ortodoksisen uskonnollisuuden välitystä lapsilleen ja lastenlapsilleen. Ortodoksisuus on vastaajille se osa kristinuskoa, johon he haluavat olla vankeudessa yhteydessä. Valtaosa, lähes kolme neljästä, haluaa yhteyttä. Samoin kolme neljästä ilmoittaa olevansa jokseenkin tai hyvin uskonnollisia ja peräti 86 % ilmoittaa uskovansa Jumalaan.

Ortodoksisuuden voi nähdä vastaajien kohdalla kansalliset rajat ylittävänä kristillisyytenä, jossa kielellä ja ortodoksisella slaavilaisella kulttuurisella liittymäkohdalla on merkitystä. Myös Baltian maista kotoisin olevat venäjänkieliset vastaajat näyttävät haluavan liittyä venäjänkielisen ortodoksisuuden harjoittamiseen. Kieli ja uskonto ovat laajasti yhdistäviä tekijöitä.

Mielenkiintoisena tulee näkyviin ero käsitteen uskova kohdalla: lähes kaikki venäjänkieliset vastaajat ilmoittavat olevansa uskovia. Suomalaisista uskonnollisestikin itsensä ilmoittavista vastaajista vähemmistö yhdistää itseensä sanan uskova. Tässä ehkä juuri näkyy se, miten ortodoksinen slaavilaisuus on laajemminkin yhdistävää kuin kieli.

Uskonnolliseen toimintaan osallistumisessa kirkollisilla tilaisuuksilla on venäjänkielisille vastaajille suuri merkitys. Kirkossa käyminen sinänsä, symbolit ja rituaalit ovat tärkeitä. Toisaalta tärkeää vastaajille on myös keskustelu papin kanssa. Sen edellytys on luottamuksen synty pappia kohtaan. Sen sijaan ryhmätoiminta on venäjänkielisille vastaajille vieraampaa, ja siihen ei kohdistu niin paljon tarvetta kuin hengellisiin tilaisuuksiin ja yksityisiin keskusteluihin. Osa vastaajista pitää myös ryhmätoimintaa suotavana, mutta enemmistö näyttää sitä vierastavan. Sen sijaan parin kolmen hengen keskustelu papin kanssa voidaan kokea luontevana.

Tiedon kulku vangeille on yleensäkin hankalaa. Venäjänkielisiä vankeja tieto mahdollisuudesta tavata pappia tai osallistua tilaisuuteen ei usein tavoita. Osa vastaajista ilmaisi harminsa siitä, ettei ole tiennyt mahdollisuudesta uskonnonharjoittamiseen. Venäjänkielisistä vangeista osa on vankiloissa, joissa ei ole mahdollisuutta mihinkään uskonnonharjoittamiseen äidinkielellä, ja he eivät osaa suomea tai englantia. Näiden vankien tilanne on ongelmallinen, sillä osa heistä haluaisi harjoittaa uskontoa. Vankeuden aikana uskonnollisuudessaan muutosta kokeneiden osuus on sama kuin suomalaisilla vastaajilla eli kolmannes vastaajista. Yleensä muutosta kuvataan niin, että uskonto on tullut tärkeämmäksi.

3.10 Islam vankien uskonnollisena taustana

Kyselyn vastaajista neljä miesvankia ilmoitti uskonnolliseksi taustakseen islamin. Ulkomaalaisten osuus kyselyyn vastaajista vastaa kokonaisuudessaan heidän osuuttaan vangeista. Suurin ulkomaalaisvankien ryhmä ovat venäjänkieliset vangit, joiden tausta on kristinusko. Samoin monilla afrikkalaisilla ja eurooppalaisilla on kristillinen tausta.

On kuitenkin mahdollista, että kielivaikeuksista johtuen osa kyselyn saaneista islamin uskoon lukeutuvista vangeista ei kyennyt vastaamaan. Lisäksi vastaamista on voinut vaikeuttaa se, että kyselyssä ei erityisesti muotoiltu kysymyksiä islamin piirteitä huomioiden. Näistä syistä sekä tavoitteena saada enemmän tietoa muslimivankien uskonnollisista tarpeista tehtiin erillinen kysely islamista vankien uskonnollisena taustana.

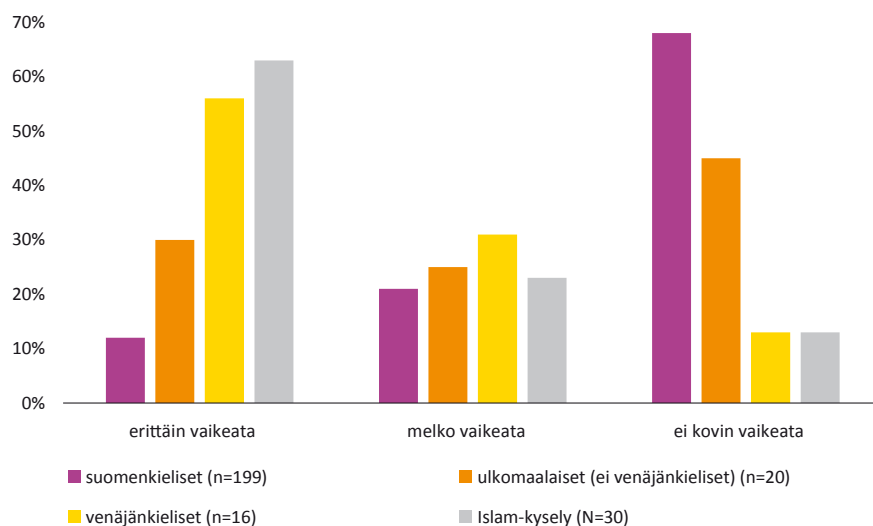
Islamkysely toteutettiin pyytämällä vankilasielunhoitajia välittämään se niille vangeille, joiden taustaksi tiedettiin tai voitiin olettaa islam. Kysely vastasi suurelta osin kaikille vangeille tehtyä, mutta osa kysymyksistä oli muotoiltu islamin harjoittamisen sisältö ja islamilainen kulttuuri huomioiden.

Tämän erilliskyselyn tulokset eivät ole suoraan vertailukelpoisia muihin selvitysraportin tuloksiin, koska vastaajia ei ole valittu satunnaisesti. Vastaajiksi on valikoitunut nimenomaan islamista kiinnostuneita. Siten tuloksia ei voi yleistää kaikkiin islamilaisista maista tuleviin vankeihin. Tällä kyselyllä tavoiteltiin yleistettävän tiedon sijasta nimenomaan tietoa niistä vangeista, joilla on islamiin liittyviä uskonnollisia tarpeita. Suomi poikkeaa huomattavasti muista Pohjoismaista ja Länsi-Euroopan maista siinä, että meillä muslimien osuus väestöstä ja myös

vangeista on hyvin pieni. (Esim. Ruotsissa melkein kolmasosalla vangeista taustana on islam, Norjassa ja Tanskassa n. neljäsosalla vangeista, ks. luku 7.)

Vastaajien tausta

Kyselyyn saatiin 30 vastaajaa, kaikki miehiä. Vastaajat ovat pääkaupunkiseudun vankiloista (Helsinki, Vantaa, Kerava, Jokela) sekä Turun ja Kylmäkosken vankiloista. Puolet on tutkintavankeja. Kolme neljästä on ensikertaa vankilassa Suomessa. Pääasiallinen vankeussyy on huumausainerikos (60 % vastaajista). Vastaajat ovat keskimäärin 30-vuotiaita eli hieman muita vastaajia nuorempia ikärakenteeltaan. He olivat asuneet Suomessa keskimäärin 6-8 vuotta. Vain viidesosalla oli Suomen kansalaisuus. Puolet vastasi suomeksi, puolet englanniksi. Vastaajista 40 %:lla oli lapsia. Vastaajien kansallisuuksissa on useita Afrikan, Lähi-Idän ja Euroopan maita. Yksittäisiä vastaajia oli 15 maasta. Useat Suomen muslimit ovat ensimmäisen tai toisen polven maahanmuuttajia. Tämän kyselyn vastaajista kaksi oli syntynyt Suomessa.

Kuvio 17. Vankeudesta selviäminen, vertailu eri miesvankiryhmien välillä

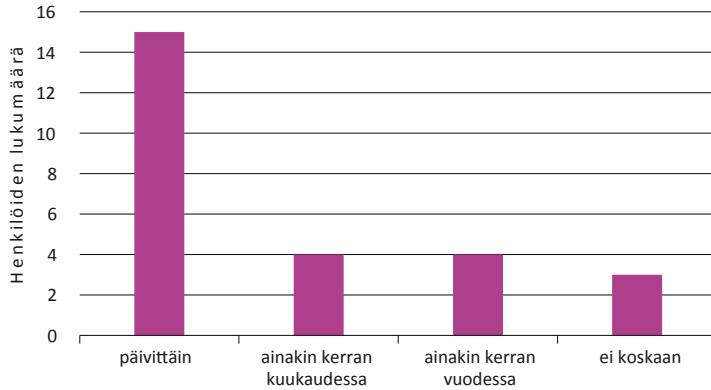
Vankeudesta selviäminen oli islamkyselyn vastaajille venäjänkielisten vastaajien tapaan vaikeampaa kuin kansalaisuudeltaan suomalaisille vangeille. Muille ulkomaalaisille vangeille vankeudesta selviäminen ei ole niin vaikeaa kuin näille vankiryhmille. Se voi liittyä mm. kieliongelmiin ja perheyhteyden pitämisen vaikeuksiin. Se ei näytä liittyvän suhteisiin henkilökuntaan ja muihin vankeihin. Yli 80 % piti näitä suhteita hyvinä. Kukaan vastaajista ei myöskään katsonut vankilahenkilökunnan suhtautuneen kielteisesti vankien uskonnollisuuteen tai uskonnon harjoittamiseen.

Vastaajien uskonnollisuus ja uskonnon harjoittaminen

Yhdeksän kymmenestä ilmoitti olevansa muslimi, kymmenesosa taustakseen islamilaisen kulttuurin. Kaksi kolmasosaa kertoi olevansa aktiiveja muslimeja, kolmasosa ei-aktiivisia muslimeja. Neljäsosa arvioi itsensä erittäin uskonnolliseksi, puolet hyvin uskonnolliseksi ja neljäsosa jokseenkin uskonnolliseksi. Joka toiselle uskonto oli tullut tärkeämmäksi vankeusaikana.

Vastaajista 60 % halusi olla yhteydessä islamiin. Kymmenesosa halusi olla yhteydessä kristinuskoon ja viidesosa johonkin muuhun uskontoon. Yhteyttä islamiin haluavista vastaajista 80 %:lle islamin suuntauksella ei ollut merkitystä. Tässä yhteydessä suuntausta ei kuitenkaan käsitelty tarkemmin (esim. islamin yhteisöille merkittävät kansalliset suuntauukset). Kolme neljästä piti islamin edustajien vierailua vankilassa tärkeänä. Kaksi kolmasosaa lukee Koraania tai muuta uskonnollista kirjallisuutta usein, rukoilee usein ja noudattaa uskontonsa velvoitteita (esimerkiksi paastoa).

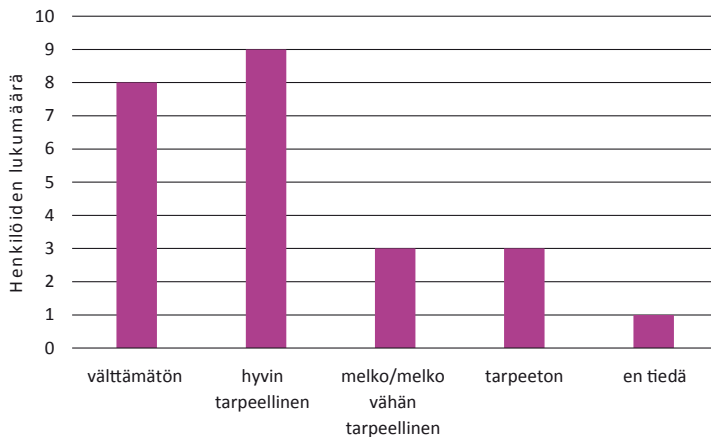
Kysyttäessä osallistumista islamilaisiin hengellisiin tilaisuuksiin tai ryhmätoimintaan luvut olivat pieniä. Viikoittain tilaisuuksiin oli osallistunut vain kolme, useamman kerran vuodessa neljä henkilöä. Ryhmätoimintaan oli osallistunut kolme vastaajaa. Yhteisölliseen uskonnonharjoittamiseen muslimeilla on varsin rajatusti mahdollisuuksia, koska useimmissa vankiloissa heitä on samassa vankilassa vain yksittäisiä henkilöitä. Niissäkin vankiloissa, joissa on useampia aktiivisesti uskoaan harjoittavia muslimeja, on rajoittavana tekijänä islamin yhteisöjen puuttuminen hengellistä vankilatyötä tekevien uskonyhteisöjen joukosta. Kuitenkin enemmistö vastaajista ilmoitti harjoittavansa uskoaan aktiivisesti, ks. kuvio alla.

Kuvio 18. Uskonnon harjoittaminen vankilassa, islam vastaajan taustana (N=26).¹¹

Muslimeille yleisin uskonnonharjoittamisen muoto näyttää siten olevan henkilökohtainen uskonnonharjoitus (Koraanin lukeminen, rukous, paasto). Vankiloissa ei näytä tällä hetkellä olevan tarpeeksi islamilaisia hengellisiä tilaisuuksia, kuten perjantai-rukous.

Yli puolet vastaajista (60 %) oli käynyt yksityisiä keskusteluja vankilapapin kanssa. He kokivat tulleen ymmärretyksi erittäin hyvin. Alla olevasta kuviosta ilmenee vastaajien (N = 24) näkemys vankilapappien tarpeellisuudesta. Enemmistö pitää vankilapappeja välttämättöminä tai hyvin tarpeellisina. Useassa avovastauksessa kerrotaan, että vankilapappi oli auttanut vastaajaa harjoittamaan uskoaan.

Kuvio 19. Vankilapapin tarpeellisuus, islam vastaajan taustana (N=24).¹¹

¹¹ Koska vastaajia on niin vähän, esitetään heidän lukumääränsä eikä prosenttiosuutta.

Muslimivangeille ja ortodoksisille venäjänkielisille vangeille yhteinen haaste on kieli. Yhteisölliseen uskonnonharjoittamiseen tarvitaan kielitaitoisia uskonyhteisöjen edustajia. Muslimivangit muistuttavat venäjänkielisiä vankeja myös siinä suhteessa, että molemmilla uskontokunta (ortodoksisuus ja islam) ovat laajasti kulttuurisesti ja hengellisesti yhdistäviä, suuntauksella uskontokunnan sisällä ei ole väliä. Islamin osalta tilanne eroaa siinä, että ei ole ortodoksisista kirkkoa vastaavaa, uskontokunnalle yhteistä toimijaa.

4. VANKILASIELUNHOIDON VIRANHALTIJAT (Liitetaulukko 25)

Tässä luvussa tarkastellaan vankilasielunhoidon viranhaltijoiden työn järjestämistä ja sisältöä. Vankilasielunhoidon virat ovat Suomessa evankelisluterilaisen kirkon papin ja diakonin virkoja. Perustana tähän on vankien enemmistön uskontokunta. Työ kohdistuu kuitenkin kaikkiin vankeihin, vankien uskontokunnasta tai uskonnollisesta tausta tai sen puuttumisesta riippumatta. Vankien tarpeiden arviointi rinnakkain vankilasielunhoitotyön toteutumisen kanssa antaa mahdollisuuden arvioida työn vastaavuutta siihen kohdistuvaan tarpeeseen.

4.1 Vastaajat

Kysely osoitettiin vuosina 2012-13 kaikille vankilasielunhoidon pää- ja sivutoimisille viranhaltijoille. Kyselyn aikana vankiloissa oli 15 päätoimista ja kaksi sivutoimista pappia sekä kolme päätoimista ja yksi sivutoiminen diakoni. Kaikki vastasivat.

Vastaajien keskimääräinen aloitusvuosi nykyisessä tehtävässään oli 2002 (mediaani 2005), aikaisin aloitusvuosi 1983 ja myöhäisin 2011. Kahdeksan vastaajaa oli toiminut aiemmin muussa vankilassa, ja heidän keskimääräinen aloitusvuotensa vankilasielunhoidossa oli 1997.

4.2 Viran esimiesjärjestelyt

Vankilan pappi on pappisvirkaan liittyvissä asioissa piispan ja tuomiokapitulिन alainen ja vankilan viranhaltijana vankilan johdon alainen. Käytännössä esimiehenä toimii vankilan johtaja tai toiminnoista vastaava apulaisjohtaja. Kirkollisena esimiehenä piispa ei voi toimia siten kuin kirkkoherra tai muu seurakunnallisen työn esimies. Vankilapappien tilanne ei ole myöskään sama kuin sotilaspappien, joiden työn kirkollinen johto on järjestetty puolustusvoimien organisaatioon kuuluvana: pääesikunnassa on kenttäpiispan johtama kirkollisen työn osasto, jonka alaisuudessa työnjohdollisissa tehtävissä on kaksi kenttärovastia, ja lisäksi sotilaspapisto on jaettu hierarkkisesti kahteen tasoon eli kenttärovastien ja sotilaspappien virkoihin.

Tosiasiallisesti vankiloiden pappien tilanne vastaa yksipappisten seurakuntien kirkkoherrojen tilannetta kirkollisen esimiesjärjestelyn osalta. Tästä sekä vankilan toimintaympäristön edellytyksistä johtuen vankilan johdon esimiesrooli on keskeinen. Kuten vankilan toiminnassa yleensäkin, uskonnonharjoittamiseen liittyvissä

kysymyksissä on paljon johtajan päätösvaltaa edellyttäviä toimenpiteitä (esimerkiksi lupa vankilan ulkopuolisten toimijoiden työskentelyyn vankilassa, vankien perheenjäsenten tapaamiset, vihkimisen kaltaisten erityistilaisuuksien järjestäminen, ym). Myös niihin liittyvän asioinnin kautta korostuu johtajan rooli papin työn kannalta. Oleellisin johtajan ja papin virkojen välinen tekijä on johtajan vastuu uskonnonvapauden oikeuden toteutumisesta vankien perusoikeutena. Nykyisessä virkajärjestelyssä vankilan pappi vankilan virkamiehenä on näissä kysymyksissä yleensä valmistelevan vankilaviranhaltijan asemassa.

Vankiloiden diakonien tilanne ei oleellisesti poikkea vankiloiden pappien tilanteesta. Ero on lähinnä se, että piispan sijasta kirkollinen esimies on hiippakuntadekaani. Erona on myös se, että diakoni kirkon viranhaltijana ei ole vankilan papin tavoin vankilan puolesta virkavastuussa uskonnonvapauden ja uskonnonharjoittamisen kysymyksistä. Hän voi toki toimia näissä asioissa vankilan johdon tukena asiantuntijaroolissa. Koska diakoni ei kuulu Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöön, hänellä voi olla myös rajoituksia joihinkin vankilan tietojärjestelmiin tai muuhun vankilahallintoon nähden. Vankiladiakoneina työskennelleiden kokemukset roolistaan vankilan henkilöstöön kuulumattomana ovat olleet sekä myönteisiä että kielteisiä: osa on kokenut roolinsa antavan vapautta työhön vankien kanssa ja osa on kokenut ulkopuolisuutta ja ohitetuksi tuloa. Ratkaisevaa näiden kokemusten kannalta vaikuttaa olevan vankilan johdon asennoituminen ja toiminta suhteessa vankiladiakoniin.

Vankilapappien ja -diakonien esimiesjärjestelyt vankiloissa on esitetty alla olevassa taulukossa:

Vankilasielunhoidon viranhaltijan lähiesimies	Määrä	Vankilasielunhoidon viranhaltijoiden kehityskeskustelut	Määrä
Vankilanjohtaja	7	Kerran vuodessa	7
Vankilan apulaisjohtaja	12	Kaksi kertaa vuodessa	9
Johtaja ja apulaisjohtaja	2	Ei lainkaan	4
Rikosseuraamusesimies	1	Muu	2

(Rikosseuraamusesimiehen esimiehen rooli liittyy tilanteeseen, jossa ei ole kyse vankilasielunhoidon viranhaltijasta vaan muusta uskonnollisen toiminnan järjestämisestä vastaavasta vankilan työntekijästä.)

Neljä vastaajaa kertoi piispan tapaavan hiippakuntansa vankilasielunhoitajat kerran vuodessa yhteisessä tapaamisessa. Kaksi vastaajaa ilmoitti käyvänsä piispan kanssa keskustelun kerran kahdessa vuodessa. Yksi vastaaja ilmoitti käyvänsä keskustelun piispan kanssa kerran vuodessa. Kolme vastaajaa ilmoitti tapaavansa piispan kerran vuodessa vankilan jouluhartauden ohessa. Suurin osa vastaajista ilmoitti, että kirkollinen esimies on heidän oletuksensa mukaan käytettävissä tarvittaessa ja vastauksen yhteydenottoon saa aina. Osa vastaajista ilmoitti, ettei kirkollinen esimies ole heihin oma-aloitteisesti yhteydessä. Kaksi vastaajaa ilmoitti, ettei heillä

ole minkäänlaista yhteyttä kirkolliseen esimieheensä. Sivutoimisilla vankilasielunhoidon viranhaltijoilla kirkollinen esimies on kirkkoherra, heidän esimiehensä seurakunnassa. Esimiesrooli on vankilasielunhoidon viroissa siis oleellisesti vankilan johdolla, ja se myös toteutuu vankiloiden muiden työntekijöiden tavoin.

4.3 Uskonnonharjoittamisen koordinaatio vankilassa ja siihen liittyvät ongelmat

Vankiloiden johtajat korostavat vankilasielunhoidon viranhaltijoiden vastuuta ja asiantuntemusta uskonnonharjoittamisen oikeuden toteutumisesta huolehtimisessa. Tämän vastuun kantamisessa keskeistä on vankilan hengellisen työn organisointi, jolla huolehditaan riittävän runsaasta ja eri hengellisiä suuntauksia edustavista hengellisistä tilaisuuksista vankiloissa.

Vankilasielunhoidon viranhaltijat hoitavat vankilan yhteydet seurakuntiin, kirkkokuntiin ja uskonyhteisöihin sekä hengellistä työtä tekeviin järjestöihin. Yhteyksiä pidetään tapaamisilla, puhelimitse, kirjeitse ja sähköpostitse. Yhteydenpito koskee useimmiten näiden toimijoiden osallistumista hengelliseen toimintaan vankilassa. Myös vangin pyynnöstä otetaan yhteys vankilan ulkopuolisiin hengellisen työn toimijoihin. Osassa vankiloista, joissa ei ole päätoimista vankilasielunhoidon viranhaltijaa, voivat vankilavirkailijat konsultoida sivutoimista vankilasielunhoitajaa. Tärkeimpänä tekijänä yhteistyön onnistumiselle vankilasielunhoidon viranhaltijat pitävät säännöllistä yhteydenpitoa toimijoihin. Vastaajista suurin osa (14 vastaajaa 18 päätoimisesta vastaajasta) ilmoitti olevansa ainakin toisinaan myös läsnä hengellisen työn toimijoiden vankilassa järjestämässä tilaisuuksissa.

Vankilasielunhoidon viranhaltijoiden vastauksissa korostui vastuu kirkollisten toimijoiden koulutuksesta, ohjauksesta ja neuvonnasta. Se edellyttää sekä hengellisen työn asiantuntemusta että vankilan toiminnan tuntemusta. Tärkeimmäksi ohjaus-, koulutus- ja neuvontatyön muodoksi nähtiin keskustelujen käyminen vankilassa vierailevien kirkollisten toimijoiden kanssa. Usein toistuvia koordinaation ja yhteistyön muotoja olivat vankilakohtaisesti järjestettyjen koulutustapahtumien lisäksi alueellisiin ja valtakunnallisiin hengellisen työn toimijoiden koulutuksiin osallistuminen. Näitä koulutustilaisuuksia on vuosittain. Vankiloissa hengellistä työtä tekevien koulutusta järjestetään Suomessa kirkkokuntien yhteistyönä. Lähes kaikki vankilasielunhoidon viranhaltijat ovat osallistuneet tähän yhteistyöhön.

Sekä vankilasielunhoitajien että vankiloiden johtajien mukaan vankilasielunhoidon viranhaltijan erityisellä vastuulla on myös kaiken hengellisen toiminnan koordinaatio vankilan muiden toimintojen suhteen ja siihen liittyvä yhteydenpito vankilan muihin työntekijöihin. Useiden vankilasielunhoitajien mukaan vankilan osastointi ja byrokraatia vaikeuttavat hengellisten tilaisuuksien järjestämistä. Tilojen järjestäminen hengellisille tilaisuuksille koettiin myös toisinaan vaikeaksi. Useiden vastaajien mukaan vankilan muu henkilökunta ei välttämättä arvosta heidän työtään eikä tue sitä. Suhtautumista on kuvattu toisinaan jopa aggressiiviseksi. Voi

riippua työvuorossa olevasta henkilöstä, onko vanki päässyt hengelliseen tilaisuuteen joko vankilassa tai sen ulkopuolelle. Hengellisiä tilaisuuksia on ollut myös vaikea järjestää sen takia, ettei valvontahenkilökuntaa ole ollut tarpeeksi, erityisesti iltaisin. On vaikea sovittaa ulkopuolisille toimijoille sopivat ajat vankilalle sopiviin aikoihin. Useimpien vastaajien mukaan työaikaa on liian vähän kirkollisen työn kokonaisuuden hyvään hoitamiseen. Aikaa menee paljon vankilan hallintoon liittyvien järjestelyjen hoitamiseen, joka toisaalta on välttämätöntä työlle.

4.4 Vankilasielunhoidon viranhaltijoiden työn sisältö

4.4.1 Jumalanpalvelukset ja muut hengelliset tilaisuudet

(Liitetäulukko 25)

Vankilasielunhoidon viranhaltijoiden toimittamat hengelliset tilaisuudet / vuosi	Vastaajia	Keskiarvo	Enin	Vähin
Jumalanpalveluksia	16	31	65	1
Messuja	16	22	62	1
Hartauksia	10	17	50	1
Muita tilaisuuksia	12	6	20	1

Vankilapappien työssä jumalanpalveluksia toimittamisia on melko paljon. Vaihtelua vankiloiden välillä on myös paljon. Jumalanpalvelusten määrää lisää joissakin vankiloissa se, että kaikki vangit eivät voi osallistua valvonnallisista tai muiden toimintojen järjestämiseen liittyvistä syistä samaan tilaisuuteen – jolloin on järjestettävä useampi jumalanpalvelus tai hartaus yhtä pyhäpäivää kohti. Osa jumalanpalveluksista järjestetään messuina (sisältäen ehtoollisen). Messujen osuus jumalanpalveluksista oli keskimäärin 75 %. Enimmillään messujen osuus kaikista jumalanpalveluksista oli 100 % ja vähimmillään 17 %. Kahden kolmasosan vankilapapeista kanssa jumalanpalveluksissa oli mukana kanttori. Keskimäärin kanttori oli mukana 75 %:ssa kaikista jumalanpalveluksista. Kanttoreina olivat enimmäkseen olleet seurakuntien viroissa olevat kanttorit sivutyönään, josta vankila maksoi heille korvauksen. Hartauksia ja muita hengellisiä tilaisuuksia (esimerkiksi seuroja tai hiljaisuusien hetkiä) oli pitänyt enemmistö vankilasielunhoitajista. Niillä on kuitenkin sivurooli jumalanpalvelusten rinnalla.

4.4.2 Kirkolliset toimitukset ja rippikoulut

Vankilasielunhoitajien kirkolliset toimitukset / vuosi	Vastaajia	Keskiarvo	Enin	Vähin
Kasteita	7	2	4	1
Vihkimisiä	13	5	15	1
Hautaan siunaamisia	4	1	2	1
Konfirmaatioita	11	2	5	1

Vankilapappien työssä suurin ero seurakuntapappeihin on kirkollisten toimitusten vähäinen määrä. Tavallisin toimitus on avioliittoon vihkiminen. Muut toimitukset ovat vuositasolla satunnaisia. Varsinaisten kirkollisten toimitusten lisäksi oli pidetty muistohetkiä, rippejä, avioliiton siunaaminen, sellin siunaamisia sekä toimitettu hautaan siunaamisia myös vankilan henkilökunnan jäsenille. Kaksi vastaajaa mainitsi kastaneensa vankien lapsia. Avioliittoasioissa vastaajat olivat avustaneet myös siviilivihkimisten järjestämisessä. Ryhmämuotoisia rippikouluja ei vuosittain pitänyt kukaan vastaajista. Yksityisrippikouluja oli pitänyt 12 vastaajaa. Niitä pidettiin keskimäärin kaksi vuodessa.

4.4.3 Ryhmätoiminta

Vankilasielunhoitajien ohjaamat ryhmät / ryhmäkokoontumisia vuodessa	Vastaajia	Keskiarvo	Enin	Vähin
Raamattupiirit	11	28	52	7
Keskusteluryhmät	10	33	80	2
Muut ryhmät	8	23	70	1

Ryhmien ohjaamista vankilasielunhoitajien työssä on seurakuntapappeihin verrattuna paljon. Ryhmätoiminta on suosittua vankien parissa. Vankiloiden ryhmätoiminnan erityispiirre on vuosikymmeniä jatkunut raamattupiirien kaltaisten ryhmien suosio. Muita keskusteluryhmiä ovat esimerkiksi ryhmä pelkääjille, ryhmä päihdekuntoutusosastolle, hengellisen ohjauksen ryhmä, naisten ryhmä, kasvuryhmä, avoin keskusteluryhmä, rukouspiiri ja kuntoutusryhmä. Yllä olevan taulukon rivillä muut ryhmät on kyse keskusteluryhmien kanssa samankaltaisista ryhmistä, esimerkiksi päihdekuntoutusryhmät, hengelliset ryhmät, kotipaikkaryhmät, kuntoutusryhmät, saapasryhmät sekä musiikki- ja teatteriryhmät.

4.4.4 Yksilöllinen sielunhoito

Vastaajia pyydettiin arvioimaan vuotuisten yksilösielunhoidollisten vankien tapaamisten määrää ja sielunhoitosuhteiden kestoa sekä sielunhoidollisten keskusteluiden sisältöä. Alla olevassa taulukossa on esitetty vankilasielunhoitajien koko vuoden aikana käymien sielunhoitokeskustelujen määrät:

Vankilasielunhoitajien sielunhoitokeskustelut / vuosi	Vastaajia	Keskiarvo	Enin	Vähin
ennalta sovittuja	22	205	550	2
ennalta sopimattomia	19	139	720	2

Päätömisillä vankilasielunhoitajilla oli yksilösielunhoidollisia tapaamisia vankien kanssa keskimäärin 344 vuodessa. Ennalta sovitut sielunhoidolliset tapaamiset syntyvät vangin aloitteesta, useimmiten vankilan asiointilomakkeella pyydettyinä. Ennalta sopimattomat sielunhoidolliset keskustelut syntyvät yleensä vangin aloitteesta eri tilanteissa vankilan arjessa vangin satuttua tapaamaan papin tai diakonin esim. käytävällä.

Alla olevassa taulukossa on tarkasteltu vankilasielunhoitajien koko vuoden aikana käymien sielunhoitokeskustelujen jakautumista eripituisiin sielunhoitosuhteisiin (kuinka monen vangin kanssa vastaajilla on ollut eripituisia sielunhoitosuhteita vuodessa yhteensä):

Sielunhoitosuhteiden määrät vuodessa	Vastaajia	Keskiarvo	Enin	Vähin
Tapaamiskertoja 20–50	10	7	30	2
Tapaamiskertoja 10–20	15	12	50	1
Tapaamiskertoja 5–10	17	19	54	1
Tapaamiskertoja 1–5	22	74	300	1

Yli 50 tapaamiskertaa vuodessa sisältäviä yksilösielunhoidollisia suhteita ei ollut kellenäkään vastaajista. Sielunhoitosuhteet painottuvat lyhyisiin sielunhoitosuhteisiin (enintään viisi tapaamiskertaa.) Tämä tieto vankitutkimuksen tietoihin rinnastaen havaitaan, että vankien keskuudessa laaja lyhytaikaisempi sielunhoidon käyttö sopii yhteen lyhyiden sielunhoitosuhteiden runsauden kanssa. Samalla vankien vastauksista ilmenee useimpien kokeneen tulleen kuulluksi ja ymmärretyksi sielunhoidossa sekä saaneen hakemaansa apua. Merkittävälle osalle vangeista ilmeisesti joko riittää tai heille on mahdollista tällainen kestoltaan lyhempi sielunhoidollinen tuki. Toisaalta osa vastaajista on kokenut jääneensä vaille riittävää apua. joillakin elämänalueilla koettuihin ongelmiin On kohtuullista olettaa, että useilla vangeilla nämä ongelmat ovat moniulotteisia ja syviä ja että niiden hoitamiseen tarvitaan paljon aikaa ja työtä, enemmän kuin 1-5 tapaamiskertaa.

Pidemmissä sielunhoitosuhteissa henkirikokset ja seksuaalirikokset ovat jossain määrin muita rikoslajeja yleisempi rikostausta. Samoin pidemmissä sielunhoitosuhteissa näkyvät jossain määrin taustalla useampi vankilakerta ja pidemmät tuomiot. Siten voi arvioida, että sielunhoitoon osallistuu toisaalta kokonaisuudessaan hyvin erilaisia vankeja, ja että toisaalta erityisesti pidemmissä sielunhoitosuhteissa näkyy ainakin jossain määrin vankien tilanteen ”raskaus” (pidemmät tuomiot, vakavat toiseen henkilöön kohdistuneet rikokset ja toistuva vankilassa olo). Kun lisäksi

huomioidaan vähiten koulutettujen vankien muita vankeja suhteellisesti yleisempi hakeutuminen sielunhoitoon, näyttää vankien sielunhoito ainakin osittain suuntautuvan vaativan (sielun)hoidollisen tarpeen omaaviin vankeihin.

Vankilasielunhoidon viranhaltijoita pyydettiin arvioimaan sielunhoidollisten keskustelujen sisältöjen esiintyvyyttä aihepiireittäin. Aihepiirit vastaavat vankitutkimuksessa käytettyä elämänalueiden jaottelua. Vastausvaihtoehdoiksi annettiin niiden esiintyvyys sielunhoidollisissa keskusteluissa. Sitä pyydettiin arvioimaan seuraavasti:

- 1 = aihepiiri esiintyy kaikissa tai lähes kaikissa keskusteluissa
- 2 = aihepiiri esiintyy noin joka toisessa keskustelussa
- 3 = aihepiiri esiintyy vähemmän kuin joka toisessa, mutta enemmän kuin joka viidennessä keskustelussa
- 4 = aihepiiri esiintyy harvemmin kuin joka viidennessä keskustelussa.

Eri aihepiirien esiintyvyys asettui seuraavaan esiintyvyyssjärjestykseen:

- 1 = Perheasiat ja ihmissuhdekysymykset
- 2 = Vankeuteen liittyvät kysymykset
- 3 = Päihteisiin liittyvät kysymykset
- 4 = Sosiaaliset kysymykset
- 5 = Hengelliset kysymykset
- 6 = Mielenterveyttä koskevat ja muut psyykkiset kysymykset
- 7 = Vapautumiseen liittyvät kysymykset
- 8 = Fyysistä terveyttä koskevat kysymykset

Kaikki aihepiirit esiintyivät keskimäärin joka toisessa sielunhoidollisessa keskustelussa. Kaksi yleisintä aihepiiriä esiintyi jokaisen vastaajan lähes jokaisessa sielunhoidollisessa keskustelussa. Samoin neljä seuraavaksi yleisintä aihepiiriä esiintyivät useimpien vastaajien useimmissa keskusteluissa eli vähintään joka toisessa. Lisäksi toisinaan esiintyviä aihepiirejä olivat mm. rikosten selvittämiseen liittyvät asiat, ulkomaalaisten vankien kysymykset, kuolemaan liittyvät kysymykset sekä mm. taiteisiin liittyvät kysymykset.

Yksilösielunhoidollisten keskustelujen lisäksi perhe- ja ihmissuhdeasioiden esiintyvyyttä lisää se, että lähes kaikki päätoimiset vankilasielunhoitajat järjestävät vuosittain useita kymmeniä perhekeskusteluja vangin ja hänen läheistensä kanssa.

Tarkasteltaessa näitä tietoja vankitutkimuksen tietojen rinnalla havaitaan, että vankilasielunhoitajien sielunhoidon sisällöksi ilmoittamat kaksi yleisintä aihetta ovat samat kuin vankien yleisimmiksi ilmoittamat avun hakemisen syyt. Vangit myös arvioivat nämä elämänalueet yleensä ottaen tärkeimmiksi sen kannalta, että vankilassa on pappi tai diakoni. Vankien vastauksissa hengelliset kysymykset tulevat kuitenkin ennen päihteisiin liittyviä ja sosiaalisia kysymyksiä avun hakemisen syiden yleisyyttä tarkasteltaessa. Kuten vankitutkimusluvussa todettiin, hengelliset kysymykset tulevat kaikkein vahvimmin esiin liittyneinä päihteisiin, mielenterveyteen ja sosiaalisiin asioihin, erityisesti uskonnollista muutosta kokeneilla. Mah-

dollisesti sielunhoitajat ja vangit arvioivat osin eri tavoin sielunhoitotapaamisten sisältöä. Kun keskustelussa sivutaan useita elämänalueita, on mahdollista nähdä eri aihepiirit keskustelun ensisijaisena sisältönä. Tällainen arviointi on myös hankalaa muistinvaraisesti jälkikäteen, kun tapaamisten syitä ja sisältöä ei todennäköisesti yleensä kirjata ylös siten kuin esimerkiksi terveydenhuollossa asiain syyt.

4.4.5 Muut työtehtävät

Vastaajia pyydettiin kertomaan muista kuin kirkollisista työtehtävistään vankiloissa. Usein toistuvia vastauksia olivat päihdetyö, perhetyö ja erilaiset kasvuryhmät. Lisäksi toistuvaa oli osallistuminen vankilan kuntouttavan toiminnan suunnitteluun sekä hoito-ohjelmiin. Vastaajista vain kaksi sivutoimista viranhaltijaa ei ollut osallistunut vankilan muuhun kuntouttavaan toimintaan. Ensisijainen vastuu jostakin vankilan kuntouttavan toiminnan osa-alueesta oli yhdeksällä vastaajalla. Ensisijaisia vastuutehtäviä oli yleisimmin perhetyössä ja kriisityössä.

Osallistuminen vankeja koskeviin vankilan kokouksiin on myös yleistä. Toistuvimpia vastauksia olivat rangaistusajan suunnitelmaa koskevat kokoukset sekä KKS-kokoukset (koulutus-kuntoutus-sosiaalityö). Vain yksi sivutoimisessa virassa oleva vastaaja ilmoitti, ettei osallistu lainkaan kokouksiin.

Osallistuminen vankilan työyhteisön hyväksi tehtävään työhön on kolmas yleinen muiden kuin kirkollisten tehtävien muoto. Toistuvimpia vastauksia olivat erilaiset työyhteisön hyvinvointiin liittyvät tehtävät, kuten retkien järjestäminen ja työntekijöiden henkilökohtainen tukeminen sekä ”työpaikkapappina” toimiminen. Myös vastuu kriisityöstä mainittiin. Näitä tehtäviä oli ollut 15 vastaajalla 17 päätoimisesta vastaajasta.

Henkilöstön tukemisena mainittiin teologiharjoittelun ja diakoniaopiskelijoiden harjoittelun ohjaus, vartijakokelaiden perehdyttäminen, henkilökunnan yhteiseen koulutukseen osallistuminen, yhteydenpito vankien opiskelun yhteistyötahoihin sekä opetustehtävät. Näitä tehtäviä oli puolella vastaajista.

Vankilan kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan osallistumisessa toistuvimpia tehtäviä olivat erilaisten kulttuuritapahtumien järjestäminen vankilassa, vankiopeutukseen osallistuminen sekä urheilutoimintaan osallistuminen. Lisäksi vastaajat ilmoittivat olevansa vastuussa erilaisten, esimerkiksi vuoden juhla-aikoihin liittyvien juhlien järjestämiset. Näitä tehtäviä oli ollut puolella vastaajista. Työyhteisön hyvinvoinnista huolehtimista pidettiin tärkeänä tehtävänä ja samoin vankilan toimintaa koskevien eettisten näkökohtien esillä pitoa.

Verrattaessa vankilasielunhoitajien muita tehtävien vankiloiden johtajien vastauksiin havaitaan, että muiden tehtävien painottuminen työssä on melko samansuuntaista johtajien muihin tehtäviin liittyvien näkemysten kanssa. Vankilasielunhoitajien ja vankiloiden johdon käsitykset työn sisällöstä näyttävät olevan hyvin yhteneviä.

Hankaluudet liittyvät ajankäytön kysymyksiin. Useat vastaajat totesivat, että muihin tehtäviin ei kirkollisilta tehtäviltä jää riittävästi aikaa. Kun tarkastellaan

vankitutkimuksen tietoja sielunhoidon tarpeen laajuudesta sekä uskonnolliseen toimintaan osallistumisen laajuutta sekä huomioiden vankiloiden osastoimisen ja muiden turvajärjestelyjen vaikutukset toimintojen järjestämiseen ja uskonnolliseen toimintaan osallistuvien toimijoiden runsaus, ajankäyttöön liittyvät ongelmat näyttävät ymmärrettäviltä. Ongelmallisimmalta vaikuttavat juuri toimintojen edellyttämän hallinnoinnin ja käytännön järjestelyjen haasteet.

Vankilasielunhoidon virkojen erityispiirteenä on henkilökohtaisen sielunhoitotyön runsaus. Kyse on todennäköisesti pappien ryhmästä, jossa on kaikkia muita ammattiryhmiä enemmän yksilösielunhoitotyötä. Toinen oleellinen piirre on useimmilla vankilapapeilla jumalanpalvelusten toimittamisen runsas määrä, joka osalla vastaa yksipappisten seurakuntien virkoja. Kolmas erityispiirre on ryhmänohjaamistyön runsaus. Neljäs erityispiirre on laaja osallistuminen perhetyöhön ja kuntouttavaan työhön. Viides erityispiirre on papin tehtävän hoitaminen kirkollisesti yksin, vailla kirkollista työyhteisöä ja esimiestä työn arjessa.

5. VANKILOIDEN USKONNOLLISEN TYÖN TOIMIJAT (Liitetaulukko 26)

Vankiloiden uskonnollisen työn toimijoita koskeva tieto on kerätty kolmella tavalla. Vankilasielunhoidon viranhaltijoilta on vuonna 2012 järjestetyllä kyselyllä kerätty tiedot eri toimijoiden järjestämän toiminnan määristä vankiloissa työmuodoittain (jumalanpalvelukset ja hengelliset tilaisuudet, ryhmätoiminta, vankien yksilölliset tapaamiset.) Evankelisluterilaisen kirkon seurakunnilta (otos seurakunnista) on vuonna 2012 järjestetyllä kyselyllä kerätty tiedot niiden vankilatyön järjestämisestä edellytyksineen, mahdollisuuksineen ja ongelmineen. Muiden kirkkokuntien ja herätysliikkeiden vankilatyön koordinaatiosta vastaavilta on vuonna 2013 ja 2014 järjestetyillä kyselyillä kerätty tiedot niiden vankilatyön järjestämisestä edellytyksineen, mahdollisuuksineen ja ongelmineen.

Vankilatyötä tekevinä kirkkokuntina tarkastelussa ovat mukana evankelisluterilainen kirkko, Helluntaiherätys, Vapaakirkko, Adventtikirkko ja Pelastusarmeija sekä ortodoksinen kirkko. Herätysliikkeistä ovat mukana vanhoillisestadiolaisuus (rauhanyhdistykset ja niiden keskusyhdistys SRK) ja Kansanlähetys.

5.1 Vankilatyön määrä ja siihen osallistujat (Liitetaulukko 26)

Taulukko: Kirkkokuntien ja herätysliikkeiden vierailijat vankiloissa (kävijöiden määrä/vankila/vuosi)

Kirkkokunta tai uskonyhteisö	Vankila	Keskimäärin	Eniten	Vähiten
Evankelisluterilaiset papit	19	4-8	40	1
Evankelisluterilaiset diakonit	19	7	20	1
Evankelisluterilaiset kanttorit	10	6-8	35	1
Evankelisluterilaiset vapaaehtoiset	14	10	22	1
Helluntaiherätys	20	19	62	2
Adventtikirkko	5	5	17	2
Vapaakirkko	14	5	12	1
Pelastusarmeija	8		17	2
Ortodoksinen kirkko	9		3	1
Rauhanyhdistys	19	5	10	2
Muu	12	5	15	1

Evankelisluterilainen kirkko

Useimpien evl. seurakuntien toiminta kohdistuu yhteen tai kahteen vankilaan. Lähes kaikissa seurakunnissa vankilatyö on osa diakoniatyötä. Useimmissa niistä vankien ja vapautuneiden vankien tukemisenä toteutuva työ on nimetty kriminaalivyöksi. Osassa seurakunnista se on osoitettu jonkin diakonian viroista erityiseksi vastuualueeksi. Osassa seurakunnista vankilatyö/kriminaalivyö on yksi osa työtä muiden tehtävien tavoin. Kaikkiaan vankilatyötä tekeviä diakoniatyöntekijöitä on arviolta 50-70. Vankilatyöhön jumalanpalvelusten pitämisen kautta osallistuvien pappien määrä on tätä suurempi, mutta määrällisesti suurin osa muusta työstä vankien parissa tapahtuu diakonian virkojen kautta. Evl. seurakunnissa vapaaehtoistyöntekijöiden määrä vankilatyössä ei ole kovin suuri, vaan suurin osa evl. kirkon vapaaehtoistyöstä toteutuu kirkollisissa herätysliikkeissä ja kirkollisissa järjestöissä.

Rauhanyhdistykset

Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen vankilatyön tekevät paikalliset rauhanyhdistykset. Niitä on lähes koko maassa, 11 lähetysalueella 12:sta. Työ tehdään vapaaehtoistyönä. Sitä tekee liikkeen keskusyhdistyksen (SRK) nimeäminä vankilälähetteinä 90 miestä sekä muissa tehtävissä muutama henkilö.

Kansanlähetys

Kansanlähetysten vankilatyötä tehdään suurimmassa osassa maata, kolmessa neljäsosassa alueista. Vankilatyöhön osallistuu reilut 10 miestä ja vajaat 10 naista sekä muutamia kymmeniä tukityötä tekeviä, joista enemmistö naisia. Myös entisiä vankeja osallistuu työhön, arviolta 10 henkilöä.

Helluntaiherätys

Helluntaiherätysten vankilatyön tekevät suurimmalta osin seurakunnat. Lisäksi erityisesti vapautuneiden vankien parissa päihdetyötä tekee liikkeen valtakunnallinen päihdetyön järjestö, Kristillinen alkoholisti- ja narkomaaniry (KAN). Sen toimintaan sisältyy myös Sukevan vankilassa toimiva kristillinen päihdeosasto sekä päihdekuntoutusyksiköitä, joissa vapautuneet ja tuomiota suorittavat vangit ovat voineet osallistua päihdekuntoutukseen.

Vankilatyötä tekeviä seurakuntia on arviolta 80. Niiden nimeäminä vankilälähetteinä on 66 miestä ja 22 naista. Vankilälähetin tehtävää hoidetaan yleensä vapaaehtoistyönä. Varsinaisten vankilälähetin lisäksi on muissa tehtävissä (mm. avustajina vankilavierailuryhmissä) useita kymmeniä henkilöitä. Entisiä vankeja osallistuu työhön melko paljon, arviolta 60 henkilöä.

Vapaakirkko

Vapaakirkon vankilatyön tekevät suurimmalta osin seurakunnat. Lisäksi erityisesti vapautuneiden vankien parissa monimuotoista työtä (päihdetyö, tuki työllistymiseen, työtoiminta, muu sosiaalinen avustustoiminta) tekee liikkeen diakoniatyön järjestö ViaDia ry. Sen toiminta tapahtuu paikallisten ja alueellisten yhdistysten kautta, joista toiminta on keskittynyt erityisesti ViaDia Pohjois-Savoon.

Vankilatyötä tekeviä seurakuntia on arviolta 25. Niiden nimeäminä vankilälähetteinä on 25 miestä ja 15 naista. Vankilälähetin tehtävää hoidetaan yleensä vapaaehtoistyönä. Varsinaisten vankilälähettien lisäksi on muissa tehtävissä 15 henkilöä. Entisiä vankeja osallistuu työhön melko paljon, arviolta puolet vankilälähetistä.

Adventtikirkko

Adventtikirkon vankilatyön tekevät seurakunnat. Vankilatyötä tekeviä seurakuntia on arviolta seitsemän. Niiden nimeäminä vankilatyötä tekee 11 miestä ja neljä naista.

Pelastusarmeija

Pelastusarmeijan vankilatyön tekevät paikallisosastot. Työhön sisältyy vankilakäyntien lisäksi laajasti vapautuneiden vankien tukemista (päihdetyö, tukiasuminen, muu sosiaalinen tuki). Vankilatyötä tekeviä osastoja on seitsemän. Niiden työntekijöinä vankilatyöhön osallistuu 10 miestä ja kaksi naista sekä muihin tukitoimiin vankien parissa seitsemän miestä ja kolme naista. Myös entisiä vankeja osallistuu työhön, arviolta 5 henkilöä.

Ortodoksinen kirkko

Ortodoksinen kirkon vankilatyön tekevät seurakuntien papit. Kirkkokunnalla on Helsingin hiippakunnan erityisesti Etelä-Suomen vankiloissa tehtävään työhön sivutoimimiseksi nimeämä pappi. Työn erityispiirteenä on toiminta venäjänkielellä vankien parissa. Lisäksi yksittäiset muiden seurakuntien papit vierailevat vankiloissa tapaamassa vankeja ja toimittamassa hengellisiä tilaisuuksia. Ortodoksinen kirkon pappi on vuositasolla vieraillut kolmasosassa vankiloista.

Muut toimijat

Muiden kirkkokuntien tai uskonyhteisöjen yksittäisiä edustajia vieraili 12 vankilassa: baptistikirkosta, roomalaiskatolisesta kirkosta, metodistikirkosta, Helsingin kansainvälisestä seurakunnasta (IEC), Jehovan todistajia, mormoneja, esikoislesta-diolaisia, Raamattu puhuu -seurakunnan jäseniä, Evankeliointi- ja vankilälähetys Ry:n jäseniä, Veljesseurakunnan jäseniä sekä Rauhan sanan jäseniä.

5.2 Toiminnan tarkastelu toimintamuodoittain (Liitetaulukko 26)

5.2.1 Jumalanpalvelukset, hartaudet ja hengelliset tilaisuudet

Taulukko:

Kirkkokuntien ja herätysliikkeiden jumalanpalvelukset vankiloissa (tilaisuuksia/vankila/vuosi)

Kirkkokunta tai uskonyhteisö	Vankila	Keskimäärin	Eniten	Vähiten
Evangelisluterilaiset seurakunnat	14	14	40	3
Evangelisluterilaiset seurakunnat, messut	5	15	30	4
Helluntaiherätys	9	17	40	6
Adventtikirkko	2		4	2
Vapaakirkko	5		10	2
Pelastusarmeija	5		4	3
Ortodoksinen kirkko	7		6	2
Rauhanyhdistys	10	5	8	2
Muu	3		10	1

Taulukko:

Kirkkokuntien ja herätysliikkeiden hartaustilaisuudet vankiloissa (tilaisuudet/vankila/vuosi)

Kirkkokunta tai uskonyhteisö	Vankila	Keskimäärin	Eniten	Vähiten
Evangelisluterilaiset seurakunnat	10	19	62	1
Helluntaiherätys	14	20	40	5
Adventtikirkko	6	9	22	1
Vapaakirkko	8	9	16	3
Pelastusarmeija	6	6	12	2
Ortodoksinen kirkko	4		6	1
Rauhanyhdistys	10	6	12	4
Muu	7	15	35	2

Seurakuntien vankilatyössä hengellisten tilaisuuksien järjestäminen on selvästi laajin vankilatyön muoto. Evl. kirkossa niitä pitävät seurakuntien papit, jotka eivät muuten yleensä tule lasketuiksi vankilatyötä tekeviin. Vapaiden suuntien kirkkokuntien vankilatyön vastuuhenkilöt pitävät hengellisten tilaisuuksien järjestämistä parhaimmin sopivana vankilatyön työmuotona useimmille yhteisöjensä edustajille, erityisesti vankilatyössä vähemmän kokeneille.

Kirkkokuntien ja herätysliikkeiden vankilatyön toimijat näkevät erittäin arvokkaana vankien henkilökohtaisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen heidän kanssaan. Sen toteutumiselle luontevana pidetään vapaamuotoisemman keskustelun liittämistä hengellisiin tilaisuuksiin: pidetään hartaus tai muu hengellinen tilaisuus

ja jatketaan siitä keskustellen vankien kanssa, toivoen myös joidenkin vankien saavan siitä rohkaisua erillisiin henkilökohtaisiin tapaamisiin. Aina tilaisuuksiin ei ole mahdollista liittää vuorovaikutusta vankien kanssa, ja sitä pidetään toimijoiden keskuudessa huonona, toiminnan vaikuttavuutta heikentävänä tekijänä. On myös nähtävissä jatkumo vankilatyön ja sitä tekevien yhteisöjen muun toiminnan välillä: myös ns. siviilimaailmassa hengelliset tilaisuudet ovat niiden toiminnassa keskeisin toiminnan muoto, ja useimmiten muu vuorovaikutus toimintaan osallistujien kanssa tapahtuu tilaisuuksien yhteydessä. Vankilatyötä tekeviä uskonnollisia toimijoita yhdistää myös kristillisen sanoman julistamisen vahva korostus. Evanke- liumin julistus nähdään näissä yhteisöissä kaiken hengellisen toiminnan ytimenä.

5.2.2 Ryhmätoiminta

Taulukko: Kirkkokuntien ja herätysliikkeiden ryhmät vankiloissa (ryhmäkokoontumisten määrä/ vankila/vuosi)

Kirkkokunta tai uskonyhteisö	Vankila	Keskimäärin	Eniten	Vähiten
Evangelisluterilaiset seurakunnat	11	33	120	2
Helluntaiherätys	7	17	40	2
Adventtikirkko	4	7	11	1
Vapaakirkko	4	11	20	4
Pelastusarmeija	1		5	
Ortodoksinen kirkko	2		2	
Rauhanyhdistys	4	6	9	2
Muu	7	38	160	1

Kaikki kirkkokunnat järjestävät ryhmiä vankiloissa. Verrattuna hengellisten tilaisuuksien järjestämiseen ryhmien järjestäminen kohdistuu kaikilla kirkkokunnilla harvempiin vankiloihin. Osa kirkkokunnista katsoo ryhmämuotoisen toiminnan olevan vahvistumassa seurakuntiansa vankilatyössä. Näin arvioidaan Helluntaiherätyksessä ja Vapaakirkossa. Niissä ryhmätoiminta nähdään toisaalta hedelmälliseksi vankilatyön muodoksi ja toisaalta nähdään myös ongelmia sen sovittamisessa vankiloihin. Evl. seurakuntien vankilatyössä ryhmätoiminta on keskeisempi työmuoto kuin muilla toimijoilla. Merkittävä osa diakoniatyön kriminaaliteydestä toteutetaan juuri ryhminä.

Vankiloissa yleisin ryhmätoiminnan muoto on vankiloiden pappien ja diakonien ohjaama profiililtaan selvästi hengellinen ryhmä, esimerkiksi raamattupiiri tai vastaava. Useimmat evl. seurakuntien toteuttamista ryhmistä ovat puolesta profiililtaan avoimia keskusteluryhmiä sekä kuntouttavia temaattisia tai muulla tavoin ohjelmallisia ryhmiä. Siten ryhmätoiminta vankiloissa muistuttaa seurakuntien omissa yhteisössään järjestämää diakonista ryhmätoimintaa.

Muiden kirkkokuntien ja uskonyhteisöjen osuus ryhmätoiminnasta osoittautuu myös varsin merkittäväksi. Tämä liittyy siihen, että joidenkin paikallisten uskon-

nollisten yhteisöjen ja järjestöjen toiminta voi olla hyvinkin aktiivista yhdessä tai muutamassa vankilassa.

5.2.3 Vankien yksilölliset tapaamiset

Taulukko: Kirkkokuntien ja herätysliikkeiden vankitapaamiset vankiloissa

Kirkkokunta tai uskonyhteisö	Vankila	Keskimäärin	Eniten	Vähiten
Evangelisluterilaiset seurakunnat	17	32	100	2
Helluntaiherätys	18	34	100	2
Adventtikirkko	5	22	50	4
Vapaakirkko	10	18	80	1
Pelastusarmeija	4	15	20	11
Ortodoksinen kirkko	11	4	10	1
Rauhanyhdistys	7	8	15	2
Muu	9	25	100	3

Yksilöllinen työ vankien kanssa koetaan uskonnollisten toimijoiden parissa hyvin tärkeäksi. Toimintaan osallistuvilla on siihen paljon motivaatiota, enemmänkin kuin mahdollisuuksia siihen. Yksilötyötä hankaloittavat uskonnollisten toimijoiden kannalta vankiloiden aiheuttamat rajoitukset. Evl. seurakuntien yksilötyön tekevät enimmäkseen työntekijät. Heille on mahdollista toimia virka-aikana. Muiden uskonnollisten toimijoiden työstä vastaavat pääosin vapaaehtoiset, joista osalle on työssä käymisen vuoksi hankalaa tavata vankeja virka-aikana.

Pitkät matkat vankiloihin ovat myös merkittävä tekijä. Esim. evl. seurakuntien vankilatyötä tekevien seurakuntien työntekijöiden matka työn kohteena oleviin vankiloihin on keskimäärin 90-100 km. Siitä seuraa, että työhön vankiloissa kuluu melko paljon aikaa. Tätä ajantarvetta taas voi olla hankalaa sovittaa yhteen muiden työtehtävien kanssa. Myös vapaaehtoistyöntekijöille välimatkat voivat olla hyvinkin pitkiä. Monet yhdistäisivät mielellään tilaisuuksien järjestämisen ja yksilölliset tapaamiset samaan vankilavierailuun. Tämä puolestaan edellyttää toimenpiteitä ja joustavuutta vankiloilta. Seurakuntien kannalta pitkät matkat voivat olla myös kustannuskysymys.

Vapaaehtoisten yksilötyössä tyypillinen muoto on yksilöllinen tukihenkilösuhde. Sen kesto voi vaihdella yksittäisistä tapaamisista useisiin vuosiin. Uskonnollisille toimijoille on mahdollista, toivottavaakin niiden näkemyksen kannalta, tukisuhteiden jatkuminen vapautumisen jälkeen paikallisessa seurakuntayhteydessä tai sitä vastaavassa yhteydessä paikalliseen yhteisöön. Evl. seurakuntien yksilötyö puolestaan toteutuu useimmiten diakoniatyöntekijöiden ja pappien sekä nuorten vankien kohdalla erityisnuorisotyöntekijöiden ja nuorisotyöntekijöiden toimesta yksilöllisenä sielunhoitona. Myös se voi jatkua vangin vapauduttua.

5.2.4 Osastoitu ja ohjelmamuotoinen kristillinen kuntouttava työ

Joissakin vankiloissa on järjestetty erillisenä ohjelmallisena ja myös osastoituna toimintana kristillistä kuntouttavaa toimintaa. Joissakin länsimaissa, erityisesti anglosaksisissa maissa (USA, Iso-Britannia) tällainen ns. ”Faith Based Initiative” on varsin laaja osa kuntouttavaa vankityötä ja ulottuu usein myös vapautumisvaiheeseen (esim. ns. Half Way House -tyyppinen toiminta eli vapautuneiden tuettu asuminen ja siihen liittyvä vankilan jälkeinen yhteiskuntaan sopeutumisen tuki). Vastaavaa toimintaa on ollut Suomessakin, mm. Jyväskylän Katulähetys ry:llä.

Ensimmäinen suomalainen kokeilu oli Pyhäselän vankilassa järjestetty arvo-kuntoutus, joka oli kristillisiin lähtökohtiin perustuvaa ohjelmallista toimintaa muuhun vankeustuomion suorittamiseen liitettynä. Vaasan vankilan kristillinen päihdekuntoutusosasto oli ensimmäinen pidemmälle viety kristillisiin lähtökoh-tiin perustuva osastoitu ohjelmallinen malli Suomessa. Tässä mallissa toiminta on organisoitu ja resursoitu vankilan toimesta ja se toteutetaan määrämittaisena kurssimaisena ohjelmalla (kuusi kuukautta).

Helluntaiherätyksen päihdetyön organisaatio KAN ry on toteuttanut Kon-nunsuon, Riihimäen ja Sukevan vankiloissa päihdeosastotoimintaa. Tässä mallis-sa toiminta on vankilan ulkopuolisen organisaation yhteistyössä vankilan kanssa organisoimaa, ulkopuolisen toimijan resursoimana. Lisäksi Kuopion vankilassa on toiminut Vapaakirkon diakoniaorganisaatio ViaDia ry:n toteuttamana kun-toutustyönä kristillinen osasto. Tässä mallissa toiminta on vankilan ulkopuolisen organisaation yhteistyössä vankilan kanssa organisoimaa, vankilan ja ulkopuolisen toimijan yhdessä resursoimana. Muista edellä esitetyistä malleista poiketen ulko-puolinen toimija on saanut rahoitusta toimintaan Raha-automaattiyhdistykseltä.

Jotkut evl. seurakunnat ovat järjestäneet yhteistyössä vankiloiden kanssa ryh-mämuotoisia kuntoutusohjelmia. Ne ovat kohdentuneet johonkin määriteltyyn tavoitteeseen, esim. vanhemmuuden tukemiseen, elämänhallinnan lisäämiseen, päihdeongelmien vähentämiseen ym. Yleensä kyse on ollut viidestä kymmeneen ryhmäkokoontumista sisältävästä, määrääjän kestävästä suljetusta ryhmästä. Ohjaustyö ja organisointi on toteutettu yhteistyössä vankilan henkilökunnan kanssa, vankilasielunhoidon viranhaltijoiden ja muiden kuntouttavan toiminnan työntekijöiden kanssa.

Kaikissa malleissa vankilan työntekijöitä on siis osallistunut toiminnan toteu-tukseen, eri määrissä. Vaasan vankilan mallissa henkilökunta vastaa toteutuksesta ja ulkopuoliset hengellisen työn toimijat antavat siihen yhteistyöpanoksen. Muissa malleissa ulkopuolinen toimija vastaa työstä ja vankila antaa siihen yhteistyöpanok-sen sekä vastaa vankiloiden perustoimintojen mukaisista toiminnoista (valvonta, ruokailu, terveydenhuolto ym).

Toimintaa toteuttaneet ulkopuoliset toimijat korostavat voimakkaasti vankiloi-den sielunhoidon viranhaltijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Samoin korostetaan yhteistyön merkitystä vankiloiden johdon kanssa. Osastoitujen toimintamallien käynnistämiseen on liittynyt epäröintiä ja epäilyksiä toiminnan onnistumisesta,

varsinkin vankiloiden puolella. Toiminnasta saatujen kokemusten perusteella on puolestaan vankiloiden johdon ja henkilöstön puolelta annettu vahvaa myönteistä palautetta toiminnan hyvästä vaikutuksesta sekä siihen osallistuneisiin vankeihin että laajemminkin vankilaympäristöön vakauttavana ja rauhoittavana elementtinä.

5.3 Vankilatyötä tekevien edellytykset, rekrytointi ja valinta sekä tuki vankilatyössä oleville

Uskonnolliseen vankilatyöhön osallistuu satoja henkilöitä, suurin osa vapaaehtoistyöntekijöinä. Heistä ei ole laskettu tarkempia ikätietoja, mutta enin osa on keski-ikäisiä ja vanhempia. Tähän liittyen osa toimijoista pitää haastavana uusien vapaaehtoisten rekrytointia. Useimpien toimijoiden mukaan se on melko vaikeaa. Vaikeudeksi koetaan myös vankilatyön saaminen esiin kirkkokunnassa tai herätysliikkeessä. Rauhanyhdistykset ja Vapaakirkko pitävät muista poiketen uusien rekrytointia melko helppona.

Evl. seurakunnat korostivat haasteina työmuodon hyväksyntää ja resursointia työyhteisössä. Haasteeksi nähtiin erityisesti työajan käyttö ja pitkät matkat vankiloihin. Vastaajien mukaan työresurssit eivät voi juurikaan kasvaa.

Uskonnollisen vankilatyön toimijat pitävät oleellisena kiinnittää paljon huomiota vankilatyöhön valittavien henkilökohtaisiin edellytyksiin. Keskeisinä kriteereinä pidetään hengellistä kypsyyttä, tasapainoisuutta ihmisenä, valmiutta pitkäaikaiseen sitoutumiseen työhön, kutsumustietoisuutta ja työn kokemista itselle sopivaksi ja itseä innostavaksi sekä aktiivista suhdetta omaan uskonyhteisöön. Kirkkokuntien yhteistyön vahvistuttua vapaaehtoisten koulutuksessa, vankilatyötä tekevät uskonyhteisöt ovat asettaneet siihen osallistumisen vankilatyön edellytykseksi. Evl. kirkossa järjestetään vastaavasti erityiskoulutusta kriminaalisyössä ammatillisena täydennyskoulutuksena.

Vapaaehtoistyöhön valinnassa keskeistä on vankilatyöhön sopivien henkilöiden havaitseminen uskonyhteisöissä ja sen perusteella vähittäinen rekrytointi työhön. Kyse on työhön kutsumisen painottamisesta, jonka vastapuolena on kutsuttavissa heräävä kutsumustietoisuus. Työhön kutumisessa merkittävänä pidetään vaiheittaista työhön tutustuttamista olemalla kokeneempien mukana ja ryhtymällä ensin avustaviin tehtäviin. Sen myötä vastuu voi lisääntyä ja työhön kutsuttu saa riittävästi aikaa yhdessä työhön kutsujan kanssa selvittää työn sopivuutta itselle. Melkein kaikki uskonnolliset toimijat käyttävät vankilatyössä olevista nimikettä vankilalähetti. Vankilalähetit muodostavat laajan vapaaehtoistyön resurssin suomalaisessa vankeinhoidossa.

Vankilatyötä tekevät kirkot ja herätysliikkeet näkevät vankilatyössä olevien tukemisessa kolme oleellista elementtiä: 1. kirkkojen yhteistyönä rakennettu koulutus ja kirkkokuntakohtainen koulutus, 2. yhteydenpito ja vertaistuki vankilatyössä olevien kanssa, 3. vankilasielunhoidon tuki vankilan ulkopuolisille toimijoille.

Kirkot ja herätysliikkeet ovat vuosia kehittäneet yhteistä koulutusta vankilatyöhön. Kehitys on johtanut vankilatyön vapaaehtoistyöntekijän peruskoulutukseen, johon myös kristillisten järjestöjen työntekijät voivat osallistua. Lisäksi kirkkokunnat ja herätysliikkeet järjestävät omaa koulutusta vankilatyössä jäsenilleen.

Vertaistuki ja yhteydenpito vankilatyössä oleviin nähdään erittäin tärkeänä. Kirkkokuntien ja herätysliikkeiden vankilatyön kokonaisuudesta vastaavat katsovat varsin yleisesti niissä olevan myös kehittämisen tarvetta. Yhteydenpitoa hankaloittavat mm. pitkät etäisyydet.

Kysyttäessä vankiloihin liittyvistä edellytyksistä vankilatyöhön seurakuntien edustajien vastauksissa tärkeimmäksi nousi yhteys vankilasielunhoitajiin. Lähes yhtä tärkeäksi katsottiin sujuva yhteistyö vankilan ja sen eri työntekijöiden (esimerkiksi valvonnan ja johdon) kanssa. Useat vastaajat korostivat myös vankilasielunhoidon roolia yhteistyön mahdollistajana seurakunnan ja vankilan muiden työntekijöiden välillä. Vastaavasti vankilasielunhoidon viranhaltijoilta saaduista tiedoista ilmenee, että vankilatyössä toimivien uskonyhteisöjen edustajien tukeminen ja yhteydenpito heihin kuuluu vankilapapin tai diakonin toimenkuvaan. Se edellyttää kirkollisen työn asiantuntemusta ja vankilan toiminnan tuntemusta.

5.4 Vankilatyön asema ja organisointi kirkkokunnissa ja herätysliikkeissä

Kirkkojen ja herätysliikkeiden vankilatyö alkoi 1800-luvun lopulla vapaaehtoistyönä. Ensimmäisenä se alkoi yksittäisten vapaaseurakuntien piirissä, sitten 1900-luvun alkupuolella Pelastusarmeijassa, maailmansotien välisinä vuosina helluntaiseurakunnissa ja 1950-luvulla adventtiseurakunnissa. Evl. seurakuntien vankilatyö on kehittynyt osaksi diakoniaa 1950-luvulta alkaen. Osa suomalaisesta kristillisestä vankilatyöstä on kehittynyt yksittäisten henkilöiden ja ryhmien laupeudentyönä. Tämä perinne elää edelleen. Kristillinen vankilatyö on kuitenkin kehittynyt viime vuosikymmeninä seurakuntakeskeiseksi.

Kaikki vankilatyötä tekevät kirkkokunnat ja herätysliikkeet arvioivat vankilatyön tulevaisuudessa joko pysyvän nykyisellä tasollaan tai useimpien arvioin mukaan vahvistuvan jonkin verran tai merkittävästikin. Osalle vahvistuminen merkitsee laajentumista, osalle määrän pysymistä nykyisenä ja rakenteen vahvistumista. Rakenteen vahvistajina nähdään koulutuksen sekä yhteydenpito- ja koordinaattiorakenteiden kehittäminen. Enimmäkseen kirkkokunnissa ja herätysliikkeissä suhtaudutaan vankilatyöhön myönteisesti, ja sillä on niissä selvä paikkansa. Osassa niistä vankilatyö hakee vielä paikkaansa, ja suhtautuminen vaihtelee paljonkin seurakunnittain. Yhteistä kirkkokunnille on se, että suurin osa seurakunnista ei tee vankilatyötä.

Vankilatyö on kaikissa kirkkokunnissa rakentunut paikallisseurakuntiin. Seurakunnissa vankilatyö on organisoitu eri tavoin. Joissakin seurakunnissa se on organisoitu osaksi seurakuntien työaloja ja huomioitu seurakunnan työntekijärakenteessa,

kuten yleensä evl. seurakunnissa. Useimmissa vapaiden suuntien seurakunnissa vankilatyön johto on työstä vastaavaksi nimetyn vankilälähetin tehtävä. Joissakin seurakunnissa vankilatyötä tekevät toimivat käytännössä omillaan, seurakunnan valtuutuksella mutta seurakunnan puuttumatta työhön lainkaan. Silloin työtä ei ehkä ole organisoitu sen enempää kuin vankilatyötä tekevien oman toiminnan suunnitteluna.

Valtakunnallisessa ja alueellisessa koordinaatiossa on myös eroja kirkkokuntien ja herätysliikkeiden välillä. Selvimmin valtakunnallisesti ja alueellisesti organisoitua vankilatyö on vanhoillislestadiolaisuudessa. Herätysliikkeen kokonaisorganisaation yhteyteen vankilatyön organisointia on kehitetty myös Kansanlähetyksessä, jossa on valtakunnallisen vankilatyön toimikunta.

Myös vapaiden suuntien vankilatyössä on valtakunnallinen koordinaatio. Vapaakirkossa, Adventtikirkossa ja Pelastusarmeijassa on kirkkokunnan nimittämä vankilatyön yhdyshenkilö. Heidän tehtävänsä on edustaa kirkkokuntansa vankilatyötä valtakunnallisissa yhteyksissä, esim. yhteistyössä muiden kirkkokuntien kanssa ja yhteydenpidossa valtionhallintoon eli lähinnä Rikosseuraamuslaitokseen. Yhdyshenkilöiden tehtävä on tukea ja edistää vankilatyötä oman kirkkokuntansa piirissä pitämällä yhteyttä vankilatyötä tekeviin, järjestämällä koulutusta ja vertais-yhteyttä, vaikuttamalla seurakuntiin vankilatyön vahvistamiseksi, huolehtimalla tiedotuksesta ja tukemalla vankilatyöhön rekrytointia. Vapaakirkossa vankilatyö on organisoitu osaksi diakoniatyötä. Pelastusarmeijassa vankilatyö on organisoitu osaksi sosiaalista toimintaa. Adventtikirkossa vankilatyö on organisoitu osaksi evankelioimistoimintaa.

Helluntaiherätyksessä oli aiemmin sama koordinaation malli kuin muissa vapaiden suuntien kirkkokunnissa, perustuen valtakunnallisen yhdyshenkilön toimintaan. Muutos on ollut siirtyminen valtakunnallisen yhdyshenkilön mallista rakenteeseen, jossa vankilatyön koordinaatio on muodostettu Hyvä Sanoma ry:n yhteyteen. Sen alaisuuteen on perustettu vankilatyön toimikunta, joka muodostuu yhdistyksen toiminnanjohtajan organisoimana vankilatyön alueellisista koordinaattoreista. Käytännön vankilatyö on organisoitu seurakunnissa, ja osa työstä KAN ry:n kautta.

Evl. seurakunnissa vankilatyö on organisoitu yleensä diakonian yhteyteen. Osassa hiippakuntia on toiminut kriminaalityön tai päihde- ja kriminaalityön työryhmä vankilatyössä olevien tukena ja työtä kehittämässä. Kirkon keskushallinnossa vankilatyö on organisoitu Kirkkohallituksen diakonian ja sielunhoidon yksikön yhteyteen, johon on sijoitettu työalan tukemiseksi ja kehittämiseksi yksi virka. Lisäksi valtakunnallisesti vankilatyötä tukemaan on Kirkkohallituksessa asetettu kirkon vankilasielunhoidon neuvottelukunta, asiantuntijaelimeksi kirkon ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyössä.

5.5 Haasteita ja ongelmia

Vankilatyön koordinaatioresurssit arvioidaan kirkkokunnissa ja herätysliikkeissä yleensä riittäviksi. Haastetta on arkisessa yhteydenpidossa vankilatyötä tekeviin. Useiden toimijoiden taholla haasteeksi koetaan myös seurakuntien innostaminen vankilatyöhön ja sen vahvempaan tukemiseen. Osa kirkkokunnista toteaa haasteeksi alueelliset erot vankilatyön resursseissa.

Toiminnan kehittämisen haasteiksi nähdään vapautuvien tukeminen, ulkomaalaisvangit sekä kontakti vankeihin vankiloiden muutosten myötä. Sekä seurakuntien työntekijät että vapaaehtoiset kokevat ongelmana sen, että vankiloiden osastointiin ja muihin turvallisuusnäkökohtiin perustuvat käytännöt ovat vaikeutaneet kontaktin saamista vankeihin. Usein todetaan, että aiemmin työntekijät ja vapaaehtoiset saattoivat sovitussa määrin liikkua vankien keskuudessa ja siten mahdollistaa kontaktin eli tehdä ns. etsivää työtä. Tämä mahdollisuus on vähentynyt merkittävästi ja niin ovat myös kontaktit. Työntekijät ja vapaaehtoiset ovat olleet huolissaan siitä, tavoitetaanko vankeja riittävän hyvin. Vankitutkimuksen mukaan vangit ovat samalla kannalla ja vankien kokemus on samansuuntainen eli kontaktit ovat vähentyneet ja kontakteja varten tarvitaan vankien lähestymistä muulla tavoin kuin vain ilmoittamalla tilaisuuksista.

Useat seurakuntien vankilatyössä olevat toteavat tyypilliseksi ongelmaksi sen, että vankilat suljetaan herkästi ulkopuolisilta ja tapaamiset tai muut suunnitellut toiminnot peruuntuvat joskus hyvinkin äkkiä. Esimerkiksi vankilavierailussa ongelmana on voinut olla seurakunnan työntekijän tai vapaaehtoisen vankiläkäyntiä koskevan tiedon häviäminen vankilassa ja sen myötä työtilanteen hankaloituminen tai jopa estyminen. Yhdistettynä varsin pitkiin matkoihin seurakunnasta vankilaan tällainen koetaan erittäin turhauttavaksi ja syyksi vankilatyöhön osoitettujen resurssien kriittiseen harkintaan. Vankilatyötä hankaloittaa myös se, ettei vankiloissa ole resursseja valvontaan, ja siksi ei voida järjestää tilaisuuksia seurakunnille mahdollisena ajankohtana. Ongelmia voi aiheuttaa myös se, ettei vankiloissa ole tarpeeksi tiloja, jolloin ei esimerkiksi voi pitää saman vierailun aikana sekä ryhmää että yksilökeskustelua.

Yhteydenpito vankeihin koetaan toisinaan vaikeaksi. Seurakuntien mukaan vankilan henkilökunnalta ei saa aina tietoa tarpeesta seurakuntien palveluun. Ilman vankilan aloitteellisuutta seurakunnat ovat epätietoisia siitä, onko tarvetta. Siksi seurakunnille on tärkeää yhteys vankilasielunhoidon viranhaltijaan ja tätä kautta viesti siitä, miten seurakuntia tarvitaan vankilaan. Toivotaan, että vankilat kutsuisivat seurakuntia aktiivisemmin käymään vankiloissa ja vankilasielunhoidon viranhaltijat olisivat aktiivisia etsivässä työssä vankien parissa, jota seurakuntien edustajat eivät voi tehdä.

Haaste on myös toimintaa koskevan tiedonkulun puute vankiloissa. Vangit eivät ole aina tienneet mahdollisuudesta seurakunnan ryhmään tai tilaisuuteen osallistumisesta tai työntekijän tapaamisen mahdollisuudesta. Toisinaan koetaan

ongelmalliseksi vankilahenkilökunnan kielteinen suhtautuminen seurakunnan työhön ja joskus sen hyvin suorakin ilmaiseminen. Samaa kritiikkiä esiintyy myös seurakuntien suhtautumiseen omien työntekijöidensä vankilatyöhön. Osa vastaajista koki saavansa seurakunnaltaan vähän tukea vankilatyöhön ja kokevansa työhön liittyvää väheksymistä. Edellä esitetyistä kriittisistä näkökohdista huolimatta yhteistyö vankiloiden ja vankilasielunhoitajien kanssa arvioidaan kirkoissa ja herätysliikkeissä kautta linjan varsin hyväksi. Ongelmat nähdään enimmäkseen yksittäisiin tilanteisiin liittyviksi.

Vankilasielunhoidon viranhaltijat tuovat esiin hyvin samankaltaisia haasteita ja ongelmia. Tyypillisenä ongelmana mainitaan työresurssit. Useimmat ovat kokeneet, että aikaa työhön kokonaisuutena on liian vähän. Vankilasielunhoitajat kuljettavat seurakuntien edustajia vankilassa ja osallistuvat tilaisuuksiin valvojina. Vierailuihin liittyvään byrokraatiaan menee paljon aikaa. Useat vankilasielunhoitajat toteavat, että vankilan raskas osastointi ja byrokraatia vaikeuttavat hengellisten tilaisuuksien järjestelyjä. Samoin tiedonkulun ja tiedotuksen ongelmat tulevat esiin vankilasielunhoitajien vastauksissa. Usein vankilassa ei ole tieto kulkenut siitä, kuka on tulossa, ja tämä on aiheuttanut portilla ongelmia. Toisinaan vankilasielunhoitajalle taas ei ole saatettu tietoa siitä, että vanki on pyytänyt tapaamista.

6. VANKILOIDEN JOHTAJAT (Liitetaulukko 27)

Kysely osoitettiin kaikkien suljettujen vankiloiden ja avovankiloiden johtajille joulukuussa 2011-tammikuussa 2012. Johtajia pyydettiin vastaamaan itse tai osoittamaan vastaaminen vankilan kuntouttavasta toiminnasta vastaavalle apulaisjohtajalle, jos tämä on vankilasielunhoidon viranhaltijan lähiesimies. Kysely lähetettiin 20 vankilaan. Kaikista saatiin vastaukset.

Taulukko: Vankiloiden johdon vastaajat

Vastaajat ammattiryhmittäin	vastaajat
Vankilanjohtajat	17
Apulaisjohtajat	7
Rikosseuraamusesimiehet	1
Vankilat, joissa vastasi vain johtaja	11
Vankilat, joissa vastasi vankilanjohtaja ja apulaisjohtaja	5
Vankilat, joissa vastasi vain apulaisjohtaja	2
Vankilat, joissa vastasi johtaja ja rikosseuraamusesimies	1
Vankilat, joissa ei vastannut kukaan	2

Vastanneista useimmilla oli melko paljon työkokemusta rikosseuraamusalalla, keskimääräinen palvelusaika alalla 19 vuotta. Koulutustaustana useimmilla oli ylempi korkeakoulututkinto (18/26 vastaajasta).

Vankilan johtajilta kysyttiin heidän näkemystään vankilasielunhoidon viran sopivimmasta järjestämistavasta. Kyselyssä annettiin viisi vaihtoehtoa:

1. Päätoiminen vankilasielunhoidon viranhaltija kuuluu vankilan henkilökuntaan eli on työsuhteessa Rikosseuraamuslaitokseen. Pappisviran osalta esimies on sen hiippakunnan piispa, johon vankila kuuluu.
2. Päätoiminen vankilasielunhoidon virka on sijoitettu kirkon hallintoon. Se on nykyinen vankiladiakonien virkojen järjestämisessä käytetty malli. Kyselyssä ei tarkemmin määritelty, mitä viran sijoittaminen kirkon hallintoon merkitsisi. Oletettavasti vastaajat ovat mieltäneet sen tarkoittavan lähinnä nykyistä vankiladiakonien virkojen järjestämisen mallia eli että on kyse kirkon kokonaishallintoon kuuluvasta virasta – ei paikallisseurakunnan virasta.
3. Osa-aikainen vankilasielunhoidon virka on sijoitettu vankilan hallintoon. Samalla tiedusteltiin arviota osa-aikaisuuden sopivasta määrästä.
4. Osa-aikainen vankilasielunhoidon virka on sijoitettu kirkon hallintoon.
5. Ei lainkaan vankilasielunhoidon virkaa vankiloissa, vaan käytetään muuta järjestelyä (esimerkiksi seurakuntien viranhaltijoiden vierailut).

Vastaukset jakautuivat alla esitetyllä tavalla:

Taulukko: Vankiloiden johdon näkemykset vankilasielunhoidon virkojen järjestämisestä

Päätoiminen vankilasielunhoitaja valtionhallinnon palveluksessa	6
Päätoiminen vankilasielunhoitaja kirkon palveluksessa	10
Osa-aikainen vankilasielunhoitaja valtionhallinnon palveluksessa	1
Osa-aikainen vankilasielunhoitaja kirkon palveluksessa	3
Ei lainkaan vankilaan sijoitettua vankilasielunhoitajaa, muu järjestely	3
Yhteensä	23

Johtajien eniten kannattama vankilasielunhoidon virkojen järjestämisen malli oli päätoiminen virka kirkon hallintoon sijoitettuna. Toiseksi kannatetuin malli oli päätoiminen virka vankilan hallintoon sijoitettuna. Tämän järjestelyn perusteluna oli, että vankilasielunhoidon viranhaltijan kuuluminen vankilan työyhteisöön tukee kirkollisen vankilatyön kokonaisuuden hallintaa. Enemmistö vankilasielunhoidon viranhaltijoista kannattaa tätä mallia, perusteena vankilan kirkollisen työn kokonaisuuden hallinnan hyöty sekä vankilan henkilöstöön kuulumisen tuomat paremmat edellytykset työskennellä vankien hyväksi.

Osa-aikaista kirkon henkilöstöön kuuluvaa virkaa kannatettiin avovankiloissa, joissa vankilasielunhoito on vuosia järjestetty sivutoimisen vankilapapin tai -diakonin viralla (työmäärä muutama tunti viikossa). Lisäksi tämän vaihtoehdon kannalla oli yksi suljetun vankilan johtaja, kannattaen puolipäiväistä kirkon hallinnon virkaa.

Mallia, jossa ei ole lainkaan vankilasielunhoidon virkaa vankiloissa, kannatti kolme vastaajaa (joista kaksi samasta vankilasta). Muuksi järjestelyksi esitettiin kyseisessä vankilassa jo käytössä ollut eräänlaista ostopalvelumallia, jossa vankila maksaa seurakunnalle tuntiperusteisen hinnan seurakunnan viranhaltijan työstä vankilassa (toisin sanoen sivutoiminen virka).

Enemmistö johtajista piti siis tärkeänä päätoimisen vankilasielunhoidon viran järjestämistä vankilaan. Useat johtajat korostivat erikseen sanallisena lisäyksenä vankilapapin tai -diakonin työn merkitystä koko vankilan toiminnalle. Johtajien näkemykset olivat tältä osin hyvin samansuuntaisia vankien näkemysten kanssa.

Samoin johtajien käsitys ja näkemys vankilasielunhoidon viranhaltijoiden tehtävän sisällöstä vastaa varsin hyvin vankien osallistumista vankilasielunhoitoon ja siitä haetun avun sisältöä. Johtajien enemmistön (18/ 23 vastaajaa) mukaan vankilasielunhoidon viranhaltijan toimenkuvaan tulee kuulua muutakin kuin varsinaista papin tai diakonin työtä. Sopiviksi muiksi tehtäviksi katsottiin erityisesti perhetyö ja kuntouttava toiminta. Arvio muiden tehtävien sopivasta osuudesta vankilasielunhoidon viranhaltijan työssä koettiin hankalaksi. Enimmäkseen sopivaksi osuudeksi arvioitiin 20-30 %:a työajasta.

Johtajien näkemyksissä vankilasielunhoidon viranhaltijan tehtävästä painottuvat yksilöllinen sielunhoito sekä uskonnollisen toiminnan kokonaisuudesta vastaaminen. Tämä ilmenee myös kysyttäessä johtajilta, kenelle heidän vankilassaan kuuluu vastuu uskonnonharjoittamiseen liittyvissä kysymyksissä:

Taulukko: Vankiloiden johdon näkemykset uskonnonharjoittamiseen liittyvästä vastuusta vankilassa

Vastuu vankilasielunhoitajalla	20
Vastuu vankilan apulaisjohtajalla	6
Vastuu rikosseuraamusesimiehellä	1
Vastuu vankilan johtajalla	3
Vastuu erityisohjaajalla	2
Yhteensä	32

Vankiloissa, joissa on vankilasielunhoidon virka, katsoivat kaikki vastaajat vastuun uskonnonharjoittamiseen liittyvissä kysymyksissä kuuluvan vankilasielunhoidon viranhaltijalle. Yksin hänelle sen katsoi kuuluvan 13 vastaajaa. Kuuden vastaajan mukaan vastuu kuuluu vankilasielunhoidon viranhaltijan lisäksi toiminnasta vastaavalle apulaisjohtajalle. Kolmen vastaajan mukaan vastuu kuuluu vankilasielunhoidon viranhaltijan ja apulaisjohtajan lisäksi vankilanjohtajalle. Vastuun rikosseuraamusesimiehellä ja erityisohjaajalla nähtiin olevan vankilassa, jossa ei ole päätoimista eikä sivutoimista vankilasielunhoidon viranhaltijaa.

Kansainvälisten sopimusten mukaan uskonnonharjoittamisen oikeus perusoikeutena on viime kädessä vankiloiden ja Rikosseuraamuslaitoksen johdon vastuulla. Oletettavasti enemmistö johtajista ei vastauksissaan tarkastellut asiaa tältä kannalta vaan vastauksissa tarkoitetaan vastuuta uskonnonharjoittamisen toteuttamiseen liittyvistä kysymyksistä ja käytännön toimenpiteistä uskonnollisen toiminnan järjestämisessä. Niiden nähtiin kuuluvan vankilasielunhoidon viranhaltijoiden ydin-tehtäviin. Toisin sanoen, johtajat ilmeisesti näkivät kysymyksen uskonnon alueen ammatillisen pätevyuden omaavan viranhaltijan vastuuna.

Kyselyn lopuksi annettiin mahdollisuus esittää muita vankilasielunhoitoon ja kirkon vankilatyöhön liittyviä kommentteja. Useimmat kommentit koskivat seurakuntien vierailuja vankiloissa, jolle vankilasielunhoidon viranhaltijoiden työn tavoin katsottiin olevan paljon kysyntää ja se nähtiin merkittäväksi. Vastaajilta pyydettiin myös kommentteja mahdollisista ongelmista vankilasielunhoidon ja muun kirkollisen vankilatyön järjestämisessä. Kommenttien mukaan ongelmia ei kovin paljon ole. Kommentit koskivat lähinnä sitä, että iltaisin on vaikea järjestää hengellistä toimintaa (koska vankilassa on iltaisin vähän valvontahenkilöstöä) ja se voi olla ongelma seurakuntien vapaaehtoistyötekijöiden toiminnalle. Johtajat tuovat esiin myös sen, että puutteet sielunhoitoon ja hengelliseen toimintaan osallistumisen mahdollisuuksissa näkyvät nopeasti vankien keskuudessa levottomuuden ja jännitteiden lisääntymisenä.

7. KANSAINVÄLINEN VERTAILU

Tässä luvussa esitellään lyhyesti eräiden Euroopan maiden vankilasielunhoitoa ja uskonnonharjoittamisen kysymyksiä vankiloissa. Maat on valittu Suomen kannalta vankeinhoidollisesti lähimmin vertailukohdiksi sopivista maista. Mukaan on otettu Ruotsi, Norja, Tanska, Hollanti, Saksa, Itävalta sekä Englanti ja Wales.

Tiedot on hankittu kyseisten maiden vankilasielunhoidosta ja uskonnonharjoittamisesta vankiloissa vastaavilta henkilöiltä. Pohjoismaissa ei ole tällaisia virkoja. Ainoastaan Ruotsissa on vankilasielunhoitoa ja uskonnonharjoittamista vankiloissa koskeva koordinaattiorakenne. Siksi Pohjoismaiden tiedot ovat jääneet muita maita vajaanmiksi. Tietolähteenä on käytetty lisäksi saatavilla ollutta kirjallista tietoa ja materiaalia.

Taustatietona esitetään vankiloiden ja vankien lukumäärä sekä erikseen naisvankien ja ulkomaalaisten vankien osuus. Uskontoa koskevana taustatietona esitetään vankien jakautuminen uskontokuntiin. Uskonnonharjoittamista vankiloissa koskevista säädöksistä esitellään keskeisimmät lait sekä hallinnolliset ohjeet ja määräykset. Lisäksi taustatietona mainitaan lyhyesti valtion ja kirkon (kirkkojen) suhde kirkollisen toiminnan resursoinnin kannalta.

Vankilasielunhoitoa koskien esitellään virkojen määrä sekä uskontokunnittainen jakautuminen. Lisäksi esitellään vankilasielunhoidon organisointi ja resursointi. Saatavilla olevasta tiedosta riippuen esitellään myös keskeisiä piirteitä muusta uskonnollisesta toiminnasta vankiloissa.

ENGLANTI JA WALES

Vankilat ja vangit

Vankiloita on 118. Vankeja n. 85 000. Tutkintavankien osuus on 14 – 15 %, naisvankien osuus n. 5 %. Ulkomaalaisia on 13-14 % vangeista. Väkivaltarikokset ja omaisuusrikokset ovat suurimpia vankeuden syynä olevia rikoslajeja. Erona Suomeen on seksuaalirikosten suurempi osuus vankeuden syynä.

Vankien kuuluminen uskontokuntiin

Vankien yleisin uskonnollinen tausta on kristinusko, johon lukeutuu n. puolet vangeista. Toiseksi suurin ryhmä ovat vangit, joilla ei ole uskonnollista taustaa, vajaa kolmannes vangeista. Vankien keskuudessa suurimmat kansalliset uskonnolliset vähemmistöt, muslimit (13-14 % vangeista) ja aasialaiset uskonnot (buddhalaisuus, sikhit, 2-4 %) ovat selvästi laajemmin edustettuina kuin muussa väestössä.

Uskonnonharjoittamista koskevat säädökset

Vankeuslaissa säädetään vankiloiden kirkollisista viroista. Vankeinhoitoa koskeviin asetuksiin sisältyy ohjeistus uskontoa koskeviin kysymyksiin (aiemmin Prison Standing Order 4550, The Religion Manual, Prison Rules, 1999, nykyisin sen korvannut asetus PSI 51/2011, Faith and Pastoral Care for Prisoners). Uskonnonharjoittamista ja vankien sielunhoitoa koskeva tarkempi ohjeistus on annettu vankeinhoitolaitoksen toimesta (National Offender Management Service: Service Specification for Faith and Pastoral Care for Prisoners, Service Specification Document, 2014). Kansallisten säädösten rinnalla Euroopan ihmisoikeussopimus on perustana vankilasielunhoidon ja vankien uskonnonharjoittamisen järjestämiselle.

Valtion ja kirkon suhde

Anglikaanisella kirkolla on erityisasema kansallisena kirkkona. Valtio ei kuitenkaan resursoi kirkon toimintaa. Ei ole kirkollisveroa. Kirkko hankkii resurssinsa varainhankinnalla yksityisinä lahjoituksina.

Vankilasielunhoito

Englannin ja Walesin vankiloissa on yhteensä yli 350 päätoimista ja osa-aikaista vankilapappia. Sivutoimisia palkkioperusteisia papin toimia on arviolta 700-800. Vankilapappien suurin ryhmä ovat anglikaanipapit. Vuoden 1952 vankeuslain perusteella tulee jokaisessa vankilassa olla anglikaanisen kirkon papin virka. Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana on tapahtunut kuitenkin suuri muutos. Moniuskonnollisen mallin mukaisesti vankilapapiston rakenne on huomattavasti monipuolistunut. Muslimeista on tullut toiseksi suurin vankilasielunhoitajien ryhmä. Kolmanneksi suurin ryhmä ovat katoliset vankilapapit, ja neljänneksi suurin vapaiden suuntien kirkkokuntien papit. Lisäksi on yksittäisiä muiden uskontokuntien edustajia.

Vankilapapisto on kiinteä osa Englannin ja Walesin vankeinhoitoa. Vankilapapiston työtä koordinoidaan valtakunnallisesti ja alueellisesti. Vankeinhoitolaitoksen keskushallintoon kuuluu vankilapapiston johto, johtavana virkana Chaplain General. Vankilapapiston johtajan ja hänen eri kirkkokuntien edustajista koostuvan työryhmänsä ja hallinnollisten avustajiensa lisäksi eri kirkkokunnilla ja uskontokunnilla on nimetty neuvonantaja vankeinhoidossa. Koordinaatioelimenä on vuodesta 2003 asti ollut vankilasielunhoidon neuvosto.

Alueelliset vankilapapiston esimiehet toimivat vankilapapiston johtajan alaisuudessa. Vankiloissa on työalasta vastaava pappi, joka johtaa vankilan eri kirkkokuntien ja uskontokuntien edustajista koostuvaa vankilan papistoa eli käytännössä muutaman hengen ryhmää. Hengellisestä työstä vastaava voi olla minkä tahansa vankilapapiston kuuluvan kirkkokunnan ja uskontokunnan edustaja. Pääosa on anglikaaneja, mutta muiden osuus on kasvanut.

Vankilapapiston keskeinen tehtävä on vankien henkilökohtainen sielunhoito ja hengellisten tilaisuuksien järjestäminen. Sielunhoidollisen tuen tarjoaminen ulottuu myös vankiloiden henkilöstöön. Vankilapappien tehtävä nähdään kuntoutumista edistävän toiminnan osana, yhteiskuntaan sopeutumista tukien. Vankilapapin roolissa on vahva aikuiskasvatuksellinen ulottuvuus. Tehtävistä on säädetty koko vankeinhoitolaitoksen tasolla, vankiloita ja vankilapappeja velvoittavasti.

Uskonnollinen toiminta vankiloissa

Keskeinen periaate nykyisin on monikulttuurista yhteiskunnallista sosiaalista rakennetta vastaava moni-uskontoisuuden malli (Multifaith Model). Sen tavoite on turvata erilaisista uskonnollisista ja kulttuurisista taustoista tulevien vankien uskonnonharjoittamisen oikeus.

Vankilaan tulo -vaiheessa selvitetään vangin uskonnollinen tausta ja tarpeet sielunhoitoon sekä uskonnolliseen toimintaan. Vankilan hengellisestä työstä vastaavan vastuulla on järjestää uskonnollisia tarpeita ilmaisseiden vankien lähempi haastattelu muutaman päivän sisällä vankilaan tulosta. Haastattelut toteutetaan vankien uskontokunnan mukaisesti, vankilan sielunhoidon viranhaltijoiden toimesta.

Vankiloiden hengelliseen työhön yhteistyössä vankilapapiston kanssa osallistuu suuri määrä vapaaehtoisia, arviolta n. 7000 henkilöä. Pääosa toiminnasta on perinteistä hengellistä toimintaa, hartaustilaisuuksia, ryhmätoimintaa ja yksilöllistä tukihenkilötoimintaa. Viime aikoina on vahvistunut pohjoisamerikkalaisperäinen uskonnolliseen perustaan nojautuva kuntoutusohjelma-toiminta. Vankilasielunhoidon virkojen toimenkuvan määrittelyyn sisältyy tehtävä toimia yhteistyössä uskonyhteisöjen kanssa vapautumisvaiheen tuen järjestämisessä. Vankilapappien tehtäviin kuuluu vierailta paikallisseurakunnissa edistämässä niiden osallistumista vankien tukemiseen ja tukemassa vapaaehtoistyötä. Vankeinhoiton strategiassa painotetaan paikallisten vapaaehtoisten merkitystä vankiloissa tehtävässä työssä.

Saksa

Vankilat ja vangit

Vankiloita on 185. Vankeja on n. 60 000. Tutkintavankien osuus on vajaa viidennes, naisvankien osuus 5-6 %. Ulkomaalaisia on vankilasta riippuen 10-45 % vangeista, keskimäärin reilu neljännes.

Vankien kuuluminen uskontokuntiin

Läntisen Saksan vangeista vajaalla puolella on uskonnollisena taustana kristinusko. Muslimien osuus on myös suuri, lähes 40 % vangeista. Itäisen Saksan vangeista puolestaan neljällä viidestä ei ole mitään uskonnollista taustaa, lopuista vajaa kym-

menes on kristittyjä ja vajaa kymmenesosa muslimeja. Muiden uskontokuntien osuus on hyvin pieni.

Uskonnonharjoittamista koskevat säädökset

Lainsäädännöllisenä perustana ovat perustuslain säädökset uskonnon ja oman-tunnon vapaudesta. Uskonnonharjoittamisesta vankiloissa ja vankilapapistosta säädetään tarkemmin vankeuslainsäädännössä, sekä kirkkojen ja valtion välisin sopimuksin. Saksassa liittotasavaltana merkittävä rooli on osavaltioilla, ja niiden välillä voi olla eroja säädösten yksityiskohdissa. Vankiloissa tulee olla vähintään yksi protestanttinen ja yksi katolinen papin virka. Vankiloissa on oltava kirkkotila.

Valtion ja kirkon suhde

Valtio osallistuu vankilapappien palkkaukseen suoraan tai epäsuorasti. Sekä evan-gelinen että katolinen kirkko saavat varansa kirkkoveron kaltaisella järjestelyllä.

Vankilasielunhoito

Saksassa on reilut 500 protestanttista ja katolista vankilapappia. Vankilapapit työ-skentelevät vankilassa osana vankilan organisaatiota, mutta eivät ole vankilan alaisia työntekijöitä. Heidän roolinsa vastaa Suomen sairaalapappien roolia.

Saksassa on vankilapapiston koordinaattiorakenne sekä katolisella vankilapa-pistolla että protestanttisella papistolla. Kysely on osoitettu molemmille tahoille. Protestanttinen vankilasielunhoidon koordinaatio on järjestetty ikään kuin par-lamentaarisen demokratian idean mukaisesti. Se on organisoitu Saksan evan-gelisen kirkon keskushallinnon yhteyteen, jossa toimielimen nimenä on Vankila-sielunhoidon evankelinen kokous. Se koostuu jäsenkokouksesta, johtokunnasta sekä valtuuskunnasta. Jäseniä ovat kaikki kirkollisessa evankelisessa vankilatyössä päätehtävänään työskentelevät, papit, diakonit ja muut työntekijät. Valtakunnal-lisen vankilasielunhoidon konferenssin lisäksi toimitaan alueellisissa kokouksissa.

Käsite kokous tarkoittaa tässä yhteydessä toimielintä, samaan tapaan kuten esim. Suomessa kirkolliskokous. Kirkolliskokouksen tavoin Saksan evankelinen vankilasielunhoidon kokous kokoontuu säännöllisesti vuosittain istuntoon. Yli-määräinen kokous on kutsuttava koolle aluekokouksen tai vähintään 30 jäsenen sitä pyytäessä. Jäsenkokouksessa päätökset tehdään määränemmistöllä. Toiminnan resurssit kerätään alueittain jäsenmaksuina. Vuosikokouksessa valitaan johtokunta neljän vuoden toimikaudeksi vastaamaan toiminnasta. Johtokunnan lisäksi vali-taan aluekokousten edustajista valtuuskunta, joka valvoo johtokunnan toimintaa ja kutsuu koolle vuosittaisen työneuvottelun.

Vankilapapit osallistuvat vankilan henkilöstön kanssa vankien asioiden käsitte-lyyn, esimerkiksi ehdonalaispäätösten valmisteluun. Pääosa työstä on henkilökoh-taista sielunhoitoa. Tehtäväkenttä kokonaisuudessaan on laaja, sisältäen sielunhoi-

don, hengellisten tilaisuuksien ja ryhmätoiminnan järjestämisen lisäksi perheiden tukemista, henkilöstön tukemista, osallistumista vankeussuunnitelmien ja vapautumistuen laatimiseen sekä asiantuntijana vankeja koskevaan päätöksentekoon.

Saksassa on vankilapapiston koordinaattiorakenne sekä katolisella vankilapapistolla että protestanttisella papistolla. Protestanttinen vankilasielunhoidon koordinaatio on järjestetty ikään kuin parlamentaarisen demokratian idean mukaisesti. Se on organisoitu Saksan evankelisen kirkon keskushallinnon yhteyteen, jossa toimielimen nimenä on Vankilasielunhoidon evankelinen kokous. Se koostuu jäsenkokouksesta, johtokunnasta sekä valtuuskunnasta. Jäseniä ovat kaikki kirkollisessa evankelisessa vankilatyössä päätehtäväänä työskentelevät, papit, diakonit ja muut työntekijät. Valtakunnallisen vankilasielunhoidon konferenssin lisäksi toimitaan alueellisissa kokouksissa.

Käsite kokous tarkoittaa tässä yhteydessä toimielintä, samaan tapaan kuten esim. Suomessa kirkolliskokous. Kirkolliskokouksen tavoin Saksan evankelinen vankilasielunhoidon kokous kokoontuu säännöllisesti vuosittain istuntoon. Ylimääräinen kokous on kutsuttava koolle aluekokouksen tai vähintään 30 jäsenen sitä pyytäessä. Jäsenkokouksessa päätökset tehdään määräenemmistöllä. Toiminnan resurssit kerätään alueittain jäsenmaksuina. Vuosikokouksessa valitaan johtokunta neljän vuoden toimikaudeksi vastaamaan toiminnasta. Johtokunnan lisäksi valitaan aluekokousten edustajista valtuuskunta, joka valvoo johtokunnan toimintaa ja kutsuu koolle vuosittaisen työneuvottelun.

Hollanti

Vankilat ja vangit

Vankiloita on 77, vankeja reilut 12 000. Tutkintavankeja on n. 40 %. Naisvankeja on 5-6 %. Ulkomaalaisia on n. neljännes vangeista.

Vankien kuuluminen uskontokuntiin

Vajaa kolmannes vangeista on taustaltaan katolisia, n. neljäsosa muslimeja, n. viidennes protestantteja. Vangeista n. kolmanneksella ei ole uskonnollista taustaa ja reilu kymmenesosa ilmoittaa haluavansa osallistua humanistiseen sielunhoitoon. Nuorimpien vankien kohdalla sekä muslimien että vailla uskonnollista taustaa olevien osuudet ovat hieman suuremmat kuin muilla vangeilla, n. kolmannes on muslimeja ja n. neljä kymmenestä uskonnottomia.

Uskonnonharjoittamista koskevat säädökset

Lähtökohtana on perustuslaissa säädetty uskonnonvapaus. Vankeuslainsäädännössä (1998) käsitellään hengellisten palvelujen järjestämistä. Keskeinen periaate on vangin oikeus harjoittaa uskontoa yksin tai muiden kanssa. Vankeuslainsäädän-

nön uskontoa koskevat säädökset nojautuvat perustuslakiin kirjattuun uskonnonvapauden oikeuteen. Vankeuslainsäädännössä ja sen toimeenpanoon liittyvissä hallinnollisissa määräyksissä käsitellään hengellisten palvelujen organisoimista, resursointia sekä hengellisen työn tehtäviin nimittämistä. Säädösten konkreettisuutta kuvaa esim. säädös, jonka mukaan vankilan on hankittava hengellisen työn virassa olevalle sijainen, jos tämä on vaikka sairauden vuoksi estynyt hoitamaan tehtävänsä vähintään kaksi kuukautta. Toiminnan budjetoinnin vajuus ei riitä syyksi sijaisuuden hoitamatta jättämiseen.

Vankilanjohtaja vastaa uskonnonvapauden toteutumisesta. Uskonnonharjoittamisen rajoittamisen tulee perustua lailla säädettyihin syihin. Euroopan neuvoston vankilasäännöt on huomioitu. Niihin verrattuna Hollannin kansalliset säädökset takaavat uskonnonharjoittamiseen suuremman vapauden kuin EN:n säännöt edellyttävät: esim. tutkinnallisista tai kurinpidollisista syistä eristetyt vangit saavat osallistua hengellisiin tilaisuuksiin, siten että heidän erillään olostaan muista vangeista huolehditaan.

Valtion ja kirkon suhde

Hollannin perustuslaissa säädetään valtion ja kirkon erillisyydestä. Valtio ei rahoita kirkkojen toimintaa. Kirkot hankkivat varoja järjestöjen tavoin varainkeruulla, lahjoituksina yksityisiltä henkilöiltä, yrityksiltä ja muilta tahoilta. Valtio ei sekaannu uskonnolliseen toimintaan, mutta sen tehtävä on suojata uskonnonvapauden toteutumista kaikissa muodoissaan. Vankiloissa se merkitsee uskonnonharjoittamisen edellytysten turvaamista ja uskonnollisen käännyttämisen ehkäisyä.

Vankilasielunhoito

Katolisia vankilapappeja on n. 70-80. Protestanttisia vankilapappeja on 50-60. Humanistisielunhoitajia on 40-50. Muslimisielunhoitajia on 60, hindulaisia 12, juutalaisia 5 rabbia, sekä yksittäisiä buddhalaisia. Osa vankilasielunhoitajista on sivutoimisia. Periaatteena on yksi vankilasielunhoitaja 90 saman uskontokunnan tai kirkkokunnan taustanaan omaavaa vankia kohti.

Hollannissa vankeinhoitolaitoksen keskushallinnossa on hengellisten palveluiden yksikkö, josta koordinoidaan vankiloiden uskonnollista ja muuta hengellistä toimintaa. Hengellisten palvelujen yksikössä työskentelevät yksikön johtajan lisäksi vankiloissa edustettuina olevien suurimpien suuntausten hengellisen työn johtajat, katolinen vankilapapiston johtaja, protestanttinen vankilapapiston johtaja, islamilaisen vankilatyön johtaja, juutalaisen, buddhalaisen ja hindulaisen vankilatyön edustajat sekä humanistisen vankilatyön edustaja.

Vankiloissa ja vankeinhoitolaitoksessa hengellisen hoivan järjestäminen on vankeinhoviranomaisten vastuulla. Siten vankilasielunhoidon järjestämisen resursoi valtionhallinto. Sitä ei nähdä kirkkojen toiminnan tukemisena vaan osana vankeinhoidon omaa toimintaa. Koordinaatiotehtävissä olevat hengellisen vanki-

latyön johtajat sekä vankiloiden katoliset ja protestanttiset papit ja humanistiset sielunhoitajat saavat palkan valtiolta.

Eri suuntausten vankilatyön johtajat vastaavat oman suuntauksensa uskonnonharjoittamisesta sekä oikeusministeriölle että omalle uskonyhteisölleen. Protestanttinen, katolinen ja humanistinen vankilatyön johtaja työskentelee oikeusministeriön viroissa ja toimii oikeusministerin tukena uskonnonharjoittamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Protestanttien, katolisten ja humanistien vankilatyön johtajat tekevät esitykset omien suuntaustensa vankilavirkoihin nimityksissä, oikeusministeriön tehdessä virkanimitykset. Vankilasielunhoidon viranhaltijat ovat ministeriön palveluksessa ja saavat siltä palkkansa. Jokaisessa vankilassa on säädöksiin perustuen näiden kolmen suuntauksen vankilasielunhoitaja. Heillä on vankiloiden työntekijöitä koskevat oikeudet ja velvollisuudet.

Muiden suuntausten edustajien toiminta vankiloissa perustuu vankilan johdon asianomaisen uskonyhteisön kanssa tekemään sopimukseen, oikeusministeriön asettaessa toimijoita koskevat yleiset kriteerit. Sopimus pohjaisesti työskentelevien tehtävistä maksetaan vankilan toimesta korvaus. He toimivat vankiloissa vierailijoina. Muslimien osalta ongelmana ja esteenä valtakunnalliseen uskontokuntakohtaisen työsuhteiden järjestämiseen on uskontokunnalta puuttuva järjestäytyminen. Ei ole organisaatiota, jonka kanssa laajempi pysyvä sopimus voitaisiin tehdä.

Vankilasielunhoitajien tehtävissä kaikkien suuntausten edustajien työ keskittyy henkilökohtaisiin keskusteluihin vankien kanssa. Ryhmätoimintaa on myös melko paljon sekä uskontokuntien edustajilla hengellisten tilaisuuksien järjestämistä. Vankilapappien työ on määritelty seitsemään osa-alueeseen (vankilaan tulovaiheeseen osallistuminen, vapaamuotoiset kontaktit vankeihin, henkilökohtaiset vastaanottotapaamiset, ryhmätoiminta, hengelliset tilaisuudet, kriisitilanteissa tukeminen, osallistuminen vankilan yleisiin toimintoihin uskonnollisen kulttuurin asiantuntijana). Tehtävien tavoitteet ja jakautuminen on tarkemmin määritelty toimenkuvissa.

Uskonnollinen toiminta vankiloissa

Vankilaan tulovaiheessa vangille annetaan hengellisten palveluiden toimialan esite, jossa esitellään hengellistä vankilatyötä tekevät uskontokunnat ja kirkkokunnat sekä humanistinen suuntaus. Vangilta kysytään, mihin uskontokuntaan hän kuuluu ja mihin näistä palveluista haluaa olla yhteydessä.

Kristinuskon harjoittamisessa tyypillistä on ekumeenisuus. Kirkkokunnat tekevät yhteistyötä jumalanpalvelusten ja hengellisten tilaisuuksien järjestämisessä. Vankiloissa eri uskontokuntien ja katsomusten edustajat työskentelevät myös kokonaisuudessaan yhteistyössä, vankilan hengellisten palvelujen kokonaisuudessa, käyttäen samoja tiloja ja järjestäen yhdessä toimintaan liittyviä puitteita.

Hengellisyyden käsite sisältää sekä järjestäytyneeseen uskonnollisuuteen nojautuvan että muun spiritualiteetin. Hollannissa tähän yhteyteen kuuluu myös vailla

uskonnollista liittymäkohtaa oleva humanistinen spiritualiteetin harjoittaminen. Humanistiset ”hengelliset ohjaajat” ovat olleet osa Hollannin laitossielunhoitoa sekä vankiloissa että muissakin laitoksissa, esim. sairaaloissa, 1980-luvulta alkaen.

Ruotsi

Vankilat ja vangit

Vankiloita on 79, vankeja n. 5500. Tutkintavankeja on vajaa neljännes. Naisvankeja on n. 5-6 %. Ulkomaalaisia on vajaa kolmannes vangeista.

Uskonnonharjoittamista koskevat säädökset

Uskonnonharjoittamisen oikeus nojautuu perustuslakiin (2:1, 6) sekä uskonnonvapauslakiin. Uskonnonharjoittamisen oikeutta vankiloissa koskevat samat säädökset kuin koko yhteiskuntaa. Euroopan neuvoston suosituksia noudatetaan.

Valtion ja kirkon suhde

Ruotsissa on viime vuosina purettu valtionkirkkojärjestelmää. Nykyinen tilanne on lähellä Suomen tilannetta. Väestön enemmistö kuuluu yhteen kansalliseen kirkkoon. Vaikka muodollinen valtionkirkkojärjestelmä on purettu, Ruotsin kirkko saa rahoituksensa valtiolta. Siten valtion maksaa käytännössä myös vankilapappien ja -diakonien palkan.

Vapaiden suuntien kirkot saavat valtiolta avustuksen vankilatyöhön, samoin roomalaiskatolinen kirkko, ortodoksinen kirkko sekä muslimien Svenska Muslim Råd (SMR). Avustukset on suhteutettu vankien uskontokunnittaiseen ja kirkkokunnittaiseen jakautumiseen sekä toiminnan laajuuteen. Siten vapaiden suuntien kirkkojen avustus on huomattavasti suurempi kuin muiden. Katolisen ja ortodoksisen kirkon tuki järjestetään SKR:n (Sveriges Kristna Råd) kautta. Vapaiden suuntien tuki järjestetään alueittain seurakunnille. Islamien yhteisön tuki osoitetaan SMR:lle.

Vankilasielunhoito

Vankilapappeja on yhteensä n. 150. Vankilapappien ja -diakonien virat ovat hallinnollisesti kirkkojen omia virkoja. Suurin osa vankilapapeista on Ruotsin evankelisluterilaisen kirkon pappeja (81). Virat on sijoitettu hiippakuntiin. Työhön voi sisältyä myös jonkin verran muuta kirkollista työtä, esim. seurakuntatyötä. Kirkko maksaa palkan. Toiseksi suurin ryhmä ovat vapaiden suuntien kirkkokuntien vankilapapit ja -diakonit (56). Heidän joukossaan on kuitenkin enemmän osa-aikaisia. Kolmanneksi suurin ryhmä ovat islamin yhteisöjen edustajat, jotka

toimivat vankiloissa vierailevina imaameina (12). Samoin katoliset (9) ja ortodoksiset (4) papit ovat seurakunnista vankiloissa vierailevia pappeja.

Ruotsissa vankilapappien työtä koordinoidaan Ruotsin kirkkojen yhteistyöelimessä, Ruotsin kirkkojen neuvostossa (Sveriges Kristna Råd, SKR). Sillä ei ole hallinnollista valtaa kirkkokuntiin, vaan se toimii samankaltaisena yhteistyön ja yhteisen keskustelun elimenä kuin Suomen ekumeeninen neuvosto. Sen koordinoimaa toimintaa ovat mm. sairaalapapit, oppilaitospapit sekä vankilapapit. Sen koordinaatiotehtävästä vankiloiden hengellisessä toiminnassa on sovittu Ruotsin vankeinhoitolaitoksen kanssa. SKR asettaa vankiloiden hengellisen työn johtoryhmän, johon se nimittää kirkkokuntien asettamat edustajat. Johtoryhmä valitsee SKR:ssa työskentelevät vankiloiden hengellisen työn asiantuntijat. Johtoryhmässä on myös vankiloiden hengellisen työn viroissa olevien edustus sekä vankeinhoitolaitoksen edustus.

Yhteyksien pitoa varten SKR:n yhteydessä toimii kaksi vankiloiden hengellisen työn asiantuntijaa. Tehtävään valitaan määräajaksi joku vankilapapiston edustaja tai muu sopiva henkilö. Kyse ei ole vankilapapiston johtajasta vaan yhdyshenkilöstä ja asiantuntijasta. SKR:n yhteydessä on tukiryhmä hengelliselle toiminnalle vankeinhoitolaitoksessa, jossa on edustajia kirkkokunnista ja vankeinhoitolaitoksesta. Vankiloiden hengellisen työn virkoihin ja tehtäviin nimitetyillä on kollegiaalinen yhdistysmuotoinen yhteistyöelin. Islamin yhteisöllä on SKR:ää vastaavasti kansallinen yhteistyöelin, Ruotsin muslimien neuvosto (SMI.) Vuonna 2002 SMI ja SKR tekivät julkilausuman vankien hengellisestä huolenpidosta.

Vankilasielunhoidon viroissa tehtävät painottuvat samalla tavoin kuin Suomessa. Pääosa työstä on henkilökohtaista sielunhoitoa. Muita tärkeitä tehtäviä ovat jumalanpalvelusten ja hengellisten tilaisuuksien sekä ryhmätoiminnan järjestäminen, uskonnollisen toiminnan koordinaatio ja uskonnollisten toimijoiden tukeminen vankilassa. Suomeen verrattuna Ruotsissa vankilapapit työskentelevät selvästi laajemmassa monikulttuurisessa ympäristössä.

Uskonnollinen toiminta vankiloissa

Ruotsin vankiloiden hengellisen työn johtava periaate on ekumeenisuus eli eri kirkkokuntien yhteistyö ja yhdenvertaisuus vankiloiden hengellisessä toiminnassa. Ruotsin vankiloiden ekumeeninen hengellisen työn rakenne kehitettiin 1950- ja 60-luvuilla, uskonnonvapauslakiin perustuen. Parlamentaarisen säädöksen perusteella määrättiin vankiloihin perustettavaksi hengellisen toiminnan johtokunnat, joissa on edustajat Ruotsin (ev.lut.) kirkosta, vapaiden suuntien kirkkokunnista sekä katolisesta ja ortodoksisesta kirkosta.

Uskonnolliseen toimintaan vankiloissa osallistuu runsaasti seurakuntien ja hengellisten yhteisöjen edustajia. Vapaaehtoistyöllä on tässä toiminnassa keskeinen rooli. Kansallisten suositusten mukaan jokaisessa vankilassa tulisi toimia ekumeenisia vierailevia ryhmiä. Niitä on koko maassa yhteensä muutamia kymmeniä. Vierailevia hengellisen toiminnan ryhmiä varten on oma ohjeistus. Luvan toimintaan antaa

vankilanjohtaja, konsultoiden SKR:n vankiloiden hengellisen työn asiantuntijoita. Toiminta perustuu yhteistyösopimukseen paikallisseurakuntien kanssa.

Norja

Vankilat ja vangit

Vankiloita on 42, vankeja vajaa 4000. Tutkintavankeja on vajaa 30 %. Naisvankeja on n. 5 %. Ulkomaalaisia on n. kolmannes vangeista.

Vankien kuuluminen uskontokuntiin

Uskontoa koskevia henkilökohtaisia tietoja ei kerätä tietosuojasäädösten vuoksi. Enemmistöllä vangeista on kristillinen evankelisluterilainen tausta. Ilman uskonnollista taustaa olevien vankien osuus on kasvanut, kuten muussa väestössä. Vankien uskonnollinen tausta vaihtelee arvioiden mukaan melko paljon vankiloiden välillä. Muutamissa suuremmissa kaupunkiseutujen vankiloissa islamin taustaisten vankien osuuden arvioidaan oleva 10-50 % välillä, keskimäärin 20-25 %. Muissa vankiloissa on vain vähän vähemmistöuskontokunnan taustan omaavia vankeja. Norjassa suurempi osa väestöstä kuitenkin kuuluu vapaakirkollisiin suuntauksiin kuin muissa Pohjoismaissa. Tällä voi olla jonkin verran merkitystä myös vankien joukossa.

Uskonnonharjoittamista koskevat säädökset

Vankeuslainsäädännössä säädetään vankien oikeudesta uskonnon ja elämäntarkoituksensa harjoittamiseen. Vuoden 1958 vankeuslain mukaan jokaisessa vankilassa tulee olla yksi pappi. Vuoden 2001 vankeuslain uudistuksessa tämä säädös poistettiin. Uudessa vankeuslaissa on herättänyt huomiota myös se, että sen mukaan uskonnonharjoittamisen oikeutta voidaan rajoittaa korkeamman turvatason osastoilla.

Valtion ja kirkon suhde

Suurin osa norjalaisista kuuluu evankelisluterilaiseen kirkkoon. Valtion rahoittaa kirkon toimintaa, ja resursoi siten myös vankilapappien ja -diakonien palkan. Kirkolla on kiinteä suhde valtioon. Ylintä valtaa käyttää kirkollisten asioiden ministeri. Kirkolla on kuitenkin Tanskan kirkkoon verrattuna enemmän omaa hallintoa. Ministeri lähinnä nimittää piispat ja johtaa kirkon budjetista päättämisen. Kirkkojen ja uskontokuntien valtiolta saama rahoitusosuus suhteutetaan niiden jäsenmäärään.

Vankilasielunhoito

Norjassa vankilapappien ja -diakonien virat siirrettiin 2000-luvulla valtion hallinnosta kirkon hallintoon. Vuoteen 2000 asti vankilapapit nimitti neuvosto, johon kuuluivat vankeinhoitoalueen johtaja, alueen piispa sekä hiippakunnan papiston organisoinnista vastaavan toimitelimen edustaja. Vuonna 2000 vankilapappien nimittäminen siirrettiin hiippakunnan tehtäväksi. Vuodesta 2004 vankilapappien palkan on maksanut kirkko. Tämän kehityksen myötä vankilapappien virkojen määrä on kasvanut merkittävästi: 1994 Norjassa oli seitsemän vankilasielunhoidon virkaa, 18 virkaa vuonna 2000 ja 33 virkaa vuonna 2004. Samalla vankilapappien työ on integroitunut vahvemmin osaksi kirkon muuta työtä. Muutos on myös vastannut norjalaista yhteiskunnallista kehitystä, jossa kirkon ja valtion suhde on etäännyntynyt vähitellen. Kuitenkin muodollisesti vankilapapisto on kirkollisista asioista vastaavan ministerin hallinnoima kokonaisuus.

Norjassa ei ole vankilasielunhoidon koordinaation rakennetta.

Vankilapappien tehtävä ei rajaudu oman kirkkokunnan vankeihin, vaan sisältää velvoitteen tukea kaikkien vankien uskonnonharjoittamisen oikeuden toteutumista.

Uskonnollinen toiminta vankiloissa

Norjassa on evankelisluterilaisen kirkon rinnalla voimakas vapaauskonnollisuus. Vapaisten suuntien kirkkokuntien edustajat tekevät vankiloissa melko paljon vapaaehtoistyötä, kuten Suomessa. Erona Suomeen on se, että merkittävä osa vapaisten suuntien kristillisestä toiminnasta on kanavoitunut kristilliseen järjestöpohjaiseen toimintaan. Se ei kiinnity yhteen kirkkokuntaan. Suomessa vastaavaa toimintaa on esim. Katulähetysliikkeen piirissä, jossa Jyväskylän katulähetys on samankaltainen eri kristillisten suuntausten edustajista koostuva, melko laajaa työtä myös vankien parissa tekevä toimija. Vähemmistöuskonnoista muslimien edustajat ovat vierailleet vankiloissa vapaaehtoistyön luonteisesti. Vankilapappien toimenkuvaan kuuluu ylläpitää ja kehittää vähemmistökirkkokuntien ja vähemmistöuskontokuntien edellytyksiä toimia vankien parissa.

Tanska

Vankilat ja vangit

Vankiloita on 52, vankeja vajaa 3800. Tutkintavankeja on n. kolmannes. Naisvankeja on n. 5 %. Ulkomaalaisia on n. 28 % vangeista.

Vankien kuuluminen uskontokuntiin

Enemmistöllä vangeista (55-60 %) on kristillinen evankelisluterilainen tausta. Ilman uskonnollista taustaa olevien vankien osuus on kasvanut, kuten muussa väestössä. Arviolta viidenneksellä vangeista on islamilainen tausta. Muihin uskontokuntiin kuuluvia vankeja on alle 5%. Vaihtelu on suurta vankiloittain: esim. Kööpenhaminan vankilassa islamin taustaisten vankien osuudeksi on arvioitu jopa kolmannes vangeista, joissakin vankiloissa ei lainkaan.

Uskonnonharjoittamista koskevat säädökset

Rangaistusten toimeenpanoa koskevassa lainsäädännössä on oikeus uskonnonharjoittamiseen huomioitu YK:n ja EN:n sopimusten mukaisesti: vangeilla on oikeus osallistua uskontokuntansa uskonnollisiin tilaisuuksiin ja tavata henkilökohtaisesti uskontokuntansa edustajaa.

Valtion ja kirkon suhde

Suurin osa tanskalaisista kuuluu evankelisluterilaiseen kirkkoon. Tanskassa on valtiokirkkojärjestelmä. Valtio rahoittaa kirkon toimintaa ja hallinnoi sitä. Ylintä valtaa käyttää kirkollisten asioiden ministeri. Kirkolla ei ole omaa vahvaa keskushallintoa.

Vankilasielunhoidon virat

Vankilapapit ovat evankelisluterilaisen kirkon pappeja. Heidän määränsä on suhteessa vankien määrään pienempi kuin Norjassa ja Ruotsissa, suurin piirtein Suomen tasoa, 15 virkaa.

Vankilapappien virat on sijoitettu hiippakuntiin. Ne ovat lähinnä Tanskan evankelisluterilaisen kirkon virkoja. Vuonna 2002 nimitettiin ensimmäinen vankilaimaami, joita nykyisin on kolme (yksi päätoiminen ja kaksi sivutoimista). Valtio vastaa sekä päätoimisten vankilapappien että sivutoimisten imaamien palkkauksesta.

Tanskassa ei ole vankilasielunhoidon koordinaation rakennetta. Yhteydenpidon muotona on ollut vankilapappien yhdyshenkilö, kuten Suomessa oli 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolelle asti.

Vankilapapin tehtävä liittyy uskonnonharjoittamisen kysymyksiin vankiloissa kokonaisuudessaan. Siten vankilapappi vastaa myös muiden uskontokuntien vankien uskonnonharjoittamisen tarpeisiin liittyvistä toimenpiteistä vankilassa.

Uskonnollinen toiminta vankiloissa

Tanskassa vapaaehtoistyö ei ole keskeinen osa toimintaa. Vankiloiden uskonnollisen toiminnan vastuu on vankilapapeilla. Heidän tulee edistää kaikkiin uskonnollisiin suuntauksiin kuuluvien vankien uskonnonharjoittamisen oikeuden toteutumista.

8. YHTEENVETO JA ARVIOINTI

8.1 Vankien uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon tarpeet

Yhteenveto

Vankien uskonnollisuudessa erottuu tämän selvityksen aineiston mukaan neljä keskeistä piirrettä:

1. Vankien uskonnollisuus on runsasta, ilmeten laajana osallistumisena uskonnonharjoittamiseen. Erityisen selvästi se näkyy naisvangeissa.
2. Vankien uskonnollisuudessa on vahvasti sekä uskonnonharjoittamisen kollektiivinen ulottuvuus että henkilökohtainen uskonnollisuus ja sen sisäinen merkitys.
3. Vankeusaikana koettu muutos uskonnollisuudessa on melko yleistä.
4. Uskonnollisuutta ja varsinkin uskoa arvostetaan vankien keskuudessa – jos se on aitoa. Henkilön olemuksesta ilman korostunutta esiintuomista näkyvä usko koetaan arvokkaana.

Merkittävä osa vangeista arvioi itsensä uskonnollisiksi, 70 % naisista ja 56 % miehistä. Vajaa viidennes naisista ja reilu viidennes miehistä ei oman ilmoituksensa mukaan ole uskonnollisia. Vajaa kolmannes miehistä ja reilu kolmannes naisista on kokenut muutoksia uskonnollisuudessaan vankeusaikana. Ne eivät ilmene muutoksina uskontokuntien, kirkkokuntien ja uskonnollisten yhteisöjen jäsenyydessä vaan henkilökohtaisesti koettuina muutoksina.

Enemmistö kuuluu evankelisluterilaiseen kirkkoon. Tätä suuremmalla osalla uskonnollinen tausta on kristinusko. Kristinuskoon yhteydenpitoa haluaa kaksi kolmannesta naisista ja yli puolet miehistä. Tätä yhteyttä haluavista miehistä 60 %:a ja naisista 45 %:a toivoi yhteyttä ev.lut. kirkkoon. Vajaa puolet kristinuskoon yhteyttä haluavista toivoo yhteyttä useisiin kirkkokuntiin ja kristillisiin suuntauksiin. Vangit osallistuvat huomattavasti muuta väestöä enemmän yhteydenpitoon useiden kirkkokuntien, herätysliikkeiden ja uskonyhteisöjen kanssa. Kolmannes vangeista ei toivo yhteydenpitoa uskontokuntiin.

Miehistä n. kolmannes ja naisista n. puolet ilmoittaa kokeneensa vankeusaikana uskonnollisuudessaan muutoksia. Enemmistö on kokenut muutoksen myönteisenä, esimerkiksi oman vakaumuksen vahvistumisena tai uskosta mielenrauhan saamisena. Vähemmistölle muutoksia kokeneista se on kielteistä, esimerkiksi uskonsa menettämistä kaikkeen tai vieraantumista.

Vangit osallistuvat muuta väestöä enemmän hengellisen toiminnan eri muotoihin. Useimpien vankien kohdalla muutos verrattuna toimintaan ennen vankilaa on huomattava. Uskonnon kollektiivinen ulottuvuus tulee esiin oman uskonnon opetusten (esim. lähimmäisenrakkaus), oman uskonnon perinteiden (esim. joulu, pääsiäinen) sekä oman uskonnon toimitusten (esim. ristiäiset, hautajaiset) merkityksessä vastaajille. Ne ovat tärkeitä hyvin suurelle osalle vastaajista, 70-90 %. Rukoileminen on merkittävin yksityisen uskonnonharjoittamisen muoto. Vajaa puolet ilmoitti seuraavansa hengellisiä ohjelmia ainakin silloin tällöin ja reilu kolmannes lukevansa Raamattua ainakin silloin tällöin.

Neljännes vastanneista miesvangeista ja hieman yli kolmannes naisista ilmoitti tavanneensa yksityisesti uskonnollisen yhteisön edustajan useampia kertoja vuodessa. Viidennes miehistä ja runsas kymmenes osa naisista ilmoitti tavanneensa heitä satunnaisesti. Myös ei-uskonnollisista vangeista moni osallistuu seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoisten tapaamiseen. Neljä viidestä naisesta ja kolme neljästä miehestä katsoo, että seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden vierailut vankilassa ovat tärkeitä.

Kyselyyn vastanneista naisista 90 % ja miehistä 80 % piti mahdollisuutta osallistua hengellisen toiminnan eri muotoihin vähintään melko tärkeänä. Suurin osa (yli puolet miehistä ja kaksi kolmasosaa naisista) piti näitä mahdollisuuksia hyvin tärkeänä tai välttämättömänä. Vangit toteavat, että niistä voi olla monille apua. Vaikka itselle osallistuminen ei olisi tärkeää, on useimman mukaan mahdollisuus turvattava kaikille.

Yli puolet miesvangeista ja hieman alle puolet naisvangeista on käynyt henkilökohtaisia sielunhoitokeskusteluja vankilapapin tai -diakonin kanssa. Tutkintavankien ja vankeusvankien hakeutuminen sielunhoitoon on yhtä yleistä. Uskonnollisimmaksi itsensä arvioivat vangit osallistuvat eniten sielunhoitoon. Myös vähiten uskonnollisten ryhmässä 40 % oli käynyt keskusteluja vankilapapin tai -diakonin kanssa. Perheasiat ja ihmissuhdeasiat ovat yleisin syy sielunhoitoon. Toiseksi yleisin syy ovat hengelliset asiat. Vankilassa oloon liittyvät asiat ovat kolmanneksi yleisin avun hakemisen syy. Uskonnollista muutosta vankeusaikana kokeneet ovat hakeneet selvästi yleisimmin apua vankilasielunhoidosta kaikkien elämänalueiden ongelmiin.

Vankien selvä kanta sielunhoidon järjestämiseen on päätoiminen pappi vankilassa. Kaikista vastaajista n. 70 % piti vankilapapin tai -diakonin olemista vankilassa hyvin tärkeänä tai välttämättömänä ja 90 % piti sitä vähintään melko tärkeänä. Muun uskonnon taustakseen ilmoittaneista kaksi kolmesta piti papin läsnäoloa hyvin tärkeänä. Vangit perustelevat kokopäiväisyyttä sillä, että on paljon akuuttia avun tarvetta ja avun odottaminen on usein vaikeaa. Vangit perustelevat kokopäiväisyyttä myös sillä, että vain papin jatkuvan läsnäolon kautta syntyy riittävä luottamus häntä kohtaan ja kynnyks kontaktiin madaltuu. Vankien mukaan papin on myös tärkeää olla läsnä vankilan arjessa, jotta hän ymmärtää vankien tilannetta ja osaa reagoida siihen toisella tavalla kuin ulkopuolelta käyvä pappi. Vangit pitävät tärkeänä, että papit lisäisivät huomattavasti liikkumista vankiosastoilla ja

hakisivat aktiivisesti kontaktia vankeihin. Papin viran järjestelyn parhaimpana vaihtoehtona enemmistö vangeista pitää päätoimista kirkon hallintoon kuuluvaa pappia. Toisaalta merkittävälle osalle, erityisesti naisista, ei ole väliä, kuuluuko pappi kirkon vai vankilan hallintoon.

Arviointi

Eri kirkkokuntien ja kristillisten suuntausten osallistumiselle uskonnonharjoittamiseen on vahvat perusteet vankien tarpeissa. On tärkeää huolehtia sekä sitä haluavien vankien yhteydestä omaan kirkkokuntaansa että hengellisen toiminnan laajuudesta vankiloissa. On tärkeää huomioida uskonnollisuudessa sekä kollektiivinen että yksilöllinen ulottuvuus. Niitä ei voi asettaa toistensa vaihtoehdoiksi, eivätkä ne korvaa toisiaan. Molempiin tarvitaan riittävät edellytykset.

Vangit osallistuvat uskonnolliseen toimintaan laajasti myös omasta uskonnollisuudestaan ja uskonnollisesta taustastaan riippumatta. Enemmistö pitää osallistumisen mahdollisuutta tärkeänä, huolimatta omasta uskonnollisesta taustastaan ja vakaumuksestaan. Arvioitaessa uskonnonharjoittamisen tarvetta vankiloissa ei voida ottaa lähtökohdaksi ainoastaan vankien kuulumista uskonnollisiin yhteisöihin. Uskonnonharjoittamisen mahdollisuus tulee turvata tasavertaisesti kaikille vangeille vakaumuksesta ja uskonnollisesta taustasta riippumatta. Vangit eivät joudu osallistumaan uskonnonharjoittamiseen vasten tahtoaan. Uskonnosta riippumatonta ryhmätoimintaa ja yksilöllisiä tapaamisia vangeille on tarjonnut mm. Suomen Punaisen Ristin vankilavierailijatoiminta. Osalle vangeista Hollannin vankeinhoidon käytäntöä vastaavan uskonnottoman vaihtoehdon laajentaminen uskonnonharjoittamisen järjestämisen rinnalle voisi olla tarpeellista.

Vankien uskonnollisuudessa oman uskonnon perinteillä on suuri merkitys, ja uskonnollisuus kytkeytyy vahvasti myös lähisuhteisiin, kuten yleensäkin suomalaisilla. Siksi on tärkeää huomioida mm. uskonnollisen perinteen mukaiset juhlat ja uskonnon liittyminen perheiden elämäntilanteisiin mahdollisimman hyvin myös vankien ja heidän perheidensä kohdalla. Uskonnonharjoittamiseen liittyvillä järjestelyillä voidaan silloin myös tukea perhesuhteita ja edistää lapsi- ja perhetyön linjausten toteutumista.

Jumalanpalvelus on hengellisen toiminnan muotona merkittävin vankeja kokonaisuutena koskeva toiminto. Miehistä n. 60 % osallistuu jumalanpalveluksiin, naisista n. 70 %. Vankilasielunhoidon viranhaltijoille tehdyn kyselyn tietojen perusteella vankien mahdollisuudessa osallistua jumalanpalveluksiin ja ehtoolliselle oli melko paljon vaihtelua vankiloiden välillä. Suurimmalle osalle vangeista on ilmeisesti tarpeisiin nähden riittävästi mahdollisuuksia.

Jumalanpalvelusten ja ehtoollisen merkitys tulisi huomioida vankiloissa niin, että sunnuntaisin ja juhlapyhinä järjestetään jumalanpalvelus tai mahdollisuus osallistua siihen vankilan ulkopuolella. Vangeilla tulisi olla mahdollisuus osallistua jumalanpalveluksiin siten kuin muillakin kansalaisilla, joilla mahdollisuus siihen on viikoittain. Evankelisluterilaisen kirkon nykyisen käytännön mukaisesti tulisi

myös vankiloiden ev.lut. jumalanpalveluksissa olla pääsääntöisesti mahdollisuus ehtoolliseen.

Kyselyyn vastanneet ulkomaalaiset vangit osallistuvat aktiivisesti uskonnolliseen toimintaan. Venäjänkielisistä vastaajista kolme neljästä haluaa yhteyttä ortodoksisen kirkkoon. Islamin taustakseen ilmoittaneista vastaajista kaksi kolmasosaa kertoi olevansa uskonnollisesti aktiivisia, kolmasosa ei-aktiivisia muslimeja. Heistä 60 % halusi olla yhteydessä islamilaiseen yhteisöön. Muslimivangeille ja ortodoksisille venäjänkielisille vangeille yhteinen haaste on kieli. Näiden vähemmistöryhmien uskonnonharjoittaminen edellyttää yhteistyötä ortodoksisen kirkon ja islamin yhteisöjen kanssa sekä ko. uskonyhteisöjen kielitaitoisia edustajia. Ulkomaalaisten vankien tarpeita ajatellen tarvitaan myös englanninkielistä toimintaa.

Hengelliseen ryhmätoimintaan kuukausittain tai viikoittain osallistuu 43 % naisista ja 18 % miehistä. Nuorimmat vangit näyttävät olevan suhteellisesti aktiivisimpia ryhmiin osallistujia. Ryhmätoiminnalla voidaan sen hengellisen merkityksen lisäksi myös tukea muita vankien elämässä tärkeitä tavoitteita (mm. sosiaalisten taitojen kehittymistä, itsetunnon vahvistumista, elämänhallinnan lisäämistä). Ryhmätoiminnan laajentamisessa voidaan hyödyntää paikallisia uskonnollisia toimijoita, kun niille tarjotaan tuki ja yhteistyö toiminnan järjestämiseen vankilan puolelta.

Seurakuntien ja muiden uskonnollisten toimijoiden edustajien yksilöllisen tapaamisen tarve on runsasta. Se kohdistuu sekä työntekijöihin että vapaaehtoiisiin. Yksilötyö vie aikaa. Jotta sitä voidaan tarjota mahdollisimman monille tarvitseville, on tarpeen kehittää ammatillisen työn ja vapaaehtoistyön yhteyttä. Vankien ja ulkopuolisten toimijoiden saattaminen kontaktiin edellyttää vankilassa edistävää työtä. Tarvitaan keinoja kontaktien lisäämiseksi ja kynnyksen madaltamiseksi. Tiedon kulun ongelmat ovat keskeinen haaste, mutta tarvitaan myös vankien motivointia.

Läheisiin ihmissuhteisiin liittyvät sielunhoidon tarpeet ovat valtavat. Rikosseuraamuslaitoksessa on lapsi- ja perhetyön linjauksen mukaisesti tavoitteena tämän tarpeen huomioiminen koko henkilöstön työssä. Lähes kaikissa vankilasielunhoitajien keskusteluissa vankien kanssa nousevat esiin ihmissuhteet ja perhesuhteet. Vankilanjohtajien näkemys vankilasielunhoitajien työstä on samansuuntainen. Myös vankeuden aiheuttamat ongelmat ja hengelliset kysymykset esiintyvät sielunhoidossa laajasti. Vangit erottavat sielunhoidon vankilan muiden työntekijöiden tarjoamasta avusta. He liittyvät sielunhoitoon erityisen luottamuksellisuuden, viranomaistoiminnasta erillisyyden ja autonomian. Se on heille merkittävää keskeisten ongelmien käsittelyssä. Vankien kannalta on tärkeää turvata sielunhoidon ja sielunhoitajan roolin erityispiirteet. Tämä liittyy vankien enemmistön näkemykseen papista mieluummin kirkon henkilöstöön kuuluvana.

On tärkeää kehittää sielunhoitoa vastaamaan yhä enemmän niihin tarpeisiin, joissa osa vangeista kokee avun jääneen vajaaksi. Ne liittyvät mm. sosiaalisiin kysymyksiin, vapautumiseen ja päihdeongelmiin. Niissä auttamisen tulee tapahtua sekä vankeudessa että vapautumisen jälkeen. Vankeuden osalta kyse on sielunhoidon vahvistamisesta osana kuntouttavaa toimintaa. Vapautumisen osalta on

kehitettävä vankilassa tehtävän työn yhteyttä vapaudessa tukea tarjoaviin toimi-
joihin ja toimintaan.

Uskonnollisuutensa muutosta vankeusaikana kokevien vankien määrä on suuri. Muutoksella on yhteys keskeisillä elämänalueilla koettuihin ongelmiin (päihteet, mielenterveys, sosiaaliset kysymykset). Tässä näkyy, että uskonnonharjoittamiselle ja sielunhoidolle vankilassa on paljon kriisitilanteen kaltaista perustaa. Se tulisi huomioida näissä toiminnoissa kriisityön periaatteita vastaavasti. Niistä keskeisiä ovat avun saatavilla olon varmuus, auttavan kontaktin jatkuvuus ja apua hakevan omien voimavarojen käyttöön saamisen tuki. Kriisitilanteissa oleellinen tarve on rauhoittua, jäsentää tilannetta ja vähentää elämän kaoottisuutta. Sielunhoidon ja uskonnonharjoittamisen tulee tarjota välineitä ja tukea tähän.

8.2 Uskonnonharjoittamiseen vankiloissa osallistuvat vanki- lan ulkopuoliset toimijat

Yhteenveto

Suomessa on pitkä historia ja vakiintunut käytäntö uskonnollisten toimijoiden osallistumisessa uskonnonharjoittamisen järjestämiseen vankiloissa. Suomessa toiminta on ollut pääosin eri kirkkokuntien yksittäisten seurakuntien ja niitä edustavien yksittäisten henkilöiden vankiloiden kanssa sopimaa. Valtakunnallisesti vankilatyö on organisoitu lähinnä sitä tekevissä herätysliikkeissä. Vankilatyöstä kirkoissa ja herätysliikkeissä vastaavat näkevät kehittämisen tarpeita vankilatyön aseman ja koordinaation vahvistamisessa yhteisöissään. Kirkkokuntien vankilatyön koordinaatio onkin viime aikoina vahvistunut.

Kirkkokunnille yhteistä on seurakuntien laaja autonomia. Kirkkokunnat eivät voi määrittellä seurakuntien tehtäviä kuin aivan keskeisiltä osin (esim. jumalanpalvelukset). Jää seurakuntien harkintaan, mihin työmuotoihin osoitetaan kiinnostusta. Kirkkokuntien vankilatyössä koetaan haastavaksi seurakuntien innostaminen vankilatyöhön ja sen vahvempaan tukemiseen. Osa kirkkokunnista toteaa haasteeksi erityisesti merkittävät alueelliset erot vankilatyön resursseissa. Seurakunnat, kirkkokunnat ja järjestöt resursoivat vankilatyötä järjestämällä työntekijöiden tai vapaaehtoisten työpanoksen ja työntekijöiden sekä vapaaehtoisten koulutuksen ja matkakorvaukset.

Merkittävä osa uskonnollisen vankilatyön toimijoista pitää haastavana uusien vankilatyöntekijöiden rekrytointia. Seurakuntien näkemyksissä korostuvat haasteina myös työmuodon hyväksyntä ja taloudellinen mahdollistaminen. Haasteelliseksi nähtiin erityisesti työajan käyttöön ja pitkiin matkoihin liittyvät kysymykset. Useimpien hengellisen vankilatyön toimijoiden mukaan työresurssit eivät voi juurikaan kasvaa. Toisaalta vangeilla on paljon hengellisen toiminnan tarvetta, eikä toiminnasta vankien tarpeita tarkastellen ole ylitarjontaa. Varsinkin henkilökohtaisen työn lisäämiseen on tarvetta.

Vähemmistöuskontokunnat, jotka ovat myös kielellinen vähemmistö, ovat haaste. Muslimivangeilla ja osalla venäjänkielisistä ortodoksisista vangeista on ilmeisiä puutteita uskonnonharjoittamisen mahdollisuuksissa. Myös englanninkielisessä toiminnassa on puutteita, ottaen huomioon ulkomaalaisten vankien hyvin suuren tarpeen uskonnonharjoittamiseen.

Hengellisen vankilatyön toimijat korostavat yhteistyötä vankilasielunhoidon ja vankiloiden johdon kanssa. Tyypilliseksi ongelmaksi koetaan, että vankilat suljetaan herkästi ulkopuolisilta ja tapaamiset tai muut suunnitellut toiminnot peruuntuvat joskus hyvinkin äkkiä. Vankilatyötä hankaloittaa myös se, ettei vankiloissa ole resursseja valvontaan, ja siksi ei voida järjestää tilaisuuksia seurakunnille mahdollisena ajankohtana. Ongelmia voi aiheuttaa myös se, ettei vankiloissa ole tarpeeksi tiloja. Ei esimerkiksi voi järjestää samalla vierailulla ryhmää ja yksilökeskustelua, koska molempiin ei ole tiloja. Ongelmana nousee esiin myös tiedon kulku vankiloissa. Vangit eivät ole aina esimerkiksi tienneet mahdollisuudesta osallistua seurakunnan ryhmään tai tilaisuuteen tai tavata työntekijä.

Arviointi

Vankilan ulkopuolisten toimijoiden kannalta tieto toiminnan tarpeista on oleellista. Vankilan rooli tarpeen ja palvelun kohtaamisessa on ratkaiseva. Uskonnonharjoittamiseen osallistuvien toimijoiden resurssit ovat rajalliset, ja jokaisessa kirkkokunnassa ne vaihtelevat alueittain. Vankien yhdenvertaisten uskonnonharjoittamisen mahdollisuuksien turvaamiseksi voidaan hyödyntää kirkkokuntien rajat ylittävää uskonnollisten toimijoiden yhteistyötä. Tätä tukee se, että kirkkokunnat ja järjestöt tekevät laajaa yhteistyötä vankilatyön koulutuksessa. Useat vangit puolestaan haluavat osallistua eri kirkkokuntien ja suuntausten järjestämään toimintaan. Siksi sekä vankiloiden että uskonnollisten toimijoiden kannalta tärkeää on uskonnonharjoittamisen koordinaatiosta huolehtiminen sekä valtakunnallisesti että paikallisesti.

Uskonnolliset toimijat ovat ryhtyneet vankilatyön koordinaation vahvistamiseen. Kirkkokuntien yhteistyönä on kehitetty vankilatyössä toimivien kirkkojen ja uskonyhteisöjen valtakunnallinen yhteistyöverkosto. Uskonnollisten toimijoiden koordinaatio- ja yhteistyörakenteiden rinnalle on tarpeen kehittää myös uskonnollisen toiminnan koordinaatiota rikosseuraamusalan kanssa sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Tähän tarkoitukseen voidaan hyödyntää tietoa vertailukohtana olleista maista.

Useissa maissa on laadittu uskonnollista toimintaa, vankiloita ja uskonnollisia toimijoita koskevat periaatteet ja ohjeistus. Se on tehty niissä valtakunnallisella tasolla. Se edellyttäisi ohjeistuksia laatineiden maiden tapaan myös Suomessa koordinaation kehittämistä. Suomessa valtakunnallisella tasolla evankelisluterilaisen kirkon ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä on koordinaatioelin, kirkon vankilasielunhoidon neuvottelukunta. Olisi tarpeen selvittää, miten koordinaatiota voidaan kehittää myös muiden valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Yksi mahdollisuus olisi hengellisen vankilatyön toimikunnan kaltainen toimielin. Sillä voisi olla sa-

manlainen neuvoo-antava ja ohjaava rooli kuin esimerkiksi Ruotsissa, Englannissa ja Walesissa sekä Hollannissa vastaavilla elimillä. Vankien uskontokuntien mukaan edustettuina voisivat olla myös muut uskontokunnat ja katsomukselliset suuntaukset.

Valtakunnallisen tason lisäksi uskonnollisten toimijoiden ja vankeinhoitolaitoksen koordinaatiota on vertailumaissa kehitetty myös paikallisella tasolla. Esimerkiksi Ruotsissa on vankilakohtaisesti hengellisen työn toimikunta, jossa edustettuina ovat vankilatyötä tekevät uskonnolliset toimijat samalla tavoin kuin valtakunnallisessa hengellisen työn toimikunnassa. Sekä valtakunnallisella tasolla että vankilakohtaisesti on toimitelmiin määritelty myös vankeinhoidon edustus. Ruotsin mallissa toimitelimit on perustettu kirkollisen hallinnon yhteyteen. Niiden rooli ja tehtävät vankeinhoidossa perustuvat sopimukseen uskonnollisten toimijoiden ja valtionhallinnon välillä.

Vankiloiden hengellinen työ perustuu Suomessa vankilakohtaiseen sopimiseen paikallisten toimijoiden kanssa. Koordinaation kehittämiseen voisi liittää vankiloiden hengellisestä työstä tehtävien sopimusten rakenteen ja yhdenmukaisuuden kehittämisen. Samalla olisi mahdollista määritellä sekä toimijoita että vankiloita koskevia kriteerejä toiminnalle. Nykyisin harkinta on jätetty yksittäisille vankiloille. Paikallinen harkinta on välttämätöntä, mutta se ei yksin riitä takaamaan yhdenvertaisuutta.

Uskonnollisessa toiminnassa esiintyvät ongelmat ja epäkohdat vankiloissa ovat yleensä samanlaisia. Ne ovat myös pääosin sellaisia, että niitä voitaisiin vähentää kehittämällä ohjeistusta ja sen toteutukseen liittyviä toimenpiteitä. Myös seurantaa ja toiminnan arviointia olisi hyvä kehittää.

Useissa maissa on kehitetty uskonnollisen toiminnan koordinaatiota varten vankilasielunhoidon ja hengellisen työn johtamisrakenne. Koordinaatioelinten toiminnan ja vankiloita kokonaisuutena koskevan uskonnollisen toiminnan organisoinnin tarpeita varten eri maissa on hengellisen työn johtamisrooleja. Nämä roolit edellyttävät uskonnollisen toiminnan hyvää asiantuntemusta. Niiden avulla sekä uskonnolliset toimijat että vankilat saavat tukea tehtäväänsä ja samalla varmistetaan toiminnan tavoitteenmukaisuuden ja laadun seuranta. Suomessa tällainen järjestely olisi hyödyllinen sekä uskonnollisten toimijoiden että vankiloiden kannalta ja se vahvistaisi vankien yhdenvertaisuutta.

Vankilasielunhoitajat ovat antaneet paljon tukea uskonnollisille toimijoille, joka Uskonnollisten toimijoiden mukaan on välttämätön edellytys niiden toiminnalle. Myös vankiloiden kannalta koordinaation ammattitaitoinen hoitaminen on tärkeää. Se edellyttää kirkollisen työn asiantuntemusta ja vankilan toiminnan tuntemusta sekä mahdollisuuksia koordinaatiotoimien toteutukseen vankilassa. Käytännössä tehtävä edellyttää hengellisen toiminnan koordinoivaa työntekijäroolia vankilassa.

Uskonnollisen toiminnan järjestämisessä vankiloissa on tärkeää noudattaa vankien uskonnollista ja katsomuksellista taustaa sekä vankien yhteydentarvetta uskontokuntiin ja muihin yhteisöihin. Tämän pohjaksi tarvitaan tietoa vankien uskonnollisesta taustasta ja tarpeista. Tämä koskee sekä uskonnollisia että uskonnot-

tomia vankeja. Tarvitaan toimenpiteitä, joilla vankien tietosuojaan vaarantumatta tarvittavat tiedot saataisiin. Englannissa ja Hollannissa käytettävät menettelytavat tarjoavat mallia toimenpiteisiin, joissa vankilaan tulon vaiheessa selvitetään myös vangin uskonnolliseen toimintaan ja sielunhoitoon kohdistuvat tarpeet ja sen mukaisesti vastuu tarpeisiin vastaamisesta annetaan sopiville toimijoille.

Vähemmistöuskontokunnat, jotka ovat myös kielellinen vähemmistö, ovat haastava kysymys. Niitä edustavia vankeja on vähän. Samoin on vähän sopivia uskonnollisia toimijoita. Olisi silti tarpeen kehittää yhteistyötä vähemmistöuskontokuntien vankien kannalta sopivien toimijoiden kanssa.

Toiseksi suurin katsomuksellinen ryhmä vankien parissa ovat ilman uskonnollista taustaa olevat. Olisi tarpeen kartoittaa heidän tarpeensa uskonnonharjoittamista vastaavaan toimintaan. Hollannin toimintamalli tarjoaa esimerkin uskonnottomien vankien huomioimisesta uskonnonharjoittamisen järjestämisen rinnalla. Suomessa osa ei-uskonnollisista vangeista käyttää myös vankilasielunhoidon palveluita. Vankilaan tulon vaiheessa olisi selvitettävä, vastaako se heidän tarpeitaan ja valintaansa vai tarvittaisiinko muita vastaavia palveluja.

Rikosseuraamuslaitoksessa pyritään vähentämään vankiloiden toimintojen erillisyyttä toisistaan toimintapaketti-mallin kehittämällä. Uskonnollinen toiminta voidaan huomioida toimintapaketti-mallissa kiinnittämällä huomiota erityisesti vankien tarpeiden mukaisiin ja uskonnollisille toimijoille mahdollisiin toimiin. Vankilasielunhoidolla on erityinen rooli vankien elämäntilanteen kriisin hallinnassa. Muiden uskonnollisten toimijoiden mahdollisuus on puolestaan tarjota vangeille henkilökohtaista tukea, joka liittyy vangin vankilan ulkopuoliseen maailmaan. Se edellyttäisi ns. yksilöllisen etsivän työn ja henkilökohtaisen työn lisäämistä. Tähän uskonnollisilla toimijoilla on motivaatiota, mutta siinä tarvitaan ammatillista tukea vankilasielunhoidolta.

Vangeilla on tarvetta myös ryhmätoiminnan lisäämiseen. Osalla uskonnollisista toimijoista on siihen valmiutta. Siinäkin tarvitaan tukea vankilalta sekä seurakunnilta. Ryhmätoiminta ei välttämättä edellytä muita resursseja kuin tuen sekä tilat. Ryhmämuotoinen, kuntoutumista palveleva hengellinen toiminta on intensiivisimmillään ohjelmallista ja jopa osastoitua. Se on yksi laajentamisen mahdollisuus uskonnollisten toimijoiden roolissa. Silloin tarvitaan toiminnan resursointia joko ulkopuolisen yhteiskunnallisen rahoituksen turvin ja/tai vankilan resursoimana.

Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan painopisteen siirtäminen laitosseuraamuksesta avoseuraamuksiin ja suljetuista vankiloista avolaitoksiin luo tarpeen suunnata myös uskonnollisen toiminnan tarjoamaa tukea vangeille vapautumisvaiheeseen ja vapautumisen jälkeiseen elämään. Useiden uskonnollisten toimijoiden rooliin ja toimintaan tämä sopii hyvin, ja useita vapautuneita vankeja on jo ollut niiden toiminnan piirissä. Toiminnan kehittäminen tähän suuntaan edellyttäisi avolaitosten ja uskonnollisten toimijoiden yhteistyön lisäämistä, samoin yhteistyön lisäämistä avoseuraamusten toteutuksessa.

8.3 Uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestäminen vankiloissa

Yhteenveto ja arviointi

Vankien uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon tarpeet ovat selvitysaineiston perusteella suljetuissa vankiloissa ja avolaitoksissa melko samanlaisia. Tämän vuoksi tulisi kaikissa laitoksissa turvata tasavertaiset mahdollisuudet näiden tarpeiden täyttämiseen. Avovankiloissa sekä järjestetään toimintaa laitoksessa että järjestetään mahdollisuus käydä hengellisissä tilaisuuksissa vankilan ulkopuolella. Vankien sielunhoidon järjestämisessä on sen sijaan kehittämistä. Nykyisillä järjestelyillä ei kyetä vastaamaan kuin pieneen osaan avolaitosten vankien sielunhoidon tarpeesta. Tämä on ongelmallista myös vapautumisprosessille. Vangit hakevat sielunhoidosta eniten apua ihmissuhteisiin ja vankilassa oloon liittyviin ongelmiin. Nämä kysymykset aktivoitunevat useimmilla vangeilla uudella tavalla vapautumisen lähestyessä. Vapautumista voitaisiin tukea lisäämällä yksilöllisen sielunhoidon mahdollisuuksia avolaitoksissa. Yhteistyö vankiloiden ulkopuolisten toimijoiden kanssa sielunhoidon järjestämisessä mahdollistaisi sielunhoidollisen tuen jatkuvuuden vapaudessa, sielunhoitosuhde voisi jatkua saman työntekijän kanssa. Ongelmia ja esteitä voi kuitenkin aiheutua pitkästä etäisyydestä vangin seurakunnasta sijoitusvankilaan.

Osa uskonnonharjoittamisen toteutusta vankiloissa on myös vankilan muun henkilöstön, lähinnä vartijoiden, osallistuminen tilaisuuksien ja tapaamisten järjestelyihin. Vangit arvioivat henkilökunnan suhtautumisen vankien uskonnollisuuteen ja uskonnonharjoittamiseen varsin laajalti hyväksi, vähintään neutraaliksi. Ongelmia esiintyy yleensä lähinnä yksittäisissä tilanteissa ja yksittäisten työntekijöiden kohdalla. Ne voivat kuitenkin olla hyvin loukkaavia, kun ollaan henkilökohtaisella alueella. Ongelmia voidaan ehkäistä henkilöstön koulutuksen ja ohjauksen kautta. Uskonnonharjoittamisen ja uskonnollisten tarpeiden huomioimisen kannalta riittävät tiedot tulisi varmistaa koulutuksessa. Lisäksi ohjeistuksen kehittämällä ja seurannalla voidaan edistää asiallista toimintaa. Merkittävä kysymys on toiminnan järjestämiseen tarvittavien riittävien valvontaresurssien turvaaminen.

Uskonnonharjoittamiseen soveltuvan tilan vaatimus on huomioitu laissa. Käytännön toteutuksessa on yhä puutteita joissakin vankiloissa. Sakraalitulilla on vankitutkimuksen valossa useille vangeille erityinen merkitys hengellisesti ja psyykkisesti. Viimeaikaisista hengellisen toiminnan tilaratkaisuista on Suomessa myös hyviä esimerkkejä, kuten Turun vankila. Vankilan ulkopuolisten toimijoiden kannalta on myös tärkeää mahdollisuus tilajärjestelyin monipuoliseen toimintaan vankien kanssa. Tähän liittyvät sekä tilaisuuksien ja ryhmien pito että henkilökohtaiset keskustelut vankien kanssa.

Naisvankien uskonnonharjoittamisen tarpeet ovat n. puolitoistakertaiset miesvankeihin verrattuna. Tämä on huomioitava uskonnollisen toiminnan ja sielun-

hoidon resursoinnissa. Vankien yhdenvertaisuuden turvaamiseksi on aiheellista tarkastella, mitä ovat riittävät resurssit työhön ja miten ne järjestetään.

Vankiloiden kirkollisessa työssä korostuu henkilökohtaisen sielunhoidon runsaus. Sielunhoidon tarve on niin laajaa, että joissakin vankiloissa sen täyttämiseen menisi enemmän kuin yhden kokopäiväisen viran työpanos. Toinen oleellinen piirre on jumalanpalvelusten toimittamisen runsaus, joka osalla vankilapapeista vastaa tilannetta yksipappisissa seurakunnissa. Kolmas erityispiirre on ryhmän-ohjaamistyön runsaus.

Jos vankilasielunhoidon virkoja ei olisi, vankien nykyistä vastaavan uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon tarpeeseen vastaaminen edellyttäisi seurakuntien työpanoksen kaksin- tai jopa kolminkertaistamista. Tähän seurakunnilla ei todennäköisesti ole resursseja.

Ammatillinen sielunhoito edellyttää erityisosaamista. Se hankitaan ylempään korkeakoulututkinnon ja papin työn perustaitojen hankkimisen jälkeen monivuotisessa koulutuksessa. Vankilassa sielunhoitotyön vaativuutta lisää vankien ongelmien vaikeus ja laajuus. Vankilasielunhoitoon hakeutuu suhteellisesti muita vankeja enemmän vaikeassa tilanteessa olevia, useampikertaisia, vakavista henkilöön kohdistuneista rikoksista vangittuja, pidempiä tuomioita suorittavia sekä myös vähiten koulutettuja vankeja ja yleensä sosiaalisesti huono-osaisia sakkovankeja. Tätä ajatellen on selvää, ettei sielunhoitoa voida järjestää vapaaehtoisvoimin eikä vankiloissa vierailevien seurakuntatyöntekijöiden voimin.

Toisaalta on tarvetta kehittää vankilasielunhoidon ja seurakuntien työn yhteyttä niin, että yhä useampi vanki siirtyisi vankilasielunhoidosta seurakuntatyön tarjoamaan, vapauteen asti kestävään henkilökohtaiseen ja yhteisölliseen tukisuhteeseen. Lyhempien sielunhoitosuhteiden runsaus vankilasielunhoitajien työssä liittyy osittain siihen, että vangit hakevat sielunhoidosta tukea kriisikokemuksensa vaikeimmassa vaiheessa. Sielunhoitotyö tulisi keskittää vakavimpaan avun tarpeeseen. Siksikin vankilasielunhoidon ja seurakuntien työn, myös vapaaehtoisten työn, yhteyden vahvistaminen on merkittävää. Uskonnollisten toimijoiden vankityön panos mahdollistaa ammatillisen sielunhoidon tarpeenmukaista kohdentamista. Koulutuksella on tärkeä osa vankilasielunhoidon ja uskonnollisten toimijoiden yhteistyön ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Olisi hyvä kartoittaa mahdollisuuksia laajentaa kirkkojen ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyötä koulutuksen järjestämisessä.

Vankilasielunhoitajat osallistuvat laajasti perhetyöhön ja muuhun kuntouttavaan työhön. Vankilasielunhoidon panos on rikosseuraamusalalla suurin perhesuhteiden ja muiden ihmissuhteiden hoitamisen resurssi. Se vastaa myös vankiloiden johtajien näkemystä vankilasielunhoitajan tehtävästä. Olisi tarpeen kartoittaa mahdollisuudet laajempaan yhteistyöhön kirkollisen perhetyön kanssa. Tätä on jo hieman aloitettu, ja näyttää ainakin jossain määrin mahdolliselta ryhtyä kehittämään yhteistyötä.

Vankiloiden johtajat korostavat vankilasielunhoitajien vastuuta ja asiantunte-
musta uskonnonharjoittamisen oikeuden toteutumisen turvaamisessa. Keskeistä

siinä on vankilan hengellisen työn organisointi turvaten riittävä ja eri hengellisiä suuntauksia edustava toiminta. Koordinointi konkretisoituu sekä suhteessa vankilan ulkopuolisiin toimijoihin että suhteessa vankilan henkilöstöön ja vankilan toimintaan kokonaisuutena. Asiantuntijarooliin liittyy myös vankien tarpeiden arviointi ja kyky arvioida, mikä on vankien tarpeiden mukaista uskonnollista toimintaa. Vankiloiden kirkollisen työn laajemman koordinaation ja johtamisen vahvistamisella voitaisiin tukea vankiloita ja vankilasielunhoitajia näissä vastuisissa. Olisi myös vankien ja toimijoiden yhdenvertaisuuden kannalta tärkeää, ettei arviointi jäisi yksittäisten työntekijöiden varaan. Avoin kysymys on se, miten uskonnonharjoittamisen koordinaatio järjestetään niissä vankiloissa, joissa ei ole siihen liittyvää asiantuntijuutta ja vastuuroolia henkilöstössä.

Vankilapapit ja -diakonit ovat kirkollisen virkansa hoitamisessa vailla kirkollista työyhteisöä ja esimiestyötä. Vankilasielunhoidollista esimiesjärjestelyä ei ole käytännössä lainkaan. Esimiestyö jää lähes kokonaan vankilan johdolle. Vankilatyöntekijänä toimimisen kannalta esimiessuhde kyllä toteutuu. Puutteena on sielunhoitoon ja uskonnonharjoittamiseen liittyvä esimiestyö. Olisi löydettävä keinot tämän puutteen korjaamiseen. Kyse on sekä vankien että vankilasielunhoitajien ja vankiloiden edusta. Vankilasielunhoitajien yhdyshenkilöjärjestely ja kirkon keskushallintoon vankilatyön tukemiseksi perustettu, organisatorisesti vankilasielunhoidosta erillään oleva virka eivät ole olleet näissä kysymyksissä riittävä ratkaisu. Suomessa ei ole ohjeistusta vankiloiden sielunhoidon virkojen velvoitteista ja toimenkuvasta. Tämä poikkeaa kansainvälisestä käytännöstä. Toimenkuvan ja viran tehtävien toteutumisen tuki ja seuranta taas ovat yleensä työn sisällön tuntemusta edellyttävän esimiestyön keskeinen osa.

Vankilasielunhoidossa on nykyisin 15 Rikosseuraamuslaitoksen kustantamaa papin virkaa, kolme kirkon kustantamaa vankiladiakonin virkaa sekä viisi sivutoimista virkaa. Vankilasielunhoidon tarve on vankeja koskevan tiedon perusteella päätoiminen virka suljetuissa vankiloissa, ja useissa avovankiloissa tarve on selvästi laajempi kuin nykyinen muutaman viikkotyötunnin sisältävä osa-aikainen virka. Johtajien eniten kannattama vankilasielunhoidon virkojen järjestämisen malli on päätoiminen virka kirkon hallintoon sijoitettuna. Toiseksi kannatetuin vankilasielunhoidon virkojen järjestämisen malli on päätoiminen virka vankilan hallintoon sijoitettuna. Vankien näkemys on sama kuin johtajilla.

Muun uskonnollisen toiminnan resursoivat uskonnolliseen toimintaan osallistuvat seurakunnat, herätysliikkeet ja järjestöt. Monissa läntisissä maissa valtionhallinto tukee vankiloiden uskonnollisia toimijoita resursoinnissa. Kyse on kirkkojen tehtäväksi katsotun yhteiskunnallisen tehtävän hoitamisesta, siten kuin Suomessa evankelisluterilaisen kirkon tehtävä hautausmaiden ylläpidossa ja rekisterinhoidossa on katsottu valtion resursoimaksi yhteiskunnalliseksi tehtäväksi. Suomen ero muihin Pohjoismaihin ja tämän selvityksen vertailuun käytettyihin Euroopan maihin liittyy erilaiseen kirkon ja yhteiskunnan suhteeseen sekä vankeinhoidon historiaan ja nykytilanteeseen. Vertailumaiden resursointijärjestelyn etu on se, että se mahdollistaa kaikkien uskontokuntien (Hollannin tapauksessa myös uskonnottomien

suuntausten) tasapuolisen kohtelun resursoinnissa, lähtökohtana vankien kuuluminen eri uskonnollisiin ja katsomuksellisiin suuntauksiin. Suomessa on vankien terveydenhuollon organisointi ja resursointi kehitetty Rikosseuraamuslaitoksen sijasta osaksi yleistä terveydenhuoltoa ja vankien opintotoiminnan organisointi ja resursointi osaksi yleistä koulutussektoria. Voidaan pohtia, olisiko samankaltainen kehitys mahdollinen uskonnollisen toiminnan osalta.

8.4 Kansainväliset sopimukset ja suomen lainsäädäntö

Yhteenveto ja arviointi

Oikeus uskontoon kuuluu ihmisen perusoikeuksiin. Valtion tehtävänä on turvata uskonnonvapaus ja luoda edellytykset sen toteuttamiselle. Vankeuslainsäädäntö eri maissa huomioi uskonvapauden perusoikeutena ja on siten yhtenevä perustuslain tasoisten säädöksiensä kanssa.

Tilanne on Suomessa muuttunut kansainvälisessä vertailussa, kun vankiloiden uskonnonharjoittamista koskevat ohjeistukset ovat vähentyneet 2000-luvulla. Joissakin asioissa on tapahtunut myös muutosta päinvastaiseen suuntaan, kuten uskonnonharjoittamiseen soveltuvan tilan edellytyksen sisällyttäminen 2000-luvulla uudistettuun vankeuslainsäädäntöön. Suomessa paljon tulkintavaltaa on jätetty vankiloille. Muissa maissa uskonnonharjoittamisen järjestämistä ohjaavien säädösten tulkintaa ei ole jätetty niin paljon laitospohtaisen harkinnan varaan. Siksi olisi aiheellista tarkastella sitä, tulisiko säädöksiä ja ohjeistusta kehittää vankien yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

Kansainvälisissä sopimuksissa (YK ja Euroopan Neuvosto) keskeinen lähtökohta on kaikkien vankien kohtelu tasavertaisesti: vangilla on vakaumuksensa ja valintansa mukainen oikeus uskonnonharjoittamiseen tai vapaus siitä. Sopimusten mukaan uskonnollista vakaumustaan harjoittavien oikeuden turvaamiseksi tulee vankilaan nimetä tai hyväksyä heidän uskontokuntansa pätevä edustaja. Tämä sopimusten periaate puoltaa uskonnonharjoittamisessa yhteistyötä uskonnollisten toimijoiden kanssa sekä koordinoitua menettelyä vankilaa koskevista järjestelyistä. Kuten säädösten tulkinnassa, on tässäkin jätetty Suomessa useisiin maihin verrattuna poikkeuksellisen paljon harkintavaltaa paikalliselle tasolle, käytännössä vankiloiden sielunhoidon viranhaltijoille ja johtajille. Siksi olisi aiheellista tarkastella sitä, tulisiko kehittää käytäntöjä uskonnollisten toimijoiden ja vankiloiden uskonnollisen toiminnan kokonaisuuden arviointiin laajemman koordinaation yhteydessä.

Kansainvälisten sopimusten mukaan ”Jos laitoksessa on riittävä määrä samaan uskontokuntaan kuuluvia vankeja, tulee sinne nimetä tai hyväksyä tähän uskontokuntaan kuuluva pätevä edustaja. Jos vankien määrä on riittävän suuri ja jos olosuhteet sallivat, pitäisi sielunhoitaja palkata kokopäivätoimiseksi työntekijäksi.”

Tätä periaatetta noudatetaan länsimaissa. Miten vankilan sielunhoito tulee järjestää hallinnollisesti, sopimuksissa ei oteta kantaa.

8.5 Uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestäminen vankiloissa, eri malleja

8.5.1 Päätoimiset vankilasielunhoitajien virat Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöön kuuluvina

Tämä Suomessa nykyisin pääosin käytössä oleva järjestely on YK:n ja Euroopan Neuvoston (EN) sopimusten mukainen. Se vastaa vankien uskonnollista taustaa sekä vankien uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon tarpeita. Osa vangeista (vähemmistö) pitää tärkeänä, että vankilan työntekijänä pappi voi tehokkaimmin toimia vankien hyväksi. Toisaalta enemmistö vangeista näkee kuulumisen vankilan henkilöstöön enemmän haittana papin autonomialle vankien auttajana.

Muiden länsimaiden tapaan myös Suomessa valtio resursoi toiminnan. Muista maista poiketen Suomen järjestely, samoin kuin Norjan ja Tanskan, ei kohtelee kaikkia kirkkokuntia ja uskontokuntia tasavertaisesti. Vähemmistöuskontokuntien rooli Suomen vankiloissa on pieni, mutta vain yksi vähemmistö (joskin suurin vähemmistö, ortodoksiset venäjänkieliset) on huomioitu resursoinnissa.

Mallin vahvuutena on ollut, että se on näiden toimijoiden oman arvion mukaan edistänyt kirkkokuntien ja herätysliikkeiden laajaa osallistumista. Vankilan henkilöstöön kuuluvana pappi voi vastata hengellisen toiminnan koordinaatiosta vankilan valtuutuksella ja velvoittamana. Osa vankiloiden johtajista pitää tärkeänä tätä näkökohtaa.

Mahdollisesti Suomessa ja Englannissa enemmistökirkkokunnan yhteiskunnallisen roolin vuoksi luterilainen ja anglikaaninen pappi sopivat sielunhoitajaksi myös monelle uskonnottomalle vangille. Vankitutkimus antaa viitteitä tästä, samoin kuin vastaavat tiedot Englannista. On kuitenkin vaikea arvioida tilannetta näiden vankien kannalta, kun vaihtoehtoa ei ole ollut tarjolla. Sielunhoitajan kuulumisella vankilan henkilöstöön on joka tapauksessa se seuraus, että valtionhallinnon työntekijänä hänen virkaansa voidaan sisällyttää velvollisuus palvella myös omaan uskontokuntaan kuulumattomia vankeja näiden niin valitessa.

Enemmistö vankilasielunhoidon viranhaltijoista pitää nykyistä järjestelyä parhaimpana mallina vankilasielunhoidon järjestämiseen. Merkittävimpinä perusteluinä esitetään ensinnä se, että vankilan henkilöstöön kuuluminen antaa paremmat mahdollisuudet vankien hyväksi toimimiseen sekä yhteistyöhön muun henkilöstön kanssa kuin olisi ilman kuulumista hallinnollisesti henkilöstöön. Toisena perusteluna on huoli siitä, että kirkon puolella ei ainakaan paikallisseurakunnissa olisi valmiutta ja halua perustaa kokopäiväisiä vankilatyön virkoja vaan tehtävä kaventuisi osaksi muuta seurakuntapappien virkojen työtä siten kuin seurakunnissa jaetaan pappien vastuualueet esim. nuorisotyössä, lähetystyössä ja muilla työaloilla, joilla kaikilla työaloilla erillinen työala on alisteisessa asemassa seurakuntapappien jumalanpalveluksiin ja muihin tilaisuuksiin sekä kirkollisiin toimituksiin liittyvään perustyöhön.

8.5.2 Päätoimiset vankilasielunhoitajien virat kirkon henkilöstöön kuuluvina

Tämä muissa Pohjoismaissa ja Saksassa käytössä oleva järjestely on YK:n ja EN:n sopimusten mukainen. Se vastaisi myös Suomessa vankien uskonnollista taustaa sekä vankien uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon tarpeita. Enemmistö vankeista näkee kuulumisen kirkon henkilöstöön etuna papin autonomialle vankien auttajana. Myös enemmistö vankiloiden johtajista pitää tätä järjestelyä parhaimpana vaihtoehtona suljetuissa vankiloissa sekä suuremmissa avovankiloissa.

Valtio resursoi toiminnan niissä tämän selvityksen vertailumaissa, joissa tämä järjestely on käytössä. Resursointi tapahtuu osana kirkkojen yhteiskunnallisten tehtävien kompensointia siten kuin Suomessa evankelisuterilaisen kirkon hautausmaiden ja henkilörekistereiden ylläpito kompensoidaan.

Vankilasielunhoidon järjestämistä seurakuntien toimesta on vaikea perustella seurakunnille, koska vankiloiden vankirakenne ei vastaa niiden jäsenrakennetta. Seurakunnat toimivat ja saavat resurssinsa kuntarakenteen mukaisesti. Suuremmissa seurakunnissa on kyllä vankilatyötä varten osoitettuja diakonian virkoja. Niiden toimenkuvaan sisältyy kuitenkin yleensä enemmän muuta työtä kuin vankilatyö. Näissä viroissa tehty työ on kohdistunut seurakunnan jäseninä oleviin vankeihin. Seurakunnissa on toisaalta myös sellaisia virkoja, joita voidaan verrata vankilasielunhoidon virkoihin. Niitä ovat sairaalapapit, kehitysvammaislaitosten papit ja oppilaitospapit. Nämä virat sijoittuvat yhteiskunnan laitoksiin, osa yhteen laitokseen ja osa useampiin. Näissä laitoksista potilaat ja opiskelijat ovat laajemmalla alueella kuin laitoksen sijaintikunta. Sairaalapappien ja oppilaitospappien työ kohdistuu siten myös muihin laitoksissa oleviin kuin seurakunnan jäseniin. Suuremmissa seurakuntayhtymissä, joissa on useampi saman alan erityisvirka, on olemassa myös työalasta vastaavien johtavia virkoja. Kirkon erityistyöaloista sairaalapappien ja kehitysvammalaitoksissa olevien pappien työ on lähimpänä vankilapappien työtä. Kyse on laitoksista, joissa olevilla on erityinen tarve sielunhoitoon ja uskonnonharjoittamisen oikeuden turvaamiseen erillisjärjestelyin. Seurakuntien toimintarakenteessa vankilasielunhoitajan viran luontevin sijoitus olisi sielunhoidon tai diakonian erityistyöalan yhteyteen.

Suomessa vankiladiakonien virat on järjestetty kirkon henkilöstöön kuuluvina. Kyse on vankiloissa päätoimisesti tehtävästä työstä. Hallinnollisesti virat on sijoitettu hiippakuntiin. Kirkon keskusrahasto resursoi virat. (Myös kuurojenpappien virat on organisoitu hiippakunnittain kirkon keskusrahaston varoilla.) Käytännössä työ on vankiloissa hyvin samanlaista kuin vankilapapeilla. Osa virkoja hoitaneista on pitänyt etuna kuulumista kirkon henkilöstöön ja osa haittana sitä, ettei kuulu vankilan henkilöstöön. Kielteiset seuraukset ovat vältettävissä vankilakohtaisilla toimilla. Virkojen resursointi hiippakunnille osoitetuilla varoilla on nykyistä huomattavasti laajemmasta määrin ongelmallinen vaihtoehto. Hiippakuntiin on sijoitettu vain muutamia virkoja hiippakuntaa kohti, ja ne on osoitettu hiippakunnan perustehtävään seurakuntien toiminnan kehittämiseksi ja valvonnassa.

Vankiladiakonit ja kuurojenpapat ovat pieni erillinen ryhmä, jonka laajentamiseen on vaikea nähdä mahdollisuuksia kirkon keskusrahaston kannalta.

Muiden kirkkokuntien ja uskontokuntien sekä uskontokuntiin kuulumattomien vankien kannalta vankilasielunhoitajien virkojen sijoittaminen kirkon hallintoon aiheuttaisi haasteita. Kaikkiin näihin ryhmiin kuuluvat vangit käyttävät nykyisin runsaasti sielunhoitoa. Tässä mallissa tulisi lisätä muiden kirkkokuntien osuutta sielunhoidon järjestämisessä sen mukaan, missä määrin niihin kuuluvia vankeja on vankiloissa.

Uskonnollisille toimijoille puolestaan on tärkeää vankilasielunhoidon virkojen avulla hoidettu hengellisen työn koordinaatio. Siten tämä malli edellyttäisi muunlaista uskonnollisen toiminnan ja sielunhoidon koordinaation järjestämistä. Sen siirtäminen Rikosseuraamuslaitoksen muulle henkilöstölle edellyttäisi ammatillista tietoa ja osaamista uskonnonharjoittamiseen ja sielunhoitoon liittyen. Yhtenä vaihtoehtona voisi olla Ruotsin mallia mukaileva ekumeeninen koordinaatorakenne, jossa koordinaatio on kirkkojen yhteistyöelimen tehtävänä ja sijoitettuna kirkolliseen keskushallintoon. Etuna on vahvempi rooli ja vastuu vankilatyössä. Tällaisen järjestelyn tulee perustua valtionhallinnon ja uskonnollisten toimijoiden sopimukseen ja koskea myös paikallisesti vankiloita, jotta sillä on riittävä legitimitetti ja valtuudet. Tarvitaan myös uskonnonharjoittamista koskevia velvoittavia ohjeistuksia. Vankilatyötä tekevien kirkkojen vahvan yhteistyön ja jo tapahtuneen verkostoitumisen vuoksi Suomessa voisivat olla Ruotsin tavoin kirkkokuntien suhteisiin liittyvät edellytykset tällaiseen järjestelyyn. Toisaalta Suomessa ei ole Ruotsin tapaan yhteisten kirkollisten toimintojen mallia millään työalueilla ekumeenisena rakenteena, joten ei ole valmiina myöskään organisaatiota siihen.

8.5.3 Sivutoimiset vankilasielunhoitajien virat kirkon henkilöstöön kuuluvina

Sivutoiminen virka suljetussa vankilassa ainoana järjestelynä ei vastaa YK:n ja EN:n sopimuksia. Se ei vastaa myöskään vankien uskonnollisia tarpeita. Järjestelyä voi arvioida avovankiloissa sopivaksi, jos muulla tavoin turvataan hengellisiin tilaisuuksiin osallistuminen ja myös sielunhoito. Sielunhoidossa ja uskonnollisessa toiminnassa toimijoiden jatkuvuus on vankien mukaan keskeistä, joten myös tämän asian kuntoon saattaminen on edellytys mallin toimivuudelle. Hyvän puolena tässä järjestelyssä on se, että vahvistamalla ulkopuolisten toimijoiden osuutta vankilan uskonnonharjoittamisessa voidaan tukea yhteyttä vapautumisen jälkeiseen vaiheeseen saatavaan hengelliseen ja sielunhoidolliseen tukeen. Ongelmana voi olla vankien kotipaikan ja siten myös heidän kotiseurakuntansa etäisyys vankilasta.

Sivutoimisten virkojen käyttö sielunhoidon ja uskonnonharjoittamisen järjestelyssä soveltuu parhaimmin pienempiin ja avoimempiin laitoksiin. Vankien tarpeiden ja sivutoimisia virkoja hoitaneiden kokemuksen perusteella tulisi sivutoimisen työn määrän olla enemmän kuin pari tuntia – muutama tunti viikossa. Sopivan määrä voisi olla esimerkiksi yksi kokonainen työpäivä viikossa. Tässä mallissa on

tärkeää huomioida kustannusten jakautuminen (matkat, työaika, mahdollinen palkkio).

8.5.4 Osa-aikaiset vankilasielunhoitajien virat Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöön kuuluvina

Osassa vankiloista, nykyisin suuremmissa avolaitoksissa ja tulevan vankilaluokituksen mukaisissa A2-tason ja S1-tason vankiloissa, voisi määrätyin edellytyksin mahdollinen vankilasielunhoitajien virkojen järjestely olla osa-aikainen (esimerkiksi puolipäiväinen) virka. Edellytyksinä olisi vankien mahdollisuus osallistua vankilan ulkopuoliseen toimintaan osana sielunhoidon ja uskonnonharjoittamisen palveluja sekä osa-aikaisen virkaresurssin riittävyys näiden vankiloiden vankirakenteen ja siihen liittyen vankien tarpeiden kannalta.

Osa-aikaiseen Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöön kuuluvaan vankilasielunhoitajan virkaan voisi liittää viranhaltijan työn toiseksi puoleksi muun osa-aikaisen viran kirkossa. Kyse voisi olla lähinnä seurakuntatyön viroista (seurakuntapappi, diakoni, jonkin erityistyömuodon pappi, esimerkiksi sairaalasielunhoito tai yhteiskunnallinen työ tms.). Tällöin viranhaltijalla olisi mahdollisuus kokopäiväiseen työhön.

Tällaisen järjestelyn etuna voisi parhaimmillaan olla vankilasielunhoitajan kuuluminen vankilatyön kannalta kirkollisesti sopivaan työyhteisöön, esimerkiksi erityisdiakoniatyön yksikköön tai sielunhoidon muiden alojen viranhaltijoiden kanssa samaan yksikköön, tai vastaavaan. Silloin vankilasielunhoitaja kuuluisi myös kirkolliseen työyhteisöön.

8.5.5 Osa-aikaiset vankilasielunhoitajien virat kirkon henkilöstöön kuuluvina

Kyse olisi kokonaan kirkon hallintoon kuuluvasta virasta, jossa osa virkaa olisi osoitettu vankilassa tehtävään työhön. Samat näkökohdat kuin luvussa 8.5.2 voidaan kohdistaa tähän malliin: olisi hankalaa perustella seurakunnille, miksi yksittäisen seurakunnan pitäisi resursoida merkittävästi omasta jäsenkunnastaan poikkeavan laitoksen asukkaiden parissa tehtävä työ. Lienee epätodennäköistä, että ne ryhtyisivät perustamaan virkoja. Todennäköisemmin vankilatyöhön osoitettaisiin resurssi, joka siihen nykyisin seurakunnissa osoitetaan: enimmillään parista muutamaan viikkotuntiin sivutoimista työtä.

8.5.6 Vankilasielunhoidon järjestäminen ostopalveluna

Kyseessä on käytännössä sama järjestely kuin luvussa 8.5.3 eli määrältään vähäinen sivutoiminen vankilasielunhoitotyö. Erona on vain se, että vankila korvaa osan kustannuksista seurakunnalle tai seurakuntayhtymälle, jonka viranhaltija työskentelee sivutoimisesti vankilasielunhoitajana.

8.5.7 Muita malleja uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestämiseen vankiloissa

a. Ruotsin malli

Ruotsin mallin mukaisesti vankilasielunhoidon virat järjestettäisiin vankien uskonnollisen taustan mukaisesti kirkkokunnittain ja uskontokunnittain jakautuneina päätoimisiin, osa-aikaisiin ja sivutoimisiin virkoihin. Malli on tasapuolinen vankien uskonnollisen taustan ja vankiloiden uskonnollisten toimijoiden kannalta. Valtionhallinto resursoi kaiken kirkkojen ja uskontokuntien toiminnan tasapuolisesti.

b. Englannin ja Walesin malli

Kuten Ruotsin mallissa, vankilasielunhoidon virat järjestettäisiin vankien uskonnollisen taustan mukaisesti kirkkokunnittain ja uskontokunnittain jakautuneina päätoimisiin, osa-aikaisiin ja sivutoimisiin virkoihin. Mallissa on samat periaatteelliset edut kuin Ruotsin mallissa. Erona Ruotsin malliin on Multi Faith -periaate, joka vastaa brittiläisen yhteiskunnan kulttuurista tilannetta (uskontojen moneus). Multi Faith -malli velvoittaa erityisesti vankilasielunhoidon ja uskonnollisen toiminnan valtakunnallista johtoa sekä vankiloiden sielunhoidon työalasta vastaavia huolehtimaan virkavastuulla kaikkien uskontokuntien tasapuolisesta kohtelusta vankeinhoidossa. Ruotsin malli nojautuu puolestaan ekumenian periaatteeseen. Englannin malliin liittyy myös vahvempi lainsäädäntö ja ohjeistus uskonnollisesta toiminnasta vankiloissa.

Vahvuutena Englannin mallissa on vankilasielunhoidon ja uskonnollisen toiminnan vahvempi johto ja organisointi kuin Pohjoismaissa. Vahvuutena on myös uskonnollisten tarpeiden huomioiminen suunnitelmallisemmin ja organisoidummin vankeusprosessissa.

c. Hollannin malli

Kuten Ruotsin ja Englannin malleissa, vankilasielunhoidon virat järjestettäisiin vankien uskonnollisen taustan mukaisesti kirkkokunnittain ja uskontokunnittain jakautuneina päätoimisiin, osa-aikaisiin ja sivutoimisiin virkoihin. Mallissa on samat periaatteelliset edut kuin Ruotsin ja Englannin malleissa. Erona niihin on, että Hollannin malli huomio myös uskonnottomat ja silti spirituaalista tukea tarvitsevat

(Humanistic Chaplains). Englannin mallin tavoin Hollannin Spiritual Care -malli vastaa hollantilaisen yhteiskunnan kulttuurista tilannetta. Yhdenvertaisuuden kannalta Hollannin malli lienee vahvin olemassa oleva uskonnonharjoittamisen ja vankilasielunhoidon malli.

Englannin mallin tavoin vahvuutena ovat vankilasielunhoidon ja uskonnollisen toiminnan vahvempi johto ja organisointi kuin Pohjoismaissa. Vahvuutena on myös uskonnollisten tarpeiden huomioiminen suunnitelmallisemmin ja organisoidummin vankeusprosessissa. Toiminnan johtaminen ja organisointi on toteutettu Englannin mallin tavoin keskushallinnon tasolla yhdessä kirkkokunnittaisen ja uskontokunnittaisen työn johto- ja koordinaatorakenteen kanssa.

Yhteenvedo Ruotsin, Englannin ja Hollannin malleista

Keskeiset näiden mallien soveltamisen tavoitteet ja toimenpiteet olisivat:

- vankilasielunhoidon ja uskonnonharjoittamisen koordinaation kehittäminen valtion ja kirkkojen yhteistyönä, joko kirkon tai valtion hallintoon liitettynä;
- säädösten ja ohjeistuksen kehittäminen, edellyttäen ohjaavia rakenteita;
- vähemmistöjen huomiointi;
- uskonnonharjoittamisen resursoiminen tasavertaisesti kaikille uskontokunnille (Hollannin mallissa myös uskonnottoman katsomuksen edustajille) valtion toimenpiteenä perusoikeuksien turvaamiseksi ja edistämiseksi.

8.5.8 Vankien uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon järjestäminen Rikosseuraamuslaitoksen hallinnosta erillisenä valtionhallinnon tai kirkkojen toimintona

Vankilasielunhoidon järjestäminen vankiloiden hallinnosta erillisenä toimintona vastaisi tulevaa vankiloiden terveydenhuollon järjestelyä. Mahdollinen hallinnonala olisi silloin lähinnä opetus- ja kulttuuriministeriö. Erillisen uskonnonopetukseen verrattavan resursointiperusteen mukaisesti olisi kyse uskonnonharjoittamisen ja sielunhoidon erillisyyksiköstä valtionhallinnossa. Edellä esitelty Ruotsin malli muistuttaa resursoinnin osalta tätä mallia. Tässä mallissa perusteluna voisi olla se, että valtionhallinnon ei kannata järjestää itse kaikkia yhteiskunnallisesti tarpeellisia toimintoja vaan ne voidaan hankkia muilta toimijoilta.

Valtionhallintoon kuuluvia pappeja ovat myös sotilaspapit. Erona vankilapapistoon on se, että sotilaspapistolla on puolustusvoiminen keskushallinto, pääesikuntaan, sijoitettu työn johto, kirkollisen työn osasto ja sotilaspapistoa johtavan kenttäpiispan sekä koordinaatiotehtäviä hoitavan kenttärovastin virat. Tässä mallissa on sama vahvuus, jota on edellä käsitelty eräiden muiden maiden vankilasielunhoidon organisoimisen yhteydessä. Työllä kokonaisuutena on vahva johto ja koordinaatio. Sotilaspappien virkoja on 25. Työn johtamisen organisointi on tähän määrään nähden varsin vahvaa. Perusteena on, samoin kuin sotilaspapiston kaiken työn tärkeimpänä perusteena, varautuminen poikkeusoloihin eli

sotatilaan. Myös rauhanaikana tehtävällä sotilaspapiston työllä tuetaan puolustusvoimien perustehtävänä varautumista maahan kohdistuviin sotilaallisiin uhkiin. Rauhanaikana työ sisältää myös paljon varusmiehiin ja henkilöstöön kohdistuvaa sielunhoidollista tukea. Siltä osin työ muistuttaa osin vankilasielunhoitoa. Asetelma ja sotilaspapiston työn orientaatio ovat kuitenkin niin erilaisia kuin vankilasielunhoidossa, että niiden hallinnollinen yhdistäminen ei vaikuta toimivalta vaihtoehdolta. Molempien kohdalla on myös tärkeää yhteys valtionhallintoon eri ministeriöiden hallinnonalalla.

Liitetaulukko 1. Katoanalyysi

1. Otos

- pilotti 40 henkilöä (kaikki miehiä), Kylmäkosken vankilassa joulukuussa 2013
- varsinainen tutkimus (18.2.2014):
- miehet: 600 henkilöä (400 suljetussa vankilassa ja 200 avovankilassa)
- naiset: 214 henkilöä (kaikki vankilassa 16.2.2014 olevat yhteensä)

2. Vastaukset

	naiset	miehet	yhteensä
Otos	214	640	854
toimitettiin ¹	193	577	770
vastausprosentti	53 %	54 %	54 %

¹ 7 vankilassa poissa olevien vankien lukumäärän arviointi perustuu muista vankiloista saatuihin tietojen. Arvioinnissa on huomioiti vankilan koko, onko kyseessä suljettu vai avovankila ja onko kyseessä tutkintavankila.

	avovankilat	suljetut vankila
lähetettiin	206	648
Poissa	16	68
toimitettiin ¹	190	580
vastattiin	99	313
vastausprosentti	52 %	54 %

¹ 7 vankilassa poissa olevien vankien lukumäärän arviointi perustuu muista vankiloista saatuihin tietojen. Arvioinnissa on huomioiti vankilan koko, onko kyseessä suljettu vai avovankila ja onko kyseessä tutkintavankila.

3. Vastausprosentti vankiloittain

Avovankilat	Toimitetut lomakkeet	Palautettu	Vastausprosentti	Otoskoko	Tavoitettavissa olleet*
Huittinen	25	13	52 %	28	tieto
Juuka	3	0	0 %	3	tieto
Kestilä	19	6	32 %	19	tieto
Käyrä	16	4	25 %	17	tieto
Laukaa	18	0	0 %	20	arvio
Naarajärvi	17	10	59 %	20	tieto
Sulkava	12	8	67 %	14	tieto
Suomenlinna	14	0	0 %	15	arvio
Vanaja	45	23	51 %	48	arvio
Vilppula	12	8	67 %	13	tieto
Ylitornio	9	5	56 %	9	tieto
Tuntematon avo		22			
Yhteensä	190	99	52 %	206	

Suljetut vankilat	Toimitetut lomakkeet	Palautettu	Vastausprosentti	Otoskoko	Tavoitettavissa olleet*
Helsinki	68	26	38 %	74	arvio
Hämeenlinna	89	37	42 %	98	tieto
Jokela	25	14	56 %	27	tieto
Kerava	42	10	24 %	46	arvio
Kuopio	26	16	62 %	31	arvio
Kylmäkoski	40	31	78 %	40	tieto
Köyliö	14	14	100 %	15	tieto
Mikkeli	15	10	67 %	22	tieto
Oulu	19	3	16 %	27	tieto
Pelso	19	17	89 %	24	tieto
Pyhäselkä	30	21	70 %	32	tieto
Riihimäki	39	15	38 %	41	tieto
Sukeva	28	14	50 %	32	tieto
Turku	70	32	46 %	76	tieto
Vaasa	15	13	87 %	17	arvio
Vantaa	41	16	39 %	46	tieto
tuntematon suljettu		25			
Yhteensä	580	314	54 %	648	
tuntematon		1			

* Poissa olevien vastaajien lukumäärä perustuu muista vankiloista saatuihin tietoihin. Arvioinnissa on huomioiti vankilan koko, onko kyseessä suljettu vai avovankila ja onko kyseessä tutkintavankila.

Takaisin – (3.2 Vastaajien taustatiedot)

4. Vertailu selvityksen vastaajien ja muiden vankien välillä: vertailu Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuihin

4.1 ikäluokka

Ikä	selvitys (n=410)	Risetilasto ¹
19 -24	11 %	10 %
25 - 29	19 %	19 %
30 - 39	31 %	34 %
40 - 49	23 %	22 %
50 tai enemmän	17 %	15 %

1 Risetilasto vuoden 2013 lopussa¹²⁾

12 Blomster P. ym. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2013. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja sarja 2014.

4.2 keski-ikä

- selvityksen osallistujien keski-ikä 38 vuotta (miehet 37,6 vuotta, naiset 37,3 vuotta)
- Risetilasto vuonna 2013: keski-ikä noin 37 vuotta ¹²

4.3 Koulutus

Peruskoulutus	Selvitys (miehet, n=301)		Joukamaa ym. ¹³ (miesvangit, n=309)	
alle kansakoulun määrä	2		0	
kansakoulu	10		12	
vähän oppikoulua/peruskoulua	5		15	
keskikoulu/peruskoulu	65		64	
osa lukiota	12		5	
ylioppilastutkinto	7		4	
	100 %		100 %	

Joukamaa ym. (2010, 28)

4.4 Vankilatyypit

	Selvitys		Risetilasto ¹²	
	miehet	naiset	miehet	naiset
suljettu vankila	70 %	72 %	72 %	68 %
avovankila	30 %	28 %	28 %	32 %

4.5 Elinkautisvankien osuus vastaajista

	Selvitys		Risetilasto ¹²
	miehet	naiset	
elinkautisvankien osuus kaikista	8,3 %	9,7 %	6,9 %

4.6 Ulkomaalaiset

- selvityksessä muita kuin Suomen kansalaisia: 12 %
- ulkomaalaisvankien osuus Risetilaston ¹² mukaan vuonna 2013: 15 %

¹³ Joukamaa M. ym. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Tampereen yliopisto, Terveystieteen laitos. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2010.

4.7 Suhteet vankien ja henkilökunnan välillä: vertailu selvityksen ja Linderborg ym. (2012)¹⁴ tutkimuksen kanssa

Selvitys	(miehet, n=288)
hyvät suhteet	15 %
melko hyvät suhteet	60 %
melko huonot suhteet	18 %
huonot suhteet	7 %
	100 %

Linderborg ym (2012):

Vankien ja henkilökunnan suhteet ovat hyvät tässä vankilassa ¹⁴	Määrälliseen tutkimukseen osallistui (n=264 vankia)
täysin samaa mieltä	15 %
samaa mieltä	41 %
ei samaa eikä eri mieltä	31 %
erimieltä	7 %
täysin eri mieltä	6 %
	100 %

Takaisin – (3.2 Vastaajien taustatiedot)

¹⁴ Linderborg H. ym. Laatuakaan vankilassa? Tutkimus vankilaelämän laatuun vaikuttavista tekijöistä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2012.

Liitetaulukko 2. Vastaajien sukupuoli

	Lukumäärä	Prosentti
Mies	310	75
nainen ¹	103	25
Yhteensä	413	100
Puuttuva tieto	1	,2
Kaikki	414	100,0

1 Naisten osuus ei vastaa naisten osuutta vankiloissa, mistä syystä kaikki tarkastelut tehdään erikseen naisilla ja miehillä.

Liitetaulukko 3. Vastaajien sosioekonomiset taustatiedot

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
ikäluokka	19–24	10 %	11 %	32	11
	25–34	37 %	43 %	115	44
	35–44	25 %	17 %	76	17
	yli 45	27 %	30 %	84	31
	kaikki/puuttuva	100 %	100 %	307/3	103/0
parisuhde	avio-avopari	38 %	48 %	114	48
	seurustelusuhde	17 %	15 %	51	15
	yksin elävä	45 %	38 %	133	38
	kaikki/puuttuva	100 %	100 %	298/12	101/2
onko lapsia	ei lapsia	36 %	31 %	109	32
	on lapsia	64 %	69 %	195	70
	kaikki/puuttuva	100 %	100 %	304/6	102/1
peruskoulutus	alle kansakoulun määrä	2 %	4 %	6	4
	kansakoulu	10 %	6 %	31	6
	vähän kansakoulu/peruskoulua	5 %	5 %	14	5
	keskikoulu/peruskoulu	64 %	60 %	194	61
	osa lukiota	12 %	17 %	36	17
	ylioppilastutkinto	7 %	9 %	20	9
kaikki/puuttuva	100 %	100 %	301/9	102/1	
ammattikoulutus	ei ammatillista koulutusta	31 %	41 %	90	41
	yksittäisiä ammatillisia kursseja	23 %	18 %	67	18
	ammattilinen/opistotasoinen tutkinto	41 %	32 %	121	32
	korkeakoulu/yliopisto tutkinto	5 %	8 %	15	8
	kaikki/puuttuva	100 %	100 %	293/17	99/4
perus – ammattikoulutus	ei peruskoulua, ei tutkintoa	15 %	13 %	44	13
	peruskoulu, ammatti/opisto	64 %	59 %	194	60
	lukio, ylioppilas,, yliopisto	21 %	28 %	63	29
	kaikki/puuttuva	100 %	100 %	301/9	102/1
kansallisuus	suomen	88 %	87 %	268	90
	muu kansalaisuus	12 %	13 %	38	13
	Kaikki	100 %	100 %	310	103

Takaisin – (3.2 Vastaajien taustatiedot)

Liitetaulukko 4. Perhesuhteiden tärkeys

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
puolisoon/avo- puolisoon	hyvin tärkeä	72 %	68 %	172	59
	melko/jonkin verran tärkeä	12 %	13 %	28	11
	melko vähän /ei ollenkaan tärkeä	0 %	5 %	1	4
	ei koske minua	16 %	15 %	38	13
	Kaikki/puuttuva	100 %	100 %	239/71	87/16
lapseen/lapsiin	hyvin tärkeä	74 %	80 %	157	70
	melko/jonkin verran tärkeä	11 %	8 %	23	7
	melko vähän /ei ollenkaan tärkeä	0 %	1 %	1	1
	ei koske minua	15 %	11 %	32	10
	Kaikki/puuttuva	100 %	100 %	213/97	88/15
äitiin	hyvin tärkeä	61 %	67 %	166	62
	melko/jonkin verran tärkeä	28 %	24 %	77	22
	melko vähän /ei ollenkaan tärkeä	6 %	4 %	17	4
	ei koske minua	5 %	5 %	14	5
	Kaikki/puuttuva	100 %	100 %	274/36	93/10
isään	hyvin tärkeä	44 %	43 %	109	38
	melko/jonkin verran tärkeä	30 %	27 %	74	24
	melko vähän /ei ollenkaan tärkeä	12 %	16 %	30	14
	ei koske minua	14 %	15 %	35	13
	Kaikki/puuttuva	100 %	100 %	248/62	89/14
sisköön/sis- koihin	hyvin tärkeä	43 %	48 %	107	41
	melko/jonkin verran tärkeä	33 %	31 %	81	26
	melko vähän /ei ollenkaan tärkeä	10 %	7 %	24	6
	ei koske minua	14 %	14 %	35	12
	Kaikki/puuttuva	100 %	100 %	247/63	85/18
veljeen/veljiin	hyvin tärkeä	47 %	41 %	115	34
	melko/jonkin verran tärkeä	30 %	35 %	73	29
	melko vähän /ei ollenkaan tärkeä	7 %	5 %	18	4
	ei koske minua	16 %	18 %	39	15
	Kaikki/puuttuva	100 %	100 %	245/65	82/21
isoäitiin	hyvin tärkeä	33 %	39 %	71	31
	melko/jonkin verran tärkeä	35 %	29 %	77	23
	melko vähän /ei ollenkaan tärkeä	10 %	8 %	21	6
	ei koske minua	22 %	24 %	48	19
	Kaikki/puuttuva	100 %	100 %	217/93	79/24

isoisään	hyvin tärkeä	25 %	27 %	48	21
	melko/jonkin verran tärkeä	34 %	22 %	65	17
	melko vähän /ei ollenkaan tärkeä	10 %	15 %	20	12
	ei koske minua	31 %	36 %	61	28
	Kaikki/puuttuva	100 %	100 %	194/116	78/25

muuhun suku- laiseen	hyvin tärkeä	34 %	32 %	31	13
	melko/jonkin verran tärkeä	31 %	22 %	28	9
	melko vähän /ei ollenkaan tärkeä	8 %	2 %	7	1
	ei koske minua	27 %	44 %	25	18
	Kaikki/puuttuva	100 %	100 %	91/219	41/62

Takaisin – (Parisuhde, vanhemmuus ja sukulaisuussuhteet)

Liitetaulukko 5. Vastaajien kriminologiset taustatiedot

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
vankeuslaji	tutkintavankeus	17 %	20 %	48	19
	vankeustuomio	80 %	79 %	231	75
	sakon muuntorangaistus	3 %	1 %	10	1
	Kaikki	100 %	100 %	289	95
tuomion tai vankeuden syy	ryöstö tai varkaus	12 %	13 %	33	13
	henkirikos	18 %	28 %	47	29
	muu väkivaltarikos	19 %	21 %	52	21
	talousrikos	11 %	8 %	30	8
	huumausainerikos	13 %	14 %	35	14
	seksuaalirikos	4 %	0 %	11	0
	liikennejuopumus	6 %	3 %	15	3
	muu rikos	2 %	3 %	5	3
	useita mainintoja	15 %	11 %	39	11
	Kaikki	100 %	100 %	267	102
vankeuskerta ¹	1 kerta vankilassa	35 %	56 %	105	55
	2-4 kertaa	27 %	29 %	81	29
	yli 4 kertaa	37 %	15 %	111	15
	Kaikki	100 %	100 %	297	99
nykytuomion pituus	alle vuoden tuomio	22 %	19 %	67	20
	1-4 vuoden tuomio	37 %	36 %	114	37
	yli 4 vuoden tuomio	32 %	30 %	98	31
	ei tuomiota vielä	10 %	15 %	30	15
	Kaikki	100 %	100 %	309	103
suljettu-/avovankila	suljettu vankila	70 %	72 %	216	74
	avovankila	30 %	28 %	92	29
	Kaikki	100 %	100 %	308	103

¹ p<0.001

Takaisin – (Vankeuslaji, vankeuden syy, vankeuden pituus ja vankeuskertaisuus)

Liitetaulukko 6. Vastaajien yhteydet uskontokuntiin

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
Mikä kuvaa uskonnollista taustaasi?	kristinusko	78 %	90 %	241	92
	islam	1 %	0 %	4	0
	jokin muu uskonto	2 %	2 %	5	2
	ei mikään uskonto	14 %	7 %	42	7
	useampi vastaus	5 %	1 %	16	1
	Kaikki	100 %	100 %	308	102
Oletko edellisen kysymyksen uskonnon jäsen?	kyllä	79 %	84 %	205	76
	en	17 %	12 %	44	11
	olen epävarma	3 %	3 %	9	3
	Kaikki	100 %	100 %	258	90
Jos uskontosi on kristinusko, mikä on kirkkosi tai liikkeesi?	evangelisluterilainen	84 %	71 %	210	66
	ortodoksi	4 %	3 %	11	3
	roomalaiskatolinen	0 %	1 %	1	1
	helluntailaisuus	7 %	10 %	18	9
	vapaa kirkko	2 %	3 %	5	3
	pelastusarmeija	0 %	4 %	0	4
	muu tai useampi vastaus	2 %	8 %	5	7
Kaikki	100 %	100 %	250	93	
Mihin uskontoihin haluat olla yhteydessä vankeusaikana?	kristinusko	56 %	68 %	163	67
	islam	2 %	0 %	7	0
	jokin muu uskonto	2 %	3 %	6	3
	ei mikään uskonto	36 %	25 %	103	25
	useampi vastaus	4 %	4 %	11	4
	Kaikki	100 %	100 %	290	99
Jos haluaa olla yhteydessä kristinuskoon, mihin kirkkoon tai liikkeeseen?	evangelisluterilainen	60 %	45 %	128	34
	ortodoksi	7 %	8 %	15	6
	roomalaiskatolinen	1 %	1 %	2	1
	helluntailaisuus	5 %	8 %	11	6
	vapaa kirkko	3 %	3 %	7	2
	pelastusarmeija	1 %	1 %	3	1
	adventtikirkko	1 %	3 %	2	2
	muu kirkko/liike tai useampi vastaus	21 %	32 %	45	24
	Kaikki	100 %	100 %	213	76

Takaisin – (3.3 Vastaajien suhde uskontokuntiin ja uskonnollisiin yhteisöihin) (Kuvio 01) (Kuvio 02) (Kuvio 03)

Liitetaulukko 7. Vastaajien uskonnollinen tausta

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
suhtautuminen uskontoon lap- suuden kodissa	hyvin kielteisesti	2 %	4 %	6	4
	melko kielteisesti	3 %	4 %	7	4
	ei kielteisesti eikä myönteisesti	43 %	39 %	117	39
	melko myönteisesti	29 %	24 %	80	24
	hyvin myönteisesti	23 %	29 %	64	29
	Kaikki	100 %	100 %	274	100
miten tärkeä usko äidille	hyvin tärkeä	26 %	24 %	71	24
	melko tärkeä	25 %	20 %	68	20
	jonkin verran tärkeä	28 %	26 %	76	26
	ei kovin tärkeä	10 %	12 %	27	12
	ei lainkaan tärkeä	10 %	17 %	27	17
	Kaikki	100 %	100 %	269	99
miten tärkeä usko isälle	hyvin tärkeä	16 %	17 %	39	16
	melko tärkeä	17 %	15 %	43	14
	jonkin verran tärkeä	30 %	19 %	74	18
	ei kovin tärkeä	15 %	16 %	37	15
	ei lainkaan tärkeä	22 %	32 %	56	30
	Kaikki	100 %	100 %	249	93
miten tärkeä usko itselle	hyvin tärkeä	21 %	31 %	56	31
	melko tärkeä	24 %	23 %	64	23
	jonkin verran tärkeä	29 %	23 %	77	23
	ei kovin tärkeä	12 %	10 %	33	10
	ei lainkaan tärkeä	15 %	13 %	40	13
	Kaikki	100 %	100 %	270	100
jos itselläsi on lapsia, mitä toivot uskon merkityksestä heille ¹	hyvin tärkeä	22 %	31 %	59	31
	melko tärkeä	31 %	24 %	81	24
	jonkin verran tärkeä	30 %	35 %	79	35
	ei kovin tärkeä	7 %	1 %	19	1
	ei lainkaan tärkeä	10 %	8 %	26	8
	Kaikki	100 %	100 %	264	99
jos itselläsi on tai olisi lapsia, antaisitko uskon- tokasvatusta ²	kyllä	37 %	55 %	99	54
	ei	21 %	14 %	56	14
	en osaa sanoa	43 %	31 %	116	30
	Kaikki	100 %	100 %	271	98
jos itsellä on tai olisi lapsia, opettaisitko iltarukouksen ³	kyllä	52 %	61 %	143	62
	ei	25 %	14 %	69	14
	en osaa sanoa	23 %	25 %	62	25
	Kaikki	100 %	100 %	274	101

1 p=0,054 (melkein tilastollisesti merkitsevä khi2-testi), 2 p=0.006, 3 p=0.062 (melkein tilastollisesti merkitsevä khi2-testi)

Takaisin – (3.4.1 Vastaajien uskonnollisuus) (Kuvio 05)

Liitetaulukko 8. Vastaajien osallistuminen uskonnolliseen toimintaan eri elämänvaiheissa

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
lapsena osallistuminen uskonnolliseen toimintaan ¹	viikoittain	18 %	32 %	53	32
	yhden tai useamman kerran kuukaudessa	16 %	22 %	47	22
	useamman kerran vuodessa	26 %	19 %	77	19
	kerran tai pari vuodessa	30 %	19 %	88	19
	en koskaan	10 %	9 %	30	9
	Kaikki	100 %	100 %	295	101
nuorena osallistuminen uskonnolliseen toimintaan	viikoittain	7 %	11 %	21	10
	yhden tai useamman kerran kuukaudessa	12 %	17 %	35	16
	useamman kerran vuodessa	25 %	20 %	74	19
	kerran tai pari vuodessa	42 %	39 %	124	37
	en koskaan	13 %	14 %	38	13
	Kaikki	100 %	100 %	292	95
aikuisena ennen vankeutta osallistuminen uskonnolliseen toimintaan ²	viikoittain	2 %	8 %	7	8
	yhden tai useamman kerran kuukaudessa	8 %	11 %	23	11
	useamman kerran vuodessa	17 %	29 %	50	28
	kerran tai pari vuodessa	43 %	23 %	127	23
	en koskaan	29 %	29 %	86	28
	Kaikki	100 %	100 %	293	98
vankeusaikana osallistuminen uskonnolliseen toimintaan ³	viikoittain	10 %	19 %	30	19
	yhden tai useamman kerran kuukaudessa	13 %	34 %	38	33
	useamman kerran vuodessa	17 %	8 %	51	8
	kerran tai pari vuodessa	27 %	11 %	81	11
	en koskaan	33 %	28 %	98	27
	Kaikki	100 %	100 %	298	98

1 p=0,01, 2 p=0,001, 3 p<0,001

Takaisin – (3.5.1 Osallistuminen uskonnolliseen toimintaan ennen vankeutta ja vankeusaikana)

Liitetaulukko 9. Vastaajien arvio uskonnollisuudestaan

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
oma uskonnollisuus ¹	erittäin/hyvin uskonnollinen	19 %	25 %	48	23
	jokseenkin uskonnollinen	37 %	45 %	92	41
	en uskonnollinen enkä ei-uskonnollinen	23 %	11 %	56	10
	jokseenkin/hyvin/erittäin ei-uskonnollinen	21 %	19 %	52	17
	Kaikki	100 %	100 %	248	91
usko Jumalaan ²	uskon kristinuskon opettamaan	31 %	49 %	77	45
	uskon Jumalaan, mutta ei kirkon opettamaan	17 %	18 %	43	16
	uskon Jumalaan, mutta ei kristinuskon opettamaan	2 %	2 %	5	2
	en osaa sanoa, uskonko Jumalaan	19 %	11 %	48	10
	epäilen Jumalan olemassaoloa	10 %	8 %	24	7
	En usko ollenkaan Jumalan olemassaoloon	12 %	4 %	29	4
	en osaa sanoa tai halua sanoa	10 %	8 %	25	7
	Kaikki	100 %	100 %	251	91
rukoileminen ³	hyvin usein	12 %	20 %	33	20
	melko usein	10 %	21 %	28	21
	silloin tällöin	24 %	29 %	67	30
	melko harvoin	22 %	20 %	61	20
	en ollenkaan	31 %	11 %	86	11
	Kaikki	100 %	100 %	275	102
Raamatun lukeminen ⁴	hyvin usein	5 %	14 %	14	14
	melko usein	4 %	8 %	12	8
	silloin tällöin	21 %	32 %	56	33
	melko harvoin	27 %	18 %	73	18
	en ollenkaan	42 %	28 %	114	29
	Kaikki	100 %	100 %	269	102

¹ p=0,073 (melkein tilastollisesti merkitsevä khi2-testi), ² p=0,037, ³ p<0,001, ⁴ p=0,001

Takaisin – (Kuvio 04)

Liitetaulukko 10. Oman uskontokunnan opetusten, perinteiden ja toimitusten merkitys

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
uskonnon opetukset (esim. lähimmäisen rakkaus) ovat minulle tärkeitä	täysin samaa mieltä	47 %	59 %	125	59
	melko samaa mieltä	39 %	34 %	103	34
	melko eri mieltä	8 %	5 %	20	5
	täysin eri mieltä	6 %	2 %	16	2
	Kaikki	100 %	100 %	264	100
uskonnolliset perinteet (esim. joulukirkko, pääsiäisen vietto) ovat minulle tärkeitä	täysin samaa mieltä	34 %	42 %	91	41
	melko samaa mieltä	37 %	38 %	98	37
	melko eri mieltä	17 %	13 %	46	13
	täysin eri mieltä	12 %	7 %	32	7
	Kaikki	100 %	100 %	267	98
uskonnolliset toimitukset (esim. ristijäiset, hautajaiset) ovat minulle tärkeitä	täysin samaa mieltä	51 %	57 %	136	58
	melko samaa mieltä	33 %	32 %	89	32
	melko eri mieltä	9 %	7 %	25	7
	täysin eri mieltä	6 %	4 %	16	4
	Kaikki	100 %	100 %	266	101

p=0,081 (melkein tilastollisesti merkitsevä khi2-testi)

Takaisin – (Kuvio 05)

Liitetaulukko 11. Katsotko olevasi ateisti, agnostikko, humanisti, materialisti, uskova¹⁵

		mies			nainen		
		%	n	puuttuvat	%	n	puuttuvat
ateisti	kyllä	20 %	33		12 %	7	
	ei	66 %	106		75 %	44	
	en osaa sanoa	14 %	22		14 %	8	
	kaikki /puuttuva	100 %	161	149	100 %	59	44
agnostikko	kyllä	47 %	83		37 %	23	
	ei	36 %	63		46 %	29	
	en osaa sanoa	17 %	30		17 %	11	
	kaikki /puuttuva	100 %	176	134	100 %	63	40
humanisti	kyllä	23 %	36		34 %	20	
	ei	46 %	71		47 %	28	
	en osaa sanoa	31 %	47		19 %	11	
	kaikki /puuttuva	100 %	154	156	100 %	59	44
materialisti	kyllä	21 %	31		24 %	14	
	ei	54 %	80		59 %	35	
	en osaa sanoa	24 %	36		17 %	10	
	kaikki /puuttuva	100 %	147	163	100 %	59	44
uskova ¹	kyllä	50 %	103		64 %	54	
	ei	30 %	62		26 %	22	
	en osaa sanoa	21 %	43		10 %	8	
	kaikki /puuttuva	100 %	208	102	100 %	84	19

¹ p=0,031

Takaisin – (3.4.1 Vastajien uskonnollisuus)

¹⁵ Tämä kysymys ei ollut pilotti-lomakkeessa (n=31)

Liitetaulukko 12: Muutokset uskontokunnan jäsenyydessä ja uskonnollisuudessa

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
onko jäsenyydessäsi uskontokuntaan tapahtunut muutoksia vankeusaikana	kyllä	7 %	4 %	20	4
	ei	93 %	96 %	274	96
	Kaikki	100 %	100 %	294	100
onko uskonnollisuudessasi tapahtunut muutoksia vankeusaikana	kyllä	31 %	37 %	92	37
	ei	69 %	63 %	204	63
	Kaikki	100 %	100 %	296	100

Takaisin – (Kuvio 06)

Liitetaulukko 13: Osallistuminen uskonnolliseen toimintaan vankilassa

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
jumalanpalvelukseen osallistuminen ²	viikoittain – useita kertoja kk	22 %	52 %	64	51
	usean kerta vuodessa – kerta vuodessa	36 %	17 %	108	17
	ei koskaan	42 %	31 %	125	31
	Kaikki	100 %	100 %	297	99
hengellisen ryhmätoimintaan osallistuminen ²	viikoittain – useita kertoja kk	18 %	43 %	52	42
	usean kerta vuodessa – kerta vuodessa	26 %	19 %	76	18
	ei koskaan	56 %	38 %	164	37
	Kaikki	100 %	100 %	292	97
uskontokunnan edustajan henkilökohtainen tapaaminen ³	viikoittain – useita kertoja kk	16 %	27 %	47	26
	usean kerta vuodessa – kerta vuodessa	32 %	20 %	92	20
	ei koskaan	52 %	53 %	151	52
	Kaikki	100 %	100 %	290	98
vankilapapin/-diakonin tapaaminen	en lainkaan	47 %	55 %	136	53
	1–5 kertaa	37 %	28 %	106	27
	6 kertaa tai enemmän	16 %	18 %	45	17
	Kaikki	100 %	100 %	287	97

¹ p=0,073 (melkein tilastollisesti merkitsevä khi2-testi), ² p<0.001, ³ p=0.025

Takaisin – (3.5.1 Osallistuminen uskonnolliseen toimintaan ennen vankeutta ja vankeusaikana) (3.5.3 Ryhmätoimintaan osallistuminen)

Liitetaulukko 14. Vankilapappeihin ja -diakoneihin liittyvät kysymykset ¹

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
henkilökohtaiset tapaamiset vankilapapin tai -diakonin kanssa	en lainkaan	47 %	55 %	136	53
	1-5 kertaa	37 %	28 %	106	27
	6 kertaa tai enemmän	16 %	18 %	45	17
	vastanneet/kaikki	100 %	100 %	287/310	97/98
miten tarpeellista on, että vankilassa on pappi tai diakoni	välttämätön	30 %	37 %	83	35
	hyvin tarpeellinen	41 %	39 %	113	37
	melko tarpeellinen	18 %	12 %	49	11
	melko vähän tarpeellinen	8 %	6 %	23	6
	tarpeeton	2 %	5 %	6	5
vastanneet/kaikki	100 %	100 %	274/293	94/98	
mikä on paras järjestely: pappi kokopäiväisesti vai osa-aikaisesti	kokopäiväisesti	64 %	54 %	148	48
	osa-aikaisesti	27 %	30 %	64	27
	tarvittaessa	8 %	10 %	18	9
	ei tarvita vankilapappi järjestelyä	1 %	6 %	3	5
	vastanneet/kaikki	100 %	100 %	233/262	89/98
pitäisikö vankilapapin kuulla vankilan vai kirkon henkilökuntaan	vankilan henkilökuntaa	19 %	22 %	45	20
	kirkon henkilökuntaan	53 %	38 %	126	35
	ei merkitystä	28 %	41 %	66	38
	vastanneet/kaikki	100 %	100 %	237/262	93/98
onko vankilapapin sukupuolella merkitystä ²	ei merkitystä	77 %	90 %	184	84
	parempi että mies	16 %	10 %	39	9
	parempi että nainen	6 %	0 %	15	0
	vastanneet/kaikki	100 %	100 %	238/262	93/98
miten vankilapappi tai -diakoni on kuullut ja ymmärtänyt	erittäin hyvin	25 %	30 %	70	27
	melko hyvin	23 %	20 %	64	18
	ei hyvin eikä huonosti	11 %	6 %	30	5
	huonosti	2 %	3 %	6	3
	erittäin huonosti	2 %	0 %	6	0
	ei ole kokemuksia	36 %	41 %	99	37
	vastanneet/kaikki	100 %	100 %	275/293	90/98

¹ Kokonaislukumäärät vaihtelevat, koska kysymykset eivät olleet kaikissa lomakkeissa (piilottilomake ja/tai venäjänkielisiä suunnattuja lomake). ² p=0,009

Takaisin – (3.6 Vankilasielunhoito) (Kuvio 10) (Kuvio 14) (Kuvio 15)

Liitetaulukko 15. Avun saanti vankilasielunhoitajilta elämäalueittain

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
perhe- ja ihmissuhdeasiat	paljon	19 %	26 %	41	17
	jonkin verran	27 %	26 %	60	17
	vähän	11 %	8 %	24	5
	ei ollenkaan	8 %	2 %	17	1
	en ole hakenut apua tähän asiaan	35 %	38 %	77	25
	Kaikki	100 %	100 %	219	65
vankilassaoloon liittyvät asiat	paljon	11 %	13 %	24	8
	jonkin verran	24 %	17 %	54	11
	vähän	14 %	11 %	32	7
	ei ollenkaan	11 %	8 %	25	5
	en ole hakenut apua tähän asiaan	39 %	52 %	87	33
	Kaikki	100 %	100 %	222	64
vankeusyihin liittyvät asiat	paljon	8 %	9 %	18	6
	jonkin verran	15 %	17 %	34	11
	vähän	13 %	14 %	28	9
	ei ollenkaan	19 %	11 %	42	7
	en ole hakenut apua tähän asiaan	45 %	48 %	98	31
	Kaikki	100 %	100 %	220	64
päteisiin liittyvät asiat ¹	paljon	3 %	11 %	7	7
	jonkin verran	12 %	14 %	26	9
	vähän	8 %	5 %	17	3
	ei ollenkaan	18 %	11 %	38	7
	en ole hakenut apua tähän asiaan	59 %	59 %	129	38
	Kaikki	100 %	100 %	217	64
sosiaaliset asiat	paljon	3 %	5 %	7	3
	jonkin verran	14 %	10 %	31	6
	vähän	15 %	10 %	33	6
	ei ollenkaan	16 %	13 %	36	8
	en ole hakenut apua tähän asiaan	52 %	63 %	115	40
	Kaikki	100 %	100 %	222	63

hengelliset asiat ²	paljon	14 %	29 %	31	19
	jonkin verran	25 %	20 %	55	13
	vähän	13 %	8 %	28	5
	ei ollenkaan	8 %	8 %	17	5
	en ole hakenut apua tähän asiaan	41 %	36 %	92	24
	Kaikki	100 %	100 %	223	66

mielen- terveyteen liittyvät asiat	paljon	4 %	6 %	8	4
	jonkin verran	11 %	8 %	24	5
	vähän	11 %	10 %	24	6
	ei ollenkaan	17 %	13 %	36	8
	en ole hakenut apua tähän asiaan	58 %	63 %	126	40
	Kaikki	100 %	100 %	218	63

terveyteen liittyvät asiat	paljon	2 %	3 %	4	2
	jonkin verran	9 %	6 %	19	4
	vähän	8 %	13 %	17	8
	ei ollenkaan	21 %	10 %	46	6
	en ole hakenut apua tähän asiaan	61 %	68 %	133	42
	Kaikki	100 %	100 %	219	62

vapautumiseen liittyvät asiat	paljon	3 %	6 %	7	4
	jonkin verran	14 %	10 %	30	6
	vähän	12 %	8 %	27	5
	ei ollenkaan	13 %	11 %	28	7
	en ole hakenut apua tähän asiaan	58 %	65 %	126	41
	Kaikki	100 %	100 %	218	63

1 p=0,088 (melkein tilastollisesti merkitsevä khi2-testi)

2 p=0,076 (melkein tilastollisesti merkitsevä khi2-testi)

Takaisin – (3.6 Vankilasielunhoito)

Liitetaulukko 16. Uskonnollisen toiminnan eri muotojen tarpeellisuus vankien kannalta

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
mahdollisuus tavata kirkon tai muun uskonnollisen yhteisön edustajaa henkilökohtaisesti ¹	välttämätön	16 %	25 %	47	26
	hyvin tarpeellinen	43 %	36 %	125	37
	melko tarpeellinen	25 %	29 %	73	30
	melko vähän tarpeellinen/tarpeeton	16 %	9 %	48	9
	Kaikki	100 %	100 %	293	102
mahdollisuus osallistua jumalanpalvelukseen tai muuhun hengelliseen tilaisuuteen ²	välttämätön	15 %	27 %	44	28
	hyvin tarpeellinen	42 %	48 %	123	49
	melko tarpeellinen	24 %	19 %	71	20
	melko vähän tarpeellinen/tarpeeton	19 %	6 %	55	6
	Kaikki	100 %	100 %	293	103
mahdollisuus osallistua hengelliseen ryhmätoimintaan ³	välttämätön	11 %	23 %	31	23
	hyvin tarpeellinen	39 %	40 %	115	41
	melko tarpeellinen	30 %	25 %	87	25
	melko vähän tarpeellinen/tarpeeton	20 %	13 %	59	13
	Kaikki	100 %	100 %	292	102

¹ p=0,046, ² p=0,001, ³ p=0,012

Takaisin – (Kuvio 09) (Kuvio 12)

Liitetaulukko 16 B: Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus vankien kannalta elämälueittain

		mies (%)	mies (n)	nainen (%)	nainen (n)
perheasiat ja ihmissuhdeasiat	välttämätön	30 %	81	31 %	29
	hyvin tarpeellinen	38 %	103	45 %	43
	melko tarpeellinen	22 %	59	16 %	15
	melko vähän tarpeellinen	7 %	19	6 %	6
	tarpeeton	4 %	12	2 %	2
	Total	100 %	274	100 %	95
vankilassa oloon liittyvät asiat	välttämätön	16 %	45	17 %	16
	hyvin tarpeellinen	36 %	100	39 %	37
	melko tarpeellinen	27 %	76	24 %	23
	melko vähän tarpeellinen	15 %	42	15 %	14
	tarpeeton	5 %	14	4 %	4
	Total	100 %	277	100 %	94
vankeuden syihin liittyvät asiat	välttämätön	16 %	43	14 %	13
	hyvin tarpeellinen	29 %	79	37 %	33
	melko tarpeellinen	26 %	72	30 %	27
	melko vähän tarpeellinen	20 %	54	13 %	12
	tarpeeton	9 %	26	6 %	5
	Total	100 %	274	100 %	90
pähteisiin liittyvät asiat	välttämätön	13 %	35	15 %	14
	hyvin tarpeellinen	26 %	70	31 %	29
	melko tarpeellinen	24 %	65	19 %	18
	melko vähän tarpeellinen	22 %	60	20 %	19
	tarpeeton	15 %	41	14 %	13
	Total	100 %	271	100 %	93
sosiaaliset asiat	välttämätön	13 %	34	14 %	13
	hyvin tarpeellinen	28 %	76	24 %	22
	melko tarpeellinen	25 %	67	27 %	25
	melko vähän tarpeellinen	26 %	71	22 %	20
	tarpeeton	8 %	23	13 %	12
	Total	100 %	271	100 %	92
hengelliset asiat	välttämätön	41 %	113	46 %	45
	hyvin tarpeellinen	33 %	92	28 %	27
	melko tarpeellinen	16 %	44	19 %	18
	melko vähän tarpeellinen	7 %	20	4 %	4
	tarpeeton	3 %	8	3 %	3
	Total	100 %	277	100 %	97

mielenterveyteen liittyvät asiat	välttämätön	14 %	38	16 %	15
	hyvin tarpeellinen	31 %	84	29 %	27
	melko tarpeellinen	23 %	63	22 %	21
	melko vähän tarpeellinen	18 %	49	17 %	16
	tarpeeton	14 %	39	16 %	15
	Total	100 %	273	100 %	94
terveyteen liittyvät asiat	välttämätön	9 %	24	14 %	13
	hyvin tarpeellinen	19 %	53	21 %	19
	melko tarpeellinen	20 %	56	21 %	19
	melko vähän tarpeellinen	28 %	78	20 %	18
	tarpeeton	23 %	63	25 %	23
	Total	100 %	274	100 %	92
vapautumiseen liittyvät asiat	välttämätön	14 %	38	16 %	15
	hyvin tarpeellinen	29 %	79	39 %	37
	melko tarpeellinen	25 %	68	20 %	19
	melko vähän tarpeellinen	21 %	56	14 %	13
	tarpeeton	11 %	30	13 %	12
	Total	100 %	271	100 %	96

Takaisin – (Kuvio 12)

Liitetaulukko 17. Miten uskonnollinen toiminta vastaa tarpeita

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
miten hengelliset tilaisuudet vastaavat tarpeitasi	hyvin	21 %	29 %	62	28
	melko hyvin	26 %	28 %	78	27
	melko huonosti	7 %	11 %	22	11
	huonosti	13 %	10 %	37	10
	en ota kantaa	33 %	22 %	96	22
	Kaikki	100 %	100 %	295	98
miten uskonnollinen ryhmätoiminta vastaa tarpeitasi	hyvin	12 %	15 %	34	14
	melko hyvin	23 %	22 %	67	20
	melko huonosti	10 %	15 %	28	14
	huonosti	12 %	13 %	34	12
	en ota kantaa	43 %	34 %	125	31
	Kaikki	100 %	100 %	288	91
kuinka tärkeitä ovat seurakuntien vapaaehtoistyöntekijöiden vierailut	hyvin tärkeää	31 %	41 %	86	39
	melko tärkeää	42 %	35 %	115	33
	ei kovin tärkeää	8 %	11 %	22	10
	ei ollenkaan tärkeää	5 %	0 %	13	0
	en ota kantaa	14 %	13 %	39	12
	Kaikki	100 %	100 %	275	94

Liitetaulukko 18. Henkilökunnan suhtautuminen ja vankien suhteet henkilökuntaan ja vankien välillä

		mies (%)	nainen (%)	mies (n)	nainen (n)
henkilökunnan suhtautuminen vankilapappien ja -diakonien työhön	hyvin myönteisesti	,014 %	12 %	42	12
	melko myönteisesti	26 %	22 %	75	21
	ei myönteisesti – ei kielteisesti	17 %	25 %	50	24
	melko kielteisesti	3 %	2 %	10	2
	hyvin kielteisesti	4 %	2 %	11	2
	en osaa sanoa tai ei ole tätä toimintaa	35 %	37 %	102	36
Kaikki		100 %	100 %	290	97
henkilökunnan suhtautuminen seurakuntien työntekijöiden työhön	hyvin myönteisesti	11 %	10 %	31	10
	melko myönteisesti	26 %	17 %	76	16
	ei myönteisesti – ei kielteisesti	20 %	30 %	59	29
	melko kielteisesti	4 %	4 %	13	4
	hyvin kielteisesti	4 %	2 %	11	2
	en osaa sanoa tai ei ole tätä toimintaa	34 %	36 %	99	35
Kaikki		100 %	100 %	289	96
henkilökunnan ja vankien väliset suhteet	hyvät suhteet	15 %	21 %	44	20
	melko hyvät suhteet	60 %	64 %	173	61
	melko huonot suhteet	18 %	14 %	52	13
	huonot suhteet	7 %	2 %	19	2
	Kaikki	100 %	100 %	288	96
vankien väliset suhteet	hyvät suhteet	14 %	19 %	42	19
	melko hyvät suhteet	75 %	60 %	220	59
	melko huonot suhteet	8 %	17 %	23	17
	huonot suhteet	2 %	3 %	7	3
	Kaikki	100 %	100 %	292	98

Takaisin – (3.7 Vankila uskonnonharjoittamisen ympäristönä)

Liitetaulukko 19a. Vankeuskertaisuus ikäluokittain

		ikäluokka				
		19-24	25-34	35-44	yli 45	kaikki
mies	1 kerta vankilassa	69 %	31 %	21 %	43 %	35 %
		20	35	15	34	104
	2-4 kertaa	24 %	34 %	26 %	20 %	27 %
		7	38	19	16	80
	yli 4 kertaa	7 %	35 %	53 %	38 %	37 %
		2	40	38	30	110
Kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	
		29	113	72	80	294
<hr/>						
nainen	1 kerta vankilassa	64 %	60 %	29 %	58 %	56 %
		7	26	4	18	55
	2-4 kertaa	36 %	35 %	43 %	13 %	29 %
		4	15	6	4	29
	yli 4 kertaa	0 %	5 %	29 %	29 %	15 %
		0	2	4	9	15
Kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	
		11	43	14	31	99

Liitetaulukko 19b. Tuomion pituus ikäluokittain (miehet)

		ikäluokka				
		19-24	25-34	35-44	yli 45	kaikki
mies	alle vuoden tuomio	25 %	19 %	20 %	26 %	22 %
		8	22	15	22	67
	1-4 vuoden tuomio	44 %	41 %	35 %	30 %	37 %
		14	47	26	25	112
	yli 4 vuoden tuomio	25 %	30 %	31 %	38 %	32 %
		8	34	23	32	97
ei tuomiota vielä	6 %	10 %	15 %	6 %	10 %	
	2	12	11	5	30	
Kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	
		32	115	75	84	306

Liitetaulukko 19c. Tuomion pituus ikäluokittain (naiset)

		ikäluokka				kaikki
		19-24	25-34	35-44	yli 45	
	alle vuoden tuomio	36 %	16 %	35 %	10 %	19 %
		4	7	6	3	20
	1-4 vuoden tuomio	18 %	45 %	24 %	35 %	36 %
		2	20	4	11	37
nainen	yli 4 vuoden tuomio	9 %	23 %	35 %	45 %	30 %
		1	10	6	14	31
	ei tuomiota vielä	36 %	16 %	6 %	10 %	15 %
		4	7	1	3	15
Kaikki		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
		11	44	17	31	103

Liitetaulukko 20a. Oma uskonnollisuus ikäluokittain

		ikäluokka				
		19-24	25-34	35-44	yli 45	kaikki
mies	erittäin/hyvin uskonnollinen	16 %	20 %	15 %	21 %	19 %
		4	19	8	15	46
	jokseenkin uskonnollinen	44 %	38 %	29 %	41 %	38 %
		11	36	16	29	92
	ei uskonnollinen eikä ei-uskonnollinen	8 %	17 %	36 %	25 %	23 %
		2	16	20	18	56
	jokseenkin/hyvin/erittäin ei-uskonnollinen	32 %	24 %	20 %	13 %	21 %
8		23	11	9	51	
kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	
		25	94	55	71	245
nainen	erittäin/hyvin uskonnollinen	30 %	24 %	20 %	28 %	25 %
		3	9	3	8	23
	jokseenkin uskonnollinen	20 %	43 %	67 %	45 %	45 %
		2	16	10	13	41
	ei uskonnollinen eikä ei-uskonnollinen	20 %	11 %	0 %	14 %	11 %
		2	4	0	4	10
	jokseenkin/hyvin/erittäin ei-uskonnollinen	30 %	22 %	13 %	14 %	19 %
3		8	2	4	17	
kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	
		10	37	15	29	91

Liitetaulukko 20b. Oma uskonnollisuus vankeuskertojen mukaan

		vankeuskerta			Kaikki
		1 kerta vankilassa	2-4 kertaa	yli 4 kertaa	
mies	erittäin/hyvin uskonnollinen	18 %	21 %	19 %	19 %
		16	13	16	45
	jokseenkin uskonnollinen	39 %	33 %	36 %	37 %
		35	21	31	87
	ei uskonnollinen eikä ei-uskonnollinen	19 %	22 %	27 %	23 %
		17	14	23	54
	jokseenkin/hyvin/erittäin ei-uskonnollinen	24 %	24 %	18 %	22 %
	21	15	15	51	
	kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %
		89	63	85	237
nainen	erittäin/hyvin uskonnollinen	20 %	26 %	42 %	25 %
		10	7	5	22
	jokseenkin uskonnollinen	49 %	37 %	42 %	44 %
		24	10	5	39
	en uskonnollinen eikä ei-uskonnollinen	10 %	15 %	8 %	11 %
		5	4	1	10
	jokseenkin/hyvin/erittäin ei-uskonnollinen	20 %	22 %	8 %	19 %
	10	6	1	17	
	kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %
		49	27	12	88

Liitetaulukko 20c. Oma uskonnollisuus tuomion pituuden mukaan

		nykytuomion pituus			
		alle vuoden tuomio	1-4 v.	yli 4 v.	ei vielä tuomiota
mies	erittäin/hyvin uskonnollinen	19 %	19 %	19 %	23 %
		10	18	15	5
	jokseenkin uskonnollinen	35 %	37 %	40 %	36 %
		18	34	32	8
	ei uskonnollinen eikä ei-uskonnollinen	31 %	18 %	22 %	23 %
		16	17	18	5
	jokseenkin/hyvin/erittäin ei-uskonnollinen	15 %	26 %	20 %	18 %
	8	24	16	4	
	kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %
		52	93	81	22
nainen	erittäin/hyvin uskonnollinen	33 %	18 %	33 %	17 %
		5	6	10	2
	jokseenkin uskonnollinen	53 %	41 %	47 %	42 %
		8	14	14	5
	ei uskonnollinen eikä ei-uskonnollinen	0 %	18 %	0 %	33 %
		0	6	0	4
	jokseenkin/hyvin/erittäin ei-uskonnollinen	13 %	24 %	20 %	8 %
	2	8	6	1	
	kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %
		15	34	30	12

Liitetaulukot 21a. Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus ikäluokan mukaan

		ikäluokka			
		19-24	25-34	35-44	yli 45
mies	välttämätön	35 %	35 %	30 %	25 %
		9	34	21	19
	hyvin tarpeellinen	19 %	33 %	48 %	52 %
		5	32	34	40
	melko tarpeellinen	27 %	20 %	14 %	17 %
		7	19	10	13
	melko vähän tarpeellinen	8 %	10 %	8 %	5 %
		2	10	6	4
tarpeeton	12 %	2 %	0 %	1 %	
		3	2	0	1
nainen	välttämätön	57 %	29 %	27 %	50 %
		4	12	4	15
	hyvin tarpeellinen	29 %	40 %	53 %	33 %
		2	17	8	10
	melko tarpeellinen	0 %	19 %	13 %	3 %
		0	8	2	1
	melko vähän tarpeellinen	0 %	7 %	0 %	10 %
		0	3	0	3
tarpeeton	14 %	5 %	7 %	3 %	
		1	2	1	1

Liitetaulukot 21b. Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus vankeuskerran mukaan

		vankeuskerta		
		1 kerta	2-4 kertaa	yli 4 kertaa
mies	välttämätön	24 %	35 %	32 %
		20	26	34
	hyvin tarpeellinen	40 %	32 %	50 %
		34	24	52
	melko tarpeellinen	13 %	28 %	14 %
		11	21	15
	melko vähän tarpeellinen	18 %	4 %	4 %
		15	3	4
	tarpeeton	6 %	1 %	0 %
		5	1	0
nainen	välttämätön	38 %	32 %	47 %
		18	9	7
	hyvin tarpeellinen	38 %	36 %	40 %
		18	10	6
	melko tarpeellinen	11 %	18 %	7 %
		5	5	1
	melko vähän tarpeellinen	6 %	7 %	7 %
		3	2	1
	tarpeeton	6 %	7 %	0 %
		3	2	0

Liitetaulukot 21c. Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus nykytuomion pituuden mukaan

		nykytuomion pituus			ei vielä tuomiota
		alle vuosi	1 -4 v.	yli 4 v.	
mies	välttämätön	34 %	28 %	27 %	40 %
		22	28	23	10
	hyvin tarpeellinen	45 %	33 %	48 %	40 %
		29	33	41	10
	melko tarpeellinen	16 %	26 %	12 %	12 %
		10	26	10	3
	melko vähän tarpeellinen	5 %	11 %	9 %	4 %
3		11	8	1	
tarpeeton	0 %	1 %	5 %	4 %	
		0	1	4	1
nainen	välttämätön	17 %	35 %	45 %	54 %
		3	12	13	7
	hyvin tarpeellinen	67 %	29 %	38 %	31 %
		12	10	11	4
	melko tarpeellinen	17 %	12 %	7 %	15 %
		3	4	2	2
	melko vähän tarpeellinen	0 %	12 %	7 %	0 %
0		4	2	0	
tarpeeton	0 %	12 %	3 %	0 %	
		0	4	1	0

Liitetaulukko 21d. Vankilapapin tai -diakonin tarpeellisuus oman uskonnollisuuden mukaan

		oma uskonnollisuus			
		erittäin/ hyvin uskonnollinen	jokseenkin uskonnollinen	ei uskonnol- linen eikä ei-uskon- nollinen	jokseenkin/hy- vin/erittäin ei- uskonnollinen
mies	välttämätön	54 %	32 %	12 %	19 %
		22	25	6	9
	hyvin tarpeellinen	39 %	49 %	51 %	27 %
		16	38	26	13
	melko tarpeellinen	5 %	17 %	20 %	33 %
		2	13	10	16
	melko vähän tarpeellinen	2 %	1 %	14 %	15 %
1	1	7	7		
tarpeeton	0 %	0 %	4 %	6 %	
0	0	2	3		
nainen	välttämätön	52 %	43 %	33 %	13 %
		12	15	3	2
	hyvin tarpeellinen	39 %	43 %	33 %	27 %
		9	15	3	4
	melko tarpeellinen	9 %	9 %	22 %	13 %
		2	3	2	2
	melko vähän tarpeellinen	0 %	6 %	0 %	27 %
0	2	0	4		
tarpeeton	0 %	0 %	11 %	20 %	
0	0	1	3		

Liitetaulukko 22a. Mikä läsnäolon vaihtoehto paras vankilapappien kohdalla, ikäluokittain

		ikäluokka			
		19-24	25-34	35-44	yli 45
mies	kokopäiväisesti	64 %	65 %	56 %	67 %
		14	55	32	45
	osa-aikaisesti	18 %	28 %	37 %	22 %
		4	24	21	15
	tarvittaessa	9 %	7 %	7 %	9 %
		2	6	4	6
	ei tarvita vankilapappi-järjestelyä	9 %	0 %	0 %	1 %
		2	0	0	1
kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	
		22	85	57	67
nainen	kokopäiväisesti	57 %	44 %	64 %	62 %
		4	17	9	18
	osa-aikaisesti	29 %	38 %	29 %	21 %
		2	15	4	6
	tarvittaessa	0 %	10 %	0 %	17 %
		0	4	0	5
	ei tarvita vankilapappi-järjestelyä	14 %	8 %	7 %	0 %
		1	3	1	0
kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	
		7	39	14	29

Liitetaulukko 22b. Mikä läsnäolon vaihtoehto paras vankilapappien kohdalla, vankeuskerran mukaan

		vankeuskerta		
		1 kerta	2-4 kertaa	yli 4 kertaa
mies	kokopäiväisesti	50 %	59 %	77 %
		36	38	66
	osa-aikaisesti	33 %	33 %	21 %
		24	21	18
	tarvittaessa	14 %	6 %	2 %
		10	4	2
	ei tarvita vankilapappi-järjestelyä	3 %	2 %	0 %
		2	1	0
kaikki	100 %	100 %	100 %	
		72	64	86
nainen	kokopäiväisesti	43 %	63 %	67 %
		20	17	8
	osa-aikaisesti	35 %	22 %	33 %
		16	6	4
	tarvittaessa	13 %	11 %	0 %
		6	3	0
	ei tarvita vankilapappi-järjestelyä	9 %	4 %	0 %
		4	1	0
kaikki	100 %	100 %	100 %	
		46	27	12

Liitetaulukko 22c. Mikä läsnäolon vaihtoehto paras vankilapappien kohdalla, tuomion pituuden mukaan

		nykytuomio			
		alle vuosi	1-4 v.	yli 4 v.	ei vielä tuomiota
mies	kokopäiväisesti	64 %	57 %	69 %	70 %
		32	50	50	16
	osa-aikaisesti	30 %	33 %	22 %	17 %
		15	29	16	4
	tarvittaessa	6 %	9 %	6 %	13 %
		3	8	4	3
	ei tarvita vankilapappi-järjestelyä	0 %	1 %	3 %	0 %
		0	1	2	0
	kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %
		50	88	72	23
nainen	kokopäiväisesti	50 %	31 %	71 %	77 %
		8	10	20	10
	osa-aikaisesti	44 %	44 %	14 %	15 %
		7	14	4	2
	tarvittaessa	6 %	19 %	7 %	0 %
		1	6	2	0
	ei tarvita vankilapappi-järjestelyä	0 %	6 %	7 %	8 %
		0	2	2	1
	kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %
		16	32	28	13

Liitetaulukko 22d. Mikä läsnäolon vaihtoehto paras vankilapappien kohdalla, uskonnollisuuden mukaan

		oma uskonnollisuus			
		erittäin/ hyvin uskon- nollinen	jokseenkin uskonnollinen	en uskonnollinen eikä ei- uskonnollinen	jokseenkin/ hyvin/ erittäin ei- uskonnollinen
mies	kokopäiväisesti	83 %	66 %	52 %	51 %
		33	51	25	22
	osa-aikaisesti	15 %	29 %	31 %	37 %
		6	22	15	16
	tarvittaessa	3 %	5 %	15 %	7 %
		1	4	7	3
	ei tarvita vankilapappi järjestelyä	0 %	0 %	2 %	5 %
	0	0	1	2	
kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	
	40	77	48	43	
nainen	kokopäiväisesti	79 %	60 %	38 %	33 %
		15	21	3	5
	osa-aikaisesti	21 %	29 %	50 %	20 %
		4	10	4	3
	tarvittaessa	0 %	11 %	13 %	27 %
		0	4	1	4
	ei tarvita vankilapappi järjestelyä	0 %	0 %	0 %	20 %
	0	0	0	3	
kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	
	19	35	8	15	

Liitetaulukko 23a. Vankilapapin kuuluminen vankilan vai kirkon henkilökuntaan, ikäluokan mukaan

		ikäluokka				
		19-24	25-34	35-44	yli 45	
mies	vankilan henkilökuntaa	24 %	14 %	19 %	25 %	
		5	12	11	17	
	kirkon henkilökuntaan	33 %	64 %	48 %	49 %	
		7	55	28	34	
	ei merkitystä	43 %	22 %	33 %	26 %	
		9	19	19	18	
	kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	
		21	86	58	69	
	nainen	vankilan henkilökuntaa	14 %	15 %	25 %	31 %
			1	6	4	9
kirkon henkilökuntaan		57 %	39 %	44 %	28 %	
		4	16	7	8	
ei merkitystä		29 %	46 %	31 %	41 %	
		2	19	5	12	
kaikki		100 %	100 %	100 %	100 %	
		7	41	16	29	

Liitetaulukko 23b. Vankilapapin kuuluminen vankilan vai kirkon henkilökuntaan, vankeuskertaisuuden mukaan

		1 vankeus-	2-4 kertaa	yli 4 kertaa	kaikki	
		kerta				
mies	vankilan henkilökuntaa	25 %	20 %	14 %	19 %	
		19	13	12	44	
	kirkon henkilökuntaan	39 %	60 %	60 %	53 %	
		29	39	52	120	
	ei merkitystä	36 %	20 %	26 %	28 %	
		27	13	23	63	
	nainen	vankilan henkilökuntaa	23 %	14 %	31 %	21 %
			11	4	4	19
		kirkon henkilökuntaan	27 %	46 %	46 %	36 %
			13	13	6	32
ei merkitystä		50 %	39 %	23 %	43 %	
		24	11	3	38	

Liitetaulukko 23c. Vankilapapin kuuluminen vankilan vai kirkon henkilökuntaan, nykytuomion mukaan

		nykytuomio				
		alle vuosi	1-4 v.	yli 4 v.	ei vielä tuomiota	
mies	vankilan henkilökuntaa	22 %	20 %	15 %	25 %	
		11	17	11	6	
	kirkon henkilökuntaan	49 %	60 %	49 %	50 %	
		25	52	37	12	
	ei merkitystä	29 %	21 %	36 %	25 %	
		15	18	27	6	
	kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	
			51	87	75	24
	nainen	vankilan henkilökuntaa	35 %	9 %	30 %	15 %
			6	3	9	2
kirkon henkilökuntaan		35 %	55 %	27 %	23 %	
		6	18	8	3	
ei merkitystä		29 %	36 %	43 %	62 %	
		5	12	13	8	
kaikki		100 %	100 %	100 %	100 %	
		17	33	30	13	

Liitetaulukko 23d. Vankilapapin kuuluminen vankilan vai kirkon henkilökuntaan, oman uskonnollisuuden mukaan

		oma uskonnollisuus				
		erittäin/hyvin uskonnollinen	jokseenkin uskonnollinen	ei uskonnollinen eikä ei-uskonnollinen	jokseenkin/hyvin/erittäin ei-uskonnollinen	
mies	vankilan henkilökuntaa	26 %	27 %	11 %	16 %	
		11	21	5	7	
	kirkon henkilökuntaan	55 %	47 %	55 %	53 %	
		23	36	26	24	
	ei merkitystä	19 %	26 %	34 %	31 %	
		8	20	16	14	
	kaikki	100 %	100 %	100 %	100 %	
			42	77	47	45
	nainen	vankilan henkilökuntaa	33 %	17 %	11 %	6 %
			7	6	1	1
kirkon henkilökuntaan		43 %	43 %	33 %	31 %	
		9	15	3	5	
ei merkitystä		24 %	40 %	56 %	63 %	
		5	14	5	10	
kaikki		100 %	100 %	100 %	100 %	
		21	35	9	16	

Liitetaulukko 24. Kokemus omasta tulevaisuudesta ja kyselyyn vastaaminen

		mies (%)	mies (n)	nainen (%)	nainen (n)
kun ajattelet omaa tulevaisuuttasi, miltä se tuntuu	hyvin turvalliselta	15 %	42	18 %	18
	melko turvalliselta	40 %	109	37 %	37
	ei turvalliselta, mutta ei turvatonkaan	36 %	98	29 %	29
	melko turvattomalta	6 %	16	10 %	10
	hyvin turvattomalta	3 %	9	7 %	7
	Kaikki	100 %	274	100 %	101
kun ajattelet omaa tulevaisuuttasi, miltä se näyttää ¹	hyvin selvältä	17 %	46	20 %	20
	melko selvältä	40 %	110	34 %	34
	ei selvältä, mutta ei epäselvältäkään	29 %	78	22 %	22
	melko epäselvältä	10 %	28	12 %	12
	hyvin epäselvältä	4 %	11	11 %	11
	Kaikki	100 %	273	100 %	99
oliko kysymyslomakkeeseen helppo vai vaikea vastata ²	helppo	28 %	86	17 %	17
	melko helppo	40 %	122	41 %	42
	ei helppo mutta ei vaikeakaan	23 %	69	36 %	37
	melko vaikea	8 %	23	6 %	6
	vaikea	2 %	6	1 %	1
	Kaikki	100 %	306	100 %	103
oliko kyselyn aihepiiri sinusta tärkeä ³	tärkeä kysely	27 %	81	39 %	40
	melko tärkeä kysely	43 %	129	36 %	37
	ei kovinkaan tärkeä kysely	26 %	77	18 %	19
	turha kysely	5 %	14	7 %	7
	Kaikki	100 %	301	100 %	103

1 p=0,072 (tilastollisesti melkein merkitsevä khi2-testi),

2 p=0.037,

3 p=0.076 (tilastollisesti melkein merkitsevä khi2-testi)

Takaisin – (3.8 Vastajien tilanne ja osallistuminen tutkimukseen) (Kuvio 17)

Liitetaulukko 25. Vankilasielunhoitajien tiedot

Vankilasielunhoidon viranhaltijat

Vastaajat	Määrä
Vankilapappi	17
Vankiladiakoni	4
Erityisohjaaja	1

Vankilasielunhoidon viranhaltijan lähiesimies	Määrä
Vankilanjohtaja	7
Vankilan apulaisjohtaja	12
Johtaja ja apulaisjohtaja	2
Rikosseuraamusesimies	1

Vankilasielunhoidon viranhaltijoiden kehityskeskustelut	Määrä
Kerran vuodessa	7
Kaksi kertaa vuodessa	9
Ei lainkaan	4
Muu	2

Vankilasielunhoitajien työ

Vankilasielunhoidon viranhaltijoiden toimittamat

hengelliset tilaisuudet / vuosi	Vastaajia	Keskiarvo	Enin	Vähin
Jumalanpalveluksia	16	31	65	1
Messuja	16	22	62	1
Hartauksia	10	17	50	1
Muita tilaisuuksia	12	6	20	1

Vankilasielunhoitajien kirkolliset toimitukset / vuosi	Vastaajia	Keskiarvo	Enin	Vähin
Kasteita	7	2	4	1
Vihkimisiä	13	5	15	1
Hautaan siunaamisia	4	1	2	1
Konfirmaatioita	11	2	5	1

Vankilasielunhoitajien ohjaamat ryhmät /

ryhmäkokoontumisia vuodessa	Vastaajia	Keskiarvo.	Enin	Vähin
Raamattupiirit	11	28	52	7
Keskusteluryhmät	10	33	80	2
Muut ryhmät	8	23	70	1

Vankilasielunhoitajien ohjaamat rippikoulut / v.	Vastaajia	Keskiarvo	Enin	Vähin
Yksityisrippikouluja	12	2,5	6	1

Vankilasielunhoitajien sielunhoitokeskustelut / vuosi	Vastaajia	Keskiarvo	Enin	Vähin
ennalta sovittuja	22	205	550	2
ennalta sopimattomia	19	139	720	2

Takaisin – (4. VANKILASIELUNHOIDON VIRANHALTIJAT)
(4.4.1 Jumalanpalvelukset ja muut hengelliset tilaisuudet)

Liitetaulukko 26. Uskonnollisten toimijoiden tiedot

Taulukko 1. kirkkokuntien ja uskonyhteisöjen vierailijat vankilassa (kävijöiden määrä/vankila/vuosi)

Kirkkokunta tai uskonyhteisö	Vankila	Keskim.	Eniten	Vähiten
Helluntaiherätys	20	19	62	2
Adventtikirkko	5	5	17	2
Vapaakirkko	14	5	12	1
Pelastusarmeija	8		17	2
Ortodoksinen kirkko	9		3	1
Rauhanyhdistys	19	5	10	2
Muu	12	5	15	1

taulukko 2. Seurakuntien, kirkkokuntien ja uskonyhteisöjen pitämät jumalanpalvelukset vankilassa (tilaisuuksia/vankila/vuosi)

Kirkkokunta tai uskonyhteisö	Vankila	Keskim.	Eniten	Vähiten
Evankelis-luterilaiset seurakunnat	14	14	40	3
Evankelis-luterilaiset seurakunnat, messut	5	15	30	4
Helluntaiherätys	9	17	40	6
Adventtikirkko	2		4	2
Vapaakirkko	5		10	2
Pelastusarmeija	5		4	3
Ortodoksinen kirkko	7		6	2
Rauhanyhdistys	10	5	8	2
Muu	3		10	1

Taulukko 3. Seurakuntien, kirkkokuntien ja uskonyhteisöjen pitämät hartaustilaisuudet vankilassa (tilaisuudet/vankila/vuosi)

Kirkkokunta tai uskonyhteisö	Vankila	Keskim.	Eniten	Vähiten
Evankelis-luterilaiset seurakunnat	10	19	62	1
Helluntaiherätys	14	20	40	5
Adventtikirkko	6	9	22	1
Vapaakirkko	8	9	16	3
Pelastusarmeija	6	6	12	2
Ortodoksinen kirkko	4		6	1
Rauhanyhdistys	10	6	12	4
Muu	7	15	35	2

Liitetaulukko 27. Vankiloiden johdon tiedot

1. Vankiloiden johto, kyselyyn vastaajat

Kuka vastasi	vastaajat
Vankilanjohtajat	17
Apulaisjohtajat	7
Rikosseuraamusesimiehet	1
Vankilat, joissa vastasi vain johtaja	11
Vankilat, joissa vastasi vankilanjohtaja ja apulaisjohtaja	5
Vankilat, joissa vastasi vain apulaisjohtaja	2
Vankilat, joissa vastasi johtaja ja rikosseuraamusesimies	1
Vankilat, joissa ei vastannut kukaan	2
Yhteensä	25

Johdon työkokemus rikosseuraamusalalla	vuosi
Keskimääräinen aloitusvuosi rikosseuraamusalalla	1993
Keskimääräinen aloitusvuosi nykyisessä virassa	2008
Keskimääräinen palveluaika rikosseuraamus alalla	19v
Keskimääräinen palveluaika nykyisessä virassa	3v

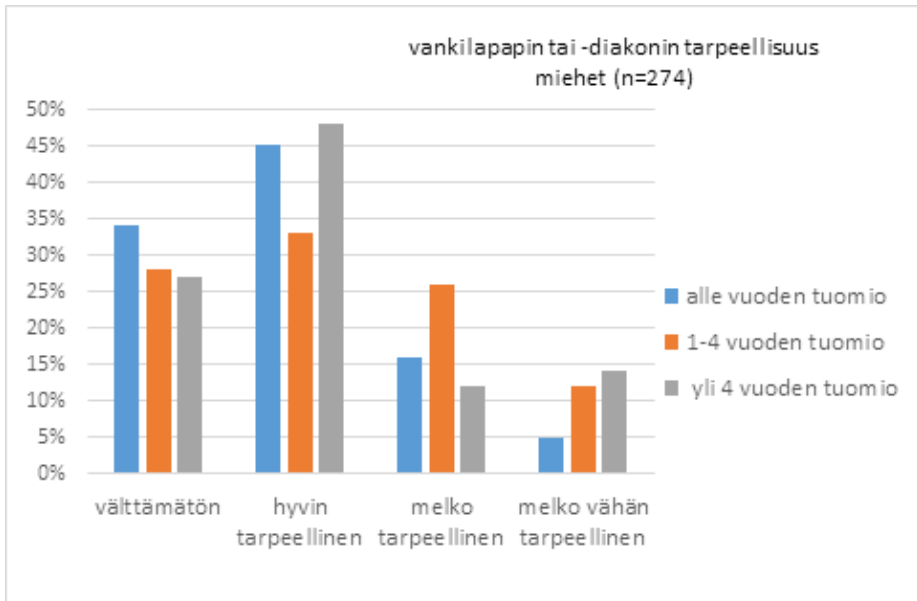
Johdon aiemmat tehtävät rikosseuraamusalalla	vastaajat
Johtaja	12
Apulaisjohtaja	12
Sosiaalityöntekijä	9
Erikoissuunnittelija	3
Ei rikosseuraamusalan tehtäviä ennen tätä virkaa	2
Muut	28

Johdon koulutus (kolme yleisintä tutkintoalaa)	vastaajat
Yhteiskuntatieteiden maisteri	6
Hallintotieteiden maisteri	4
Oikeustieteen maisteri	3
Yhteensä eri tutkintoja	24

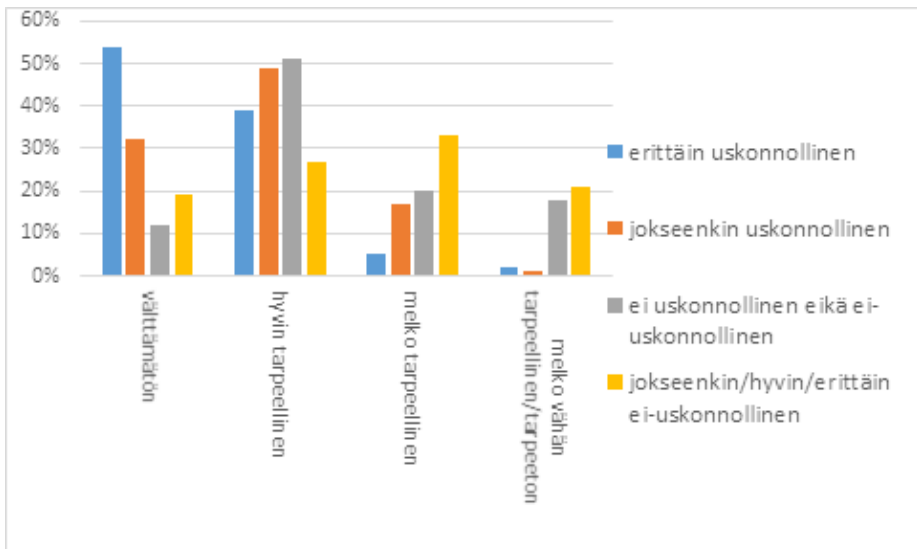
2. Vankilajohdon näkemykset vankilasielunhoidosta

Näkemykset vankilasielunhoidon järjestämisestä	vastaajat
Päätösinen vankilasielunhoitaja valtionhallinnon palveluksessa olevana	6
Päätösinen vankilasielunhoitaja kirkon palveluksessa olevana	10
Osa-aikainen vankilasielunhoitaja valtionhallinnon palveluksessa olevana	1
Osa-aikainen vankilasielunhoitaja kirkon palveluksessa olevana	3

Takaisin – (6. VANKILOIDEN JOHTAJAT)

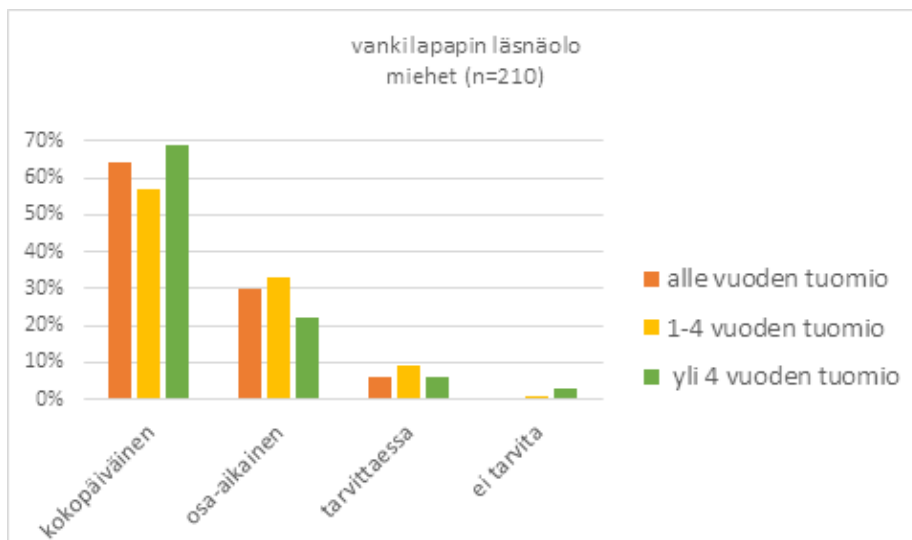

Kuvio 20. Näkemys vankilapapin ja -diakonin tarpeellisuudesta tuomion pituuden mukaan¹⁶ (Liitetaulukot 21c)

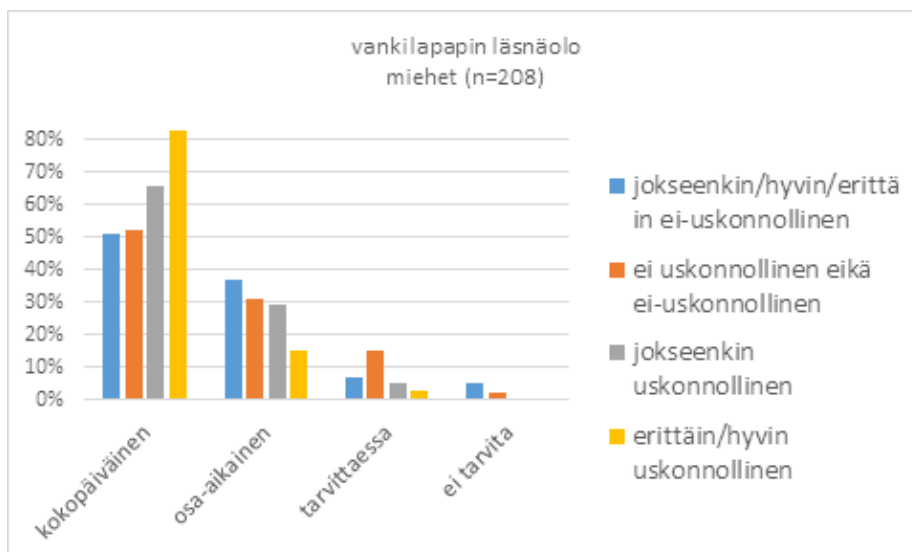

Kuvio 21. Näkemys vankilapapin ja -diakonin tarpeellisuudesta, oman uskonnollisuuden mukaan (Liitetaulukko 21d)

16 Ei vielä tuomitut (n=25) eivät ole mukana tässä kuviossa pienen lukumäärän takia, n=274/293.

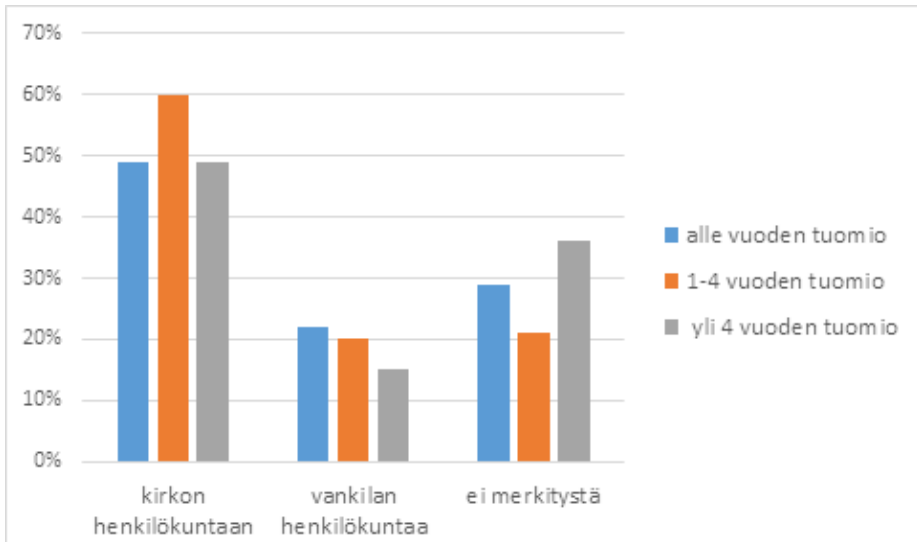

Kuvio 22. Näkemys vankilapapin tai -diakonin läsnäolomäärän tarpeesta, tuomion pituuden mukaan¹⁷ (Liitetaulukko 22c)

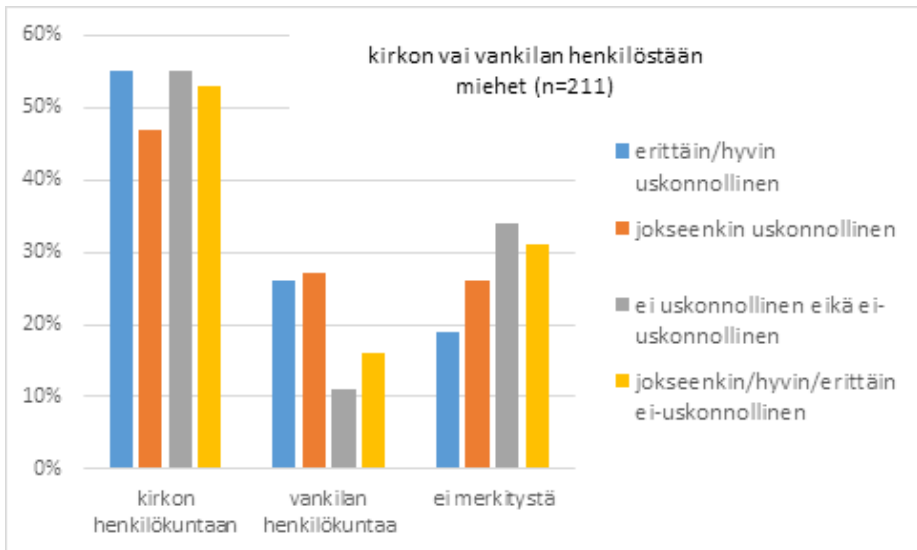

Kuvio 23. Näkemys vankilapapin tai -diakonin läsnäolomäärän tarpeesta, oman uskonnollisuuden mukaan (Liitetaulukko 22d)

17 Ei vielä tuomitut (n=23) eivät ole mukana, n=210/239.

Kuvio 24. Näkemys vankilapapin kuulumisesta kirkon/vankilan henkilöstöön, nykytuomion mukaan¹⁸ (Liitetaulukko 23c)

Kuvio 25. Näkemys vankilapapin kuulumisesta kirkon/vankilan henkilöstöön, oman uskonnollisuuden mukaan (Liitetaulukko 23d)

18 Ei-tuomitut (n=24) eivät ole mukana tässä kuviossa pienen lukumäärän takia, n=213/238

KIRKKOHALLITUS⁺

ISBN 978-951-789-504-0 (nid.)

ISBN 978-951-789-505-7 (PDF)

SUOMEN⁺
EV. LUT.
KIRKKO